

Департамент освіти і науки
Дніпропетровської облдержадміністрації
Дніпропетровський обласний методичний
психолого-медико-педагогічний центр
Дніпропетровський обласний навчально-методичний центр
практичної психології і соціальної роботи

**ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА
СИСТЕМИ ОСВІТИ ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ:
етапи розвитку та професійні досягнення.**

**МАТЕРІАЛИ
ОБЛАСНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ДОСЯГНЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ
СИСТЕМИ ОСВІТИ ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ»
(6 ЖОВТНЯ 2016 РОКУ, М. ДНІПРОПЕТРОВСЬК)**

**ДНІПРОПЕТРОВСЬК
2016**

Рекомендовано до друку експертно-методичною радою Дніпропетровського обласного навчально-методичного центру практичної психології і соціальної роботи (протокол № 7 від 08.06.2016 р.)

Укладачі:

- Васильковська С.І.**, директор КСЗНРЗ «Дніпропетровський обласний методичний психолого-медико-педагогічний центр»;
Мушинський В.П., завідувач Дніпропетровським обласним НМЦ практичної психології і соціальної роботи;
Савельєва Н.В., методист Дніпропетровського обласного НМЦ практичної психології і соціальної роботи;
Знанецька І.В., методист Дніпропетровського обласного НМЦ практичної психології і соціальної роботи.

Рецензенти:

- Горбань Г.О.**, доктор психологічних наук, завідувачка кафедрою педагогіки і практичної психології ДОІППО;
Самошкіна Л.М., кандидат психологічних наук, доцент факультету психології ДНУ ім.Гончара.

П 86 **Психологічна служба системи освіти Дніпропетровщини: етапи розвитку та професійні досягнення.** Матеріали науково-практичної конференції 06.10.2016 року, м. Дніпропетровськ. // Уклад. С.І. Васильковська, В.П. Мушинський, Н.В. Савельєва, І.Н.Знанецька. – Дніпропетровськ, 2016. – 304 с.

Збірник укладено за матеріалами обласної науково-практичної конференції «Досягнення та перспективи розвитку психологічної служби системи освіти Дніпропетровщини», яка проводилась з нагоди 25-річчя її діяльності.

До збірника включено кращий досвід роботи та інформаційно-методичні матеріали щодо діяльності 35 районно-міських психологічних служб і психологічних служб закладів освіти обласного підпорядкування (ПТНЗ, ВНЗ І-ІІ рівнів акредитації та спеціальних закладів освіти).

Збірник адресовано керівникам районних та міських управлінь, відділів освіти, методистам рай/міськ/во з психологічної служби, практичним психологам і соціальним педагогам навчальних закладів, студентам вищих навчальних закладів за спеціальністю «психологія».

ББК 74.04

ISBN 978-966-457-283-2

© Колектив укладачів, 2016
© Дніпропетр. обл. навч.-метод. центр практ. психології і соц. роботи, 2016
© ТзОВ “Терно-граф”, друк, 2016

Етапи розвитку психологічної служби системи освіти Дніпропетровської області

Систематична робота щодо створення психологічної служби в системі освіти Дніпропетровської області розпочалася у 1991-1992 навчальному році, коли, відповідно до наказу Міністерства освіти України «Про розвиток практичної психології в системі освіти», у навчальні заклади була введена посада психолога. За 25 років свого існування психологічна служба Дніпропетровщини пройшла декілька етапів розвитку.

I етап – 1991-1996 – етап становлення психологічної служби.

Подіями, що визначали розвиток обласної психологічної служби, було проведення Першої всеукраїнської конференції з практичної психології (м. Луцьк, 11-14 листопада 1991 року) та прийняття у 1993 році «Положення про психологічну службу в системі освіти України», яке визначало сферу діяльності, права та функціональні обов'язки її ланок, а психологи стали називатися «практичними». За цей період практичні психологи почали працювати майже в усіх містах та деяких сільських районах області. Посаду практичного психолога було введено в дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах, в закладах освіти нового типу, в спеціальних освітніх закладах. На базі Дніпропетровського національного університету розпочалась підготовка та перепідготовка практичних психологів. Питання організації та науково-методичного забезпечення психологічної служби вирішувала кафедра психології і педагогіки Дніпропетровського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (ДОІППО) на чолі з Крамаренко Світлоною Григорівною, у структурі якої було створено Кабінет соціально-психологічних проблем, в якому працювали Подолянчук Олена Леонідівна, Гальцева Тетяна Олексіївна, Покидько Федір Павлович. За цей період значно збільшилась

кількість практичних психологів. Так, у 1994 році працювало 140 практичних психологів, а на початку 1996 року – близько 300 фахівців. У зв'язку з цим виникла потреба створення обласної психологічної служби на єдиних засадах.

II етап – 1996 - 2001 – етап самоствердження. На його перебіг вплинуло дві події. Перша – позитивна: прийняття у 1996 році доповнень до Закону України «Про освіту», статтею 21 (Психологічна служба в системі освіти) якого було визначено, що за своїм статусом практичні психологи належать до педагогічних фахівців. Друга - негативна, коли у цьому ж році були прийняті Тимчасові типові штатні нормативи загальноосвітніх навчально-виховних закладів, внаслідок яких ситуація в психологічній службі значно погіршилась. Майже на 50% було скорочено посади практичних психологів. Чисельність кадрового складу служби скоротилась до 130 осіб. З метою збереження психологічної служби та її подальшого розвитку, керуючись документами Міністерства освіти України щодо створення Центрів практичної психології, у січні 1996 року було засновано Обласний психолого-медико-педагогічний центр. До його штату введено посади методистів-психологів та створено психолого-методичну службу. Відповідно у містах та районах області були призначені методисти рай/міськ/во, відповідальні за роботу психологічної служби. Водночас була введена посада головного психолога області при управлінні освіти обласної державної адміністрації, яку з 1996 по 2001 р.р. обіймала Гавяда Вікторія Вікторівна. Таким чином, була створена регіональна структура управління та науково-методичного забезпечення діяльності психологічної служби Дніпропетровської області. Починаючи з 1996 року були розроблені такі нормативно-правові документи, як: Регіональне положення про психологічну службу системи освіти; посадові обов'язки методиста з психологічної служби; єдині вимоги до планування та ведення документації практичного психолога/ соціального педагога; затверджені програми з психології та інше. Також була розроблена система

роботи з методистами-психологами рай(міськ)во, яка реалізувалась через такі форми роботи. як наради, семінари, семінари-практикуми, консультативно-методичні виїзди до міст та районів області. Як наслідок, за період з 1997 року по 2001 рік збільшилась чисельність психологічної служби до 280 осіб.

III етап – 2001-2008 – етап поступового розвитку, розпочався у жовтні 2001 року, коли обласним управлінням освіти і науки Дніпропетровської ОДА було прийнято рішення реорганізувати психолого-методичну службу Обласного психолого-медико-педагогічного центру в Обласний навчально-методичний центр практичної психології і соціальної роботи, який очолив Мушинський Віктор Петрович. Таким чином, було створено основну організаційно-методичну ланку обласної психологічної служби, на яку покладено здійснення організаційно-координаційних та навчально-методичних функцій у галузі практичної психології і соціальної роботи. В основу діяльності Центру було закладено принцип співробітництва та взаємодії з усіма державними та громадськими установами, зацікавленими у розвитку практичної психології та підвищенні психологічної культури населення. За період з 2001 по 2007 рік відбулось значне розширення мережі психологічної служби – практично в усіх містах та в усіх сільських районах області були створені відповідні психологічні служби. Ставки практичних психологів і соціальних педагогів почали вводиться у професійно-технічних навчальних закладах, у позашкільних та вечірніх освітніх закладах, у ВУЗах I-II рівнів акредитації. Значною мірою цьому процесу сприяло прийняття регіональної Програми розвитку психологічної служби на період до 2008 року (наказ ГУОН від 30.12.2004 № 939), впровадження профілактичної моделі психологічного супроводу в освітніх навчальних закладах та системи психодіагностичного моніторингу. На цьому етапі була остаточно сформована система навчально-методичної роботи з психологічними кадрами у циклічному режимі, налагоджена робота

методичних об'єднань практичних психологів і соціальних педагогів. За цей період втричі збільшився кількісний склад психологічної служби – від 311 осіб у 2002 році до 982 у 2007 році.

Суттєво поліпшилось методичне забезпечення діяльності практичних психологів і соціальних педагогів. Так, фахівцями обласного НМЦ практичної психології і соціальної роботи були розроблені і надруковані такі методичні посібники, як «Збірник нормативно-правових документів психологічної служби системи освіти», «Психодіагностичні мінімуми в загальноосвітній школі», «Психологічний портрет педагога», «Профілактика педагогічного стресу», «Психолого-медико-педагогічний консиліум в закладах освіти», «Методичне забезпечення діяльності психологічної служби» та інші.

Підвищився рівень професійної майстерності практичних психологів і соціальних педагогів. Про це свідчать наслідки атестації практичних психологів та соціальних педагогів на вищу кваліфікаційну категорію та результати обласного конкурсу психологічного супроводу в закладах освіти, який проводився у 2006-2007 навчальному році з нагоди 15-річчя психологічної служби Дніпропетровської області.

Кращі методичні розробки учасників конкурсу та презентації досвіду роботи фахівців, що атестувались у 2007 році, склали основу методичного збірника «З досвіду роботи практичних психологів і соціальних педагогів». Його видання стало надбанням усіх етапів становлення і розвитку психологічної служби системи освіти Дніпропетровщини за 15 років її функціонування.

IV етап – 2008-2016 – етап сталого розвитку. Його основною ознакою є планування діяльності психологічної служби на певний період. Розвиток психологічної служби відбувався у відповідності до Плану заходів щодо розвитку психологічної служби системи освіти Дніпропетровської області на період до 2012 року (наказ ГУОН від 12.12.2008 № 1056), Плану додаткових заходів щодо розвитку

психологічної служби системи освіти Дніпропетровської області (наказ ГУОН від 20.10.2010 № 840), Плану заходів щодо розвитку психологічної служби системи освіти Дніпропетровщини на період до 2017 року (наказ департаменту освіти і науки від 25.09.2013 № 723/0/212-13). Прийняті нормативно-правові акти сприяли збільшенню кількісного складу психологічної служби та підвищенню ефективності її діяльності.

Динаміка чисельності практичних психологів і соціальних педагогів

Навчальний рік	Загальна кількість	К-сть практичних психологів	К-сть соціальних педагогів
2007 - 2008	982	742	240
2008 - 2009	1093	804	289
2009 - 2010	1170	841	329
2010 - 2011	1304	916	388
2011 - 2012	1323	933	390
2012 - 2013	1463	1012	451
2013 - 2014	1467	1033	434
2014 - 2015	1443	1006	437

Для покращення методичного забезпечення фахівцями обласного НМЦ практичної психології і соціальної роботи була розроблена і впроваджена інтегрована модель психологічного супроводу навчально-виховного процесу на рівні району/ міста та навчального закладу. Започатковано і проведено три обласні конкурси «Психолог року - 2009, 2012, 2015». У 2009 році розпочато видання щорічного інформаційно-методичного вісника «Психологічна служба».

У вересні 2011 року, з нагоди 20-річчя психологічної служби Дніпропетровщини, було проведено Фестиваль професійних досягнень практичних психологів і соціальних педагогів закладів освіти.

У січні 2012 року, відповідно до Плану додаткових заходів, було створено психологічну лабораторію Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти (директор Василенко В.М.) на чолі з Піковець Ларисою Григорівною. До її складу увійшли фахівці з п'яти професійно-технічних навчальних закладів, на базі яких протягом 2012-

2013 років відбувалась розробка і апробація базового компоненту роботи психологічної служби в умовах ПТНЗ.

21-22 листопада 2012 року на базі Дніпропетровського обласного методичного психолого-медико-педагогічного центру Українським НМЦ практичної психології і соціальної роботи за участю співробітників Дніпропетровського обласного НМЦ практичної психології і соціальної роботи та Дніпропетровської обласної ПМПК була проведена Всеукраїнська науково-практична конференція «Мультидисциплінарний підхід як методологічна основа інклюзивного навчання».

Починаючи з 2013 року у практику діяльності практичних психологів впроваджено щорічне проведення Тижня психології та Дня психологічного здоров'я в закладах освіти Дніпропетровщини.

Характеризуючи сучасний стан розвитку обласної психологічної служби, необхідно виокремити ряд основних тенденцій:

- 1) нерівномірність розвитку мережі психологічної служби як на рівні міст і районів, так і на рівні навчальних закладів різних типів;
- 2) недостатній рівень розуміння ролі психологічної служби, яку вона має виконувати у навчально-виховному процесі сучасного закладу освіти як серед керівників органів управління освітою, так і керівників навчальних закладів різного типу;
- 3) неоднорідність організаційно-методичного менеджменту – методисти рай/міськ/во з психологічної служби різні за фахом, майже 62 % керівників не мають психологічної освіти і відповідають за інші напрямки роботи;
- 4) недосконалий рівень нормативно-методичного забезпечення з питань алгоритмів діяльності, ведення документації, діагностичного та корекційного інструментарію;
- 5) переважання проблемно-орієнтованої моделі психологічного і соціально-педагогічного супроводу над системно-профілактичною;

- 6) недостатній рівень застосування психолого-андрагогічних технологій у методичній роботі спеціалістів психологічної служби, зокрема щодо аналізу та узагальнення професійного досвіду, супер/інтерв'язійних методів, психотехнік саморегуляції;
- 7) недостатність критеріїв оцінки ефективності і результативності роботи практичних психологів і соціальних педагогів, що суттєво впливає на підвищення якості їх роботи.

Виходячи із зазначених тенденцій і існуючих проблем, найбільш актуальними напрямками подальшого розвитку можна визначити такі, як:

1. Реорганізація мережі психологічної служби у відповідності до процесу децентралізації на основі оновленої організаційно-структурної моделі методичного супроводу професійної діяльності практичних психологів і соціальних педагогів закладів освіти різних типів.

2. Створення єдиного інформаційно-методичного простору для забезпечення структурності і цілісності функціонування обласної психологічної служби, системності і комплексності у наданні психологічної і соціально-педагогічної допомоги, безперервної методичної підтримки фахівців психологічної служби у міжкурсовий та міжквартальний період.

3. Оптимізація базового компоненту професійної діяльності практичних психологів і соціальних педагогів на основі інтегрованої моделі психологічного супроводу: форми документації, діагностичні методики, корекційно-розвивальні програми, циклограма та алгоритми діяльності.

4. Впровадження психолого-андрагогічних форм і методів методичної роботи з метою підвищення рівня професійної майстерності фахівців психологічної служби: моніторинг актуальних проблем, варіативність вибору методичної послуги, розробка відповідної програми професійного розвитку, реалізація методичної послуги шляхом взаємодії із замовником тощо.

5. Розробка об'єктивних критеріїв оцінки ефективності і результативності роботи практичних психологів і соціальних педагогів, методичних об'єднань, районно-міських психологічних служб.

МУШИНСЬКИЙ Віктор Петрович, керівник психологічної служби системи освіти Дніпропетровської області, завідувач обласного НМЦ практичної психології і соціальної роботи

Організація та зміст методичної роботи з працівниками психологічної служби системи освіти

Організаційно-методична робота є одним з основних напрямів роботи спеціалістів психологічної служби і займає до 50% робочого часу. Організаційно-методична робота фахівця психологічної служби, передбачає підготовку до проведення тренінгів, ділових ігор з учнями, батьками, педагогічними працівниками; підготовку до педагогічних консиліумів, виступів на батьківських зборах, педагогічних нарадах, семінарах для педагогів; підготовку до проведення виховних годин з учнями, навчальних занять (курсів за вибором, факультативів, гуртків); роботу в бібліотеці, самопідготовку; консультації в навчальних та науково-методичних центрах; участь в навчально-методичних семінарах, нарадах психологів.

Первинною організаційно-методичною ланкою служби є методичне об'єднання (МО). Особливої уваги заслуговує зміст методичних заходів, що проводиться для членів МО у міжкурсний та міжтестастійний період.

Результати аналітично-статистичної звітності за минулий навчальний рік дають можливість зробити наступні висновки:

1. Щорічно зростає як чисельність практичних психологів і соціальних педагогів, так і кількість МО (на сьогодні психологічна служба

налічує 82 методичних об'єднання практичних психологів та соціальних педагогів);

2. Методична робота у більшості МО носить не систематичний, а фрагментарно-тематичний характер;
3. При організації методичних заходів застосовуються переважно традиційні форми методичної роботи.

Саме тому виникає необхідність пригадати теоретичні основи організації та змісту методичної роботи як виду професійної діяльності.

Основною організаційною формою колективної (групової) науково-методичної роботи в системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів залишаються *методичні об'єднання (МО)*, головною функцією яких є ознайомлення працівників психологічної служби із сучасним станом і перспективами розвитку дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти, досягненнями вітчизняної та зарубіжної педагогічної і психологічної науки, перспективним педагогічним досвідом, оновлення і поглиблення професійних знань, постійне підвищення їхнього загальнокультурного рівня.

Методичні об'єднання практичних психологів і соціальних педагогів можуть бути:

районні;

міські;

закладів середньої освіти;

дошкільних закладів;

закладів нового типу;

інших закладів (інтернатних, професійно-технічних, вищих навчальних закладів I— II рівнів акредитації).

За наявності великої кількості спеціалістів варто розмежовувати МО практичних психологів і соціальних педагогів. За своєю посадою практичні психологи і соціальні педагоги закладів освіти можуть входити

до шкільних предметних методичних об'єднань (наприклад, природничого циклу, класних керівників, вчителів початкових класів).

Методичні об'єднання практичних психологів і соціальних педагогів створюються за наявності не менш як трьох спеціалістів одного фаху або одного професійного спрямування в межах певної спеціальності за територіальною ознакою (шкільні, міжшкільні, кущові, районні, міські), за типами шкіл, навчальними предметами, їхніми циклами тощо на базі середніх загальноосвітніх шкіл I— III ступенів, дошкільних і позашкільних навчальних закладів, які мають висококваліфікований склад педагогічних кадрів, досвідчене керівництво закладу, належну навчально-матеріальну базу.

Нечисленні за кількістю спеціалістів МО стикаються з чималими труднощами в роботі, які знижують ефективність їх діяльності. Методичні об'єднання з великою кількістю (10-20 і більше чол.) складаються, як правило, зі спеціалістів різних вікових груп, із різним рівнем теоретичної підготовки, практичним досвідом роботи. Це створює сприятливі умови для обміну думками, досвідом, дає змогу уникнути перевантаження окремих практичних психологів чи соціальних педагогів фаховими дорученнями. Водночас це не позбавляє можливості організувати індивідуальну роботу, враховувати їхні особисті інтереси та потреби. Районні (міські) методичні об'єднання мають досить широкі можливості для залучення науковців і викладачів педагогічних навчальних закладів до виступів перед працівниками психологічної служби.

Очолює методичне об'єднання *голова (керівник)*, якого призначає районний (міський) методичний кабінет. Керівником МО практичних психологів і соціальних педагогів може бути методист, що відповідає за психологічну службу. Він скеровує та планує його роботу.

Безпосереднім організатором методичної роботи з працівниками психологічної служби у районах (містах) є методист, що відповідає за психологічну службу. Він і визначає структуру методичної роботи,

формулює проблему служби, окреслює основну мету і завдання. Від вміння, навичок і методичної обізнаності методиста залежить не лише чіткість та достатня організованість роботи, але й, в першу чергу, потреба в ній, її доцільність та актуальність. Оскільки саме від неї у значній мірі залежить професійний ріст і майстерність практичних психологів і соціальних педагогів.

Для успішної організації методичної роботи необхідно враховувати *актуальні завдання розвитку системи освіти* в цілому та *програмні цілі навчальних закладів*.

Методична робота - важлива складова системи освіти в цілому, яка включає в себе цілісну систему дій і заходів, спрямованих на підвищення кваліфікації та професійної майстерності кожного працівника, розвиток їх творчого потенціалу, досягнення позитивних результатів у професійній діяльності. Вона ґрунтується на сучасних досягненнях психолого-педагогічної науки з урахуванням досвіду діяльності педагогів і конкретного аналізу результатів навчально-виховного процесу. Участь у методичній роботі - професійний обов'язок кожного працівника психологічної служби.

Головна мета методичної роботи у психологічній службі допомога працівникам у реалізації актуальних завдань розвитку, вдосконалення і підвищення професійної майстерності та рівня їх психологічної підготовки; активізація творчого потенціалу; формування здатності до швидкої адаптації в нових умовах розвитку освіти.

Основні завдання методичної роботи

- 1) аналіз умов забезпечення психофізичного здоров'я дітей та учнів, стану викладання предметів і навчальних курсів, підготовка рекомендацій щодо приведення їх у відповідність до державних стандартів освіти;
- 2) створення організаційних умов для безперервного вдосконалення фахової освіти і кваліфікації педагогічних працівників, підвищення їхньої психологічної компетентності;

- 3) організація вивчення якості забезпечення навчально-виховного процесу кадрами з відповідною фаховою освітою;
- 4) керівництво роботою методичних об'єднань та координація їхньої діяльності;
- 5) проведення методичних заходів, спрямованих на розвиток творчих можливостей педагогів, вивчення, узагальнення і поширення педагогічного досвіду;
- 6) апробація та введення нових освітніх технологій та систем;
- 7) створення умов для збереження, систематичного поповнення та ефективного використання методичного фонду літератури, аудіо- та відеоматеріалів;
- 8) координація змісту методичної роботи.

Організація методичної роботи

Методична робота реалізується в основному через традиційні колективні (масові, групові) та індивідуальні форми організації.

До колективних форм належать:

- * методичні об'єднання;
- * творчі майстерні (творчі групи);
- * інструктивно-методичні наради;
- * постійно діючі проблемні семінари;
- * школи, в тому числі молодого спеціаліста;
- * творчі мобільні та динамічні групи;
- * інтервізійні групи;
- * педагогічні читання;
- * науково-практичні конференції;
- * педагогічні виставки,
- * конкурси тощо.

Індивідуальні форми методичної роботи охоплюють:

- * наставництво;

- * консультування;
- * відвідування занять і позакласних заходів;
- * самоосвіта;
- * дистанційне навчання тощо.

Останнім часом поширення набули *нетрадиційні форми організації методичної роботи*, в тому числі кафедри, авторські школи, творчі студії, методичні фестивалі, круглі столи, аукціони педагогічних ідей, а також аналоги популярних сучасних радіо- і телепередач, які значною мірою урізноманітнюють співпрацю методистів і педагогічних працівників у справі підвищення їхньої кваліфікації та педагогічної майстерності.

Треба зазначити, що за всієї різноманітності форм організації методичної роботи вирішити багатопланові завдання підвищення кваліфікації практичних психологів і соціальних педагогів можна лише через створення оптимальної системи методичних заходів та надання працівникам права вільного вибору тих форм, які максимально враховують їхні потреби, запити та інтереси.

Для підвищення ефективності методичної роботи необхідно практикувати *ділові ігри* та *соціально-психологічні тренінги*, які є активними формами вільного професійного самовияву, що реалізується шляхом розігрування різних життєвих ситуацій, наближених до реальних. Ділові ігри, як свідчить практика, допомагають наблизити навчання в методичних об'єднаннях до практики. Це стимулює учасників гри до переосмислення аналогічних ситуацій, що виникали свого часу в їхній практичній діяльності, та адекватно оцінити їх.

Поширеною формою в системі методичної роботи є *лекція* - систематичний, послідовний виклад науково-теоретичного або навчального матеріалу, що стосується певної проблеми, теми. Також можуть проводитися *лекції-консультації*, які мають, як правило, настановчий характер і готують практичних психологів і соціальних педагогів до самоосвітньої роботи у період між засіданням методичного

об'єднання, формують у них уміння самоаналізу власної педагогічної діяльності. Одним із важливих аспектів проведення лекції-консультації є використання завдань на моделювання конкретних ситуацій, які можуть виникати в практичній діяльності педагогічних працівників.

У процесі роботи методичних об'єднань належна увага має приділятися заслуховуванню й обговоренню *доповідей*, які повинні не зводитися до спрощеного переказу відомих фактів і явищ, а містити виклад матеріалу на високому теоретичному рівні, що відповідає сучасному розвитку тієї чи іншої галузі знань, достовірну інформацію, аргументовані висновки і положення.

Важливу роль у проведенні методичної роботи слід відводити практичним заняттям, під час яких детально розглядаються окремі теоретичні положення і формуються вміння та навички їх практичного застосування.

Під час проведення методичної роботи мають застосовуватися різноманітні види індивідуальної роботи з психологами та соціальними педагогами, спрямовані на практичну їх підготовку. Йдеться, насамперед, про допомогу працівникам психологічної служби у підготовці до проведення соціально-психологічних занять, досліджень, реалізації програм, організації корекційної роботи, а також планування роботи, оформлення документації, доборі діагностичного та корекційного матеріалу тощо.

Однією з найпоширеніших і ефективних форм навчально-методичної роботи є *відвідування занять і заходів*, спрямованих на обмін досвідом та його поширення, колегіальну взаємодопомогу в роботі.

Особливого значення для працівників психологічної служби в сучасних умовах набувають *огляди й обговорення психолого-педагогічної літератури*, книг, періодичних видань. Це дає можливість своєчасно привернути увагу спеціалістів до проблем, які найбільше хвилюють громадськість, залучити до дискусій щодо можливих шляхів розв'язання.

Разом з тим, усі ці заходи не можуть повністю розв'язати всіх проблем підвищення кваліфікації кадрів психологічної служби без належно організованої *самоосвіти*.

Серед обов'язків методичного об'єднання можна виокремити наступні: аналіз діяльності кожного члена методичного об'єднання, визначення пріоритетів та напрямів роботи методичного об'єднання, своєчасне вивчення нормативних документів та методичних матеріалів, створення умов для творчого росту кожного практичного психолога та соціального педагога системи освіти району (міста). Методичне об'єднання проводить експертизу діяльності практичного психолога, соціального педагога у ході атестації, вносить необхідні корективи в програму розвитку районної (міської) психологічної служби, проводить огляд кабінетів психологічної служби, забезпечує своєчасну перепідготовку практичних психологів та соціальних педагогів, проводить творчі звіти у ході атестації. Методичне об'єднання несе відповідальність за об'єктивність аналізу діяльності практичних психологів, соціальних педагогів, за своєчасну реалізацію головних напрямків роботи методичного об'єднання, за якісну та своєчасну реалізацію вимог нормативних і методичних документів та матеріалів та за якісну розробку та проведення навчальних семінарів для практичних психологів та соціальних педагогів згідно з планом роботи методичного об'єднання.

Для фахівців психологічної служби доцільно організовувати постійно діючі районні (міські) семінари, періодичність проведення яких 4 рази на рік. Опорні загальноосвітні та дошкільні навчальні заклади, школи передового досвіду є базою для проведення методичної роботи з практичними психологами та соціальними педагогами.

Творчі групи практичних психологів та соціальних педагогів відносять до групових форм в структурі методичної роботи з працівниками психологічної служби. Творча група – це об'єднання певної кількості фахівців (3-12 осіб) спільних галузей (практичні психологи, соціальні

педагоги, логопеди), яке має на меті вирішити певну вузьку проблему і сприяти запровадженню досвіду у масову практику.

У творчі групи практичні психологи, соціальні педагоги об'єднуються, якщо:

- 1) у психолого-педагогічній науці відсутні теоретичні обґрунтування певного явища, процесу, проте вони мають місце в практиці,
- 2) відсутня методологія з певного теоретичного питання, і тому члени творчої групи мають розробити методичні шляхи впровадження ідеї,
- 3) відсутній достатній практичний досвід роботи в галузі і метою є самовдосконалення, саморозвиток.

Визначення тематики творчих груп базується на існуючих теоретичних та практичних проблемах в діяльності практичних психологів, соціальних педагогів, які визначаються за допомогою:

- анкетування практичних психологів, соціальних педагогів,
- бесід, інтерв'ю,
- аналізу документації,
- інформації, отриманої під час консультування учасників навчально-виховного процесу,
- інших методів.

Робота і терміни діяльності творчих груп визначаються учасниками групи в залежності від складності проблеми. Діяльність творчої групи планується згідно з алгоритмом.

Алгоритм діяльності творчої групи:

1. Теоретична підготовка. Глибоке колективне та індивідуальне вивчення науково-педагогічної літератури з визначеної проблеми, засвоєння наявного досвіду, з'ясування ідеї, сутності впроваджуваного.
2. Складання програми діяльності. Розробка моделей, схем, рекомендацій, порад щодо застосування на практиці досягнень науки і передового досвіду. Розробка змісту діяльності творчої групи.

3. Окреслення можливого розв'язання проблеми. Колективне обговорення висунутих гіпотез. Створення і пробне впровадження передового досвіду з даної проблеми.

4. Аналіз результатів. Апробація набутого досвіду на основі нових педагогічних ідей. Апробація рекомендацій, розроблених творчою групою.

5. Запровадження досвіду роботи творчої групи в масову практику. Поширення набутого досвіду (виступ з лекціями, пропаганда в пресі, демонстрація його на практиці), надання допомоги та консультування під час проведення семінарів-практикумів, науково-практичних конференцій.

Робота творчої групи складається за планом-програмою на весь термін діяльності та на кожний етап роботи. Вимоги до плану-програми: тема, мета, завдання кожного етапу, зміст, форми і методи роботи кожного етапу, підтеми, зібрання групи. Також самими учасниками творчої групи обумовлюються її кількість і склад, вибирається керівник групи. Засідання творчих груп можуть відбуватися у різних формах: групові дискусії, міні-повіді, мозкові штурми, ділові ігри, дебати, семінари, моделювання тощо.

Серед методів збору інформації творчі групи можуть використовувати спостереження, бесіду, інтерв'ю, анкетування, опитування, тести, аналіз продуктів діяльності, контрольні зрізи, експеримент, методи математичної статистики.

Обов'язковим підсумком роботи творчої групи є звіт про результат, форми і методи, що використовувалися для досягнення результату – розробка рекомендацій, заключний семінар чи конференція, творчий вечір тощо.

Особливе місце у методичній роботі посідають супервізія та інтервізійні групи спеціалістів психологічної служби. **Супервізія** – це професійне консультування і супровід діяльності працівників більш досвідченим спеціалістом. Окремим видом супервізії є **інтервізія**, де

учасники групи по чергово виконують функції супервізора, вирішуючи професійні проблеми.

Діяльність інтервізійних груп спрямована на вирішення конкретної проблеми з практики консультативної роботи психолога, соціального педагога шляхом консультації, обміну думками з колегами, обговорення пріоритетних напрямів подальшої роботи з дітьми, педагогами, батьками. У роботі груп інтервізій допускаються різні форми взаємодії: довготривалі, багаторазові сесії, разові консультування.

З метою активізації методичної роботи доцільно широко практикувати творчі завдання, проводити лекції, семінари та практичні заняття із застосуванням технічних засобів навчання, використовувати методи ігрового моделювання, аналіз конкретних педагогічних і управлінських ситуацій, що максимально мобілізує фахівців психологічної служби, спонукає застосовувати для вирішення завдань теоретичні знання й особистий досвід.

Планування методичної роботи

План методичної роботи складається методистом, що відповідає за психологічну службу, на поточний навчальний рік і спрямовується на поліпшення науково-теоретичної, методичної та практичної підготовки працівників психологічної служби закладу або регіону. Його варто відобразити у контексті програми діяльності психологічної служби на поточний рік окремим розділом, вказуючи основні форми методичної роботи, тематику проведення засідань, час і місце проведення та відповідальних осіб за такою формою:

Проте, методистові варто мати більш детальне планування з кожного окремо виду методичної роботи, враховуючи його специфіку, аналіз діяльності за попередній рік тощо.

Тематика засідань різних організаційно-методичних форм, їх різноманітність повинна визначатися з урахуванням побажань самих працівників психологічної служби, тобто на основі попереднього

діагностування, аналізу діагностичних карток, які проводяться наприкінці навчального року методистом, що відповідає за психологічну службу.

До *плану роботи методичних об'єднань* повинні включатися наступні питання:

- ✓ реалізація завдань, які випливають з виконання Закону «Про загальну середню освіту»;
- ✓ створення умов для постійного підвищення освітнього та кваліфікаційного рівнів практичних психологів і соціальних педагогів, оновлення їх професійних і загальноосвітніх знань, збагачення духовного й інтелектуального потенціалу;
- ✓ вивчення теоретичних питань психології та соціальної педагогіки, освоєння їх наукової методології;
- ✓ здійснення заходів щодо впровадження в практику роботу передового досвіду працівників психологічної служби;
- ✓ вивчення положень дидактики, теорії виховання, психологічної науки та соціальної педагогіки, спроба їх практичного застосування;
- ✓ вивчення вікової психології, психолого-педагогічних особливостей дітей різних вікових категорій, особливості та специфіки роботи з ними;
- ✓ інформація про нові книги, методичні посібники, рекомендації, статті в періодичних виданнях щодо змісту та методики здійснення професійної діяльності працівниками психологічної служби;
- ✓ поглиблене вивчення методики реалізації практичними психологами та соціальними педагогами основних напрямків діяльності;
- ✓ демонстрація відкритих занять, тренінгів, елементів проведення корекційно-розвивальної роботи, соціально-психологічного консультування тощо.

План методичної роботи складається на поточний навчальний рік і спрямовується на поліпшення науково-теоретичної, методичної та практичної підготовки працівників психологічної служби. У ньому мають бути відображені результативність і наслідки методичної роботи за попередній навчальний рік. План має містити завдання **методичного об'єднання** на поточний навчальний рік, основні напрями роботи об'єднання.

Права та обов'язки учасників методичної роботи

Участь у методичній роботі є професійним обов'язком всіх працівників психологічної служби.

Результативність методичної роботи враховується при проведенні атестації практичних психологів і соціальних педагогів, а також є підставою для їх заохочення. Методист, що відповідає за психологічну службу, вивчає та аналізує стан методичної роботи, її результативність, створює необхідні умови для підвищення фахового рівня працівників, забезпечує їх участь у методичній роботі.

Педагогічні працівники мають право:

- користуватися нормативно-правовою документацією, навчальною та науково-методичною літературою, необхідною для їх професійної діяльності, що надходить в методичний кабінет, наявним довідково-інформаційним фондом у встановленому порядку;
- використовувати «методичний день», який визначається методистом, для самоосвіти в інформаційних центрах, методичному кабінеті;
- брати участь в опитуваннях, дослідженнях та надавати пропозиції методичному кабінету (методисту, що відповідає за психологічну службу) щодо вдосконалення змісту і форм методичної роботи;
- виїжджати у творчі відрядження з метою вивчення та обміну досвідом роботи;
- звертатись за допомогою до методиста з питань підвищення своєї професійної компетентності;
- брати участь у методичних заходах обласного та державного рівня з повним відшкодування витрат, пов'язаних з відрядженням, за основним місцем роботи;
- проходити стажування та підвищувати свою кваліфікацію.

Підвищення ефективності методичної роботи обумовлене реалізацією таких напрямів:

- посиленням практичної спрямованості методичної роботи;
- спрямуванням методичної роботи на надання адресної та диференційованої допомоги кожному працівнику;
- структура методичної роботи повинна бути достатньо гнучкою;
- забезпечення кожного фахівця достатньою інформацією.

Савельєва Наталія Володимирівна, методист обласного НМЦ практичної психології і соціальної роботи

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА

м. ВІЛЬНОГІРСЬКА

Кадровий склад 9 практичних психологів. Працює 1 методичне об'єднання. Очолює службу методист з психологічної служби Солоїд Тетяна Сергіївна.

Створення, функціонування та перспективи розвитку психологічної служби м. Вільногірська

Створення психологічної служби при відділі освіти м. Вільногірська розпочалося в 1991 році. Першим методистом з психологічної служби була Корінь Наталія В'ячеславівна. На той час психологічна служба налічувала лише 4 практичних психологи загальноосвітніх навчальних закладів. Розпочинали практичну діяльність: Захарченко Н.Г., Зеленський В.М. Спеціалісти з ентузіазмом опановували методи та технології психологічного супроводу.

У 2002 році естафету прийняла методист Солоїд Т.С. Саме в цей час до служби долучилися практичні психологи дошкільних навчальних закладів. Рішення про введення в штатний розпис дошкільних навчальних закладів посади практичного психолога надало змоги послідовного психолого-педагогічного супроводу протягом важливих вікових етапів розвитку дитини.

Пріоритетними напрямками роботи були питання наступності в роботі дошкільних закладів та школи. Психологи були активними учасниками психолого-педагогічних семінарів, педагогічних рад.

Протягом наступних 10 років служба вирішувала різні питання практичного та методичного напрямку. Професійно зростали спеціалісти, набували фахової майстерності вбираючи досвід методичного об'єднання. Відмінною особливістю нашої команди завжди була згуртованість:

Вільногірськ налічує всього 9 дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів разом. Отже тематика засідань м/о мала задовольняти попит як психологів дошкільних так і загальноосвітніх закладів. Тому керівникам методичного об'єднання необхідно було підходити до планування творчо та нестандартно. Очолювали методичне об'єднання практичні психологи з вогником в очах, ті, котрі могли «запалити» інших: Бурхан О.О., Криворотько М.М., Пріб Т.В.

За поточний період маємо перемоги, якими пишаємося. Практичний психолог КДНЗ №3 Бурхан О.О. посіла призове місце у конкурсі на кращу методичну доробку «Уроки радості». Під керівництвом методиста відділу освіти Солоїд Т.С. курсанти малої академії наук в галузі «психологія» захистили наукові роботи та стали стипендіатами та дипломантами конкурсу-захисту наукових робіт з психології. Багато з них з часом стали нашими колегами. Методичні доробки Бурлай Т.М., Наумової І.І. надруковані у фахових журналах.

У 2007-2008 навчальному році відділ освіти розпочав роботу над створенням міжшкільного профільного центру. Психологами міста була проведена масштабна робота зі старшокласниками та їх батьками по виявленню професійної направленості та здібностей. На основі результатів анкетування було створено відповідні профілі навчання. Неодноразово ми чули слова вдячності від батьків за вдале самовизначення дітей.

З роками робота психологів тісно переплелася з потребами дітей з особливостями в розвитку та набула корекційного спрямування. На сучасному етапі розвитку нашої служби - це є інтегрована модель психолого-медико-педагогічної консультації та психологічної служби. Дружною командою ми працюємо в приміщенні Центру позашкільної освіти та дитячої творчості. Маємо два робочих кабінети та користуємося залом для проведення нарад та семінарів. Позитивною тенденцією є попит керівників навчальних закладів та батьків на інформування щодо

психологічних питань. Тому у нас є додатковий стимул для проведення досліджень та семінарів.

Психологи входять до складу чергових фахових груп. За затвердженим графіком вони разом з логопедами обстежують та консультують дітей та батьків, що звертаються. Тематика звернень батьків різноманітна: від порушень поведінки до визначення професійного спрямування. Колеги все частіше залучаються для психолого-педагогічного вивчення та аналізу освітнього маршруту дітей з особливими потребами. На превеликий жаль спеціалісти працюють на громадських засадах. Брак фінансування – основна проблема, котра не дає можливості рухатись вперед.

Загальноосвітні заклади не забезпечені соціальними педагогами, тож їх функції частково виконують практичні психологи. Департамент соціально-гуманітарної політики, соціальна служба міста, міська судова служба звертаються у заклади з різних питань, що стосуються функцій психолога, соціального педагога: надання актів обстеження житлово-побутових умов дітей певних категорій, надання характеристики виховного впливу батьків на своїх дітей, аналіз адаптованості дитини в родині опікуна і та інш. Звичайно, практичні психологи надають допомогу, але намагаються діяти в межах професійної компетенції. В нашому місті психолог набуває все більш мультидисциплінарного характеру. Щороку підвищується попит громади на системну логопедичну, психологічну, консультативну допомогу дітям та дорослим. За консультативною допомогою звертаються і пересічні жителі міста, переселенці. Серед найбільш запитуваних напрямків роботи: формування навичок спілкування та толерантного ставлення школярів; психологічна підтримка переміщеним громадянам та їх дітям; проблеми сімейного благополуччя; труднощі адаптації дітей з особливостями в розвитку та ін.. Вимоги часу спонукають нас до створення централізованого осередка надання допомоги.

Пріоритетними напрямками сьогодення є:

- створення Центру корекційної та консультативної допомоги жителям міста;
- створення міжшкільного тренінгового центру;
- популяризація знань з питань корекційної педагогіки та психології серед педагогів та керівників навчальних закладів;
- підвищення фахової майстерності спеціалістів психолого-медико-педагогічної та психологічної служби.

Ентузіазм колег та допитливість спеціалістів додає сил та сенсу нашій роботі. Хотілося б, щоб наше бурхливе «море» роботи підживлювалося фінансовими «джерелами» та управлялося кермачем, котрий добре знає море та веде до веселкових горизонтів.

Солоїд Тетяна Сергіївна, методист з психологічної служби.

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА м. ДНІПРОПЕТРОВСЬКА

Кадровий склад – 347 фахівців, з них 234 практичних психолога та 111 соціальних педагогів. Працює 20 методичних об'єднань. Очолюють службу методисти з психологічної служби Наріжна Лариса Степанівна та Данилова Галина Миколаївна.

«Душа» Дніпровської освіти

Дніпропетровськ, беззаперечно, є особливим містом, неповторним за своїм етнічним та ментальним складом, соціально-демографічною структурою, релігійними уподобаннями. Розвинена інфраструктура

підприємств та інституцій, які довгий час обслуговували потужний військово-промисловий комплекс не тільки України, але й всієї радянської імперії, стали причиною того, що Дніпропетровськ на довгий час отримав статус «закритого» міста. У Дніпропетровську історично склався потужний осередок командно-адміністративної системи, завдяки якому місто придбало авторитет майже столичного центру. В результаті цих обставин у багатьох мешканців Дніпропетровська виник особливий технократичний тип ментальності, основою якого було ставлення до людини-функціонера як до елемента жорсткого командно-адміністративного механізму.

Доленосний для України 1991 рік приніс свободу та незалежність країні, почався процес утвердження загальнолюдських цінностей, а разом з ними процес психологічного «розкріпачення» як керівників, так і виконавців. Одною з перших інстанцій, яка активно відреагувала на нагальні історичні потреби олюднення цього «механізованого ментального тіла» стала система шкільної освіти. Справжніми ініціаторами процесу гуманізації та гуманітаризації загального міського середовища стали освітяни.

В 1992 році наказом міського управління освіти Дніпропетровської міської ради було створено Міський методичний центр і першим методистом з питань психології (міським психологом) було призначено Гудрамович Вікторію Іванівну – спеціаліста соціолога, яка прийшла із дослідницької соціологічної лабораторії Дніпропетровського хіміко-технологічного інституту, маючи багатий досвід дослідницької роботи. Вікторія Іванівна очолила розбудову психологічної служби системи освіти міста Дніпропетровська. Але завдання створення служби виявилось дуже складним. Введення та фінансування посад шкільних психологів залежало від рішень сесій районних у місті рад депутатів, тому директорам шкіл та завідуючим дошкільних навчальних закладів треба було переконати депутатів у необхідності психолога у навчальному закладі.

Першими директорами, яким вдалося втілити це складне завдання у життя і ввести в штатний розклад шкіл посаду шкільного практичного психолога, та першими психологами у системі освіти були:

Лук'янова К.Я. – директор СЗШ №67 Жовтневого району, психолог Бондаренко З.П., Семенова Т.М.;

Лозенко О.В. – директор СЗШ №46 Красногвардійського району, психолог Хамініч О.М.;

Гридасов К.О. – директор СЗШ №107 Жовтневого району, психолог Гудрамович В.І.;

Поюровська В.В. – директор СЗШ №8 Амур-Нижньодніпровського району, психолог Наріжна Л.С.;

Баляй С.Б. – директор СЗШ №22 Кіровського району, психолог Северенчук І.В.;

Катана В.І. – директор СЗШ №100 Жовтневого району, психолог Рощин О.О.;

Письменний В.Б. – директор СЗШ №136 Самарського району, психолог Глумова Н.М.;

Коробка Л.П. – директор СЗШ №66 Жовтневого району, психолог Светашева М.,

а також психологи: СЗШ №142 Бро Т.С., СЗШ №73 Столетова Г.П.

Сутгеву підтримку у введенні посад психологів та становленні соціально-психологічної служби системи освіти міста надавали представники міської влади та міського управління освіти.

Методичну допомогу практичним психологам здійснювали фахівці кафедри психології та педагогіки на чолі з кандидатом педагогічних наук С.Г.Крамаренко, співробітником Дніпропетровського обласного інституту підвищення кваліфікації вчителів. Це був самий початок.

У ті часи ввести посаду психолога було не тільки складно суто організаційно, але виникали й неабиякі моральні проблеми. Так, багато-хто з учнів ототожнював психолога з психіатром, вчителі ставились до них

вельми скептично, а батьки виявляли настороженість та недовіру. Тому необхідно було, з одного боку, радикально змінювати стереотипи мислення всіх учасників навчально-виховного процесу, з іншого боку, психологам необхідно було пристосовувати свої знання та навички до школи, знайти своє місце в педагогічному колективі та житті школи, виникала також проблема із забезпеченням психологів відповідною фаховою, науково-методичною літературою.

Так створилось перше міське методичне об'єднання шкільних практичних психологів. Вчилися всі. Опановували психологічну теорію, вчилися на практиці застосовувати психодіагностичні методи індивідуальних і групових досліджень та проведення консультацій. Вчилися аналізувати і розшифровувати отримані результати. Засідання психологів перетворювались у цікаве спілкування фахівців, яких об'єднувало єдине бажання – довести всім, що психологічна служба системи освіти необхідна, життєздатна та повинна розвиватися.

В 90-ті роки до шкіл прийшли психологи, більшість яких отримали короткотривалу психологічну освіту на курсах перекваліфікації у Дніпропетровському державному університеті та мали базову технічну освіту. Мотиви зацікавленості психологією у всіх були різні. Багато-хто вдалися до психології з метою вирішення власних проблем, інші – з метою надання психологічної допомоги своїм проблемним дітям, треті – з метою оволодіння техніками психологічного впливу на інших людей, четверті – з метою вдосконалити власну педагогічну діяльність.

Найбільш позитивних результатів у своїй професійній діяльності досягали психологи, які мали базову педагогічну та медичну освіту. «Педагогіка та психологія – сестри. Але сестри зведені. Молодша, психологія, родом із філософії і, мабуть, фізіології. Звідсіля увага до об'єкту дослідження (людини), прагнення пізнати її, вивчити особливості, знайти закономірності та описати їх для загального користування. Старша, педагогіка, родом із дидактики з риторикою, вона повчає та наставляє і

більш зосереджена на особистих законах «як потрібно», ніж на особливостях тих, «кому потрібно», – відзначав М.Сартан. Тому психологам з педагогічною освітою було легше допомогти вчителям в «олюдненні» знань, в пошуках ефективних шляхів оптимізації шкільної освіти, створенні умов, при яких кожний учасник педагогічного процесу відчував би себе особистістю.

Психологічна служба системи освіти міста продовжувала розвиватись. Зростає кількісний та якісний склад психологів та соціальних педагогів. За 25 років служба перетворилася в потужну гуманітарну силу, яка впливає на розвиток всієї системи освіти в місті. Якщо у 1992 році служба міста складалась усього з 10 психологів, то у 2016 році налічує вже 364 практичних психологів та соціальних педагогів

2003-2004 н.р.	2010-2011 н.р.	2015-2016 н.р.
ПП – 108	ПП – 186	ПП – 247
СП – 20	СП – 90	СП – 117

У 90-х роках шкільні психологи вперше познайомились із міжнародним досвідом роботи щодо профілактики негативних явищ у молодіжному середовищі.

За ініціативою психологів Бондаренко З.П., Семенової Т.М., Наріжної Л.С. учні СЗШ №8 та СЗШ №67 взяли участь у міжнародному Проекті «Скажи наркотикам: «НІ!», в ході реалізації якого було створено групи волонтерів для навчання учнівської молоді методом «рівний-рівному» щодо профілактики наркоманії, алкоголізму та тютюнопаління. В середніх школах: №73, №135, №36, №54, №134, №142, №26 психологи Столетова Г.П., Тарасенко Т.З., Дьоміна Т.М., Касьян Т.Г., Томуліс Н.О., Бро Т.С., Уславцев Г.В. вдосконалюють систему роботи в школі щодо попереджень правопорушень серед учнів.

На зламі століть в освітньому просторі міста складається мережа

«Шкіл сприяння та культури здоров'я», колективи яких не тільки навчають дітей, а й дбають про їхнє здоров'я. У цих школах психологи та соціальні педагоги обрали пріоритетним напрямком власної діяльності психологічний супровід впровадження здоров'язберігаючих технологій в навчальний процес. У 2016 році міська мережа «Шкіл сприяння та культури здоров'я» складається з 85 шкіл.

Потужні інформаційні процеси створили сприятливі умови для творчого пошуку та втілення у навчально-виховний процес інноваційних освітніх технологій. Тому в останні роки школи здійснили плідний зв'язок з наукою. І тут також на передньому краї були психологи.

Новаторами в цій співпраці були спеціалізована СЗШ №22 (психолог Межанська О.М.), яка стала експериментальним майданчиком наукового проекту «Становлення позитивної Я-концепції учасників навчально-виховного процесу», науковий керівник завідувача кафедрою педагогіки та психології ДОППО; відкрилася «Вальдорфська школа», концепцію та науковий супровід ідей Вальдорфської педагогіки супроводжувала також С.Г.Крамаренко.; у ліцеї №100 впроваджується всеукраїнський експеримент «Формування моделі багатопрофільного ліцею як навчального закладу нового типу за умов компетентісного підходу» (психологи Ульянова А.П., Мотика Я.В.), а також програмний комплекс «Універсал». Автором проекту та науковим керівником являється кандидат педагогічних наук В.А.Киричук (НАПН).

В ці роки створюється обласний центр практичної психології та соціальної роботи. На допомогу психологам освіти міста прийшли фахівці високого рівня гатунку, такі як Гавяда В.В., Мушинський В.П., Савельєва Н.В., Морозова Л.О., Зарічна Н.В. Підтримка цих спеціалістів суттєво вплинула на розвиток психологічної служби міста та області в цілому, сприяла підвищенню професійної майстерності психологів та зростанню їх кваліфікаційного рівня.

У 2000-і роки змінюються акценти у роботі практичного психолога в освіті. В психологічному сенсі сучасні діти суттєво відрізняються від своїх попередніх однолітків. У радянські часи системні психологічні зміни відбувалися раз у 20 років і припадали на одне покоління, у сучасних дітей такі зміни відбуваються раз у 3 роки. Причина цього – зростання динамічності розвитку сучасного світу.

Діти приходять до школи з різними установками на навчання, з різним рівнем готовності до школи. Саме цим зумовлена необхідність роботи психолога щодо попередження розподілу дітей на талановитих та безталанних, улюбленців та вигнаних, запобігання зачіплювання на них ярликів та кліше, від яких дитина не може позбавитися протягом всіх років перебування у школі.

На жаль, у наш час велика кількість дітей опинились в умовах гострого соціального неблагополуччя. Погіршення екологічних умов життя, зростання економічних проблем, розповсюдження серед молоді наркотиків, зростання нестабільності родини, батьківська, а іноді і педагогічна некомпетентність та соціальна агресія, активізація міграційних процесів – ці і багато інших факторів негативно впливають на процес психічного та фізичного розвитку дитини. За даними психологів міста майже 30% дітей приходять до школи з підвищеним рівнем тривожності, 8% дітей – з мовленевими розладами, підвищеним рівнем агресії, несформованою базовою довірою до світу.

Таким чином, у сучасній соціальній ситуації у кожному навчальному закладі міста створюється своя особлива система комплексної психолого-соціально-педагогічної допомоги дітям, з метою попередження виникнення і рішення деструктивних проблем в особистому житті дитини.

З 2010 року до навчальних закладів міста почали приходити діти з особливими освітніми потребами. Завдання психологів значно ускладнилися. Створення системи інклюзивної освіти почалося з науково-методичної та психолого-педагогічної підготовки вчителів, аналізу

готовості дітей, батьків дітей з нормою в розвитку, а також суспільства в цілому до прийняття дітей з особливими освітніми потребами.

Протягом 2013 році для вчителів Дніпропетровська було проведено 12 психолого-педагогічних методичних семінарів із залученням до участі представників громадських організацій «Янгол дитинства» та «ДАСИД». Ці організації поповнили бібліотеку науково-методичного центру та бібліотеки районних методичних кабінетів перевідною методичною літературою з досвіду зарубіжних країн щодо інклюзивної освіти.

Але на цьому випробування не закінчилися. 14.10.2007 на ж/м Перемога сталася трагедія. Згідно розпорядження заступника міського голови Лозенко О.В. на допомогу психологам Центру психологічного забезпечення та роботи з особовим складом державного управління МНС України була організована робота психологічної служби системи освіти міста. 41 психолог із шкіл та дошкільних навчальних закладів надавали допомогу потерпілим. Координацію роботи здійснювала капітан внутрішньої служби, начальник групи психологічного забезпечення Гармаш Л.О.

2014 рік став роком початку гібридної війни. І знову у психологів з'явилась потреба в опануванні нових знань та навичок щодо особливостей кризового консультування та надання соціально-педагогічної і психологічної допомоги постраждалим внаслідок окупації Криму і Севастополя та бойових дій на Сході України. Сьогодні в кожному закладі освіти м. Дніпропетровська створено центри психологічної допомоги дітям та родинам із Сходу України.

І ми можемо пишатися тим, що волонтерський рух, який був започаткований у 90-х на Дніпропетровщині, переріс у потужний національний патріотичний рух 2014-2016 р. і став прикладом для всього світу.

Так сталося, що психологи та соціальні педагоги освіти міста за 25 років існування виявили себе спроможними не тільки підтримувати освіту,

але й в важку для міста та країни хвилину, бути на передовій, допомагати всім, хто опинився в скрутному становищі.

У 1992 році було лише 10 психологів, сьогодні система психологічної служби складається із 367 психологів та соціальних педагогів.

У 1992 році функціонувало лише одне методичне об'єднання, сьогодні працює 14 районних методичних об'єднань, «школа молодого психолога та соціального педагога» тощо.

Вагомий внесок у справу розбудови соціально-психологічної служби системи освіти Дніпропетровська внесли наступні психологи та соціальні педагоги: Біла Л.Д., Мусієнко І.А., Ейвазова О.Г., Уславцев Г.В., Зима К.Ф., Іванова З.І., Василенко А.І., Межанська О.М., Дорошенко Л.В., Брагар М.Б., Поспелова Л.П., Сідорук Ю.Ф., Криворучко О.В., Чумаченко О.В., Данілова Г.М., Міронова Т.В., Мотико Я.В., Горбунова Н.Ю., Рапіна Т.В., Константинова Г.Ф., Ізваріна О.А., Завгороднєва Л.Б., Сторона Ж.В., Бондаренко З.П., Кармазіна К.А., Забара Ю.П., Гавриленко-Ковальова М.М., Компаніченко Л.П., Терентьєва Т.А., Поліщенко А.В., Шаповал О.В., Загребельна Е.В., Пермінова В.К., Безгуба Н.В., Сіліченко В.В., Тимошенко Л.І., Пліс-Плутахіна М.Ю., Прибиток В.Д., Панюшкіна О.А. та багато інших.

Сучасній Україні необхідна самодостатня успішна особистість, фізично і психічно здорова, соціально адаптована, стресостійка, толерантна, здатна жити в умовах постійно мінливого світу, конкурентноздатна у світовому співтоваристві і допомога у становленні такої людини є головним завданням психологічної служби системи освіти міста Дніпро на майбутнє.

Наріжна Лариса Степанівна, методист з питань психології

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА м. ДНІПРОДЗЕРЖИНСЬКА

Кадровий склад – 137 фахівців, з них 78 практичних психологів та 56 соціальних педагогів. Працює 3 методичних об'єднання.

Методичне керівництво психологічною службою здійснюється фахівцями комунального закладу «Дніпродзержинський центр практичної психології та соціальної роботи – психолого-медико-педагогічна консультація з корекційно-розвитковим відділенням «Сузір'я» Дніпродзержинської міської ради. До складу працівників Центру практичної психології і соціальної роботи входять: методист, 2 практичних психологів та соціальний педагог. Очолює службу методист з психологічної служби Мунтян Вікторія Олександрівна.

Історія розвитку Дніпродзержинської психологічної служби

Система освіти України досить довго існувала без психологічної служби, а тому дуже повільно включала її в структуру свого функціонування. Не виключенням стало становлення психологічної служби міста Дніпродзержинська Дніпропетровської області.

Систематична робота по створенню психологічної служби в освітній галузі міста почалася управлінням освіти і науки міської ради з початку 90-х років. Необхідність створення психологічної служби була обумовлена новою парадигмою освіти, що засновувалась на засадах гуманізації та особистісного підходу до дитини і відображала тенденції освіти третього

тисячоліття. Робота психологічної служби в закладах освіти стала новим компонентом в системі освіти міста.

З 1995 року, коли були введені перші посади фахівців, психологічна служба системи освіти нашого міста почала свій не простий і суперечливий шлях – від повного нерозуміння і безпорадності до чіткої організаційної структури, правового і методичного забезпечення.

Труднощі взаємодії психологічної служби зі своїм замовником – системою освіти обумовлювались недостатньою визначеністю самого соціального замовлення. Ускладнювало процес становлення психологічної служби освіти ще й те, що вона одночасно почала охоплювати увесь комплекс психологічних проблем, які треба було розв'язувати в школі чи дитячому садку (в зарубіжних країнах включення різних аспектів відбувалося поступово згідно з соціальним замовленням освіти в даний час).

Професія практичного психолога була на той час малозрозумілою, навіть дещо «таємничою». До представників цієї професії тих часів ставились як до месії, від якого чекали негайних результатів.

Початковий етап становлення психологічної служби міста ніс у собі невизначеність, не регламентованість, а тому тим більша відповідальність лягала на плечі фахівців-початківців. У 1995-1996 навчальному році в освітянських закладах міста вже працювало 16 практичних психологів, але тільки декілька з них мали відповідну фахову освіту.

Проте, з прийняттям у 1996 р. Тимчасових типових штатних нормативів загальноосвітніх навчально-виховних закладів, ситуація в психологічній службі системи освіти міста значно погіршилась. Було скорочено чисельність фахівців психологічної служби.

Але всупереч кадровим та фінансовим негараздам, часто на голому ентузіазмі все ж формувалася психологічна служба Дніпродзержинська. Досвід накопичувався поступово. Перші практичні психологи гідно реалізували стратегію розуміння діяльності служби, її користі для

забезпечення навчально-виховного процесу та забезпечили підґрунтя для своїх наступників.

Психолог мав бути особистістю самостійною, небайдужою, яка вміє спостерігати, досліджувати, спілкуватися, вміє зацікавити, щось зробити, щоб довести свою потребу. Завдання професійного саморозвитку, примноження практичного досвіду, можливості особистісного спілкування вирішувались на засіданнях методичних об'єднань. Першими керівниками стали Фортунатова Марина Олегівна та Соломоненко Тетяна Іванівна, які своєю роботою завоювали авторитет серед колег та педагогічної громадськості міста. Це – справжні професіонали, які змогли довести важливість та доцільність існування психологічної служби системи освіти міста. І вже у 2006 році на обласному рівні відбулася презентація роботи методичного об'єднання практичних психологів міста Дніпродзержинська.

Це було об'єднання насправді не байдужих до своєї роботи людей. Психолог того часу – це особливий стан душі, особливі риси характеру людини, яка постійно знаходиться в пошуку. Для підвищення фахової майстерності, удосконалення професійного рівня творчою групою фахівців здійснювались різноманітні форми роботи: це і студія самовдосконалення, і тематичні засідання, і дискусійний клуб, і «Школа молодого психолога», і семінари-практикуми. До речі, ці форми роботи актуальні і по теперішній час. Як правило, засідання методичних об'єднань – це активні форми роботи, де кожных фахівець був безпосереднім учасником, матеріали засідань розповсюджувались серед спеціалістів служби, що значно покращувало якість роботи, адже у ті роки не було достатньо фахової літератури, видань. Тому, виготовлені слухачами методичних об'єднань методичні розробки з актуальних питань психологічного супроводу дітей та учнів і понині є «скарбничкою» досвіду. Безумовно, активною та плідною була і є співпраця з Дніпропетровським обласним центром практичної психології та соціальної роботи. Фахівці обласного центру стали координаторами роботи методичного об'єднання міста. За їх

сприянням та безпосередньою участю проводились різні заходи: конкурси, тренінги, методичні об'єднання, семінари, засідання супервізійної групи тощо.

Основним результатом діяльності служби за перші роки стало розуміння керівниками освіти, вчителями та батьками необхідності впровадження надбань вітчизняної і зарубіжної психології у практику навчально-виховного процесу. Служба одержала суттєвий поштовх для вдосконалення як у кількісних, так і в якісних аспектах. Керівники багатьох закладів сприяли отриманню фахової освіти на заочній формі навчання. І хоч нелегко було вчитися і працювати, але це дало змогу психологам-початківцям почуватися більш впевнено, отримати ґрунтовні знання і глибоке розуміння конкретних напрямків своєї роботи.

На сьогодні психологічна служба системи освіти м. Дніпродзержинська – одна з найдосвідченіших в Дніпропетровській області. Динаміка чисельності фахівців психологічної служби свідчить про систематичне та постійне зростання служби.

Майже всі практичні психологи мають вищу базову освіту, чого не можна сказати про соціальних педагогів. У місті стоїть нагальним питання підготовки фахівців з цієї спеціальності. В дошкільних навчальних закладах ситуація складається краще: більшість фахівців мають базову освіту або наразі отримують її на заочній формі навчання.

Психологічна служба міста пройшла етап становлення, довівши свою необхідність для навчально-виховного процесу. Практичні психологи і соціальні педагоги, здійснюючи свої професійні обов'язки, вирішують актуальні завдання сучасної освітньої галузі.

Починаючи з 2007 року управлінням освіти і науки Дніпродзержинської міської ради розглядалось питання щодо створення Центру практичної психології та соціальної роботи. Першим кроком з цього напрямку було створення міської психолого-медико-педагогічної

консультації, яка розпочала діяльність за інтегрованою моделлю взаємодії психологічної служби та міської ПМПК.

20.11.2012р. у м. Дніпропетровську пройшла всеукраїнська науково-практична конференція, на якій Дніпродзержинська ПМПК презентувала інтегровану модель командної взаємодії з досвіду роботи. В ході конференції були представлені: методичний збірник матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції, періодичні фахові видання: «Психолог», «Психолог дошкілля», «Дефектолог», спецвипуск «Джерело», з досвіду роботи фахівців Дніпропетровщини. До цих матеріалів ввійшли 10 статей різних фахівців міста. Розповсюджено електронні диски з інформацією про діяльність Дніпродзержинської ПМПК.

Вирішення питань реформування в галузі освіти знаходиться в зоні особливої уваги Дніпродзержинської міської влади. Реальністю нашого міста є варіативна освіта, яка надає можливості отримати освітні послуги різним категоріям дітей, як здібним та обдарованим (гімназії, ліцеї), так і тим, хто має труднощі у навчанні та розвитку.

Процес підтримки «особливих» дітей є закономірним ще з 70-х років, коли був відкритий перший спеціалізований дошкільний заклад у місті.

Розуміючи необхідність раннього виявлення, важливість своєчасного професійного втручання, психологічного супроводу та консультативної допомоги сім'ї безпосередньо за місцем проживання дитини, рішенням Дніпродзержинської міської ради від 28.12.2012 № 643-30/VI було утворено комунальний заклад «Дніпродзержинський центр практичної психології та соціальної роботи – психолого-медико-педагогічна консультація з корекційно-розвитковим відділенням «Сузір'я» Дніпродзержинської міської ради. Це сучасна інтеграційна модель закладу комплексної консультативно-діагностичної та корекційно-розвиткової допомоги сім'ям, що виховують дітей з особливими освітніми потребами.

На сьогодні – це єдина в області установа такого типу міського підпорядкування, до складу якої входить три структурних підрозділи:

- центр практичної психології і соціальної роботи;
- психолого-медико-педагогічна консультація;
- корекційно-розвиваюче відділення.

Кожний із структурних підрозділів Центу має свою сферу відповідальності і, в той же час, працює в тісній взаємодії з іншими підрозділами.

Центр практичної психології і соціальної роботи надає консультативно-методичну допомогу психологічним службам закладів освіти міста, проводить аналіз, оцінку, прогноз розвитку психологічної служби системи освіти міста, відповідає за проведення семінарів, тренінгів професійної майстерності, координує роботу методичних об'єднань практичних психологів та соціальних педагогів, займається систематичним вивченням і розповсюдженням вітчизняного та зарубіжного досвіду в галузі психології та педагогіки, надає консультативно-корекційну допомогу з актуальних психологічних проблем.

Основна мета діяльності полягає у забезпеченні психологічного супроводу навчально-виховного процесу у дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах міста, в забезпеченні розвиваючого характеру освіти, психолого-педагогічних умов для успішного вирішення завдань навчання та розвитку дітей різних категорій.

У квітні 2013р. фахівці психологічної служби системи освіти м. Дніпродзержинська отримали сертифікат Дніпропетровського обласного методичного центру практичної психології та соціальної роботи, який надає дозвіл на здійснення наступних видів психологічної діяльності:

- Організація психологічного супроводу навчально-виховного процесу відповідно до алгоритму роботи та циклограми діяльності практичного психолога освіти;

- Проведення профілактичних психодіагностичних обстежень за програмою діагностичних мінімумів;

- Проведення корекційно-відновлювальної та розвивальної роботи за програмами, що пройшли методичну експертизу;

- Здійснення психолого-педагогічного супроводу дітей/учнів «групи ризику» у відповідності до колегіального рішення психолого-(медико)-педагогічного консиліуму;

- Проведення «тижня психології».

Термін дії Сертифікату до 31 травня 2018р.

З метою підвищення якості роботи спеціалістів служби створено експертно-кваліфікаційну комісію, завданням якої є:

- організація та здійснення експертизи психологічного та соціологічного інструментарію, що використовується у навчальних закладах міста; вилучення із професійної діяльності працівників психологічної служби закладів освіти некоректного психологічного та соціологічного інструментарію, що не відповідає професійно-етичним стандартам;
- підвищення ефективності здійснення психолого-педагогічного супроводу в навчальних закладах системи освіти міста у відповідності до державних вимог;
- супровід атестації фахівців психологічної служби системи освіти міста;
- узагальнення кращого досвіду працівників психологічної служби, запровадження передового досвіду в діяльність фахівців служби;
- представлення досвіду роботи фахівців психологічної служби в тематичних збірниках, каталогах;
- створення електронної бази даних методичних розробок працівників психологічної служби міста.

Крім того, призначення на посаду та звільнення з посади практичних психологів і соціальних педагогів закладів освіти міста наразі здійснюється за погодженням з фахівцями експертної комісії.

З 2012 року у місті впроваджені систематичні соціально-психологічні дослідження в загальноосвітніх закладах міста. Анкети для досліджень розробляються членами експертної комісії.

У центрі запроваджений єдиний методичний день для учасників навчально-виховного процесу, здійснюються консультативно-методичні виїзди з метою допомоги організації різних напрямків роботи психологічної служби в закладах освіти.

Фахівці Центру є координаторами роботи освітніх психолого-медико-педагогічних консиліумів, здійснюється методична допомога з питань організації та діяльності ПМПк в закладах освіти. Розроблено Положення про психолого-медико-педагогічний консиліум навчального закладу, яке впроваджено в роботу освітніх закладах міста.

З метою підвищення ефективності психолого-педагогічного супроводу навчально-виховного процесу, розвитку творчої майстерності практичних психологів, забезпечення належних умов праці практичним психологам навчальних закладів, кожного року здійснюється атестація кабінетів практичних психологів та соціальних педагогів закладів освіти міста. За результатами атестації кабінетів надаються методичні рекомендації адміністрації та фахівцям закладів щодо удосконалення діяльності психологічної служби закладу.

Розробка моделей психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами визначена як пріоритетний напрям розвитку психологічної служби системи освіти міста на найближчий період.

Супровід передбачає підтримку природних реакцій, процесів і станів особистості. Успішно організований соціально-психологічний супровід, відкриває перспективи особистісного росту, допомагає дитині увійти в ту «зону розвитку», яка поки ще їй недоступна (О. Обухова). На відміну від звичної психокорекції, соціально-психологічний супровід припускає не «виправлення недоліків і переробку», а пошук схованих ресурсів розвитку

дитини, опору на її власні можливості й створення на цій основі психологічних умов для відновлення зв'язків зі світом людей.

Ефективність супровідної діяльності, забезпечується комплексним характером психолого-педагогічних впливів, що включають у себе погоджену роботу всіх учасників освітнього простору. Система професійної діяльності фахівців психологічної служби по формуванню особистості включає різноманітні форми індивідуальної та групової роботи, що має елементи психологічного навчання та корекції, включає в себе підтримку суб'єктів супроводу та допомогу їм у подоланні проблем і труднощів соціальної взаємодії й особистісного розвитку. Саме у процесі професійної взаємодії шляхом прямих та опосередкованих впливів надається психологічна підтримка та психологічна допомога, використовуються в систематичній, послідовній роботі психологічні методи та методики (як діагностичні, так і корекційні), адекватні віковим й індивідуальним можливостям засобів психологічного впливу.

Крім того, практичні психологи формують психологічну готовність учасників навчально-виховного процесу до взаємодії з дитиною з особливими освітніми потребами. Психофізіологічні особливості такої дитини, рівень її розвитку, потенційні можливості щодо опанування знаннями визначаються основними індикаторами, які беруться до уваги при розробці індивідуального плану розвитку. З іншого боку, психолог працює безпосередньо з дитиною, котра має особливості психофізичного розвитку, щодо збереження її здоров'я, пошуку та реалізації траєкторії оптимального розвитку, формування позитивної мотивації та стимулювання інтенцій до розвитку.

Завдяки співпраці психолого-медико-педагогічної консультації і центру практичної психології та соціальної роботи розширюються можливості інтегрування дітей з особливими потребами в суспільство, підвищується ефективність ранньої діагностики відхилень у розвитку

дітей, а також здійснюється цілеспрямована розвивально-корекційна робота безпосередньо в навчальному закладі, де навчається дитина.

Можна зазначити, що на сьогоднішній день психологічна служба системи освіти м. Дніпродзержинська – це цілісна, самодостатня структура.

Професійне становлення практичних психологів та соціальних педагогів, крім необхідності відповідати вимогам конкретної професійної діяльності, наразі розглядається у контексті вирішення професійно важливих завдань, що поступово ускладнюються та сприяють оволодінню фахівцями необхідним комплексом професійно значимих ділових, особистісних, комунікативних, моральних якостей.

Мунтян Вікторія Олександрівна, методист з психологічної служби

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА м. ЖОВТІ ВОДИ

Кадровий склад – 31 фахівець, з них 20 практичних психологів та 10 соціальних педагогів. Працює 1 методичне об'єднання. Очолює службу методист з психологічної служби Климчук Альбіна Анатоліївна.

3 історії розвитку психологічної служби м. Жовті Води

*Пізнання себе – шлях до
саморозвитку та
самовдосконалення»*

Г.Сковорода

Жовті Води – мальовниче місто на Дніпропетровщині, розташоване на річці Жовтій у 130км. на захід від обласного центру. Його територія 33,25км², на якій проживає 56,5 тис.

мешканців. Місто ще не в такі далекі часи було оповите таємницями і легендами, яким сприяли як історичні події, так і виробництво стратегічної продукції. В історичних джерелах це місце відоме як урочище Жовті Води, розташоване в долині річки Жовтої з її притоками.

Мережа навчальних закладів міста різноманітна: вищий навчальний заклад – інститут підприємництва «Стратегія», Жовтоводський промисловий коледж Дніпропетровського національного університету ім.О. Гончара, педагогічне училище Криворізького державного педагогічного університету, ДПТНЗ «Західно-Дніпровський центр професійно-технічної освіти», заклади нового типу (гімназія ім. Лесі Українки, лицей), 8 загальноосвітніх навчальних закладів, позашкільні навчальні заклади.

Розвиток психологічної служби - довгий та тривалий процес. Зародження, оновлення, та становлення - ось головні фази кожної ланки освіти. Психологічна служба завжди стояла на сторожі таких базових цінностей, як психологічне та фізичне здоров'я нації, її готовність інтегруватися в світовий простір, стати мужньою нацією зростання.

Перший в місті психолог з'явився в далекому 1994 році в спеціальній загальноосвітній школі для дітей з вадами розумового розвитку. Життя вимагало розвитку психологічної служби, введення нових ставок. 19 років

методичне об'єднання практичних психологів очолювала психолог вищої кваліфікаційної категорії СШ№3 Сівакова Лілія Юріївна. Ставку методиста відділу освіти введено в місті з 2008 року.

Процес введення ставок практичних психологів, соціальних педагогів довгий час гальмувало нерозуміння суспільством значення та важливості роботи працівників соціально-психологічної служби.

Сьогодні психологічна служба міста Жовті Води – це команда висококваліфікованих спеціалістів, які спрямовують свою діяльність на збереження психічного здоров'я всіх учасників навчально-виховного процесу, створення сприятливого соціально-психологічного клімату в навчальних закладах міста.

Складна соціально-політична ситуація в Україні показала необхідність соціально-психологічного захисту і психологічної допомоги всім учасникам навчально-виховного процесу. У зв'язку з цим підвищується роль та значення професійної діяльності практичних психологів. Саме в напрямку підтримки, супроводу розвитку особистості підлітків, молоді на сучасному етапі в місті працює 21 творчий психолог, 10 соціальних педагогів. Гасло методичного об'єднання «ДАР» – допомогти, адаптувати, розвивати.

Соціально-психологічний супровід допомагає людям жити у взаєморозумінні, добрі і злагоді, творити для себе і для інших.

Психологічна служба міста ефективно працює над впровадженням інтегрованої моделі організації діяльності психологічної служби.

Освітнянська спільнота вже давно не дивується присутності психолога в школі, саме його присутність створює комунікативний баланс між різними прошарками.

Найбільша цінність для психолога - людина з її всебічними проблемами та переживаннями, і це не пусті слова. Тому головною задачею психологічної служби є створення і підтримання іміджу практичного психолога, створення адекватних умов для роботи

соціального педагога та практичного психолога в школі, та інших освітніх закладах і це є головною задачею керівного складу психологічної служби на всіх управлінських рівнях освітянського простору, вирішує ті питання, які без його участі не могли бути вирішеними.

Заповіді для практичних психологів:

- відповідально стався до виконання своїх посадових обов'язків, вмій їх використовувати повсякчас;
- підтримуй гідність психології, як найбільш гуманної, мудрої дисципліни та практичної діяльності, намагайся відповідати цьому високому слову;
- вмій знаходити порозуміння з адміністраціями різних рівнів та спрямовуй роботу на розширення та розвиток самосвідомості людей, пізнання себе;
- здійснюй психологічне консультування на надавай допомогу;
- своєчасно виявляй негативні явища і запобігай їм;
- пам'ятай те, що у закладі працює не лише психолог, а психологічна служба, до співпраці з психологом залучаються педагоги;
- створюй свій індивідуальний імідж;
- постійно вдосконалюйся та передавай свій досвід колегам;
- передбачай діагностику та плануй психокорекційні заняття;
- не будь байдужим до чужої біди та горя.

Пам'ятаєте слова Архімеда «Дайте мені точку опори і я переверну світ» Усе в наших руках... Ми – володарі своєї долі. У кожного із нас є сильні сторони, ті, які ми цінуємо, приймаємо в собі - це віра, надія на краще, любов, улюблена справа, вміння володіти мистецтвом життя і знайти той, тільки свій, хоч і тернистий шлях для створення умов своєї майстерності.

Климчук Альбіна Анатоліївна, методист з психологічної служби

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА

м. КРИВОГО РОГУ

Кадровий склад – 368 фахівців, з них 245 практичних психологів та 121 соціальний педагог. Працює 22 методичних об'єднання. Очолюють службу методист з психологічної служби Пруняк Ольга Володимирівна та методист з соціальної роботи Турчин Наталя Леонідівна.

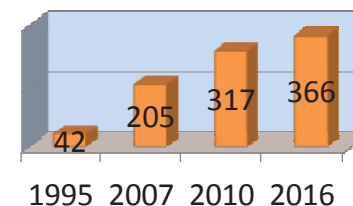
Становлення соціально-психологічної служби м. Кривого Рогу

Діяльність міської соціально-психологічної служби розпочато в 1995 році у складі 42 фахівців. Це був нелегкий і тривалий шлях становлення психологічного осередку у Кривому Розі: відсутність у продажу спеціальної літератури, маленька чисельність психологів, відсутність районних і міського методичного об'єднання, відірваність одне від одного у масштабах великого міста і через це – рідкі можливості спілкування з колегами, складність у питаннях підготовки стимульного матеріалу для діагностик, зіткнення з нерозумінням суті професії психолога серед педагогів, батьків, дітей. Але бажання фахівців працювати, обмінюватися досвідом, вчитися новому було непоборним. Через кілька років перший керівник міського методичного об'єднання Малова Наталя Тимофіївна організувала зустрічі фахівців на рівні міста: колеги разом читали психологічну літературу, робили огляди періодичних видань, діагностичних методик, ділилися досвідом, розказували про складні випадки у закладах. Далі керівником стала Сабодаж Жанна Феліксівна, яка продовжила справу згуртованості фахівців, психологи почали знайомитись з різними напрямками роботи: символдрамою, НЛП, тощо. З 1999 року до складу психологічної служби міста увійшли соціальні педагоги.

За роки існування соціально-психологічної служби її очолювали методисти «Інноваційного центру»:

2007-2009	2009-2014	2014 - 2016
Кельнер Світлана Семенівна	Косенчук Ольга Геннадіївна	Пруняк Ольга Володимирівна і Турчин Наталя Леонідівна

За останні роки кількісний склад служби помітно змінювався. Сьогодні ж служба Кривого Рогу налічує 366 фахівців: практичних психологів дошкільних навчальних закладів – 108, практичних психологів загальноосвітніх навчальних закладів – 137, соціальних педагогів – 121.

Одним із найважливіших результатів успішної діяльності соціально-психологічної служби міста є кадрове забезпечення досвідченими фахівцями. Так, на сьогодні з 366 фахівців – 28 практичних психологів та 6 соціальних педагогів є спеціалістами «вищої категорії». 6 практичних психологів мають педагогічне звання «психолог-методист». Система міжсекторної взаємодії у місті побудована в межах міської методичної асоціації (ММА), яка включає у себе 7 методичних об'єднань практичних психологів загальноосвітніх навчальних закладів, 7 методичних об'єднань дошкільних навчальних закладів та 7 методичних об'єднань соціальних педагогів, які тісно співпрацюють та координують роботу усіх районів і разом створюють активну мобільну групу з питань розвитку соціально-психологічної служби.

З 2010 року фахівці соціально-психологічної служби розпочали навчання і отримали сертифікати педагогів-тренерів за різними просвітницько-профілактичними програмами: «Школа проти СНІДу», «Рівний-рівному», «Діалог», «Культура життєвого самовизначення» тощо. У місті почали функціонувати 7 районних тренінгових центрів, фахівці соціально-психологічної служби активно проводили тренінги для різних цільових груп.

3 вересня 2012 року в закладах освіти було впроваджено години психолога та соціального педагога, під час яких використовуються корекційно-розвивальні програми для всіх учасників навчально-виховного процесу. У 2012 році вперше на базі міста організовано та проведено міський конкурс фахової майстерності «Психолог року», у 2013 році «Соціальний педагог року». У 2015 році наше місто у фіналі конкурсу представляла практичний психолог Криворізької педагогічної гімназії Табакіна Юлія Вікторівна, яка зайняла перше місце у обласному етапі та отримала звання «Психолог року - 2015». З 2013 року практичні психологи і соціальні педагоги розпочали систему он-лайн консультування для учнів, педагогів, батьків. На сайтах закладів почали функціонувати WEB-сторінки соціально-психологічної служби.

Діяльність соціально-психологічної служби міста Кривого Рогу спрямована на здійснення психолого-педагогічного супроводу та забезпечення соціально-педагогічного патронажу учасників навчально-виховного процесу закладів освіти всіх рівнів. З 2013 року практичні психологи та соціальні педагоги почали свою роботу у межах міської програми «Соціально-психологічна траєкторія розвитку сучасної освіти Криворіжжя на 2013-2017 роки». Мета програми полягає у психологічному

забезпеченні та підвищенні ефективності педагогічного процесу, захисті психічного здоров'я і соціального благополуччя усіх його учасників та організації соціально-педагогічного патронажу в дошкільних, усіх типах загальноосвітніх та інших навчальних закладах системи освіти.

З метою підвищення професійної майстерності практичних психологів та соціальних педагогів, які мають стаж роботи не більше трьох років, в місті на базі КЗ «Інноваційно-методичний центр» функціонує «Школа молодого психолога» та «Школа молодого соціального педагога», де досвідченими фахівцями вивчаються потреби молодих спеціалістів, проводяться тематичні тренінгові заняття, консультації, анкетування, майстер-класи, семінари-практикуми, конференції, зустрічі з досвідченими спеціалістами, представниками органів місцевого самоврядування. Велика увага приділяється вивченню нормативно-законодавчої бази, оформленню обов'язкової звітної документації, аналітичних матеріалів, моніторингових досліджень, використанню психологічних методик.

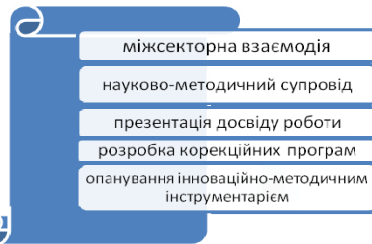
Пріоритетними векторами розвитку соціально-психологічної служби закладів освіти міста є:

- збереження та розширення мережі психологічної служби системи освіти міста відповідно до потреби навчальних закладів;
- підвищення позитивного іміджу практичного психолога та соціального педагога в аспекті розвитку життєвої компетенції дітей та підлітків;
- налагодження ефективної взаємодії соціально-психологічної служби системи освіти з громадськими та державними установами, психологічними службами системи охорони здоров'я, органами внутрішніх справ, соціальними службами, тощо;
- підвищення рівня професійної майстерності практичних психологів і соціальних педагогів шляхом покращення роботи фахових методичних об'єднань та удосконалення програм з підвищення кваліфікації спеціалістів.

Алгоритм діяльності методичного

об'єднання практичних психологів та соціальних педагогів

Особлива увага з боку практичних психологів та соціальних педагогів приділяється роботі з обдарованими дітьми, дітьми «зони та групи ризику», дітьми з тимчасово переміщених сімей. Служба міста сприяє посиленню міжсекторної взаємодії з Дніпропетровським

обласним методичним психолого-медико-педагогічним центром,

СИСТЕМА СЕКТОРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ МІСЬКОЇ МЕТОДИЧНОЇ АСОЦІАЦІЇ (ММА)

Криворізьким педагогічним інститутом ДВНЗ «КНУ», Міським центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, Центром здоров'я, Центром СНІДУ, благодійними організаціями міста, комунальним закладом «Психоневрологічний диспансер». З 2009 року між управлінням та кафедрою практичної психології Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет» укладено угоду про співпрацю з метою підвищення якості фахової компетентності шкільних психологів та впровадження сучасних освітніх інновацій у їх практичну діяльність. Фахівці соціально-психологічної

служби міста беруть активну участь у теле- та радіопередачах РК «Рудана», каналу «Перший Криворізький»

Серед основних напрямків роботи соціально-психологічної служби закладів залишаються:

- ✓ надання ефективної та компетентної соціально-психологічної допомоги всім учасникам навчально-виховного процесу, здійснення соціально-психологічного супроводу тих категорій учнів і батьків, які потребують особливої уваги з боку практичних психологів та соціальних педагогів;
- ✓ розвиток толерантної, конструктивної взаємодії учасників навчально-виховного процесу; формування психологічно обізнаного педагогічного середовища;
- ✓ розвиток загального сприятливого психологічного фону для дітей під час виховання і навчання;
- ✓ безперервний розвиток професійної компетентності працівників психологічної служби;
- ✓ підвищення загального рівня стресостійкості населення;
- ✓ зниження рівня конфліктності учасників навчально-виховного процесу;
- ✓ підвищення рівня соціалізації дітей, суспільної адаптації підлітків.

Садок, школа – це величезний соціальний інститут. Соціально-психологічна служба сприяє повноцінному особистісному й інтелектуальному розвитку дітей на кожному віковому етапі, створює умови для формування у них мотивації до самовиховання і саморозвитку; забезпечує індивідуальний підхід до кожної дитини на основі її психолого-педагогічного вивчення, здійснює профілактику та корекцію відхилень в інтелектуальному і особистісному розвитку дитини. Зараз робота фахівців спрямована на розвиток фізичного здоров'я, психічного, соціального та духовного здоров'я дитини, а також на розширення партнерства між усіма учасниками навчально виховного процесу у системі «діти-педагоги-

батьки». Саме такий трикутник співпраці є дієвим архітектором дитячих душ, а його учасники завжди перебувають у безпосередньому розвитку і вдосконаленні, творчому пошуку нових технологій, які б сприяли позитивному результату у становленні юних громадян своєї країни.

Пруняк Ольга Володимирівна, методист з психологічної служби

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА

м. МАРГАНЦЯ

Кадровий склад – 19 фахівців, з них 17 практичних психологів та 1 соціальний педагог. Працює 2 методичних об'єднання. Очолює службу методист з психологічної служби Кривошочкова Марія Іванівна.

Психологічна служба системи освіти Марганця:

вчора, сьогодні, завтра

18 вересня 1996 року наказом Марганецького відділу освіти №71 «Про створення психологічної служби у місті» була створена єдина психологічна служба м. Марганця. Але безпосередньо історія психологічної служби розпочалася з 1990 року за ініціативою директора СШ №10 *Єгорової Тамири Іванівни*, яка почала проводити факультативні заняття з психології «Психологія сімейних відносин» для учнів 9-10 класів. Відвідавши психологічні тренінги та семінари у місті Ленінграді, вона запровадила у школі психолого-педагогічні семінари, до роботи яких запрошувалися викладачі Дніпропетровського педагогічного інституту. Крім педагогів, до психологічної науки залучалися й учні СШ №10. Вони були активними учасниками конкурсу на кращу роботу з психології, який

проводився психологічною кафедрою Московського державного університету. Перемогу у цьому конкурсі виборола випускниця школи Морозова Мирослава, що дало їй можливість стати студенткою психологічної кафедри МДУ.

Саме у цьому закладі освіти з 1991 року була введена посада практичного психолога для психологічного супроводу експерименту Ю.З.Гільбуха «Диференційоване навчання в початковій школі» та розвиваючого навчання за системою Ельконіна-Давидова.

Ольга Іванівна Вітько стала першим психологом у місті. Весь її 24-річний досвід був покладений у основу організації методичної підтримки молодих психологів: провітницька робота (психолого-педагогічні семінари для вчителів, виступи на батьківських зборах); організаційно-методична (банк діагностичних методик, розробка уроків та корекційно-розвивальних занять). О.І.Вітько працювала за власними авторськими програмами з розвитку психологічної готовності до навчання у школі в рамках проекту «М'яка школа для дошкільнят», викладала уроки психології в 9-10 класах. Вона здійснювала психологічний супровід українсько-польського проекту «Школа юного підприємця».

З 1991 по 2000 роки у СШ №3 працювала Людмила Євгенівна Клімова, яка приділяла велику увагу гармонізації міжособистісних стосунків усіх учасників навчально-виховного процесу.

У 1993 році свою психологічну діяльність у СШ №9 почала Ірина Миколаївна Куліш. Відтоді вони з О.І. Вітько працювали в тісному тандемі. Особливу увагу приділяли психологічній просвіті батьків, а саме: оформляли стенди, куточки з порадами, проводили бесіди на батьківських зборах, групові та індивідуальні консультації. До них почали звертатися за психологічною допомогою вчителі та батьки із шкіл, у яких не було посади практичного психолога. Тому виникла ідея створення міської телевізійної програми «Для вас, батьки», яка виходила один раз на місяць на місцевому телеканалі декілька років поспіль. Рубрики програми відповідали запитам

батьків, був постійний зворотній зв'язок, програма користувалася неабиякою популярністю. Також І.М. Куліш вела постійну рубрику «Поради психолога» на місцевому радіо.

Першим психологом за фахом «Практичний психолог у народній освіті» була *Зоя Іванівна Давиденко*, яка в 1990 році отримала диплом Харківського державного університету ім. М.Горького. До речі, вона навчалася в першій групі вчителів з усієї України, які на базі вищої педагогічної освіти отримали спеціальність практичного психолога школи.

З 1994 року Зоя Іванівна почала працювати у СШ №6. Загальний стаж її роботи на посаді практичного психолога склав 25 років. Зоєю Іванівною був створений діагностичний інструментарій психолого-педагогічного супроводу учнів 5 класу, до якого входили тести: «Психологічний портрет навчально-мотиваційного компоненту учня» та «Навчальна мотивація учня», «Психоемоційний портрет» та «Сімейні відносини».

У 1994 році була введена перша посада практичного психолога в дошкільному закладі №8 «Горобинка». *Олена Іванівна Висоцька* розробила авторську програму з ейдетики, яка була схвалена кафедрою дошкільної освіти ДОІППО та презентована на обласному науково-методичному семінарі методистів дошкільних закладів.

Куратором психологів з 1993 по 1995 рік була методист відділу освіти Рубіновська Тетяна Георгіївна. Вона організовувала спільні засідання, на яких психологи обмінювались досвідом. З 1995 року методистом практичної психології стала *Ірина Миколаївна Куліш*. Саме вона розпочала створення єдиної психологічної служби міста.

На той час у школах міста працювали Тетяна Георгіївна Кахіані (СШ№1), Ольга Іванівна Вітько (СШ№2), Людмила Євгеніївна Клімова (СШ№3), Зоя Іванівна Давиденко (СШ№10), Лариса Миколаївна Борішпол (СШ№12).

З 1995 по 2010 рік за кураторства І.М. Куліш у всіх загальноосвітніх закладах міста були введені посади практичних психологів, а з 2000 року всі спеціалісти мали фахову освіту. Для підвищення фахової майстерності колег-психологів проводилися тренінги, майстер-класи. Значна увага приділялася підвищенню психологічної культури в управлінській діяльності керівників навчальних закладів. У 2006 році на базі міста був проведений обласний науково-методичний семінар «Моніторинг діяльності директора сучасної загальноосвітньої середньої школи», у рамках якого проходив тренінг по створенню психологічного портрету сучасного директора школи. У 2008 був виданий «Методичний poradnik» для керівників закладів, у якому було запропоновано психолого-педагогічний проект «П'ятий клас – від адаптації до успіху». Психологи активно брали участь у всіх обласних заходах та гідно презентували психологічну службу міста.

У 1996 році у зв'язку зі складною економічною ситуацією в закладах освіти більшості міст та областей України почалися масові скорочення психологів. У місті Марганці вдалося зберегти штат психологів завдяки наполегливості керівника служби Куліш І.М. та підтримці начальника відділу освіти Перепьолкіна Миколи Івановича. Практичні психологи Вітько О.І. та Давиденко З.І. були переведені на базу Центру-комплексу позашкільної роботи та забезпечували психологічний супровід у шести школах міста. Решта практичних психологів шкіл працювали у закладах за рахунок інших посад.

Незважаючи на усі складнощі того часу, у вечірній школі була введена ставка практичного психолога для психологічної підтримки робітничої молоді, учнів з девіантною поведінкою, асоціативних особистостей. З 1996 по 2000 рік цю кропітку роботу вела Тамара Семенівна Боброва .

2001 рік став знаковим для дитячих садочків міста. За ініціатииви директора дитячого дошкільного об'єднання Бородкіної Єлизавети Іванівни

у дошкільних закладах міста почали працювати практичні психологи: Тюріна Ірина Геннадіївна (ДНЗ №2), Штраус Тетяна Миколаївна (НВК "Дитячий садок-початкова школа"), Кочина Тамара Олексіївна (ДНЗ №10), Пономар Юлія Віталіївна (ДНЗ № 16), Рой Світлана Валеріївна (ДНЗ № 13), Дячук Юлія Леонідівна (ДНЗ № 18), Маслик Лариса Володимирівна (ДНЗ № 20), Яцків Лариса Іванівна (ДНЗ № 5), Присташ Юлія Олексіївна (ДНЗ №2).

Успіхи та досягнення сумлінної роботи психологів заслуговують особливої уваги.

Ірина Геннадіївна Тюріна представляла свої роботи на виставках: «Освіта Дніпропетровщини-2007», «Педагогічні здобутки освітян Дніпропетровщини-2015», на II Всеукраїнському фестивалі педагогічної майстерності у номінації «Здорова дитина - щаслива Україна». Була переможцем конкурсу інноваційних розробок і досягнень установ і закладів освіти області. З 2015 року І.Г. Тюріна працює у ЗОШ №9.

Тетяна Миколаївна Штраус обладнала кабінет практичного психолога, наповнила його теоретичним та практичним матеріалом та виборала І місце у обласному конкурсі «Кращий кабінет практичного психолога». З 2013 року є керівником МО практичних психологів ДНЗ.

Тамара Олексіївна Кочина розробила програму по ранньому виявленню інтелектуальних та творчих здібностей дітей, яка була покладена в основу концепції «Центру розвитку дитини» на базі ДНЗ №10.

Основний напрямок роботи *Юлії Віталіївни Пономар* - психологічна підтримка та розвиток дітей з особливими потребами. Вона є одним із провідних спеціалістів міської медико-психологічної комісії. Спільно з колегами розробила програму по наданню допомоги дітям, які за станом здоров'я не відвідують ДНЗ (патронаж вдома).

Лариса Іванівна Яцків у своїй роботі спирається на креативний розвиток дітей, розкриття їх творчого потенціалу. Розробила методичний посібник «Використання ігрової системи сенсорного навчання як засіб

інноваційного підходу до розвитку креативних здібностей дітей старшого дошкільного віку».

Юлія Олексіївна Присташ розробила проект «Створення центру психологічної реабілітації дітей від 3 до 7 років, тимчасово переселених із зони АТО». Ця програма буде реалізована спільно з представниками Німеччини, які виступають партнерами проекту.

З метою підтримки практичних психологів, набуття професіоналізму, згуртування та взаємодопомоги були створені два міських методичних об'єднання: дошкільних та шкільних практичних психологів, керівниками яких стали Ю.В. Пономар (2002 -2008р.р.) та О.І.Вітько (1996 -2011р.р.).

З 2002 року практичним психологом у ЗОШ №5 та ЗОШ №7 починає працювати *Оксана Михайлівна Кузуб*. Вона розробила авторську корекційно-розвивальну програму «Основи елементарної психології» для учнів 2-4 класів. Лауреат обласного конкурсу «Психолог року-2012» у номінації «Теоретична обізнаність», з 2011 по 2013 рік була керівником ММО практичних психологів шкіл, а в 2013 році стала директором ЗОШ №7.

З 2003 року в ЗОШ №3 *Алла Володимирівна Супрун* почала працювати в експерименті української національної школи-родини за програмою «Культура життєвого самовизначення». Вона розробила авторські програми курсів: «Пізнай себе» - для учнів початкової школи; «Психологія для підлітків» - для учнів 7-8 класів; «Основи психології для старшокласників» – для учнів 10-х класів; "Українська сімейна етнопедagogіка" - для учнів 11 класів. Розробила моніторинг рівня вихованості за шістьма напрямками. У 2012 році Алла Володимирівна перейшла на посаду заступника директора з НВР, а роботу в експерименті продовжила Світлана Казимирівна Каплиста .

У 2011 році в Центрі розвитку дитини була введена перша посада соціального педагога. Ірина Юріївна Чуб створила свою систему роботи у

цій галузі, а в 2013 році обмінювалася досвідом на Всеукраїнській конференції соціальних педагогів.

З 2011 по 2016 роки куратором психологічної служби міста є *Кривощокова Марія Іванівна*. У роботу психологів були впроваджені новітні технології: створено он-лайн диск з усією робочою документацією практичного психолога, налагоджена спільна робота в он-лайн документах, проводиться електронна обробка діагностик, публікуються матеріали на власних блогах та сайтах. Впроваджено єдиний методичний день – четвер, коли розроблялися місячні плани роботи, семінари та тренінги, які випробовувалися на ММО психологів. Проводилися майстер-класи, до роботи яких активно залучалася Ольга Іванівна Вітько, проводилися супервізії за участю Анни Вікторівни Харлампової. Психологи обмінювалися досвідом, працювала «Школа молодого психолога».

У теперішній час психологічний супровід по школам здійснюють: Перепьолкіна Яна Станіславівна (ЗОШ №1), Кривощокова Марія Іванівна (ЗОШ №2), Каплиста Світлана Казимирівна (ЗОШ №3), Мельничук Олександра Вікторівна (ЗОШ№5/ЗОШ№7), Діденко Аліна Вікторівна (Марганецька гімназія), Тюріна Ірина Геннадіївна (ЗОШ №9), Бутакова Яна Андріївна (Марганецький ліцей), Машко Аліна Сергіївна (ЗОШ№11), Проценко Інна Олександрівна (ЗОШ№12).

Керівником ММО шкільних психологів уже 3 роки є *Яна Станіславівна Перепьолкіна*, яка є автором та співавтором більшості загальноміських психологічних заходів: єдиних психолого-педагогічних семінарів, круглих столів, тренінгів для педагогів, Днів та Тижнів психології. Її учні неодноразово були переможцями міських та обласних турів олімпіад з психології.

Каплиста Світлана Казимирівна є учасником експерименту «Формування механізмів трансформації регіональної системи освіти на основі принципів випереджаючої освіти для сталого розвитку»

З 2014 року у ЗОШ №11 уперше в місті було впроваджено інклюзивне навчання. *Аліна Сергіївна Машко* розробила власну методiku «Супровід учнів в умовах інклюзивного навчання в загальноосвітніх школах».

Аліна Вікторівна Діденко протягом 13 років професійної діяльності накопичує свій практичний досвід. З 2015 року здійснює психологічний супровід українсько-польського проекту «Шкільна академія підприємництва», який впроваджено у НВП Марганецької гімназії, є учасником Всеукраїнського проекту «Соціально психологічні чинники професійного самовизначення молоді в умовах впровадження національної рамки кваліфікацій», і тренінгів «Психотравма» (м. Київ) та «Формування толерантного ставлення до ВІЛ- позитивних дітей у системі шкільної освіти».

У листопаді 2015 року психологічна служба міста узагальнила свій досвід та представила його на міському семінарі для керівників навчальних закладів, на який були запрошені завідувач ДОНМЦ практичної психології і соціальної роботи Мушинський В.П. та методист центру Савельєва Н.В.

У січні 2016 року керівник ММО Перепьолкіна Я.С. презентувала досвід роботи психологічної служби міста на обласному методичному заході «Професійна майстерня керівника МО практичних психологів і соціальних педагогів».

Сьогодні в кожному навчальному закладі міста є практичний психолог. У складі служби працюють 17 фахівців та один соціальний педагог, усі мають вищу освіту, систематично підвищують фаховий рівень. І хоча психологічна служба міста в останні роки стрімко молодіє, це не заважає їй досягати певних успіхів, завжди залишатися в курсі останніх психологічних новинок, саморозвиватися, зміцнювати свій фаховий потенціал на рівні області, країни, ділитися практичним досвідом, який накопичувався та зберігався багато років.

Кривощокова Марія Іванівна, методист з психологічної служби

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА

м. НІКОПОЛЯ

Кадровий склад – 29 практичних психологів. Працює 1 методичне об'єднання. Очолює службу методист з психологічної служби Кітенко Лілія Вікторівна.

Діяльність психологічної служби системи освіти м. Нікополя

*Любити те, чим займаєшся,
пишатися тим, що зроблено,
і рухатися далі.*

Кожному з нас важливо усвідомити, що саме ми несемо відповідальність за долю майбутнього покоління, яке незабаром буде створювати сім'ї, народжувати дітей та визначати шляхи розвитку нашої держави.

Психологічна служба системи освіти міста Нікополя розпочала свою діяльність 22 роки тому і за ці роки пройшла довгий і тернистий шлях свого розвитку. На початку служба складалася з двох спеціалістів практичних психологів, які працювали при методичному кабінеті та забезпечували психологічний супровід закладів освіти міста.

З 1995 року і по теперішній час *методичним керівником психологічної служби міста є Кітенко Лілія Вікторівна*. За час роботи на посаді забезпечує координацію та організацію діяльності практичних психологів, контролює ведення нормативної документації, а також спрямовує роботу щодо розширення мережі та відкриття ставок практичних психологів в освітніх закладах міста.

На даний час психологічна служба міста забезпечена спеціалістами на 44%, і складається з 29 осіб, а саме 12 дошкільних, та 14 практичних

психологів загальноосвітніх навчальних закладів. З 2015 року при міський психолого-медико-педагогічній консультації працює консультант, практичні психологи якого забезпечують супровід навчальних закладів не забезпечених спеціалістами.

Основні завдання діяльності психологічної служби міста:

- здійснення організації, координації та науково-методичного забезпечення діяльності практичних психологів закладів освіти у формі методичних об'єднань, творчих та інтервізійних груп;
- сприяння професійному зростанню, підвищенню особистої майстерності, самоосвіти та самовдосконаленню спеціалістів, проведення семінарів та освітніх програм та заохочення до співпраці з проектами міжнародних організацій;
- соціально-психологічний моніторинг, діагностична діяльність практичних психологів в закладах освіти з метою своєчасного виявлення та попередження негативних явищ в освітньому середовищі;
- сприяння реалізації державних програм щодо формування навичок здорового способу життя та попередження негативних проявів серед учнівської молоді, налагодження системи психопрофілактичної роботи;
- організація корекційно-розвивальної допомоги дітям з особливими освітніми потребами, психологічний супровід учнів «групи ризику»;
- координація психологічного супроводу в закладах освіти, надання консультативної допомоги всім учасникам навчально-виховного процесу (дітям, педагогам, батькам).

Відповідно до «Положення про психологічну службу системи освіти України» практичний психолог освітньої установи здійснює психологічний супровід і сприяє створенню умов підвищення ефективності навчально-виховного процесу. Одним з основних аспектів психологічного супроводу навчально-виховного процесу є заходи, які сприятимуть зростанню ефективності соціалізації учнів у закладі освіти.

Останніми роками помітно змінилася система духовних цінностей учнів, у їх свідомості, моральних орієнтирах чітко проглядаються як елементи оновлення духовних сфер особистості на основі оволодіння загальнолюдськими цінностями, так і негативні тенденції, що існують у суспільстві. Очевидним у соціалізації сучасного школяра є процес відторгнення міфологізованих цінностей минулої соціальної епохи і формування якісно оновленої свідомості. Зміни ціннісних орієнтацій учнів зумовлені трансформацією політичної, економічної систем, соціально-психологічної ситуації в суспільстві: їм властиві спрямованість у майбутнє, стурбованість соціальними проблемами (війни і миру, екології тощо), пошук свого «Я», а також «вакуум» віри, пасивність, дефіцит духовних контактів, гуманістичних начал особистості. Тому важливо уберегти їх від соціальної фрустрації, сприяти зростанню рівня соціально-психологічної адаптації в сучасному суспільстві.

Пріоритетним напрямом роботи психологічної служби є психопрофілактика. Питання профілактики і превенції набуло нової актуальності у зв'язку з подіями на Сході України, популяризацією асоціальної поведінки через ЗМІ, економічним розшаруванням населення, зростанням комп'ютерної та інтернет-залежності. Метою профілактичної роботи практичного психолога є формування у учнів орієнтації на здоровий спосіб життя та захист психічного здоров'я, підвищення рівня життєвої стійкості, самоактуалізації, стресостійкості та соціально-психологічної адаптації в умовах сучасного суспільства.

Основними напрямками роботи практичних психологів міста є:

- створення безпечного освітнього простору;
- активізація внутрішніх резервів дитини для успішної соціалізації в суспільстві.

Створення безпечного освітнього простору

Психологічна безпека соціального середовища, визначається як стан вільний від проявів насилля у взаєминах, сприятливий для задоволення

основних соціальних та індивідуальних потреб, розгортання довірливого спілкування з різними людьми, перебування у середовищі значущих осіб, забезпечення відчуття захищеності та комфорту.

Психологічна безпека особистості проявляється у її здатності зберігати стійкість, урівноваженість, хороше почуття у соціальному середовищі з психотравмуючими впливами, в опірності деструктивним внутрішнім та зовнішнім загрозам. У досвіді роботи практичного психолога *я/с №48 Дитячого психолого-лікувально-оздоровчого центру, Титової Світлани Василівни «Соціально-психологічна безпека дошкільника»* висвітлено питання щодо формування психічного здоров'я дошкільника.

Період дорослішання, підлітковий вік, сам по собі не будучи хворобою, може спровокувати виникнення глибоких психологічних проблем. Найгостріше постає проблема агресивної поведінки у підлітковому віці, коли здійснюється перехід до нового шабля розвитку особистості; серед підлітків посилюється негативізм, демонстративна, стосовно дорослих поведінка, частішають випадки виявів жорстокості й агресивності.

У досвіді роботи практичного психолога *КЗ «НСЗШ I-III ст. №9», Гапоненко Ольги Євгенівни «Психологічні особливості агресивності підлітків та методи її корекції»* розглянуто основні аспекти підліткової агресії, що допоможе краще зрозуміти цей феномен, а тому й ефективніше з ним взаємодіяти.

Великий потік нової інформації, застосування комп'ютерних технологій, поширення комп'ютерних ігор вплинули на розвиток особистості сучасної дитини. Близько 70% сучасних школярів, відповідаючи на запитання про свої інтереси і захоплення, згадують комп'ютер нарівні із заняттям спортом, прогулянками і спілкуванням із друзями. Разом з комп'ютеризацією з'явилися також негативні наслідки цього процесу, який впливає на соціально-психологічне здоров'я дітей та

підлітків. Найпоширенішим з них є явище Інтернет-залежності. У досвіді роботи практичного психолога КЗНЗ «Гімназія №15» Машикалової Юлії Сергіївни «Психологічні аспекти Інтернет-залежності старшокласників» представлені матеріали, методи та результати дослідження проведені серед старшокласників гімназії. Розроблені рекомендації для батьків та вчителів, щодо запобігання виникненню у дитини Інтернет-залежності.

Від рівня фізичного, психічного та емоційного комфорту учителя, залежить подальша ефективність навчально-виховного процесу. Основною метою роботи психологічної служби є не тільки психологічний супровід, а й створення комфортних умов співпраці психолога-учня-педагога-батьків, системна профілактична робота з педагогічним колективом для налагодження широкої конструктивної взаємодії. У досвіді роботи практичного психолога КЗ «НСЗШ I-III ст. №24», Кожемякіної Наталі Вікторівни «Робота практичного психолога з педагогічним колективом навчального закладу» представлені форми та методи роботи психолога з педагогами, тренінги для вчителів спрямовані на розв'язання психолого-педагогічних проблем.

Активізація внутрішніх резервів дитини для успішної соціалізації.

Кожен батько і кожна мати мріють про те, щоб їх дитина була успішною та впевненою в собі. Була наділена таким емоційним, духовним і ментальним інтелектом, що може стати авторитетом для інших. Формування соціально-активної особистості залежить від всіх учасників навчально-виховного процесу.

Проходячи складний шлях соціалізації, дитина піддається частим діям навколишньої дійсності, яка виступає як стресор тривалої дії, що виснажує запас адаптаційної енергії. Пісочна терапія – це унікальний інструмент для зняття напруги, виходу з конфліктної ситуації, можливість вивільнення негативних емоцій та почуттів. У досвіді роботи практичного психолога КДНЗ №4 «Чайка» Грищенко Катерини Євгенівни «Формування позитивного образу «Я» та активізація соціалізації

особистості дошкільника методом пісочної терапії» наведені приклади технік, ігор та вправ, що забезпечують чуттєвий досвід дитини, якісно впливають на формування та розвиток позитивної Я-концепції особистості дошкільника, актуалізують особистісні резерви для успішної соціалізації в суспільстві.

На принципах гуманного відношення до учнів, сьогодні істотно зростає роль самооцінки, як фактору, що забезпечує саморегуляцію поведінки і діяльності, зумовлює розвиток школяра. Формування позитивної самооцінки є важливою умовою розвитку активності і самостійності дітей. У досвіді роботи практичного психолога КЗ «НСЗОШ I-III ст. №13», Закаблук Тетяни Олексіївни «Формування позитивної самооцінки учнів в навчально-виховному процесі» представлені форми та методи роботи з учнями, педагогами та батьками спрямовані на формування у учнів ціннісного ставлення до своєї особистості.

Є досить підстав для того, щоб провідним видом роботи практичного психолога школи з учнями «групи ризику» вважати психопрофілактику. Психологічна служба в учбових закладах є службою профілактики психічного здоров'я. Практичний психолог школи має доступ до великої кількості учнів впродовж тривалого періоду часу, і таким чином у нього з'являються значні можливості впливати на їх соціальний і емоційний розвиток. Спеціаліст психологічної служби супроводжує розвиток і навчання дітей і підлітків надаючи їм допомогу у важких життєвих ситуаціях, таких як вікова нормативна криза, адаптація до нових умов життєдіяльності, конфлікти, психологічні стреси та інше. У досвіді роботи практичного психолога КЗ «НСЗШ I-III ст. №22», Жигалової Ольги Валеріївни «Психолого-педагогічний супровід соціалізації учнів «групи ризику» розроблена система психолого-педагогічного супроводу процесу соціалізації учнів загальноосвітньої школи, представлені авторські розробки годин спілкування з психологом, програма роботи зі «складним класом», тренінги розвитку навичок спілкування з «проблемними» учнями

для вчителів, та батьківські збори з профілактики девіантної поведінки учнів.

Для вдосконалення психологічного супроводу навчально-виховного процесу починаючи з 2016 року практичними психологами навчальних закладів міста впроваджуються наступні програми психопрофілактичного напрямку:

- «Підвищення психосоціальної стійкості до стресу у дітей» (фонд ЮНІСЕФ);
- «7 кроків назустріч: дружні зустрічі з батьками з питань збереження здоров'я та статевого виховання дітей та підлітків» (проект «Репродуктивне здоров'я в Україні»);
- «Профілактика ВІЛ /СНІД на робочому місці в загальноосвітніх навчальних закладах» (фонд GIZ)

Практичні психологи міста – це команда професіоналів, які мають накопичений певний досвід роботи, розробки тренінгів, бесід, семінарів, інноваційних проектів, та охоче діляться ним з колегами.

Жарикова Вікторія Юріївна, консультант, практичний психолог НМПМПК

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА м. НОВОМОСКОВСЬКА

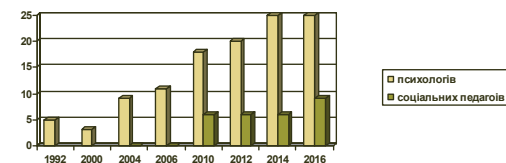
Кадровий склад – 37 фахівців, з них 26 практичних психологів та 10 соціальних педагогів. Працює 2 методичних об'єднання. Очолює службу методист з психологічної служби Амеліна Олена Андріївна.

Історія розвитку психологічної служби системи освіти у м. Новомосковську

Психологічна служба системи освіти – доволі молода галузь як практичної психологічної, так і освітньої діяльності. Історія розвитку шкільної психологічної служби у м. Новомосковську починається з 1991-1992 навчального року, коли в п'яти школах (СЗШ № 1, 2, 6, 18, колегіум № 11) було введено посади психологів. Це були ентузіасти – першопрохідники, які набували досвід шляхом «спроб та помилок», але ніколи не втрачали любові до обраної справи. Серед них – Амеліна Олена Андріївна, яка з січня 1992 року працювала практичним психологом середньої загальноосвітньої школи № 18 м. Новомосковська, а з 2003 року та донині координує діяльність фахівців психологічної служби закладів освіти міста як працівник міського методичного кабінету.

Психологічна служба закладів освіти м. Новомосковська сьогодні – це єдина команда фахівців, що забезпечують психолого-педагогічний супровід розвитку особистості учнів та вихованців 15 шкіл, 9 дошкільних навчальних закладів, ЦПР та МНВК у тісній співпраці з педагогами, фахівцями міської ПМПК, соціальною службою, службою у справах дітей, іншими структурами, які забезпечують просвітницьку та превентивну роботу з дітьми, підлітками, молоддю з питань попередження правопорушень, девіантної поведінки, агресивних проявів у підлітковому та молодіжному середовищі.

*Динаміка розвитку
психологічної служби*

Останні роки в місті спостерігається позитивна динаміка щодо кількісного складу працівників психологічної служби системи освіти, тенденція щодо збільшення працівників психологічної служби у

дошкільних навчальних закладах, введення посад соціальних педагогів у школах міста.

Наявність практичних психологів у штаті Центру позашкільної роботи та міжшкільного навчально-виховного комбінату надає додаткові можливості учням, зокрема, взяти участь у тренінгах, ділових іграх на базі міського Центру позашкільної роботи, де вже більше 10 років діє міська школа «Лідер» для старшокласників, працює психологічний клуб «Діалог», або отримати консультації з проблем профорієнтаційного вибору, ознайомитись із світом професій, схемою їх аналізу, переліком основних характеристик, навчитись визначати пріоритети при планування своїх життєвих та професійних перспектив за допомогою психолога МНВК.

Психологічна служба міста діє у системі освіти для підвищення ефективності навчально-виховного процесу, своєчасного виявлення труднощів, проблем та умов індивідуального розвитку особистості, корекції міжособистісних відносин усіх учасників педагогічного процесу, профілактики відхилень в індивідуальному розвитку та поведінці.

Вирішення поставлених завдань потребує досвіду використання фахівцями цілісних соціально-психологічних технологій, які передбачають як мінімум три компонента: діагностика з визначенням основної проблеми, розвивально-корекційна програма та оцінка ефективності й результативності здійсненого впливу. Саме на формування такого «кращого», «передового» чи просто власного досвіду роботи і спрямована діяльність міських методичних об'єднань фахівців психологічної служби шкіл (керівник Резнікова Ліна Анатоліївна, практичний психолог СЗШ №6, психолог вищої категорії) та психологів ДНЗ (керівник Сандакова Ольга Дмитрівна, практичний психолог ДНЗ № 3 «Ромашка», психолог вищої категорії, психолог-методист).

Велика увага приділяється також просвітницькій діяльності, підвищенню психологічної культури всіх учасників навчально-виховного процесу.

У структурі методичної роботи використовуються різноманітні індивідуальні, групові та масові форми роботи: творчі звіти, презентації, «портфоліо», майстер-класи, тренінги, «круглі столи», т.і.

На базі опорних закладів постійно працюють консультанти для молодих психологів та соціальних педагогів, діє Клуб спілкування психологів ДНЗ «Поділись з іншим».

Працівники психологічної служби беруть активну участь у підготовці та проведенні щорічних загальноміських заходів «День першокласника», Конференція для батьків майбутніх першокласників.

Традиційними стали загальноміські семінари для керівників закладів освіти, заступників директора з виховної роботи, класних керівників, які планують, розробляють та проводять двічі на рік фахівці психологічної служби. Так, протягом останніх двох років проведено семінари-практикуми, теоретичні та методичні семінари за тематикою: «Організаційно-правові аспекти діяльності психологічної служби системи освіти»; «Організація профілактичної роботи в закладі освіти за інтегрованою моделлю психологічного, соціально-педагогічного супроводу розвитку дитини»; «Робота з учасниками навчально-виховного процесу в стресовий та постстресовий період»; «Соціалізація дітей та учнівської молоді в сучасному освітньому просторі».

З метою оновлення змісту, форм і методів підвищення кваліфікації спеціалістів служби в методичні роботи активно впроваджується проектно-технологічний підхід. Прикладом є робота над міськими проектами «Конфлікти в освіті: шкільна медіація» та «Розвиток позитивної навчальної мотивації учнів».

Фахівці психологічної служби міста не стоять осторонь «інформатизації». Всі 100% є впевненими користувачами ІКТ, більшість

мають власні блоги, є учасниками різних Інтернет-спільнот, а нещодавно наші психологи створили групу на сервісі «Facebook» для оперативного обміну інформацією та співпраці.

Психологи закладів освіти міста Новомосковська разом з усіма фахівцями психологічної служби системи освіти України працюють над створенням сприятливого психологічного клімату в учнівському та педагогічному колективі; здійснюють діагностику, профілактику та корекцію можливих проявів девіантної і соціально небажаної поведінки, психологічних відхилень; забезпечують профілактику негативних явищ та пропаганду здорового способу життя; проводять консультативно-методичну роботу з педагогами (в основному у формі психолого-педагогічного *консилиуму*). Вирішують нові актуальні питання щодо інклюзивної та спеціальної освіти.

Наша команда відносно молода (80% фахівців мають стаж роботи до 8 років), прагне до експерименту, інновацій, в той же час зберігає кращі традиції. Тож провідними принципами психолого-педагогічного супроводу у діяльності психологічної служби закладів освіти міста Новомосковська були і залишаються супровід-попередження, супровід-ініціювання, супровід-співробітництво на основі «трьох китів» - «ДІАЛОГ-СПІВПРАЦЯ-СПІВТВОРЧІСТЬ».

Амеліна Олена Андріївна, методист з психологічної служби.

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА М. ПОКРОВА (ОРДЖОНІКІДЗЕ)

Кадровий склад – 16 фахівців, з них 14 практичних психологів та 1 соціальний педагог. Працює 2 методичних об'єднання. Очолює службу методист з психологічної служби Чергинець Галина Миколаївна.

Психологічна служба м. Покрова: історія та сучасність.

Сучасна особистість знаходиться в непростих умовах розвитку. Перед психологами-освітянами постало завдання забезпечення психологічного благополуччя, охорони психологічного здоров'я не лише в умовах навчально-виховного процесу, але й надання психологічної допомоги особистості, яка потрапила в складні життєві обставини, в тому числі, у зв'язку з подіями на Сході України.

Психологічна служба м. Покрова (м. Орджонікідзе) функціонує з 1991 року. З того часу перші фахівці навчальних закладів міста Гребельна Віра Павлівна та Чернецька Раїса Миколаївна розпочали складати професійну історію психологічної служби міста, яка переступила межу 25-ти років. За цей час освіта пройшла шлях від обережно-очікувального ставлення до практичної психології до усвідомлення необхідності розвитку та вдосконалення психологічної служби як складової системи освіти.

Психологічна служба міста - це потужний кадровий потенціал з чисельністю 16-ти практичних психологів та одного соціального педагога. Очолює роботу служби завідувач психолого-медико-педагогічного центру Чергинець Галина Миколаївна.

Відповідно до нормативної потреби заклади освіти міста забезпечені на 61% практичними психологами та соціальними педагогами.

Практичні психологи 9-ти дошкільних навчальних закладів успішно вирішують актуальні завдання сучасної освітянської галузі: оновлення змісту і форм навчально-виховного процесу, психологічний супровід педагогічних новацій, захист психічного здоров'я та підвищення психологічної культури учасників процесу. Всі 9-ть КДНЗ міста стовідсотково укомплектовані спеціалістами психологами, що дозволяє максимально зорієнтувати освітній процес на посилення психологічної складової з особистісно-орієнтованим виміром.

Результативність роботи фахівця залежить, й насамперед, від умов, створених для здійснення професійної діяльності. У всіх без винятку дошкільних навчальних закладів якісно обладнано робочі кабінети практичних психологів, причому у 8-ми закладах освіти функціонують по два приміщення відповідно до Положення про психологічний кабінет дошкільних, загальноосвітніх та інших навчальних закладів системи загальної середньої освіти.

Досвідом роботи 6-ти КДНЗ комбінованого типу доведено дієвість та актуальність принципу соціальної інтеграції, яким передбачено соціальну адаптацію дитини з особливими освітніми потребами в загальну систему соціальних відносин і взаємодії і, перш за все, в рамках загальноосвітнього середовища, в яку вона інтегрується.

В загальноосвітньому навчальному просторі м. Покров успішно функціонують два заклади нового типу (Ліцей та Навчально-виховний комплекс №1), 5-ть закладів - I-III ступенів та два заклади - I-II ступенів. Кожен навчальний заклад має свою спрямованість, що відображається на особливостях діяльності психологічної служби. Передусім, у двох загальноосвітніх школах створено комфортні психологічні умови для ефективної інтеграції школярів з порушеннями розвитку у загальноосвітній простір. Партнерство школи, сім'ї та громадськості є над важливим і працює виключно в інтересах дитини, розділяючи відповідальність за її освіту та розвиток.

Практичні психологи міста постійно виступають консультантами на шпальтах міської газети територіальної громади «Козацька Вежа» з питань вікових проблем дітей та функціонального аналізу проблем сучасних родин, виявлення основних причин, які обумовлюють труднощі розвитку дитини та батьківського виховання.

Упродовж 25-тиріччя діяльності відбувається підвищення рівня фахової майстерності практичних психологів. Спеціалісти беруть активну участь у науково-практичних конференціях, семінарах Всеукраїнського та

міжнародного рівнів. Не залишаються поза увагою фахівців служби національні, обласні та регіональні галузеві конкурси. Так, на обласному фестивалі професійних досягнень з нагоди 20-тиріччя психологічної служби освіти Дніпропетровської області 2011-2012 н.р. – психологічна служба міста отримала диплом лауреата, на конкурсах фахової майстерності «Психолог року – 2012» практичного психолога міста Покров визнано кращою із учасниць, «Психолог року – 2015» Лілія Демченко посіла почесне III місце.

Збереження психологічного здоров'я дітей пов'язане із організацією своєчасного та повноцінного психічного та особистісного розвитку кожної дитини шляхом забезпечення наступності психологічної уваги до дитини на різних вікових етапах роботи з нею. Реалізації цієї мети сприяло створення психолого-медико-педагогічного центру управління освіти виконавчого комітету Покровської міської ради в 2013 році.

Складовою психолого-медико-педагогічного центру управління освіти є психолого-медико-педагогічна консультація, яка працює в тісній взаємодії з комунальним спеціальним загальноосвітнім реабілітаційним закладом «Дніпропетровський обласний методичний психолого-медико-педагогічний центр».

Робота консультації передбачає насамперед вивчення потенційних можливостей дітей, які мають порушення розвитку, й визначення для них корекційної програми виховання та навчання, яка сприятиме успішній інтеграції і соціалізації дітей у суспільстві.

Своєчасне звернення до психолого-медико-педагогічної консультації дає можливість скористатися перевагами раннього втручання, попереджати вторинні ускладнення у розвитку, труднощі у подальшому житті дитини. Тісна взаємодія консультантів, батьків, психологічних працівників допомагає визначити та розкрити потенціал дитини, знайти її місце у суспільстві, відчувати себе потрібною.

Для батьків спеціалістами МПМПК надаються консультації психолого-педагогічного змісту щодо стимуляції розвитку в умовах сім'ї, використання сильних сторін розвитку дитини і ослаблення негативних, стратегії застосування виховних впливів (родинного виховання), організації необхідного корекційно-розвивального середовища, ознайомлення з прийомами і методами корекційної роботи для тих батьків, які прагнуть самостійно допомагати своїй дитині.

Партнерство сім'ї, дошкільного закладу і школи з психолого-медико-педагогічною консультацією є надважливим і працює завжди в інтересах дитини, розділяючи відповідальність за її освіту і розвиток.

Діяльність практичних психологів закладів освіти м. Покров сконцентрована навколо дитини, її інтересів, її успішної інтеграції в соціум та адаптації до постійно змінюваних умов життя через врахування індивідуальних та вікових особливостей розвитку та впровадження ефективних моделей супроводу.

Психологічна служба здійснює свою діяльність у тісній взаємодії з батьками або особами, що їх замінюють, з органами опіки та піклування в питаннях виховання і розвитку дітей та підлітків.

Останнім часом спостерігається тенденція до поліпшення умов праці практичних психологів, осучаснення форм та змісту діяльності, оптимізації партнерських відносин з родинами вихованців та громадськістю.

Сьогодні психологічна служба м. Покров визнана необхідною складовою системи освіти, яка забезпечує розвиток особистісного, інтелектуального та професійного потенціалу не лише окремої особистості, а й суспільства в цілому. Процес розбудови міської психологічної служби триває, що відповідає стратегічним принципам розвитку освіти на сучасному етапі.

Чергинець Галина Миколаївна, методист з психологічної служби.

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА

м. ПАВЛОГРАДА

Кадровий склад – 46 фахівців, з них 28 практичних психологів та 17 соціальних педагогів. Працює 3 методичних об'єднання. Очолює службу методист з психологічної служби Синьогіна Тетяна Федорівна.

Етапи становлення і розвитку психологічної служби системи освіти міста Павлограда

Робота по створенню психологічної служби в місті Павлограді Дніпропетровської області розпочалася у 1990 році, коли у дошкільних навчальних закладах № 27 та № 61 було введено ставки практичних психологів. Першими спеціалістами стали Єфремова Світлана Миколаївна та Бондаренко Тетяна Володимирівна. З 1991-1992 навчального року, відповідно до наказу Міністерства освіти України «Про розвиток практичної психології в системі освіти», ще у 2 позашкільні навчальні заклади було введено посади практичних психологів. З цього часу і розпочалась систематична робота по створенню психологічної служби. За 25 років свого існування психологічна служба міста пройшла декілька етапів розвитку.

I етап – етап становлення психологічної служби, припадає на 1992 – 1996 роки. За цей період практичні психологи почали працювати в 4 школах, 6 садочках та 2 позашкільних навчальних закладах. Було створено міське методичне об'єднання, яке очолила Бондаренко Т.В. Отримати підвищення кваліфікації можна було на базі Дніпропетровського національного університету, пройшовши курси. Питання організації та науково-методичного забезпечення психологічної служби вирішувала кафедра психології і педагогіки ДОШПО на чолі з Крамаренко Світлана

Григорівна. Практичні психологи міста мали можливість звернутись за практичною допомогою до фахівців.

II етап – етап утвердження, розпочався у 1996 році, коли були прийняті Тимчасові типові штатні нормативи загальноосвітніх навчально-виховних закладів. Керуючись документами Міністерства освіти України щодо створення Центрів практичної психології, з 1996 року у відділі освіти з'явився методист, відповідальний за роботу психологічної служби. Завдяки тому, що було відкрито обласний Центр практичної психології, з'явилася можливість отримувати науково-методичну підтримку. Починаючи з 1996 року, психологи у своїй роботі починають користуватися такими нормативно-правовими документами, як Регіональне положення про психологічну службу системи освіти; єдині вимоги до планування та ведення документації практичного психолога (соціального педагога); затверджені програми з психології. За період з 1997 року по 2006 рік поступово збільшилась чисельність психологічної служби до 22 осіб (практичні психологи та соціальні педагоги).

III етап – етап розвитку розпочався з 2006 -2007 навчального року, коли в системі освіти міста налічувалось 49 навчальних закладів, а в психологічній службі системи освіти працювало 50 осіб (34 практичних психолога та 16 соціальних педагогів). Спеціалісти служби працюють у трьох методичних об'єднаннях: практичні психологи шкіл, дошкільних закладів та соціальні педагоги. Відповідно до «Положення про психологічну службу системи освіти України», наказу ГУОН №840 від 20.10.10 «Про вжиття додаткових заходів щодо розвитку психологічної служби системи освіти Дніпропетровської області» у 2011-2012 навчальному році робота методичних об'єднань була направлена на удосконалення системи організації діяльності служби, активізування роботи ПМПК у навчальних закладах, професійне зростання та самореалізацію практичних психологів та соціальних педагогів навчальних закладів міста. Проблема, над якою працювала психологічна служба

полягала у забезпеченні психологічного супроводу креативної освіти для розвитку інноваційної особистості. Її вирішенню сприяла як індивідуальна робота кожного працівника служби, так робота м/о в цілому. Поставлені на початку навчального року завдання були вирішені через впровадження в діяльність певних організаційно-методичних заходів.

Так, протягом року з метою надання особистісної та методичної підтримки молодим спеціалістам з основних питань організації діяльності психолога закладу освіти, на базі ДНЗ №2 та ЗШ №1 організована та діяла «Школа молодого психолога». Заняття проводилися в формі групової та індивідуальної роботи з використанням інтерактивних технологій навчання.

Професійному зростанню та самореалізації практичних психологів допомагали міські семінари-практикуми та заняття «психолог-тренер»:

1. «Подорож до світу творчості»
2. «Психологічний конструктор: навички публічного виступу»
3. «Палати не згораючи: профілактика емоційного вигорання психологів»
4. «Дитина з двигуном: особливості гіперактивної дитини»
5. «Формування мотиваційної готовності дітей дошкільного віку до навчання у школі!»
6. «Технології розвитку креативності у педагогів»

З 2010 р. з метою підвищення професійної майстерності та особистісного розвитку психологів розпочав свою роботу дискусійний клуб за тематикою «Розвиток психологічної служби міста».

З метою психологічної підтримки молодих фахівців, з метою обговорення випадків з практичної діяльності та аналізу труднощів, які виникли у процесі роботи, знаходження шляхів їх подолання, проводяться в системі засідання інтервізійної групи.

Методичне об'єднання практичних психологів співпрацювало з іншими методичними об'єднаннями, за потребою надавало необхідну

інформацію та допомогу. Так, практичні психологи весь час брали активну участь під час проведення міських семінарів – практикумів вчителів-предметників.

У серпні 2011 р. практичний психолог ЗШ № 1 Філіпенко О.А. виступила на серпневій нараді, яка відбулася у ДОППО з доповіддю на тему «Застосування методів арт-терапії з метою профілактики емоційного вигорання педагогів».

У березні 2012 р. практичний психолог ДНЗ №2 Єфремова С.М. прийняла участь у обласному семінарі, у лютому 2012 р. в обласній конференції, де виступила з доповіддю «Формування мотиваційної готовності дітей до навчання у школі».

У грудні 2011 р. вперше проведено міську олімпіаду з психології та педагогіки, переможець якої взяв участь в обласній олімпіаді. У 2012 році переможець міської олімпіади з психології та педагогіки зайняла I місце в обласному етапі.

Узагальнено досвід роботи методичного об'єднання практичних психологів за останні роки роботи.

Методичне об'єднання практичних психологів прийняло участь та стало лауреатом у обласному конкурсі «Фестиваль методичних об'єднань психологічної служби системи освіти Дніпропетровщини».

Показником фахової майстерності психолога є його участь у професійних конкурсах. Так, в різні роки здобували перемогу в обласному конкурсі «психолог року» Філіпенко О.А. (ЗШ № 1, II місце), стали лауреатами конкурсу Люлевич О.А. (ЗШ № 11) та Бондаренко О.В. (ДНЗ № 30). Їх досвід роботи узагальнено та надруковано в інформаційно-методичному віснику психологічної служби Дніпропетровщини.

Велика увага у роботі методичного об'єднання була приділена профілактиці психологічного здоров'я учасників навчально-виховного процесу. Цьому сприяла індивідуальна робота кожного психолога, який застосовував в своїй діяльності корекційно-розвивальний та

профілактичний напрямки роботи, психологічну просвіту. З метою профілактики насилля та суїцидальної поведінки дітей активно застосовувалась психологічна просвіта з усіма учасниками НВП. Проводилась діагностика учнів з метою виявлення суїцидальних тенденцій. У разі потреби надавалась необхідна допомога: консультування, корекція, відбувався певний контроль за такими дітьми та за необхідністю – переадресація до медичного закладу.

Створено банк рекомендацій для батьків і педагогів щодо роботи з учнями “групи ризику”. Міська психологічна служба працює у співдружності з Клінікою Дружньою до молоді: проводимо спільно тренінги, творчі лабораторії, зустрічі за круглим столом. Спеціалісти Клініки часто є гостями закладів, де відсутні практичні психологи.

Щорічно у квітні місяці у навчальних закладах міста проводиться тиждень психології, де психологи мають можливість презентувати свою роботу.

Створено електронний “банк” практичних матеріалів для використання психологами у роботі.

Продовжувалась робота методичної лабораторії над темою «Подолання тривожності дітей під час НВП як фактор формування психологічно-здорової особистості».

Заплановано та поступово створюється банк корекційно-розвивальних та профілактичних програм.

Практичні психологи та соціальні педагоги постійно працюють над підвищенням своєї фахової майстерності. Так, протягом останніх років проведено психологом-методистом ОНМЦПпСр Зарічною Н.В. навчальний тренінг «Сімейне консультування», триденний тренінг «Тренінг для тренерів» провела методист ОНМЦПпСр Савельєва Н.В. Велика увага приділяється працівниками служби роботі з тимчасово переселеними особами: для них організуються тренінги, групові та індивідуальні консультації.

З вересня 2014 року у місті почала працювати міська ПМПК, де крім завідувача, працюють на вивільнених посадах практичний психолог, логопед та лікар-психіатр (до цього часу фахівці працювали на громадських засадах). Така організація роботи дає можливість задіяти психолога для консультацій в тих закладах, де на сьогодні ще відсутня посада спеціаліста.. Зараз відділом освіти вивчається досвід колег Дніпродзержинська по створенню центру психології.

Немало зроблено відділом освіти та фахівцями закладів для розвитку психологічної служби в місті, але ще більше заплановано. З метою удосконалення роботи психологічної служби міста заплановано поповнення бібліотеки корекційно-відновлювальних та розвивальних методик та програм, впровадження єдиних індивідуальних карт психологічного супроводу дітей, створення алгоритму роботи співпраці практичних психологів та соціальних педагогів.

Синьогіна Тетяна Федорівна, методист з психологічної служби

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА м. ПЕРШОТРАВЕНСЬКА

Кадровий склад – 8 практичних психологів. Працює 1 методичне об'єднання. Очолює службу методист з психологічної служби Ашихмена Марина Володимирівна. Представляє службу досвід роботи Бондаренко Таміли Анатоліївни, практичного психолога загальноосвітньої школи № 5.

Урок–гра з профорієнтації «Я і світ професії»

Мета уроку:

1. Ознайомлення учнів з життєвим способом вибору професій.
2. Інформування їх про якості, властивих людям тих чи інших професій.
3. Допомога у визначенні своїх інтересів і здібностей.

Завдання:

1. Провести гру: «Назви професії або спеціальності на задані букви».
2. Провести гру: «Сама – сама».
3. Вивчити життєвий метод вибору професії.
4. Провести гру: «Вгадай професію».
5. Виявити та перерахувати професійні якості.
6. Перегляд презентації «Самі рідкісні та надзвичайні професії в світі»

Психолог: Хлопці та дівчата, не далекий той час, коли ви отримаєте атестати про середню (повну) освіту і вступите в нову пору свого життя. Перш головним для вас були навчання, ваше різнобічний розвиток - база вашій подальшого життя. Тепер вам треба серйозно задуматися про вибір своєї професії. У вашому віці це зробити не легко. Допомогти вам можуть ваші батьки, старші брати і сестри, друзі, люди, до думки яких ви прислухаєтеся, які служать вам прикладом. При виборі професії існує безліч нюансів. Можна застосувати цілу науково розроблену систему, що складається з декількох способів пошуку. Сьогодні ми з вами познайомимося з деякими з них. А для початку проведемо ігрову розминку. Я пропоную вам розділитися на дві команди. (Поділ на команди підвищує активність учнів)

Гра перша: на дошці написані букви: К, Р, Ф, П. Треба придумати професії або спеціальності, що починаються на ці букви. Чия команда це зробить краще?

К Р Ф П

Контролер Розвідник Фрезерувальник Провідник

Кіноартист Рибак Фотограф Пічник

Кранівник Редактор Фігурист Пілот
Кочегар Радіоведучий Фармацевт Пожежний
Кіномеханік Рентгенолог Фтизіатр Поліцейський
Космонавт Радист Фокусник Полярник
Кабельник Репортер Фотомодель Прикордонник
Покрівельник Фотокореспондент

Друга гра: «САМА-САМА». А тепер ви відповісте на питання з елементами гумору. Назвіть професії:

1. Найзеленіша (садівник, лісник, квітникар-декоратор...)
2. Найсолідша (кондитер, продавець в кондитерському відділі...)
3. Найбільша грошова (банкір, професійні тенісисти, боксери, модель...)
4. Сама волохата (парікмахер...)
5. Найбільша дитяча (вихователь, педіатр, вчитель...)
6. Сама непристойна (венеролог, асенізатор...)
7. Найсмійніша (клоун, пародист...)
8. Сама товариська (журналіст, екскурсовод, тренер, вчитель, масовик-вигівник...)
9. Найсерйозніша (сапер, хірург, розвідник, міліціонер, політик, психолог)

Граючи, ми освіжили свою пам'ять і згадали безліч різноманітних професій та спеціальностей. Можливо не звичайних для нашого регіону, але затребуваних в країні і світі. Навряд чи хто з вас мріє стати космонавтом, розвідником, кутюр'є, балериною, а тим більше - полярником або мультиплікатором. Основна маса випускників швидше за все вибере більш буденну професію. Давайте ми з'ясуємо, чому ж так відбувається і що впливає на наш вибір. Як ми вже говорили, існує багато підходів до вибору професії, але ми з вами сьогодні скористаємося самим прийнятним для нас - життєвським. Саме слово життєвський говорить за себе. Це не науковий специфічний підхід, а те, чим люди керуються в повсякденному житті, виходячи з існуючих обставин, свого досвіду і можливостей.

Отже, що ж ми повинні враховувати при виборі професії, слідуючи цьому методу?

1. Затребуваність на ринку праці.
2. Прибутковість.
3. Вимоги до розумовим та фізичним здібностям, здоров'ю (космонавт).
4. Нервово-емоційна напруженість (міліціонер, вчитель, МНС, шахтар).
5. Освіченість (лікар, вчитель, психолог, учений).
6. Можливість проявити творчість (художник, поет, танцюрист, дизайнер).
7. Позитивний вплив на сімейне життя.
8. Спілкування в праці (робота в колективі або індивідуальна робота).
9. Можливість кар'єрного росту (важливо або не важливо).

У нашому регіоні велику роль відіграє пункт: «затребуваність на ринку праці».

Ось саме тому ви і не мрієте стати полярниками і балетмейстерами, а вибираєте більш знайомі вам професії.

Положення можна змінити, якщо мати мрію, бажання, прагнути до поставленої мети, при цьому володіти потрібними якостями, здібностями, причому - неперечними.

А тепер давайте відпочинемо і пограємо в «Вгадай професію».

Бажаючим я роздам картки з вказаною там професією. Показувати вміст картки однокласникам не можна. Завдання: необхідно зобразити професію, зазначену в картці за допомогою жестів і міміки, без слів. Команди повинні вгадати, яку професію їм демонструють. Прикладений список професій: Тесляр, пілот, жонглер, штукатур, доярка, швачка, лікар, художник і т.д.

«Професійні якості».

Давайте налаштуємося на серйозну роботу. Кожна професія вимагає набору певних якостей, якими повинен володіти представник даної професії. Зараз ми з'ясуємо якості, притаманні тим професіям, які найчастіше вибирають випускники нашої школи. (Учні самостійно

аналізують і перераховують якості заданих професій. Запис здійснюється вчителем на дошці).

ЛІКАР УЧИТЕЛЬ ЮРИСТ ЕКОНОМІСТ

Гуманність Любов до дітей Чесність Терпіння

Тактовність Гуманність Порядність Зібраність

Інтуїція Освіченість Ерудованість Інформованість

Відповідальність Терпіння Знання законів Комунікбельність

Точність Винахідливість Неупередженість Точність

Сила волі Ерудованість Тактовність Винахідливість

Інформованість Інтуїція Відповідальність Тактовність

Освіченість Вихованість Зібраність Інтуїція

А тепер по перерахованим якостям вгадайте професію:

Учитель перераховує професійні якості, а діти вгадують і називають професію.

Фізична підготовка

Фізична підготовка

Дисципліна

Сміливість

Рішучість

Знання психології

Винахідливість

Винахідливість

Самовдосконалення

Витримка

Зібраність

Самовдосконалення

Відповідальність

Зібраність

Відвага

Рішучість

Патріотизм

Уява

Знання техніки і зброї

Артистичність

(ВІЙСЬКОВІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ)

(КЛОУН)

Яка картина вимальовується перед нами? Здавалося б - такі різні професії, а якості повторюються. Це означає, що крім вузької спеціалізації, людина повинна бути всебічно розвиненою.

Перегляд презентації «Самі рідкісні та надзвичайні професії в світі»

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА

м. СИНЕЛЬНИКОВЕ

Кадровий склад – 10 фахівців, з них 4 практичних психолога та 6 соціальних педагогів. Працює 1 методичне об'єднання. Очолює службу методист з психологічної служби Діріна Олена Сергіївна. Представляє службу досвід роботи Литвин Ганни Вікторівни, практичного психолога загальноосвітньої школи № 5

Знижена пізнавальна активність

Тренінгове заняття

Мета: розвинути у школярів пізнавальну активність; допомогти визначити пізнавальні потреби підлітків; регулювати поведінку і характер учнів.

Очікувані результати:

- допомога у визначенні пізнавальних потреб підлітків;
- допомога у розвитку пізнавальної активності;
- формування толерантного ставлення один до одного.

Необхідне обладнання: інформаційний матеріал, олівці, ручки, ватман.

Сценарій-план тренінгового заняття

1. Відкриття тренінгового заняття. Привітання учасників, презентація програми заняття, мети, завдання.

2. Вправа на знайомство. «Самопрезентація». Учасники сідають у коло. Школярам пропонується по черзі (по колу) повідомляти іншим членам групи таку інформацію: ім'я; захоплення; дві найкращі риси свого характеру.

Обговорення: Що дала нам така проста вправа? Вам сподобалась ця вправа? Що на вашу думку було складним? Ви всі більше дізналися про захоплення один одного, риси характеру.

А тема нашого заняття є досить актуальною. Ми будемо намагатися розібратися в ситуаціях, які призводять до зниження пізнавальної активності учнів.

3. Правила роботи. Вправа «Правила».

Для успішної діяльності тренінгової групи доцільно засвоїти правила групової взаємодії:

- Говорити коротко, конкретно і тільки про те, що думаєш або відчуваєш сам;
- Слухати товаришів уважно, не перебиваючи;
- Бути позитивним в ставленні до себе та інших;
- Не розповідати і не обговорювати особисту інформацію, яка стосується учасників тренінгу.

4. Вправа на активізацію. «Хто швидше?»

Учні об'єднуються в групи. Запропоновані команди необхідно виконати швидко і чітко. Побудуйте, використовуючи всіх гравців команди: квадрат; трикутник; коло; кут.

***Рекомендації:** Тренер спостерігає за тим, яку тактику виконання завдання вибирають члени групи.*

Обговорення: На що потрібно орієнтуватися виконуючи цю вправу? Що на вашу думку було складним?

5. Визначення очікування учасників

Тож зараз настав час висловити своє бажання – очікування: «Що саме ви очікуєте від сьогоднішньої співпраці, від тренінгового заняття? А щоб наблизити очікування до здійснення, ми запишемо їх.

Кожному будуть роздані аркуші у формі метелика. Вам потрібно буде написати на них, що Ви очікуєте від цього заняття. *(Коли школярі напишуть свої очікування, вони повинні свій метелик прикріпити на дошці)*

6. Вправа «Де я?»

Тренер пропонує всім учасникам заплющити очі й ставить кожному з них по черзі запитання, що стосується перебування тут і зараз.

Учасник, якому було поставлено запитання, відповідає на нього вголос. Інші учасники, кожен подумки, відзначають неточності у відповіді. Пізніше, у процесі обговорення вправи, в усіх буде можливість висловитися.

Запитання можуть бути приблизно такими:

- Скільки учнів знаходиться в цій кімнаті?
- Скільки вікон у цій кімнаті?
- Скільки ламп у цій кімнаті?
- Яка дверна ручка на входних дверях? (Описати: колір, форма, з чого зроблена)
- Якого кольору шпалери?
- У що одягнений сусід ліворуч?
- Яке взуття в сусіда праворуч?

Запитання можуть стосуватися особливостей кімнати, предметів, що розташовані в кімнаті, учасників, їхнього одягу.

***Рекомендації:** Під час обговорення ведучий ще раз по черзі зачитує поставлені раніше запитання, даючи кожному учаснику можливість доповнити свою відповідь і усунути неточності.*

7. Вправа «Слова»

Я пропоную вам наступну вправу.

Тренер називає тему, до якої школярам потрібно підібрати іменник. Причому перший учень називає слово, другий повторює його і називає своє. Наприклад, тема «Дерева» Перший учень називає «береза», другий – «береза, каштан»

***Рекомендації:** Під час обговорення ведучий ще раз по черзі зачитує поставлені раніше запитання, даючи кожному учаснику можливість доповнити свою відповідь і усунути неточності.*

8 Вправа «Міста»

Гра, що розвиває не лише пам'ять школярів, але й мислення. Учні сидять у колі. Тренер називає яке-небудь місто, наприклад Харків.

Перший з учасників гри повинен згадати назву міста на останню літеру названого міста, у цьому випадку це літера «В». Наприклад, він називає Владивосток, наступний повинен згадати назву міста на літеру «К»

Обговорення: На що потрібно орієнтуватися, виконуючи цю вправу? Що на вашу думку було складним?

9. Вправа «Подобається – не подобається»

Діти діляться на дві команди. Одній команді потрібно відповісти на питання:

1 – команда: Що мені не подобається в школі? Що мені не подобається вдома? Що мені не подобається в житті?

2 – команда: Що мені подобається в школі? Що мені подобається вдома? Що мені подобається взагалі в житті?

Потім команди по черзі розповідають про те, що їм спочатку не подобається, потім що подобається в школі, вдома і в житті. Важливо, щоб була послідовність відповідей: спочатку негативні, потім позитивні, щоб показати, що все не так погано, що є і позитивні моменти.

Потім надати поради, як покращити свою пізнавальну активність в школі, вдома, і взагалі в житті. (Над цим питанням міркують обидві команди.).

10. Підбиття підсумків тренінгу. «Чи справдилися мої очікування?»

11. Завершення тренінгового заняття.

Вправа на релаксацію «Подарунки групі»

Учасники утворюють тісне коло так, щоб плечі торкалися своїх сусідів. Кладуть руки один одному на плечі. Ведучий разом з учасниками в цьому колі. Ведучий починає повільно розкачуватися то праворуч, то ліворуч, розповідаючи: «Уявіть собі, що наш тренінг проходив на кораблі. Ми стоїмо на ньому, нас обдуває легкий морський бриз, і під ногами м'яко покачується палуба. Корабель наближається до

порту. Скоро наш тренінг закінчиться, і ми зійдемо з палуби на берег і відправимося своїм шляхом. Але зараз, поки ми ще разом, на кораблі, давайте подумасмо, що ми могли б один одному подарувати, щоб наше подальше життя було цікавішим, легшим і успішнішим. Давайте скажемо, що кожен з нас подарить групі: «Я, наприклад, дарую всім вам оптимізм і впевненість у собі»... Далі кожен із учасників говорить, що він хоче подарувати групі. Коли обмін завершився, ведучий продовжує: «Ну ось, наш корабель успішно прибув у порт. Зараз ми зійдемо на берег – із тренінгу в реальне життя. Але перед тим, як зробити крок, давайте подякуємо один одному, побажаємо успіхів і нагородимо себе за успішне плавання оплесками!!!»

«Ну ось наш тренінг закінчився. Всі подарунки вручені, ігри пройдені, слова сказані. Але якщо є побажання додати щось, зараз у вас є така можливість»

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА

м. ТЕРНІВКИ

Кадровий склад – 13 фахівців, з них 8 практичних психологів та 5 соціальних педагогів. Працює 1 методичне об'єднання. Очолює службу методист з психологічної служби Миронова Тетяна Володимирівна. Представляє службу досвід роботи Бешенцевої Наталії Олександрівни, практичного психолога КЗ «Тернівська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №7 Тернівської міської ради Дніпропетровської області»

Корекційно-розвивальна програма «Казкова школа»

Автор: І.В.Товстік, адаптована практичним психологом Бешенцевою Н.О.

Початок шкільного життя – велике випробування для маленької людини. Для кожної дитини – це старт у доросле життя. Переступивши поріг школи, малюк починає новий період життя, повний дивовижних відкриттів, нових вражень, важливих досягнень і перемог. Це входження його у світ знань, нових прав і обов'язків, складних і різноманітних взаємин з дорослими й однолітками. І тому дуже важливо, щоб з перших днів перебування в школі дитина відчувала себе комфортно.

Адаптація першокласників – відповідальний етап життя маленького школяра: він засвоює нову соціальну роль учня, новий вид діяльності – навчальну, змінюється соціальне оточення – з'являються однокласники, вчителі і школа як велика соціальна група, у яку включається дитина, у нього формується інтерес до шкільного життя, з'являється віра у свої сили, діти дорослішають, одним словом, змінюється весь його життєвий уклад. Від того, наскільки успішно пройде адаптація, залежить успішність подальшого розвитку та навчання дитини в школі.

Шкільна адаптація розуміється у сучасній психолого-педагогічній літературі як складний процес пристосування дитини до школи і школи до дитини. Ефективність адаптації в істотній мірі залежить від того, наскільки адекватно індивід сприймає себе і свої соціальні зв'язки.

У широкому сенсі «шкільна адаптація» — «це пристосування дитини до нової системи соціальних умов, нових стосунків, вимог, видів діяльності». При цьому важливо, щоб цей процес відбувався для дитини без внутрішніх втрат, погіршення самопочуття, настрою, зниження самооцінки.

Період адаптації дитини до школи може тривати від 2-3 тижнів до півроку, це залежить від багатьох факторів: індивідуальні особливості дитини, характер взаємовідносин з оточуючими, тип навчального закладу

(а значить, і рівень складності освітньої програми) і ступінь підготовленості дитини до шкільного життя.

Усі діти проходять період адаптації до школи. Цей період супроводжується зростанням внутрішньої напруженості дитини, підвищенням рівня тривожності і зниженням самооцінки. При нормальному протіканні шкільної адаптації емоційне самопочуття і самооцінка стабілізуються, але якщо процес адаптації дитини у 1 класі утруднений, може спостерігатися деформація його особистісного розвитку.

Є діти, які легко і вільно вписуються в шкільну систему вимог, норм і соціальних взаємовідносин, але деякі схильні до дезадаптації, в результаті якої дитина стає неуважною, безвідповідальною, тривожною, починає погано вчитися. Ускладнюється сам навчальний процес, продуктивність праці знижується, дитина з високим рівнем тривожності неадекватно сприймає стосунки з однокласниками і вчителем, у неї з'являється почуття невпевненості, знижується самооцінка, підвищується тривожність, дратівливість.

Шкільна дезадаптація — це порушення пристосування дитини до шкільних умов, при яких спостерігається зниження здібностей до навчання, а також адекватних взаємопорозумінь дитини з педагогами, колективом, програмою навчання та іншими складовими шкільного процесу.

Порушення процесу адаптації позначаються на становленні учня як суб'єкта навчальної діяльності в цілому. Щоб дитина комфортно себе почувала в емоційному плані, необхідні спеціальні умови, які визначають її побут, фізичне здоров'я, характер спілкування з оточуючими людьми, особисті успіхи. І щоб освоїтися в школі по-справжньому, з дитиною необхідно встановити позитивний емоційний контакт, створити найбільш сприятливі умови для психологічної та фізіологічної адаптації першокласника до шкільного життя. Підхід до такого складного і

відповідального періоду в житті молодшого школяра повинен бути комплексним, поєднуючим зусилля всіх учасників освітнього простору.

Однією з умов успішної профілактики і корекції шкільної дезадаптації є чітке розуміння того, що вона відображає не слабкість дитини, а є наслідком порушення відносин у системі «школа — дитина — сім'я — суспільство».

Робота з першокласниками вимагає обов'язкового врахування таких особливостей як слабкий розвиток довільної сфери, завищена самооцінка, прагнення у всьому бути першим, перевищення меж дозволеного тощо.

Мета запропонованих занять – допомогти учням уникнути негативних емоцій, адаптуватися до школи.

Завдання програми:

- Навчити рефлексувати власні вчинки, усвідомлювати причини власних хвилювань через казкові образи;
- Знизити рівень шкільної тривожності учнів;
- Сформувати позитивні моделі поведінки в реальному житті;
- Активізувати і розвивати увагу, пам'ять, увагу, сприйняття, мову, мислення;
- Актуалізувати необхідність правил поведінки в школі, навчити дітей методів вирішення проблемних ситуацій.

Методики і техніки корекційної роботи:

1. Елементи казкотерапії, арттерапії (використання казки як притчі, аналіз казки, малювання за мотивами казки).
2. Елементи психогімнастики, пальчикової терапії.
3. Елементи символ драми.
4. Вправи на розвиток інтелектуальних, вольових та емоційних сфер.
5. Рухливі ігри.
6. Рефлексія.

Організація занять: Заняття проводяться щотижня, починаючи з жовтня. Тривалість занять – 35 хвилин. Форма проведення – групова. Загальна кількість занять – 16.

Очікувані результати:

- Підвищення рівня адаптації та мотивації до навчання у школі.
- Підвищення рівня розвитку пізнавальних процесів і пізнавальної активності.
- Розвиток здатності до саморегуляції поведінки й виявлення вольових зусиль.
- Розвиток комунікативних навичок.
- Створення доброзичливих відносин, сприятливої психологічної атмосфери у групі першокласників.
- Зменшення негативних емоційних виявів і афективних реакцій у поведінці.
- Зниження рівня імпульсивності, тривожності, агресивності, стабілізація емоційного стану.
- Позитивне ставлення до школи.

Апробація програми корекційно-розвивальних занять проводилася протягом 2013-2016 навчальних років. В апробації занять брали участь учні 1-х класів у загальній кількості 163 осіб.

Так, на початку та після проведення занять, відбувалася діагностика за методиками: «Карта адаптації першокласників» Чиркової В.І., Соколова В.І.(за відповідями вчителя); «Анкета для оцінювання рівня шкільної мотивації й адаптації» Н.Г. Лусканової.

Результати моніторингу дезадаптованості до навчання до корекційно-відновлювальних занять та після них показали значне зниження кількості проявів дезадаптованості учнів.

**Моніторинг результативності корекційної роботи
за програмою «Казкова школа».**

Н.р.	Кількість учнів	Кількість учнів, що були дезадаптовані до навчання (до КВР)	Кількість учнів, що були дезадаптовані до навчання (після КВР)
2013-2014	25	8%	4%
2014-2015	70	17,1%	2,8%
2015-2016	68	8,8%	7,3%
	163	7,9%	4,9%

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Тема	Мета	Зміст
1.	Створення «Лісової школи»	Знайомство з учнями; створення ігрової атмосфери; настройка на активну участь у роботі.	1. Знайомство. Гра «Поезд» 2. Правила занять 3. Казка. Створення «Лісової школи» 4. Обговорення казки 5. Завдання по казці 6. Вправа «Розкажи вірші руками» 7. Рефлексія
2.	«Букет для вчителя»	Сформувати ставлення до вчителя, відзначити його позитивні риси; визначити очікування дітей щодо особистості вчителя.	1. Привітання 2. Казка «Букет для вчителя» 3. Обговорення казки 4. Гра «Класифікація» 5. Рухлива гра «Знайди своє місце» 6. Завдання по казці 7. Рефлексія
3.	«Смішні страхи»	Зняти напругу і шкільну тривожність учнів; навчити боротися зі своїми страхами, розвиток уваги.	1. Привітання 2. Казка «Смішні страхи» 3. Обговорення казки 4. Гра «Чотири стихії»; 5. Завдання по казці. Малюнок «Смішні страхи» 6. Гра «бувас не бувас» 7. Рефлексія
4.	«Ігри в школі»	Актуалізувати необхідність правил поведінки в школі, навчити дітей способам розв'язання проблемних ситуацій.	1. Привітання 2. Казка «Ігри в школі» 3. Обговорення казки 4. Вправа «Побудуй в ряд за ознакою» (ранжування) 5. Малюнок «Що мені подобається в школі» 6. Рефлексія

5.	«Шкільні правила»	Закріпити правила поведінки в школі; створити позитивні емоції під час організації дисципліни в класі. Розвиток навичок співпраці, довірливого ставлення один до одного, згуртування класного колективу.	1. Привітання 2. Казка «Шкільні правила» 3. Обговорення казки 4. Вправи «Правила на заняттях» 5. Рухлива гра «Австралійський дощ» 6. Малюнок «Шкільні правила» 7. Рефлексія
6.	«Збирання портфеля»	Мотивація навчання; розвитку акуратності, самостійності, уважності.	1. Привітання 2. Вправа «Правила для учнів» 3. Казка «Збирання портфеля» 4. Обговорення казки 5. Гра «Шкільне приладдя» 6. Вправа «Розкажи вірші руками» 7. Малюнок «Мої речі в портфелі» 8. Рефлексія
7.	«Сон Білки»	Мотивація навчання; розвитку акуратності, самостійності, розвиток уваги і спостережливості.	1. Привітання 2. Казка «Сон Білочки» 3. Обговорення казки 4. Малюнок «Мій настрій» 5. Упражнение «Розкажи вірші руками» 6. Рухлива гра «Звірятка» 7. Рефлексія
8.	«Пані Акуратність»	Мотивація навчання; розвитку акуратності, самостійності.	1. Привітання 2. Казка «Пані Акуратність» 3. Обговорення казки 4. Вправи «Так-ні» 5. Рухлива гра 6. Малюнок «Пані акуратність» або «Пані неохайність» 7. Рефлексія
9.	«Жадібність»	Формування мотивації навчання; розвитку ошадливості, акуратності, самостійності.	1. Привітання; 2. Казка «Жадібність»; 3. Обговорення казки; 4. Вправи «Розкажи вірші руками»; 5. Малюнок «Мій настрій»; 6. Рефлексія.
10.	«Чарівне яблуко»	Формування вміння усвідомлювати власні вчинки, свосчасно зупинитися, змінювати власні наміри.	1. Привітання 2. Казка «Чарівне яблуко» 3. Бесіда «Коли я взяв чуже» 4. Малюнок «Мій настрій» 5. Вправа «Розкажи вірші руками» 6. Рефлексія

11	«Подарунки на день народження»	Формування правил поведінки, ставлення до подарунків.	1. Привітання 2. Казка «Подарунки на День народження» 3. Обговорення казки 4. Вправа «Продовж речення» 5. Малюнок «Подарунок другу» 6. Вправа-драматизація - «день народження» 7. Рефлексія
12	«Домашнє завдання»	Формування мотивації домашніх завдань, вміння зав'язувати проблеми, досягти успіхів в навчанні.	1. Привітання 2. Казка «Домашнє завдання» 3. Обговорення казки 4. Вправи «Розкажи вірші руками» 5. Вправа-драматизація - «Не виконане домашнє завдання» 6. Рефлексія
13	«Шкільні оцінки»	Формування адекватного ставлення до результатів навчання, усвідомлення умовності оцінок, вміння розв'язувати проблеми, долати труднощі, тренувати увагу.	1. Привітання 2. Казка «Шкільні оцінки» 3. Гра «Покажи своє ставлення» 4. Обговорення казки 5. Рухавка 6. Вправа «Склади картинку» 7. Рефлексія
14	«Лінивці»	Формування мотивації навчання, вміння зав'язувати проблеми, долати труднощі, тренувати увагу.	1. Привітання 2. Казка «Ліновець» 3. Обговорення казки 4. Рухавка 5. Малюнок лінивця або лісового героя, який лінується 6. Вправа «Розуміння прислів'я» 7. Рефлексія
15	«Списування»	Формування мотивації навчання, вміння зав'язувати проблеми, долати труднощі, тренувати пам'ять.	1. Привітання 2. Казка «Списування» 3. Обговорення казки 4. Рухавка «Мені подобаються люди...» 5. Вправа «Повтори малюнок» 6. Рефлексія
16	«Підказка»	Формування мотивації навчання, вміння зав'язувати проблеми, долати труднощі, тренувати увагу.	1. Привітання 2. Казка «Підказка» 3. Обговорення казки 4. Рухавка 5. Вправа «розуміння прислів'я» 6. Рефлексія

Заняття 1. Тема. Створення «Лісової школи»

Мета: знайомство з учнями; створення ігрової атмосфери; настройка на активну участь в роботі.

Тривалість заняття – 35 хвилин.

Обладнання: картинки - розмальовки, кольорові олівці.

Вступне слово психолога: *Добрий день діти! Я рада знову зустрічі з вами. Ви тепер першокласники. А це перший крок до нових знань, нових знайомств, нових вражень. Вам подобається навчатися в школі? Це добре! А зараз ми з вами ближче познайомимось.*

Знайомство. Гра «Поїзд» (5хв.)

Діти зображують вагони, ведучий – поїзд. Поїзд їде (зі звуками «чух - чух - чух», «ту - ту» ...) зупиняючись біля кожної станції, і збирає дітей. Кожен останній учасник у вагоні під час зупинки запитує в учасника, біля якого зупинилися: «Як називається станція?» А той відповідає (називає своє ім'я), і його запрошують в поїзд. Всі разом дають гудок для відправлення: "Ту - у". Одночасно виконують рухи рукою, зігнутою в лікті, зверху донизу. Потяг прибуває на лісову галявину.

Психолог: *Ось ми і познайомилися! А зараз ми з вами обговоримо важливі правила під час наших занять.*

Правила. (5хв.)

Дітям пропонуються правила поведінки у групі, які психолог записує на ватмані. Усі домовляються дотримуватись цих правил, а якщо їх буде хтось порушувати, то потрібно тупати ногами.

Правила:

- ☞ Бути позитивним.
- ☞ Говорити від свого імені.
- ☞ Говорити коротко, по черзі, не перебувати.
- ☞ Добровільно брати участь у вправах.
- ☞ Правило «піднятої руки».
- ☞ Не розголошувати почуте.

Психолог. *Ви згодні з нашими правилами. Готові дотримуватися їх. Гарзд! І сьогодні ми з вами почнемо довгу подорож – подорож у казку. Вам подобаються казки? Чи знаєте ви, що існує лісова школа, в якій*

навчаються тварини? Сьогодні я вас познайомлю з такою школою. Отже, слухайте уважно

1. Казка (5хв.) Створення «Лісової школи»

Жив-був Їжачок. Він був маленький, кругленький, сірого кольору, з гостреньким носиком і чорними очима-гудзиками. На спині у Їжачка були справжнісінькі колючки. Але він був дуже добрим і лагідним. А жив Їжачок у школі.

Так, в самій звичайній школі, де було багато дітей, яких вчили мудрі вчителі. Як він сюди потрапив, Їжачок і сам не знав: може бути, якийсь школяр приніс його для «живого куточка» ще крихітним, а може, він і народився в школі. Скільки Їжачок себе пам'ятав, він завжди згадував шкільні дзвінки, теплі руки дітей, смачні частування та уроки ...

Дуже подобалося Їжачку, як проходили уроки. Разом з дітьми Їжачок вчився читати, писати, рахувати, вивчав та інші предмети. Звичайно, це було непомітно для людей. Їм здавалося: бігає Їжачок, радіє життю. А Їжачок мріяв...

І мріяв він про те, що, коли виросте, стане вчителем і зможе навчити своїх лісових друзів всього, що вміє і чого навчився сам у людей в школі.

Ось Їжачок став дорослим, і прийшла пора здійснитися його мрії. Лісові мешканці побудували справжню школу, в якій навчатимуться зайчата, лисенята, вовченята, мишенята та інші звірята. Учитель-Їжак готував клас до прийому першокласників. У світлій кімнаті стояли столи, стільчики. На стіні висіла дошка, на якій можна писати крейдою. Їжак приніс підручники – книжки з картинками, які допоможуть навчити писати, рахувати.

Сорока принесла в Лісову школу блискучий дзвінкий дзвіночок.

- Навіщо ти принесла в школу якусь іграшку? - Запитав у Сороки Сторож-Кріт.

- Адже в школі не грають, а вчать!

Сорока важливо відповіла:

- Мене Їжак попросив. Я буду відповідати за дзвінки.

- А навіщо нам дзвонити? Школа само не пожежна машина! - Здивувався Кріт.

- Ех, ти нічого про школу не знаєш! Якщо дзвенить дзвінок – значить, пора на урок. А якщо на уроці дзвінок, значить, пора відпочити, друже! - Затріщала Сорока.

- Почекай, Сороко, поясни мені ще разок. Якщо хлопці придуть в школу, то, почувши дзвінок, побіжать на урок?

- Так, тільки не побіжать, а підйдуть до столиків, будуть чекати початку уроку, - відповіла Сорока.

- Це вірно! - Підхопив Їжак. - Саме так роблять справжні школяри.

- Так наші хлопці-звірята можуть і не знати ці правила? - Захвилювався Кріт.

- Прийдуть до школи і дізнаються! - Знову затріщала Сорока.

- Так, - підтвердив Їжак, - дізнаються, як стати школярем, як правильно писати, рахувати і багато іншого.

Їжак, Кріт і Сорока затихли. У Лісовій школі було тихо і свіжо. В очікуванні першокласників дерева на шкільному подвір'ї причепурилися і шелестіло своєї жовто-червоним листям. Здавалося, що вони теж розмовляють.

- Пора, пора! - Оголошує всьому лісу клен.

- У школу, в школу! - Шепоче берізка.

2. **Питання для обговорення казки (5хв.)** А навіщо в нашій школі дзвенить дзвінок? Які ще шкільні правила ви знаєте? Чи потрібні нам правила?

3. **Психолог:** А тепер скажіть, вам сподобалася казка?

4. **Завдання по казці (10хв.)**

Дітям пропонується розфарбувати героїв лісової школи по казці. Всі малюнки за бажанням дітей розвішуються на дошці.

Психолог: *Ви, мабуть, втомилися, Я вам пропоную трохи погратися.*

Повторюйте за мною, будь ласка, мовчки те, що я буду робити.

5. Вправа «Розкажи вірші руками» (3хв.)

Психолог читає вірш і показує дітям його зміст за допомогою пальців, рук, тіла.

Вігер

Вітерець листям шумить шу-шу-шу, шу-шу-шу. *Діти ритмічно потирають долоню об долоню.*

У трубах голосно він гуде у-у-у, у-у-у. *Ритмічно плескають над головою.*

Піднімає пил стовпом. **Бом-бом-бом, бом-бом-бом.** *Ритмічно тупають ногами.*

Дует він скрізь, **кругом.** **Гом-гом-гом, гом-гом-гом.** *Ритмічно переступаючи, поворачиваются навколо себе.*

Може викликати бурю він. **Страх-страх, страх-страх!** *Піднімають руки в сторони і роблять обертальні двіженія.*

Не втримається і слон. **Ах-ах, ах-ах.** *Ритмічно похитують головою.*

6. Рефлексія (2хв.) Що сподобалося сьогодні на занятті? Що ви нового дізналися? З яким настроєм ви йдете з заняття?

Література:

1. Адаптація дітей у 1, 5, 10 класах / упоряд. Т. Червона. – К.: Шкільний світ, 2008.
2. Азарова Т.В., Битянова М.Р. Развивающая работа психолога на этапе адаптации детей к школе // Мир психологии. — 1996. — № 1(6).
3. Битянова М.Г. Адаптация ребенка к школе. - М., 1998.
4. Захаров А.И. Игра как способ преодоления неврозов у детей, 2006.
5. Коробко С. Л. Работа психолога з молодшими школярами: методичний посібник. / С. Л. Коробко, О. І. Коробко - К.: Літера ЛТД. - 2006. -416 с.

6. Психологическая профилактика дезадаптации учеников в начале обучения в средней школе: Методические рекомендации для школьных психологов / Под ред. Л.П.Помонаренко. — Одесса. 1998.

7. Работа психолога в начальной школе /М. Р. Битянова, Т. В. Азарова, Е. И. Афанасьева, Н. Л. Васильева — М.: Совершенство, 1998.

8. Рабочая книга школьного психолога / И. В. Дубровина, М. К. Акимова, Е. М. Борисова — М.: Просвещение, 1991. — 303с.

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА АПОСТОЛІВСЬКОГО РАЙОНУ

Кадровий склад – 25 фахівців, з них 20 практичних психологів та 5 соціальних педагогів. Працює 1 методичне об'єднання. Очолює службу методист з психологічної служби Терещенко Світлана Олексіївна.

АПОСТОЛІВСЬКА ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА

Апостолівський район розміщується у південній частині Дніпропетровської області. Межує із Софіївським, Криворізьким, Широківським і Нікопольським районами Дніпропетровської області та Херсонською областю. В районі налічується 28 шкіл: із них 24 середні, 3 неповні середні, школа-інтернат та фізико-математична школа-ліцей, притулок на 35 місць, 22 дитячих садки. Діють два профтехучилища. Медичну допомогу населенню надають 6 лікарень на 535 ліжок, 23 фельдшерсько-акушерських пункти, 12 аптек. На мальовничому березі Каховського моря до послуг жителів району 8 добре обладнаних турбаз.

Щороку зустрічає дітлахів дитячий оздоровчий табір «Зміна» Культурно-освітню роботу серед населення проводять: 10 Будинків

культури та 17 клубів, 2 будинки дитячої творчості, 3 музичні школи, 53 бібліотеки, книжковий фонд яких становить 948 тисяч 251.

Саме в цей далекий від обласного центру край залетіли перші ластівки психологічної служби в 1997 році. Очолила роботу в районі Дедова Алла Афанасіївна, а в загальноосвітніх школах відповідальними були заступники директорів з навчально-виховної роботи. Перші ставки психолога з'явилися в 2001 році: Зеленодольська загальноосвітня школа №1 – Поспілько К.Л.; Зеленодольська загальноосвітня школа №2 – Шадріна В.М.; Апостолівський районний ліцей-інтернат – Калита І.Р.; Кам'янська загальноосвітня школа – Кузьменко А.І. Методистами працювали Цицуньківа О. В.; Новопольська Н.А.; Шпак В.В; Терещенко С.О.; Лушина Л.О.

На своїх методичних об'єднаннях психологи в той час намагалися навчати один одного, адже методичних матеріалів бракувало. Особливо цікавими були заняття Цицуньківої О.В. та Лебідь Н. Г.

Склад психологічної служби постійно змінювався. На посадах працювали не обов'язково фахівці, а просто вчителі з малим навантаженням. Не дивлячись на слабе матеріальне забезпечення служби, психологи два рази на рік проводили відкриті семінари, їздили на навчальні майстер-класи до інших міст.

На 2012-2013 роки психологами було забезпечено 17 загальноосвітніх навчальних закладів району: 13 шкіл та 4 дитсадок, Зеленодольський професійний ліцей, Апостолівський центр підготовки та перепідготовки робітничих кадрів, Апостолівський центр соціально-психологічної реабілітації дітей «Надія»

Соціальними педагогами було забезпечено 6 загальноосвітніх навчальних закладів району. Психологічним супроводом не забезпечено було 34 загальноосвітніх навчальних закладів: 15 шкіл та 18 дитсадків. У навчальних закладах та дошкільних навчальних закладах психологи мали пристосовані кабінети.

В психологічній службі системи освіти працювало 28 спеціалістів: 22 психологи та 6 соціальних педагогів у 13 загальноосвітніх закладах, 4 у дошкільних навчальних закладах.

В Апостолівському центрі соціально-психологічної реабілітації дітей «Надія» 2 психолога, в Зеленодольському професійному ліцеї 1 психолог та в Апостолівському центрі підготовки та перепідготовки робітничих кадрів 1 психолог. 28 спеціалістів соціально-психологічної служби району мали вищу освіту, 60% з них (17 осіб) мали спеціальність практичного психолога (за дипломом) та 1 – соціального педагога. І кваліфікаційну категорію мали 1 практичний психолог, II – 4 психологи та 1 соціальний педагог, спеціалістів – 11.

В дошкільних навчальних закладах працювало 4 психологи, із них вищу освіту мали за спеціальністю практичний психолог в дошкільних закладах освіти - 2 ще 2 - базову вищу освіту за спеціальністю дошкільне виховання.

Повне навантаження (ставку) мали 6 психологів (Апостолівська ЗШ №4, Нивотрудівська ЗШ, Зеленодольський професійний ліцей, Апостолівський центр підготовки та перепідготовки робітничих кадрів та Апостолівський центр соціально-психологічної реабілітації дітей «Надія» та соціальні педагоги Апостолівської ЗШ №4 та Нивотрудівської ЗШ.

На 0,75 ставки працювали психологи та соціальні педагоги Зеленодольської ЗШ №1 та ЗШ №2, інші спеціалісти психологічної служби працювали на 0,5 ставки.

За психологічну службу району в навчальних закладах відповідав методист з виховної роботи за спеціальністю вчитель географії Терещенко Світлана Олексіївна.

На сьогоднішній день відбувається становлення психологічної служби в умовах об'єднаних територіальних громад. Служба налічує 14 працівників. Повне навантаження мають 6 психологів (Апостолівська ЗШ №4, Нивотрудівська ЗШ, Зеленодольський професійний ліцей,

Апостолівський центр підготовки та перепідготовки робітничих кадрів та Апостолівський центр соціально-психологічної реабілітації дітей «Надія» та соціальні педагоги Апостолівської ЗШ №4 та Нивотрудівської ЗШ.

На 0,75 ставки працюють психологи та соціальний педагог Зеленодольської ЗШ №1 та ЗШ №2, інші спеціалісти психологічної служби працюють на 0,5 ставки.

Психологічна служба об'єднаних громад діє відповідно до Положення про психологічну службу системи освіти України, затвердженого наказом Міністерства освіти України від 03.05.99 № 127, зареєстрованого в Мін'юсті 30.12.99 за № 922/4215 (із змінами відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 02.07.2009 р. №616).

У своїй діяльності спеціалісти психологічної служби керуються Конституцією України, Законами України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про дошкільну освіту», «Етичним кодексом психолога» та іншими нормативними документами.

Основною метою діяльності психологічної служби є психологічне забезпечення та підвищення ефективності педагогічного процесу, захист психічного здоров'я і соціального благополуччя усіх його учасників: учнів та педагогічних працівників.

Психологи та соціальні педагоги приділяють увагу своєчасному виявленню та попередженню відхилень у психофізичному розвитку та становленні особистості, міжособистісних стосунках, запобіганню конфліктним ситуаціям у навчально-виховному процесі.

З метою виявлення рівня згуртованості в колективі проводилися соціально-психологічні дослідження психологічного клімату в колективах (усі заклади району), результати були представлені на педрадах та батьківських зборах.

З метою виявлення суїцидального ризику, кола стресогенних проблем серед учнів 7-11 класів на виявлення застосування насильства до дітей у сім'ї проведено анкетування «Визначення ступеня вираженості

депресії», опитувальник схильності учнів до суїцидальної поведінки (всі заклади району), соціально-психологічні дослідження «Застосування насильства по відношенню до дітей і підлітків в сім'ї» (Апостолівська ЗШ №4, Мар'янська ЗШ №2, Зеленодольська ЗШ №2 та ін.) результати представлені на педагогічних радах та шкільній раді профілактики. Проведено тренінгове заняття серед учнів 8-9 класів «Профілактика суїцидів» (Апостолівська ЗШ №3), серед учнів 10-11 класів «Попередження суїцидальної поведінки молоді в сучасній школі» (Апостолівська ЗШ №4), «Навички спілкування в конфліктних ситуаціях» (Зеленодольська ЗШ №2).

Проведені корекційні заняття на підвищення самооцінки, на стабілізацію сімейних відношень, на саморегуляцію, на розвиток комунікативних якостей (Запорізька ЗШ, Ленінська ЗШ I-III ст., Кам'янська ЗШ, Нивотрудівська ЗШ).

З метою виявлення причин девіантної поведінки було проведено соціально-психологічне дослідження дітей схильних до правопорушень, виявлення дітей групи ризику з відхиленнями (Нивотрудівська ЗШ, Зеленодольська ЗШ №2), результати представлені на шкільній раді профілактики.

З метою попередження насилля в сім'ї проведено тренінг для старшокласників «Любов та відповідальність» (Апостолівська ЗШ №4, Апостолівський районний ліцей-інтернат), семінар-практикум «Ні, насиллю!» (Ленінська ЗШ I-III ст., Запорізька ЗШ), тренінги по корекції агресивності серед підлітків (Зеленодольська ЗШ №2), проведено відео-семінар «Відповідальне батьківство» (Зеленодольська ЗШ №1), «Конфлікти у нашому житті або виграти може кожен» (Нивотрудівська ЗШ). Серед учнів 9-11 класів Апостолівської ЗШ №1 проведено конкурс соціальної реклами «Школа – простір без насильства».

З метою попередження гендерного насилля та профілактики жорстокості і насилля в родині було проведено заняття «Гендерні

стереотипи та їхній вплив на життя людини» (Кам'янська ЗШ, Нивотрудівська ЗШ, Зеленодольська ЗШ №1), психологи та соціальні педагоги систематично виступають на нарадах та педагогічних радах «Агресія. Види агресії. Підліткова агресія» (Зеленодольська ЗШ №1, Апостолівська ЗШ №3), «Теоретичний аналіз проблеми агресивності та причини її виникнення у підлітковому віці», «Насильство. Форми та цикли насильства» (Нивотрудівська ЗШ, АРЛІ, Запорізька), «Види насильства та попередження жорстокості у сім'ї» (Мар'янська ЗШ №1, Кам'янська ЗШ), проведено практикум «Подолання конфліктів в учнівському колективі» (Зеленодольська ЗШ №2). Були проведені лекції «Вплив сім'ї на стосунки підлітків між собою», «Спілкування у конфлікті», «Життя прожити – не поле перейти» (Запорізька ЗШ), «Перші шкільні невдачі: їхні причини та шляхи подолання», «Формування особистості дитини в умовах неповної сім'ї» (Апостолівська ЗШ №3), «Види насильства та попередження жорстокості у сім'ї» (Мар'янська ЗШ №2), «Сім'я – простір без насилля» (Кам'янська ЗШ).

Відео семінари «Небезпечна гра або не стань живим товаром», «Станція призначення – життя!», (Апостолівська ЗШ №1, Зеленодольська ЗШ №1, Ленінська ЗШ І-ІІ ст.). Проведено конкурс стінгазет на тему: «Я обираю власне майбутнє» серед учнів 5-11 класів Зеленодольської ЗШ №2.

Виступи на м/о психологів та соціальних педагогів «Робота соціального педагога з профілактики жорстокості і насилля в родині» (Апостолівська ЗШ №1), «Алгоритм дій робітників освітніх закладів при жорстокому поводженні з дитиною» (Нивотрудівська ЗШ), «Профілактична і корекційна робота з дітьми і підлітками», «Види профілактичної і корекційної роботи з дітьми і підлітками, які стоять на різних видах контролю» (Зеленодольська ЗШ №1), «Практичні поради з виявлення сімей, які знаходяться складних життєвих» (Апостолівська ЗШ №4), «Участь соціального педагога у вирішенні конфліктів» (Апостолівська ЗШ №1).

Особливу увагу спеціалісти психологічної служби звертають на профілактику злочинності, алкоголізму і наркоманії, інших залежностей і шкідливих звичок серед підлітків, які схильні до правопорушень і відносяться до групи ризику, дітям з неблагополучних сімей, дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування.

З метою профілактики шкідливих звичок та формування в підлітків навичок здорового способу життя, негативного ставлення до вживання алкоголю, паління проведені бесіди про шкідливість алкоголю та наркотичних речовин «Від пияцтва до злочину – один крок» та ін. У Ленінській ЗШ І-ІІ та Ленінській ЗШ І-ІІ ст. з метою виявлення рівня обізнаності з даної тематики серед учнів 9-11 класів проведено соціологічне анкетування Молодь і наркотики», результати представлені на педраді.

В квітні 2013 року психологи та соціальні педагоги разом з учнями прийняли участь у Всеукраїнському конкурсі «Здорова планета – здоровий ти!», де активну участь взяли такі навчальні заклади: Апостолівський районний ліцей – інтернат, Кам'янська ЗШ ; Нивотрудівська ЗШ; Запорізька ЗШ та ін.

Соціально-педагогічний патронаж у загальноосвітніх закладах району спрямований на надання соціально-педагогічної допомоги соціально незахищеним категоріям дітей з метою подолання ними життєвих труднощів та підвищення їхнього соціального статусу.

З метою підвищення рівня психологічних знань педагогічних працівників, батьків і осіб, які їх замінюють, розширення знань батьків про особливості психічного розвитку їх дітей, сприяння формуванню їх педагогічної свідомості та відповідального ставлення батьків до фізичного і психологічного здоров'я дітей, запобіганню бродяжництва дітей, деструктивного впливу однолітків, дефіциту уваги з боку батьків, надається постійна допомога батькам та особам, що замінюють.

Найчастіше до психологів та соціальних педагогів були звернення від батьків «Проблеми у взаємостунках між батьками», «Схильність до агресивної поведінки», «Взаємини з однолітками», «Взаємовідносини між вчителем та учнем», педагогів: «Конфлікти учнів з батьками», «Підозри на насильство в родині», «Дитина виховується в асоціальной родині», від учнів - «Міжособистісні конфлікти», «Конфлікти з вчителями», «Складні стосунки з батьками». Спеціалісти вчасно надавали допомогу у вирішенні цих питань.

Психологічна служба тісно співпрацює з органами охорони здоров'я, праці та соціального захисту населення, сім'ї, молоді та спорту, внутрішніх справ, іншими органами виконавчої влади, а також громадськими

Протягом останнього року психологи та соціальні педагоги співпрацювали з представниками громадських організацій: з волонтерами ВБО АСЕТ «Профілактика ВІЛ/СНІДу серед молоді» та волонтерами Всеукраїнського культурно-просвітницького центру «Нове життя» по програмі «Відродження» – «Формування навичок безпечної поведінки серед старших підлітків»

В школах району розроблено індивідуальні програми психолого-педагогічного супроводу учнів «групи ризику», учні, які схильних до девіантної поведінки, залучаються до участі в «Шкільній медіації» та «Школі конфліктології», працюють шкільні ради з профілактики правопорушення учнів. З метою своєчасного контролю відділи освіти щоквартально проводить моніторинг стану злочинності та правопорушень серед неповнолітніх, узагальнюються його результати та розробляються рекомендації щодо поліпшення превентивно-профілактичної роботи з попередження дитячої злочинності, бездоглядності та безпритульності.

Виходячи з вищезазначеного в роботі районної психологічної служби є певні упущення та недоліки: відсутність психологічної служби в методичному кабінеті відділу освіти: за штатним розкладом в методичному кабінеті відсутній методист-психолог, тому обов'язки

психолога виконує методист без спеціальної освіти. Не всі навчально-виховні заклади забезпечені психологами та соціальними педагогами (за нормативами додатково потрібно 0,21 ставок спеціалістів-психологів та 5,85 ставок соціальних педагогів). Вищезазначені посади відсутні в Першотравенській ЗШ, Червонотоківській ЗШ, Токівській ЗШ, Вільнянській ЗШ, Великокоостромській ЗШ, Михайлівській ЗШ; лише 60% посадових осіб психологів та 16% соціальних педагогів мають спеціальну фахову освіту, що значно зменшує ефективність діяльності служби.

Низький рівень оснащення кабінетів психології, відсутність в них комп'ютерної та оргтехніки; зовсім не передбачаються кошти на науково-методичне забезпечення та інструментарій. (Для нормального функціонування кабінетів психологів в загальноосвітніх закладах необхідно залучити додаткові кошти в сумі 30.000грн.)

Дутчак Неля Миколаївна, керівник методичного об'єднання

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА ВАСИЛЬКІВСЬКОГО РАЙОНУ

Кадровий склад – 6 практичних психологів. Працює 1 методичне об'єднання. Очолює службу методист з психологічної служби Ліштван Олександра Леонідівна.

Психологічна служба Васильківщини

Історія створення психологічної служби Васильківського району бере свій початок з 1996 року. Саме цього року у селищі Чаплине відкриває свої двері новозбудована середня загальноосвітня школа, яка прийняла своїх перших учнів. Разом з навчально-виховними планами було розроблено і

план психологічного супроводу учнів, батьків та педагогів. На той час фахівців, які б мали вищу психологічну освіту, не було. Та все ж психолог був. Курси перепідготовки пройшла молода вчителька, яка користувалась авторитетом у колективі, Бондарчук Ірина Миколаївна. Вона й розпочала впровадження психологічних послуг в школі й районі.

Відповідала за діяльність психолого-педагогічних семінарів та надавала методичну допомогу методист Васильківського райво Делова Мирослава Федорівна. В цей час уводяться перші ставки практичних психологів в школах району. Відтоді розпочалась робота по організації справжньої служби підтримки й допомоги учасникам навчально-виховного процесу.

Команда молодих спеціалістів (психологів-практиків) стала активно застосовувати на практиці новітні досягнення психологічної науки. Головним результатом діяльності психологічної служби за останні роки стало розуміння керівниками закладів, вчителями та батьками потреби впровадження надбань вітчизняної і зарубіжної психології у практику навчально-виховного процесу.

Сьогодні психологічна служба Васильківського району складається з 6 практичних психологів і завідуючої районною ПМПК, Ліштван Олександри Леонідівни, яка й відповідає за службу.

З метою вирішення методичних проблем і реалізації визначених завдань сформовано методичне об'єднання, керівник Сурело Євген Анатолійович. Роботу методичного об'єднання спрямовано на вирішення питань створення освітнього середовища, сприятливого для повноцінного розвитку дитини.

Протягом року організовуються семінари різної тематики, на яких розглядаються актуальні питання розвитку учнів. Вже вдруге, на базі Чаплинської СЗШ проходив районний фестиваль арт-терапевтичних психологічних практик «Batterfly». Під час майстер-класів наші фахівці мають можливість ознайомитись з сучасними напрямками арт-терапії.

Отримують рекомендації з впровадження цих технік в практику. Активно приймають участь у фестивалі педагога, які й демонструють на своїх уроках та виховних заходах ці вправи. Організатором фестивалю є керівник РМО Сурело Євген Анатолійович, практичний психолог II категорії, арт-терапевт, спеціаліст з використання метафоричних асоціативних карток, тренер, ведучий психологічних ігор.

Третій рік працює й постійно оновлюється сайт психологічної служби «Психолог Васильківщини», який став інформаційним ресурсом для фахівців та майданчиком для спілкування.

На сьогодні в Україні залишається непроста ситуація. В цей час важливо організувати всебічну допомогу як місцевим жителям так і тим, хто був змушений покинути свої домівки й переїхати на нове місце проживання. Досвід роботи психологів району з організації психосоціальної підтримки вимушено переселених осіб було представлено на Сьомій міжнародній виставці «Сучасні заклади освіти – 2016» 17-19 березня 2016 року у місті Києві, та було нагороджено дипломом за презентацію досягнень і впровадження педагогічних інновацій у національний освітній простір.

У 2015 році керівник МО Євген Сурело став тренером Національної тренерської мережі ГО «ЛаСтрада-Україна». У результаті було створено тренерську мережу в ЗНЗ району, яка надає допомогу не лише учням, а й батькам і вчителям. Роботу спрямовано на профілактику посттравматичних розладів, профілактику торгівлі людьми, формування навичок безпечної поведінки дітей в умовах збройного конфлікту. У межах проекту всі практичні психологи були забезпечені навчально-методичними матеріалами з зазначених питань.

З метою миро будування, профілактики та вирішення конфліктів у навчальному середовищі, групах і громадах, які постраждали внаслідок конфлікту, особливо серед жінок та дівчат (внутрішньо переміщених осіб), ГО «ЛаСтрада-Україна» спільно з Міністерством освіти і науки України

провели перше навчальне тренінгове заняття «Базові навички медіатора в навчальних закладах і громаді». Навчання відбувалось в межах проекту «Розбудова миру, профілактика і розв'язання конфлікту з використання медіації в групах та громадах, які постраждали від конфлікту, особливо серед жінок та дівчат ВПО», за підтримки Посольства Великої Британії в Україні у співпраці з Міністерством освіти і науки України. Мета програми: підготувати медіаторів для подальшої роботи в навчальних закладах і громаді.

Ця програма дозволила детально ознайомитися з технологією впровадження відновних практик та медіації в школах. В Чаплинській середній загальноосвітній школі було вдало реалізовано цей проект, адже практичний психолог цього закладу був учасником тренінгу та отримав сертифікат медіатора.

Практичні психологи Євген Сурело, Катерина Галенко та Ірина Піддубна були учасниками тренінгової програми з навичок кризового консультування, що була організована ЮНІСЕФ та Києво-Могилянською академією. Отримали відповідні сертифікати.

Завдяки цим навчальним проектам, ми познайомилися й потоваришували зі спеціалістами не тільки нашої області а й України. Це дає нам можливість безпосередньо дізнаватись про нові цікаві заходи наших колег та навіть маємо запрошення відвідати їхні регіони, й провести свої майстер-класи, що дає можливість пропагувати свій власний досвід.

Наші фахівці є активними учасниками різних обласних науково-методичних семінарів та навчальних тренінгів. Адже постійне підвищення свого фахового рівня дозволяє відстежувати цікаві новинки й активно запроваджувати їх в свою практику.

Психологи району – це команда професіоналів, навколо яких «обертається» щоденне життя кожного навчального закладу. Кожен з нас прагне постійного самовдосконалення. Будемо й надалі активно впроваджувати нові інноваційні технології, надавати якісні психологічні

послуги, узагальнювати й запроваджувати найкращий досвід діяльності працівників психологічної служби області для того щоб в наших школах панувала атмосфера психологічного комфорту.

Євген Сурело, практичний психолог Чаплинської СЗШ, керівник районного методичного об'єднання

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА ВЕРХНЬОДНІПРОВСЬКОГО РАЙОНУ

Кадровий склад – 23 фахівці, з них 12 практичних психологів та 11 соціальних педагогів. Працює 1 методичне об'єднання. Очолює службу методист з психологічної служби Голік Наталія Віталіївна. Представляє службу досвід роботи Крапівіної Світлани Володимирівни, практичного психолога КЗ Верхівцевський НВК

Профілактика ізолюваності – запурука успішної соціалізації підлітків

*Ми звикли традиційно ховати від себе ту правду,
над якою треба було б найбільше подумати.*

Євген Сверстюк

На сьогодні об'єктом пильної уваги педагогів стала проблема соціалізації підлітків в умовах суспільної та духовної кризи. Це закономірно, оскільки саме підрастаюче покоління становить основу майбутнього суспільства, визначає перспективу його розвитку.

Наявність в учнівському колективі підліткового віку школярів із статусом, що має негативне забарвлення, викривляє ієрархію стосунків даного колективу та становить загрозу для подальшого розвитку учня, котрий є носієм низького статусу, його соціалізації, адаптації до умов навколишнього середовища. Не секрет, що набутий у школі досвід спілкування з однолітками є передумовою успішної реалізації молоді у майбутньому. Саме тому, однією з ознак успішності процесу соціалізації особистості підлітка є його готовність взаємодіяти з соціумом.

За результатами досліджень В.О.Киричука, кількість ізольованих учнів в українських школах складає близько 30%. Достатньо високий відсоток дітей становить і «зона ризику» – зона можливої небезпеки, в якій знаходяться учні, що негативно сприймаються іншими дітьми. Ці дані є нестабільними і можуть змінюватися, оскільки використання неефективних засобів впливу поглиблює проблему, формуючи у дітей певні негативні риси або вади особистісного розвитку. За спостереженнями та поглибленою діагностикою «відторгнені» учні завжди переживають психологічні проблеми: мають занижену самооцінку, недоліки морального розвитку, не вміють протистояти агресії. Так Р.Р. Ронер вважає, що наслідки відторгнення, ізоляції та тиску настільки великі, що називає їх «...психологічною раковою пухлиною, яка поширюється по всій емоційній сфері дитини, знищуючи її».

Характерно, що учні, які потрапили в зону відторгнення та ізоляції, об'єднуються між собою в мікрогрупу, утворюючи при цьому так звані «групи ризику». Відсутність корекційного впливу на таких учнів, інтеграція даних мікрогруп сприяє формуванню девіантної поведінки учнів, а це значною мірою впливає на стан правопорушень у навчальному закладі та створює негативний мікроклімат в учнівському колективі. Об'єднуючись між собою, такі учні порушують робочу атмосферу на уроці, викликають негативізм та роздратування у вчителів, висміюють або принижують однокласників, конструктивно налаштованих на навчання.

Феномен переслідування одних учнів іншими став досить серйозною соціальною проблемою не лише у закладах освіти, а й у суспільстві в цілому. За своєю сутністю третирування – це специфічна форма агресивної поведінки, при якій сильніший (авторитетний) учень (або учні) систематично переслідує іншого (слабкого, аутсайдера). Ситуація третирування не обмежується лише ролями «агресора» і «жертви», вона «втягує» інших однокласників, роблячи їх активними або пасивними учасниками цих відносин.

Психологічні особливості основних дійових осіб в ситуації ізолюваності описано у роботах М. М. Кравцової. Дослідниця зазначає, що соціальна структура ізолюваності, як правило, має три елементи, а саме: переслідувач, жертва, спостерігач. Кожна драма припускає чіткий розподіл ролей. У ситуації цькування завжди є *ініціатори*, їхні *жертви* і, звичайно, *переслідувачі* – основна маса дітей, яка під керівництвом здійснює цькування. Іноді в колективі є нейтральні *спостерігачі*. Останні нічим не відрізняються від переслідувачів, так як своїм мовчанням вони сприяють цькуванню, ніяк їй не перешкоджають. Часто діти про себе засуджують поведінку агресивних, але нічого не роблять, боючись стати наступною жертвою. Буває, що серед дітей знаходяться і захисники жертви. Іноді поява захисника здатна докорінно змінити ситуацію (особливо якщо захисників кілька або з їх думкою рахуються) – більшість переслідувачів залишають ізгоя в спокої, конфлікт сходить нанівець на початку. Але частіше буває так, що захисник сам стає ізгоем.

Проблема ізоляції одних дітей іншими може вирішитися тільки при комплексному підході, при спільній діяльності класного керівника, вчителів, які працюють в класі, із залученням психолога та соціального педагога. Накопичений досвід роботи в школі свідчить про те, що профілактику та корекцію процесу ізолюваності необхідно починати з поліпшення роботи з педагогами, яка повинна включати не лише оволодіння викладачами певними знаннями, але й бути спрямована на

розвиток їх особистісних якостей. Як відомо, за допомогою спілкування вчитель не тільки передає учням певні знання, але й формує їх світогляд, високі ідеали, виховує духовність, прагнення до добра, доброзичливе відношення до оточуючих, любов до праці. Тому особистість педагога грає важливу роль в процесі навчально-педагогічної діяльності.

Для роботи з ізольованими дітьми педагогу вкрай необхідними є такі якості як:

- уміння розуміти людей: здатність швидко і адекватно оцінити їх психологічні особливості, сильні та слабкі сторони; розуміти їх настрій, думки, почуття; розподіляти доручення відповідно до інтересів і можливостей кожного;
- морально-комунікативні якості: доброзичливість, повага до інших, емпатія, вміння помічати в людях позитивне, справедливість, такт, доступність, комунікабельність тощо;
- лідерські якості: уміння переконувати, вести за собою, активність, самостійність, сміливість, підприємливість;
- вміння спиратися на колектив: рахуватися з думкою колективу, прислухатися до людей, розвивати їх ініціативу, формулювати спільні завдання.

Допомогти педагогам розвинути в собі названі особистісні якості і покликати наступні просвітницькі заняття.

Метою даних занять є розширення знань стосовно роботи з ізольованими підлітками, формування вмінь адаптуватися і легко знаходити контакт із дітьми даної категорії, активізація особистого потенціалу та креативного підходу до вирішення нестандартних ситуацій.

Завдання:

- сприяти усвідомленню ролі вчителя в процесі роботи з ізольованими дітьми, специфіки даної категорії дітей;

- підвести вчителів до розуміння причин непопулярності учнів серед однолітків та стратегії педагогічної допомоги;

- допомогти розвинути навички толерантного поводження, конструктивного спілкування;

- посилити потребу у психологічних знаннях, бажання використовувати їх у роботі з ізольованими дітьми.

Цільова група: класні керівники, вчителі, вихователі.

Кількість учасників: від 10 до 12 осіб.

Організація занять: програма включає 3 тренінгових заняття, по 2 год кожне. Загальна тривалість трьох занять складає 6 год.

Методи роботи: Інформаційне повідомлення, інтерактивна гра, групова дискусія, робота в групах

Оцінка ефективності програми: анкетування, експертна оцінка членів педагогічного колективу, адміністрації.

Ресурсне забезпечення: ватмани, маркери, фломастери, журнали.

Тематичний план

№	Тема заняття	Основні етапи роботи
1	У фокусі – ізольована дитина	Вступ
		Вправа «Привітання»
		Знайомство «Не хочу хвалитися, але я...»
		Прийняття правил
		Вправа «Очікування»
		Вправа «Асоціація»
		Вправа «Колективний портрет»
		Перерва на брейк-каву
		Вправа «Чарівні палички»
		Вправа «Броунівський рух»
		Вправа «Що нас об'єднує»
		Вправа «Гаряче повітря»
		Вправа «Фасілітатор»
		Вправа «Валіза-кошик-м'ясорубка»
Вправа «Аплодисменти по колу»		
2	Наша установка – то наша поведінка	Вступ
		Привітання
		Знайомство «Не хочу хвалитись, але я...»
		Повторення правил «Українські прислів'я»
		Рефлексія «Шпигунський звіт»
		Вправа «Палиця»

		Вправа «Картинки-перевертні»
		Вправа «Ярлики»
		Вправа «Вовк і засць»
		Інформаційне повідомлення
		Мозковий штурм «Швидка допомога»
		Вправа «Мальованки»
		Вправа «Ми сьогодні»
		Вправа «Серце колективу»
3	Вчимося розуміти інших	Вправа «Коли я був школярем»
		Привітання «Хіп-хоп»
		Повторення правил «Весела пісенька»
		Знайомство «Я можу, я вмію...»
		Рефлексія «Телеграма»
		Вправа «Волоський горіх»
		Рольова гра «Рекламний ролик»
		Вправа «Побачення»
		Рефлексія «Лист від ізольованої дитини»
		Рефлексія «Мікрофон»
		Прощання «Літачок»

Слід зауважити, що інформація не розрахована на те, щоб без адаптації використовувати її в бесідах із дітьми. Неграмотно здійснена така «профілактика ізольованості» може дати негативні наслідки. Профілактика не ідентична інформуванню, вона має утворювати собою систему дій, а не окреме одноразове реагування на інцидент, тому у статті намагалася подавати інформацію, накопичену зарубіжними дослідниками, в формі максимально наближеній до умов практичного використання шкільним психологом або педагогом, який зможе фахово адаптувати надані матеріали до конкретних умов.

Таким чином, актуальне на сьогодні завдання кожного педагогічного колективу — зробити навчально-виховний процес безпечним і комфортним як для учнів, так і для педагогічного колективу.

Джерела:

1. Киричук В. О. Проектування навчально-виховного процесу в комп'ютерному комплексі «Універсал-3»: навч.-метод. посіб. / В. О. Киричук. – К.: Інфосистем, 2011. – 218 с.

2. Кравцова М. М. Дети-изгои. Психологическая работа с проблемой / М. М. Кравцова. — М.: Генезис, 2005. — 111 с.
3. Фопель К. Як навчити дітей співпрацювати? Психологічні ігри та вправи: Практичний посібник / Пер. з нім.; в 4-х томах. Т.4, 2-е вид. — М.: Генезис, 2001. — 160 с.

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО РАЙОНУ

Кадровий склад – 25 фахівців, з них 22 практичних психолога та 3 соціальних педагога. Працює 2 методичних об'єднання. Очолює службу методист з психологічної служби Бойко Людмила Борисівна.

3 історії розвитку психологічної служби Дніпропетровського району

Свій розвиток психологічна служба Дніпропетровського району розпочала з 2007 року, коли першими з'явилися посади практичних психологів у Ювілейній середній школі № 1 Богонська Світлана і в Ювілейній початковій школі № 2 Антонова Олена. Трішки пізніше свою працю у галузі практичної психології розпочали Немко Юлія в Новоолександрівській СЗШ та Бойко Людмила в Партизанській СЗШ. Координацію їх роботи здійснював обласний НМЦ.

З часом більшість керівників почали усвідомлювати важливість наявності такого фахівця у закладі і когорта практичних психологів почала зростати. У відділі освіти з'явилася потреба у фаховому методичному супроводі і було прийнято рішення увести посаду практичного психолога методичного кабінету відділу освіти, який також виконуватиме функції

завідувача районної психолого медико педагогічної консультації. Таку посаду у 2010 році зайняла Лаврушко Антоніна Миколаївна.

Так як кількість фахівців зростає, само собою постало питання їх професійного спілкування одне із одним. Таким чином у 2011 році утворилося методичне об'єднання «Гармонія» керівником якого стала Дерягіна Алла Василівна практичний психолог Ювілейної середньої школи № 1. За своїм змістом методичне об'єднання почало вирішувати безліч злободенних питань та проблем які виникають у роботі ще зовсім молодій служби із скромним досвідом роботи.

З вересня 2013 року психологічну службу району та районну психолого медико педагогічну консультацію очолила Тетяна Дмитрівна Олійник. Вже тоді кадровий склад служби налічував 7 практичних психологів дошкільних навчальних закладів, 2 соціальних педагоги дошкільних навчальних закладів, 15 психологів загальноосвітніх навчальних закладів та 1 соціальний педагог загальноосвітнього навчального закладу. Психологічним супроводом було охоплено увесь район через створення консультативного пункту на базі Ювілейної середньої школи №1 та безпосередніх виїздів по запитах у заклади де поки що були відсутні такі посади. Так як у служби влилися нові кадри, з'явився новий ентузіазм до роботи і молода, активна та ініціатива, вона стрімко йшла вперед і підвищувала свій професійний рівень. Методичне об'єднання стало засідати кожного місяця. На його засіданнях завжди обговорювалися важливі та актуальні питання і планувалася робота на майбутнє. Для фахівців першого року роботи було організовано «Школу молодого психолога» Запровадилася така форма методичного об'єднання як семінари практичних психологів та соціальних педагогів, де кожен ділився своїми надбаннями, особливостями умов роботи, оформленням кабінету, взаєминами із адміністрацією і педагогічним колективом. Такі засідання підвищували авторитет фахівців та ще раз наголошували на їх важливості та необхідності. Майже всім своїм складом фахівці відвідували

обласні навчально-методичні заходи, бажаючи кожного разу збагачувати свою професійну скарбничку, спілкуватися один із одним та розширювати професійні контакти. Так у квітні 2014 року методичне об'єднання пройшло навчання за програмою тренінгу «Воркшоп по роботі із дітьми та підлітками групи ризику» (тренер Савельєва Н.В.), а трішки пізніше перший рівень у тренінгу по консультуванню «Базові навички консультування» (тренер Знанецька І.В.), який на базі району проводили методисти обласного навчально-методичного центру практичної психології та соціальної роботи.

Частина практичних психологів викладають факультативні та спец курси по психології. Результатом цієї діяльності стали перемоги на обласних олімпіадах з педагогіки та психології у 2012-2013 роках ученицею Новоолександрівської школи Алхімовою Мар'єю під керівництвом практичного психолога Немко Юлії Василівни.

Час кидав свої виклики і ми їх без страху приймали. Три літні місяці 2014 року усі фахівці долучилися до волонтерської роботи із надання психо-соціальної допомоги людям тимчасово переселеним із окупованих територій. Виїжджали щодня включаючи вихідні дні мобільними консультаційними групами. Така робота для всіх була новою та поки що не освоєною, тому інформацію черпали звідусіль та щодня отримували новий досвід. Хочеться зазначити, що цей досвід був неоціненний і кожний виніс для себе із цієї літньої роботи те, що йому знадобилося у своїй роботі надалі.

Роль та значення практичного психолога та соціального педагога зростала. На нас почали звертати увагу та цікавитися суміжні служби. З вересня 2014 року розпочалася співпраця із новоствореним центром соціальної підтримки дітей та сімей «Добре вдома» Разом із колегами центру ми мали змогу пройти навчання у рамках тренінгу «Шкільна медіація. Безконфліктне середовище»

Продовжувалась робота із центром соціальних служб, службами у справах дітей, кримінальною міліцією. Спеціалісти даних служб приймали участь у роботі методичного об'єднання та долучалися до вирішення питань, що входили у їх компетенцію.

Методичним об'єднанням організовано діяльність мобільних консультаційних груп для надання кваліфікованої допомоги у проведенні добору кандидатів для прийняття на військову службу за контрактом та громадян для проходження служби у військовому резерві Збройних Сил.

У листопаді 2014 року в м. Новомосковську відбулося міжрайонне методичне об'єднання практичних психологів та соціальних педагогів за темою: «Робота із сім'ями переселенців та дітьми, батьки яких знаходяться в зоні АТО». На методичне об'єднання були запрошені психотерапевт та спеціалісти різних служб. Наша зустріч стала кроком до нових знайомств та плідним обміном досвідом.

У грудні 2014 року дитячий фонд ЮНІСЕФ разом із Києво-Могилянською академією розпочали проект по комплексній психосоціальній допомозі постраждалим внаслідок конфлікту на Сході України. Група практичних психологів району пройшли тренінг за програмою «Навички кризового консультування та розвиток психосоціальної стійкості до стресу у школярів», після чого активно впровадили його у роботу всього району через навчання інших фахівців та надання їм методичних матеріалів для подальшої роботи. Таке навчання було вкрай необхідне, адже до цього більшість фахівців все ж таки працювали інтуїтивно. На даному тренінгу ми познайомились із таким методом роботи як «Метафоричні асоціативні карти» і вже весною 2015 року із задоволенням пройшли навчання у автора метафоричних карт «Креатив»- 1, 2 і 3 співробітника Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи Юрія Луценка. Навчилися новим методичним прийомам у роботі із цим інструментом.

Також новим кроком для нашої служби став розподіл методичного об'єднання за особливостями своєї роботи на методичне об'єднання ДНЗ керівник Мельничук Наталія Сергіївна та методичне об'єднання ЗНЗ керівник Немко Юлія Василівна. Фахівці та керівники такими змінами були задоволені.

Виходячи із стрімкого розвитку служби весною 2015 року була проведена районна конференція «Керівники психологічної служби та адміністрація закладу - екологія взаємин». На конференцію були запрошені завідувачі ДНЗ, директори ЗНЗ, фахівці районного відділу освіти, практичні психологи та соціальні педагоги. Із фахівцями психологічної служби працювала методист НМЦ Савельєва Наталія Володимирівна, а на актуальні питання керівників за круглим столом відповідали начальник відділу освіти, завідувач обласним НМЦ Мушинський Віктор Петрович і керівник психологічної служби району Олійник Тетяна Дмитрівна. Кращим досвідом роботи поділилися Немко Юлія Василівна та Паленко Юлія Василівна разом із керівникам своїх закладів.

Ми разом працюємо і разом радіємо успіхам наших колег. Обух Наталія виявила бажання та прийняла участь у обласному конкурсі «Психолог року – 2015».

Освітньо-кваліфікаційний рівень спеціалістів кожного року зростає і уже на початок 2016 року у нашому МО «Гармонія» нараховується три психологи, які отримали вищу кваліфікаційну категорію.

Із змінами в країні розпочинається зміна у форматі освіти району. У зв'язку із оптимізацією та децентралізацією район поділено на територіальні громади і це стало кроком до розформування існуючого методичного об'єднання.

За увесь час розвитку та вдосконалення системи роботи методичного об'єднання фахівці визнали продуктивність та необхідність роботи наших зібрань. Це дає змогу практичним психологам та соціальним педагогам підвищувати теоретичний науково-методичний рівень, наповнювати

власну скарбничку знань умінь та навичок, плідно взаємодіяти з колегами та у тісній співпраці зростати, планувати, реалізовувати, маючи надійну та дієву підтримку кожного. На останньому засіданні методичного об'єднання було розглянуто питання про необхідність подальшої співпраці фахівців та одногосно було прийнято рішення створити міжгромадське методичне об'єднання у межах Дніпропетровського району.

З 2016 року для міжгромадського методичного об'єднання відкривається нова сторінка досягнень та звершень. Кожен із нас, фахівців психологічної служби, як ніколи розуміє важливість процесів, відповідно до нових умов і тенденцій розвитку освіти, що відбуваються у країні сьогодні. Тому, маємо згуртуватися та прикласти зусиль для спільної роботи на результат кожного.

Олійник Тетяна Дмитрівна, практичний психолог Ювілейної початкової школи № 2

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА КРИВОРІЖСЬКОГО РАЙОНУ

Кадровий склад – 20 фахівців, з них 9 практичних психологів та 11 соціальних педагогів. Працює 1 методичне об'єднання. Очолює службу методист з психологічної служби Юркевич Олена Леонідівна. Представляє службу досвід роботи Попової Ольги Іванівни, практичного психолога Глеюватської загальноосвітньої школи.

Вміння слухати. Види слухання.

Заняття з психологами під час тижня психології

Психологія – надзвичайна наука. Це наука про людську душу. Вона допомагає людині пізнавати себе, вирішувати проблеми, навчатися керувати своєю поведінкою, долати труднощі й радіти кожній хвилині життя.

Основною метою проведення тижня психології у районі була популяризація серед учнів, батьків та педагогів цієї цікавої та захоплюючої науки. Ажде саме психологія вивчає внутрішній психічний світ людини, психічні процеси, стани, властивості, закони виникнення, розвитку й перебігу психічної діяльності, становлення психічних властивостей людини. Недаремно кажуть, людина, яка пізнала себе – краще й глибше пізнає навколишній світ.

Кожен учень району мав змогу у своєму навчальному закладі проявити свої здібності, нахили, висловити свою точку зору і обґрунтувати її. Проводились цікаві тренінги, заняття, вправи, які сприяли не тільки глибшому пізнанню своєї особистості, а й неодмінно покращували психоемоційний стан людини. Вчителі отримували консультації та рекомендації з різних питань, що їх цікавили. Також з метою професійного вигорання проводились різноманітні вправи для педагогів. Батьки залучались до виконання спільних проєктів із своїми дітьми та мали змогу отримати професійну консультацію спеціаліста.

Пропонуємо Вашій увазі розробки та вправи наших колег-психологів. Гадаємо, що вони стануть для Вас у нагоді.

«Говорят, что природа для того каждому дала два уха и один язык, чтобы говорить меньше, чем слушать».

Плутарх

«Если вы хотите понравиться людям, соблюдайте правило: будьте хорошим слушателем. Поощряйте других людей говорить о себе».

Д. Карнеги

Ход занятия

1. Спросите учащихся: Если бы вы были лишены способности слышать в течение 24 ч, что бы вам не удалось сделать?

- получить информацию;
- узнать, как что-либо делается;
- понять, что кому-нибудь нужно;
- узнать, как кто-либо себя чувствует;
- развлечься (телевизор, музыка, кино);
- выяснить, что вам нужно (разрешение на участие в поездке);
- поделиться с друзьями (проблемы, радости и т.п.), общаться с теми, кто вам нравится;
- защититься от опасности (услышать сигнал автомобиля при переходе улицы).

2. Обсудите следующие вопросы: Можете ли вы рассказать о случае, когда вы слушали и пожалели об этом? Когда «неслушание» может быть опасным?

Упражнение “Правильное и неправильное слушание”

Цель: уяснить важность умения слушать во время общения. Познакомиться с приемами активного слушания.

Сегодняшнее занятие посвящено одному из важнейших умений — слушать другого человека. Каждому из нас приятнее общаться не с тем человеком, который умеет говорить, а с тем, кто умеет нас слушать. Исследования показывают, что не более 10% людей умеют выслушать собеседника. Каждый человек хочет видеть в своем собеседнике внимательного и дружески настроенного слушателя. Не случайно на сегодняшнем уроке мы будем говорить об эффективном слушании.

Попросите одного из учащихся выйти вперед и рассказать о последнем увиденном фильме. Во время его рассказа демонстрируйте плохое слушание: смотрите в сторону; делайте вид, что вам скучно; перебивайте; смотрите на часы; смейтесь не к месту.

Через несколько минут остановите игру и попросите класс поаплодировать рассказчику.

Вопросы классу: Слушал ли я говорящего? Как вы поняли, что я не слушал? Какие мои действия подсказывали вам, что я не слушал? (Напишите на доске ответы) Как реагировал ..., когда я не слушал? Как вы думаете, что он чувствовал, когда я не слушал?

Попросите другого ученика выйти вперед и рассказать вам о любимом занятии, хобби и т.п.

Во время рассказа демонстрируйте хорошее слушание: поддерживайте визуальный контакт с говорящим; сидите лицом к партнеру, кивайте, улыбайтесь, если нужно; не перебивайте; задавайте вопросы, помогающие вам лучше понять проблему; повторяйте услышанное, чтобы убедиться, что вы правильно понимаете; отражайте чувства говорящего; показывайте, что признаете ценность чувств, проблемы, усилия говорящего.

Остановите демонстрацию через несколько минут и поаплодируйте участнику.

Вопросы классу: Слушал ли я на этот раз? Как вы догадались, что я слушал? Какие мои действия подсказали вам это? (Запишите ответы на доске.) Как реагировал..., когда я слушал? Как вы думаете, что он чувствовал, когда я внимательно слушал его рассказ?

Выделяют следующие виды слушания: пассивное слушание, активное слушание, эмпатическое слушание. В каких случаях эффективно работает так называемое пассивное слушание. Бывает, что приходится слушать человека, находящегося в состоянии эмоционального аффекта, в состоянии сильного эмоционального возбуждения, и в этом случае приемы активного слушания не сработают. Ваш собеседник и не является в прямом смысле собеседником, он всего лишь человек, который не контролирует свои эмоции, не способен улавливать содержание разговора. Ему надо

только одно — успокоиться, прийти в состояние нормального самоконтроля, только после этого с ним можно общаться на равных.

При активном слушании на первый план выступает отражение информации. Наиболее общепринятыми приемами, характеризующими активное слушание, являются постоянные уточнения правильности понимания информации, которую хочет донести до вас собеседник, с помощью уточняющих вопросов.

Приемы активного слушания работают только тогда, когда вы учитываете ситуацию, содержание разговора и эмоциональное состояние собеседника. Активное слушание имеет смысл применять только в тех случаях, когда ваш партнер как минимум равен вам. Бывает, однако, что приходится слушать человека, находящегося в состоянии эмоционального аффекта, в состоянии сильного эмоционального возбуждения, и в этом случае приемы активного слушания не сработают.

Эмпатическое слушание позволяет переживать те же чувства, которые переживает собеседник, отражать эти чувства, понимать эмоциональное состояние собеседника и разделять его. При эмпатическом слушании не дают советов, не стремятся оценить говорящего, не морализируют, не критикуют, не поучают.

Каждый человек хочет, чтобы его поняли, разделили с ним те чувства и переживания, которые он испытывает. Поэтому главное состоит в понимании чувств собеседника и сопереживании ему. А секрет хорошего слушания состоит в том, чтобы дать другому человеку облегчение, открыть ему новые пути для понимания самого себя.

Вопросы для обсуждения в классе после обеих демонстраций:

1. Что может случиться, если вы не будете слушать кого-либо?
2. Как вы можете кому-либо показать, что вы слушаете?
3. Как вы себя чувствуете, когда кто-либо слушает вас?
4. Как вы себя чувствуете, когда кто-либо не слушает вас?

5. Когда, по вашему мнению, труднее всего быть хорошим слушателем? (Постарайтесь вызвать ответ, указывающий на конфликтную ситуацию.)

6. Что значит уметь слушать? Выделите наиболее важные стороны этого умения. Каким слушателем вы себя считаете? (идеальным; выше среднего уровня; нуждаюсь в дополнительном обучении и практике в умении слушать; неважным, так как многие сообщения воспринимаю в искаженном виде, не вникая в смысл?)

А сейчас, с помощью теста, мы узнаем, каким слушателем вы являетесь на самом деле?

Тест «Умеете ли вы слушать?». Сначала ребята отвечают самостоятельно, оценивая себя. Затем их оценивает сосед по парте. Результаты сравниваются.

Упражнение “Неиспорченный телефон”

Цель: зафиксировать в сознании учащихся проблемы, связанные с неумением слушать. Нацелить их на овладение способами активного слушания.

Можно использовать магнитофон для фиксации.

Ход занятия:

Дайте инструкцию: Сейчас мы будем играть в игру «Неиспорченный телефон». Задача участников — как можно лучше запомнить информацию и точно передать ее следующему. Передавать информацию будем один на один. Вначале желающие (5—6 учащихся) выйдут за дверь и будут по одному заходить в класс. Первому из вошедших информацию передам я. Затем он передаст ее следующему вошедшему, но уже без моей помощи, один на один. Второй участник — третьему и т.д.

Запоминать информацию вы можете, как хотите, допускаются любые способы, кроме письменной записи.

Пригласите желающих принять участие в игре выйти за дверь. Обратите внимание оставшихся, что они должны внимательно следить за происходящим, фиксируя:

- а) способы слушания, использованные участниками;
- б) искажение информации.

Они должны также соблюдать максимально возможную тишину и не подсказывать, не мешать играющим.

Поставьте в центре два стула, пригласите первого участника, сядьте, включите магнитофон.

Я сообщу вам информацию. Ваша задача — выслушать ее и максимально подробно передать следующему участнику. Итак: завуч Марина Петровна сказала, что звонила учитель географии. У нее сын заболел свинкой, поэтому она не может завтра прийти ко второму уроку. А в четверг вместо географии будет русский, на носу конец четверти. Время зря не теряйте, не забудьте, что 10 марта городской конкурс художественной самодеятельности. От вас номер, но чтобы без фокусов, а то будет как в прошлом году. Смирнов пусть зайдет к завучу лично. Вы готовы передать информацию?

В случае положительного ответа пригласите следующего участника. Если у первого будут вопросы, проясните их (повторять весь текст вторично нельзя). После передачи информации не забывайте спрашивать учащихся, готовы ли они передать ее следующему участнику.

Вопросы для обсуждения

1. Какими способами слушания и запоминания пользовались участники игры?
2. Какая информация запоминалась лучше?
3. Какие произошли искажения информации?
4. С чем связаны искажения?

Сначала должны высказаться по очереди игроки, затем наблюдатели. После этого прослушайте магнитофонную запись, подведите итоги.

Итоги:

1. Не стесняйтесь задавать вопросы, проясняйте непонятное.
2. При необходимости повторяйте информацию в присутствии собеседника, точно воспроизводя ее или своими словами.
3. Старайтесь выделить самую суть сообщения, игнорируя в случае необходимости второстепенные детали.
4. Учитывайте, что в восприятии информации большую роль играет прошлый опыт каждого собеседника.
5. В заключение обсудите следующие правила, дополнив их новыми пунктами, исключив несущественные.

Правила хорошего слушания

1. Старайся сконцентрироваться на человеке, который обращается к тебе.
2. Обращай внимание не только на слово, но и на звук голоса, мимику, жест, позу и т.п.
3. Покажи говорящему, как ты его понимаешь. Это можно сделать, повторяя своими словами то, что услышал, или смысл того, что тебе сказали.
4. Не давай оценок.
5. Не давай советов. Оценки и советы, даже когда они даются из самых лучших побуждений, обычно ограничивают свободу высказывания говорящего, мешают ему выделить наиболее существенные моменты в своих словах.

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА КРИНИЧАНСЬКОГО РАЙОНУ

Кадровий склад – 16 фахівців, з них 8 практичних психологів та 8 соціальних педагогів. Працює 1 методичне об'єднання. Очолює службу методист з психологічної служби Ткач Галина Яківна. Представляє службу досвід роботи Забори

Юлії, практичного психолога Криничанської середньої загальноосвітньої школи № 1

Ціннісні орієнтації в юнацькому віці як фактор формування професійної спрямованості особистості

Ускладнення соціально-економічних суперечностей, зміни суспільної свідомості посилюють вимоги до процесу формування особистості, виховання у неї системи ціннісних орієнтацій, досвіду виживання в цьому насиченому конфліктами світі. Саме на підставі цінностей складається ставлення людини до світу, ціннісні орієнтації виступають своєрідною призмою, завдяки якій особистість сприймає та усвідомлює світ. Цінності як самостійні утворення, визначають програму поведінки, забезпечують інтеграцію суспільства, допомагають індивідам здійснювати вибір своєї поведінки в життєво важливих ситуаціях. Система цінностей складає внутрішній стрижень культури, виступає одним з головних мотивів соціальної дії, впливає на потреби та інтереси особистості, її поведінку.

Сучасний інтеграційний процес вимагає від системи національної освіти, і передусім шкільної, запровадження світових стандартів навчально-виховного процесу, забезпечення конкурентноспроможності випускників шкіл на ринку знань. Зрілість особистості, її соціальна позиція нині визначаються не лише глибиною засвоєння знань, але й рівнем підготовленості до самостійної відповідальної практичної діяльності.

Саме знання про себе та свою роль у суспільстві стають потужним фактором самовизначення старшокласників. Формування ціннісних орієнтацій молоді розв'язує ключове завдання шкільної освіти – забезпечення всебічного розвитку учнів, виховання в них активної соціальної позиції, здатності до свідомого суспільного вибору та відповідальності.

Одним із шляхів подолання протиріччя між існуючою практикою підготовки школярів до вибору професії і вимогами сьогодення є впровадження у навчально-виховний процес школи відповідних педагогічних технологій, у першу чергу – технологій активізації професійного самовизначення старшокласників.

Ми розглядаємо професійне самовизначення учнів не лише як результат, але і як певний процес, який характеризується своєю специфічною метою, загальними та частковими завданнями, структурою, алгоритмом дій та взаємодій учнів та педагогів тощо, що дозволяє ставити проблему конструювання відповідних технологій.

Зростаюча роль молоді в суспільних перетвореннях зумовлює актуальність дослідження проблеми ціннісних орієнтацій в юнацькому віці як фактору формування професійної спрямованості особистості.

З метою визначення ціннісних орієнтацій та факторів професійної спрямованості було проведено кореляційне дослідження, яке дозволило розкрити взаємозв'язок ціннісних орієнтацій та факторів формування професійної спрямованості особистості.

У дослідженні брали участь 70 учнів школи, віком від 15 до 17 років, серед них 35 дівчаток, 35 юнаків. Досліджуваним було запропоновано заповнити бланки п'ятих методик:

1. Методика «Рівень співвідношення «цінності» та «доступності в різних життєвих сферах» О. Б. Фанталової.
2. Методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокіча.
3. «Диференційно-діагностичний опитувальник» Є. О. Клімова.
4. Опитувальник «Карта інтересів» А. Є. Голомштока.
5. Методика діагностики ціннісних орієнтацій у кар'єрі «Якорі кар'єри» Е. Шейна, переклад і адаптація В. А. Чікер, В. Е. Вінокурова.

На першому етапі обробки отриманих емпіричних даних вибірку було розділено на групи за результатами виконання методики «Диференційно-діагностичний опитувальник» Є. О. Клімова.

До першої групи (10% від загального числа старшокласників, які взяли участь у дослідженні) були віднесені старшокласники, професійна орієнтація яких відповідала типу професій «Людина-Природа». До другої групи (17%) увійшли старшокласники з професійною орієнтацією «Людина-Техніка». До третьої групи (40%) віднесли старшокласників, професійна орієнтація яких відповідала типу професій «Людина-Людина». Четверту групу (7%) склали старшокласники з професійною орієнтацією «Людина-Знакова система». До п'ятої групи (26%) віднесли старшокласників, професійна орієнтація яких відповідала типу професій «Людина-Художній образ».

Для виявлення особливостей ціннісних орієнтацій у цих групах юнаків нами були проаналізовані результати виконання досліджуваними різних груп методики «Ціннісні орієнтації» М. Рокіча.

Дослідження системи ціннісних орієнтацій у виділених нами групах дозволило виявити певні особливості (таблиця 1.1, таблиця 1.2)

Таблиця 1.1 – Середньогрупові рангові показники термінальних цінностей у групах з різною професійною спрямованістю

Термінальні цінності	Л-Т	Л-Т	Л-Л	Л-З	Л-ХО
Активне діяльне життя	8.4	7.1	7.9	1.2	10
Мудрість	7.7	12	11	11	10
Здоров'я	3.4	3	3	2	4
Цікава робота	8	8.2	8.2	11	7
Краса природи і мистецтва	13.1	11.9	14	16	15
Любов	5	5.4	4.7	3.8	5.6
Матеріально забезпечене життя	8.3	8	9.2	7.6	7.4
Наявність хороших і вірних друзів	6.3	3.8	7.1	6.8	5.6
Суспільне покликання	12.4	10.3	13	15	13
Пізнання	11.4	12.6	12	9.8	11
Продуктивне життя	9.6	7.8	11	11	13
Розвиток	10	10.2	9.1	11	8.3
Розваги	12.6	10.2	11.1	14.8	11.2
Свобода	10.7	13.1	7.7	4.8	9.9
Щасливе сімейне життя	6	9.3	7	6.8	5.9
Щастя інших	15.7	12.9	13	14.4	13.1
Творчість	11.4	14.9	13.1	11.2	12.3
Певненість у собі	10	12.5	9.1	8.2	8.5

Таблиця 1.2 – Середньогрупові рангові показники інструментальних цінностей у групах з різною професійною спрямованістю

Інструментальні цінності	Л-Т	Л-Т	Л-Л	Л-З	Л-ХО
Акуратність	4.3	9.3	5.7	5.2	6.2
Вихованість	5	6	5.9	4.6	4.8
Високі запити	7	10	10	12	13
Життєрадісність	7.9	5.8	7.9	4.4	5.9
Старанність	9.1	9.8	11.8	11.8	10.8
Незалежність	7.1	7.6	7.6	8.4	8.6
Непримиренність до недоліків у собі та інших	11.7	11.1	12.1	13.8	14.2
Освіченість	6.9	7.8	7	6.4	7.8
Відповідальність	9.1	7.3	9.1	3.8	8.7
Раціоналізм	13	12	13	14	8.1
Самоконтроль	9.6	9.2	7	6.4	6.1
Сміливість у відстоюванні своєї думки	10.1	7.2	9.2	11.2	8.9
Тверда воля	9	8	11	11	9
Терпимість	11.6	12.8	9.1	8.8	10.7
Широта поглядів	13.3	9.5	10.9	9.6	9.7
Чесність	8.7	11.8	8.5	9.4	7.9
Ефективність в справах	11	12	13	17	12
Чуйність	13	12	12	14	11

В ієрархії термінальних цінностей провідні місця у представників всіх груп займають здоров'я, любов та наявність хороших і вірних друзів. Тобто ми можемо сказати, що для підлітків важлива підтримка власного здоров'я, для них актуальне питання міжособистісних стосунків з протилежною статтю, вони переймаються наявністю хороших і вірних друзів.

В ієрархії інструментальних цінностей у представників груп провідні місця займають акуратність (за виключенням представників типу професій «Людина-Техніка»), вихованість, життєрадісність, освіченість. Старшокласники, які брали участь у нашому дослідженні, звертають увагу на такі риси характеру як акуратність, тобто підтримання порядку, охайність, вихованість (поважливе ставлення до оточуючих), життєрадісність (вміння радіти навіть незначним подіям) та освіченість (цілеспрямована пізнавальна діяльність).

Для встановлення характеру взаємозв'язку між показниками представників груп різного типу професійної спрямованості за «Диференційно-діагностичним опитувальником» Є. О. Клімова та цінностями за методикою «Рівень співвідношення «цінності» та «доступності» в різних життєвих сферах» О. Б. Фанталової було проведено кореляційний аналіз (таблиця 1.3)

Таблиця 1.3 – Значення коефіцієнтів кореляції r -Спірмена між показниками типу професійної спрямованості та цінностями досліджуваних

Цінності	Л-П	Л-Т	Л-Л	Л-З	Л-ХО
1. Активне життя	0.114	0.066	0.043	0.003	0.113
2. Здоров'я	0.052	0.027	0.053	-0.158	0.154
3. Цікава робота	-0.005	-0.131	0.366**	-0.117	0.202
4. Краса природи	0.063	-0.013	0.049	0.296*	-0.102
5. Любов	-0.013	0.088	0.092	-0.042	-0.043
6. Матеріальне життя	0.119	0.013	0.111	-0.251*	0.125
7. Наявність хороших і вірних друзів	-0.059	0.174	0.081	0.04	0.004
8. Впевненість в собі	0.049	-0.138	0.174	-0.061	0.147
9. Пізнання	-0.252*	-0.005	0.115	0.184	0.199
10. Свобода	-0.174	-0.061	0.09	0.215	0.101
11. Щасливе сімейне життя	-0.005	0.024	0.111	0.162	-0.028
12. Творчість	0.124	0.075	-0.213	0.12	0.04

Примітка: ** - кореляція значуща при $p < 0,01$

* - кореляція значуща при $p < 0,05$

Встановлено статистично значущий ($p < 0.05$) негативний кореляційний зв'язок між типом професійної спрямованості «Людина-Природа» та цінністю пізнання. Такі результати можуть свідчити про те, що для старшокласників, які були віднесені до типу професійної спрямованості «Людина-Природа», не є головною метою прагнення мати можливість розширення своєї освіти, кругозору, загальної культури, а також інтелектуального розвитку.

Встановлено статистично значущий ($p < 0.01$) позитивний кореляційний зв'язок між типом професійної спрямованості «Людина-Людина» та цікавою роботою. Тому можна з обережністю припустити, що

старшокласники, які були віднесені до типу професійної спрямованості «Людина-Людина», більш схильні вважати, що робота, якою вони займаються, повинна бути цікавою.

Встановлено статистично значущий ($p < 0.05$) позитивний кореляційний зв'язок між типом професійної спрямованості «Людина-Знакова система» та цінністю краси природи. Можна сказати, що старшокласники, які були віднесені до типу професійної спрямованості «Людина-Знакова система», прагнуть відчувати навколо себе прекрасне. Але було встановлено також статистично значущий ($p < 0.01$) негативний кореляційний зв'язок між типом професійної спрямованості «Людина-Знакова система» та цінністю матеріальне життя. Отримані результати свідчать про те, що чим більше значення досліджуваних надає цінності матеріальне життя, тим більш вираженою є в нього професійна спрямованість типу «Людина-Знакова система»

Для встановлення характеру взаємозв'язку між показниками професійної спрямованості за «Диференційно-діагностичним опитувальником» Є. О. Клімова та цінностями за методикою «Ціннісні орієнтації» М. Рокіча було проведено кореляційний аналіз (таблиці 1.4; 1.5)

Як видно в таблиці 1.4, встановлено статистично значущий ($p < 0.01$) позитивний кореляційний зв'язок між типом професійної спрямованості «Людина-Техніка» та цінністю мудрості, щасливого сімейного життя і впевненості у собі. Тому можна сказати, що для старшокласників, які були віднесені до типу професійної спрямованості «Людина-Людина», важливо бути мудрим та впевненим у собі, а також для них важлива наявність щасливого сімейного життя. Ми встановили також статистично значущий ($p < 0.01$) негативний кореляційний зв'язок між типом професійної спрямованості «Людина-Техніка» та цінністю продуктивне життя. Оскільки середній ранг даної цінності в групі досліджуваних з типом професійної спрямованості «Людина-Техніка» нижчий, ці результати

можуть свідчити про те, що вона займає вище місце в ієрархії цінностей досліджуваних.

Таблиця 1.4 – Значення коефіцієнтів кореляції ρ -Спірмена між показниками типу професійної спрямованості та термінальними цінностями досліджуваних

Цінності	Л-П	Л-Т	Л-Л	Л-З	Л-ХО
Активне діяльне життя	0.065	-0.156	0.112	-0.139	0.223
Мудрість	0.136	0.244*	-0.053	0.089	-0.246*
Здоров'я	0.09	0.164	-0.055	0.252*	0.004
Цікава робота	0.002	0.086	0.118	0.107	-0.124
Краса природи і мистецтва	-0.113	-0.064	0.16	0.148	0.071
Любов	0.041	-0.055	-0.057	0.134	0.097
Матеріально забезпечене життя	-0.028	0.054	0.093	0.013	0.026
Наявність хороших і вірних друзів	0.055	-0.125	0.108	0.027	0.053
Суспільне покликання	-0.083	-0.047	0.193	0.051	0.042
Пізнання	0.06	0.13	0.013	0.137	-0.125
Продуктивне життя	0.154	-0.359**	0.277*	-0.113	0.258*
Розвиток	0.12	0.111	-0.192	-0.606**	0.004
Розваги	0.177	-0.107	0.016	-0.05	0.052
Свобода	0.184	-0.104	-0.044	-0.196	0.245*
Щасливе сімейне життя	-0.093	0.268*	-0.139	0.182	0.245*
Щастя інших	0.182	-0.127	0.043	-0.191	0.155
Творчість	-0.131	0.062	0.133	0.046	0.022
Впевненість у собі	-0.03	0.231*	-0.145	0.132	-0.139

Примітка: ** - кореляція значуща при $p < 0,01$

* - кореляція значуща при $p < 0,05$

Встановлено статистично значущий ($p < 0.01$) позитивний кореляційний зв'язок між типом професійної спрямованості «Людина-Людина» та продуктивним життям. Ці результати дають змогу нам зробити висновки, що для старшокласників із типом професійної спрямованості «Людина-Людина» важливо в роботі приносити користь іншим, давати результативність, відобразити певні досягнення своєї роботи.

Встановлено статистично значущий ($p < 0.01$) позитивний кореляційний зв'язок між типом професійної спрямованості «Людина-Знакова система» та цінністю здоров'я. Отримані результати дають

можливість зробити нам висновки про те, що старшокласники цінують та слідкують за своїм здоров'ям, намагаються вести себе обережно. Встановлено статистично значущий ($p < 0.01$) негативний кореляційний зв'язок між типом професійної спрямованості «Людина-Знакова система» та цінністю розвитку. Оскільки середній ранг даної цінності в групі представників професійної спрямованості «Людина-Знакова система» більший, це може свідчити про менш важливе значення для них цінності розвитку.

Встановлено статистично значущий ($p < 0.01$) позитивний кореляційний зв'язок між типом професійної спрямованості «Людина-Художній образ» та цінністю продуктивного життя, свободи та щасливого сімейного життя. На основі отриманих результатів ми можемо сказати, що для старшокласників із типом професійної спрямованості «Людина-Художній образ» важливий ріст та розвиток в духовному та професійному плані. Ці діти прагнуть мати свободу вибору та думки, мріють у майбутньому про щасливу сім'ю. Також було встановлено статистично значущий ($p < 0.05$) негативний кореляційний зв'язок між типом професійної спрямованості «Людина-Художній образ» та цінністю мудрості. Отримані результати можуть свідчити про те, що, оскільки середній ранг даної цінності в групі представників професійної спрямованості «Людина-Художній образ» більший, це може свідчити про менш важливе значення для них цінності мудрості.

Дані, наведені в таблиці 1.5, свідчать, що встановлено статистично значущий ($p < 0.01$) негативний кореляційний зв'язок між типом професійної спрямованості «Людина-Людина» та освіченістю і відповідальністю. Оскільки середній ранг даних цінностей в групі представників професійної спрямованості «Людина-Людина» більший, то це може свідчити про менш важливе значення для них цінностей освіченості та відповідальності. Ці результати дають нам змогу говорити про те, що чим більше значення досліджуваний надає цінності освіченості

та відповідальності, тим більш вираженою є в нього професійна спрямованість типу «Людина-Людина», він цінує відповідальність інших та намагаються бути сам відповідальним.

Таблиця 1.5 – Значення коефіцієнтів кореляції ρ -Спірмена між показниками представників груп різного типу професійної спрямованості та інструментальними цінностями досліджуваних

Цінності	Л-П	Л-Т	Л-Л	Л-З	Л-ХО
Акуратність	-0.045	-0.339	0.175	0.5	-0.011
Вихованість	-0.295	-0.276	-0.258	0.125	0.05
Високі запити	0.429	-0.035	0.052	0.7	0.393
Життєрадісність	-0.598	-0.019	0.013	-0.175	-0.374
Старанність	0.045	0.047	0.112	0.5	-0.101
Незалежність	0.536	-0.077	0.007	0.825	0.001
Непримиренність до недоліків у собі та інших	0.045	0.201	0.284	0.7	0.267
Освіченість	-0.223	0.329	-0.401*	-0.5	-0.302
Відповідальність	0.482	0.54	-0.407*	0.7	-0.059
Раціоналізм	0.205	0.212	0.296	-0.1	0.259
Самоконтроль	0	0.229	0.211	0.2	-0.064
Смилівість у відстоюванні своєї думки	-0.286	0.364	-0.158	-0.575	0.369
Тверда воля	0.491	0.507	-0.107	0.3	0.283
Терпимість	0.563	0.04	0.105	0.3	-0.063
Широта поглядів	-0.33	0.297	0.292	0.3	-0.063
Чесність	0.259	-0.224	0.136	-0.575	-0.11
Ефективність в справах	0.455	0.033	0.324	-0.15	0.201
Чуйність	0.116	-0.26	0.199	-0.5	0.181

Примітка: ** - кореляція значуща при $p < 0,01$

* - кореляція значуща при $p < 0,05$

З проведеного нами дослідження стає зрозумілим, що, якщо особистість юнацького віку має професійну спрямованість «Людина-Людина», то вона має в якості провідних ціннісних орієнтацій цікаву роботу, продуктивне життя, освіченість та відповідальність. Якщо особистість юнацького віку має професійну спрямованість «Людина-Природа», то вона часто має в якості провідних ціннісних орієнтацій пізнання. Також нам вдалося встановити, що якщо юнаки мають професійну спрямованість «Людина-Знакова система», то вони достатньо

часто обирають в якості провідних ціннісних орієнтацій матеріальне життя, красу природи, здоров'я та розвиток.

Проведене дослідження показало, що юнаки, які мають професійну спрямованість «Людина-Техніка» або «Людина-Художній образ», в якості провідних ціннісних орієнтацій обирають мудрість, продуктивне та щасливе сімейне життя.

Дані висновки підтверджені результатами кореляційного аналізу, за допомогою якого встановлені статистично значущі взаємозв'язки між показниками професійної спрямованості юнаків та характеристиками ціннісних орієнтацій.

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА МАГДАЛИНІВСЬКОГО РАЙОНУ

Кадровий склад – 5 фахівців, з них 4 практичних психолога та 1 соціальний педагог. Працює 1 методичне об'єднання. Очолює службу методист з психологічної служби Максимова Юлія Володимирівна.

Магдалинівська психологічна служба

Проблема над якою працює служба району: Психолого-педагогічний супровід соціалізації особистості в умовах навчального закладу

Мета: Психолого-педагогічне забезпечення реалізації обласного науково-методичного проекту «Освітні стратегії соціалізації особистості в громадянському суспільстві»

Пріоритетні напрямки роботи психологічної служби

- Психологічний супровід дітей з особливими потребами ;
- Психологічна підтримка обдарованих дітей ;

- Профілактика шкідливих звичок;
- Виявлення та попередження насилля серед дітей;
- Психологічний супровід процесу адаптації 1, 5, 10-х класів;
- Психологічний супровід професійного самовизначення старшокласників;
- Психологічний супровід підготовки учнів до ЗНО, ДПА.

Склад

1. Максимова Юлія Володимирівна – методист з психологічної служби РМК відділу освіти, сім'ї, молоді та спорту Магдалинівської РДА
2. Кульбач Ніна Миколаївна – керівник районного методичного об'єднання практичних психологів та соціальних педагогів, практичний психолог Оленівської загальноосвітньої школи I-III ступенів.
3. Топка Юлія Сергіївна – практичний психолог Магдалинівської загальноосвітньої школи I-III ступенів.
4. Шапка Катерина Володимирівна – практичний психолог Першотравенської загальноосвітньої школи I-III ступенів.
5. Шовкопляс Анастасія Сергіївна – практичний психолог Мар'ївської загальноосвітньої школи I-III ступенів.
6. Тернієвська Світлана Сергіївна – соціальний педагог Магдалинівської загальноосвітньої школи I-III ступенів.

Діяльність мобільного соціально-психологічного консультпункту (за запитом ЗНЗ)

Тема: Сучасні моделі психолого-педагогічного супроводу дітей

Мета:

1. Підвищення рівня психолого-педагогічної культури учасників освітнього середовища.
2. Забезпечення соціально-психологічного супроводу соціалізації учнів різного віку.

Завдання

1. Психолого-педагогічні проблеми соціалізації особистості в умовах демократизації суспільства: етапи, види, педагогічні стратегії.
2. Психологічний комфорт у навчанні як умова ефективної соціалізації учнів.
3. Навчальна та міжособистісна взаємодія педагогів та учнів: конфлікти та шляхи їх вирішення.
4. Організація системи психолого-педагогічного супроводу учнів 1,5,10 класів у період адаптації.
5. Впровадження відновних технік (ШСП, шкільна медіація).
6. Супровід дітей з особливими потребами (за запитом ЗНЗ).
7. Психолого-педагогічні методи профілактики агресії та екстремізму в молодіжному середовищі.
8. Соціально-психологічна підтримка дітей у кризових станах.
9. Психологічний клімат в педагогічному колективі.

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА МЕЖІВСЬКОГО РАЙОНУ

Кадровий склад – 7 практичних психологів. Працює 1 методичне об'єднання. Очолює службу методист з психологічної служби Сметана Наталія Володимирівна. Представляє службу досвід роботи Панчишиної Інни Вікторівни, практичного психолога ДНЗ № 1 «Сонечко».

Тиждень психології у дитячому садку

План проведення

№	Зміст проведення
1	Проведення заняття з дітьми старшої групи «Чомусики» з тем: 1. Дружба починається з усмішки 2. Малюнок на тему «Мій найкращий друг» 3. Тренінг «Зрозумій мене»
2	Проведення заняття для дітей середнього дошкільного віку, група «Ромашка» (корекційно-розвивальне заняття) 1. Абетка емоцій
3	Проведення заняття з дітьми молодшого віку групи №1 «Краплинка» на тему: 1. «Наш дзвінкий веселий гість» 2. Розвиток дрібної моторики за допомогою «Прищепок»
4	Проведення заняття з дітьми молодшого віку групи №2 «Струмочок» на тему: 1. «Різнокольорові квіточки» 2. Масаж долонь з використанням «Су-джок терапії»
5	Проведення заняття з дітьми раннього віку групи «Полуничка» Заняття в формі дидактичної гри на тему: 1. Кольоровий день (кольоро-терапія) 2. «Хто їде у вагоні?»
6	День психологічного розвантаження для педагогів на тему: Забезпечення психологічного здоров'я педагогам
7	Розміщення інформації в батьківський куточок «Рекомендації психолога»: * «Хлопчики і дівчатка: виховуємо по-різному» * «Стереотипи виховання хлопчиків і дівчаток»

«Дружба починається з усмішки»

(Заняття для старшого дошкільного віку)

1. Гра «Куб емоцій»

Мета: вчити дітей за допомогою піктограм впізнавати настрій людей.

2. Психологічна гра «Веселка настрою».

Мета: вивчення настрою дітей у дитячому садку.

Дітям пропонується висловити свій настрій за допомогою кольорових кружечків «Підійди швидше сюди і візьми кружечок, колір настрою свій кинь в цей коробочок»

3.Бесіда на тему: «Що таке щастя?», «Що таке радість?»

Мета: допомогти дітям усвідомити якісь аспекти власного буття, відчутти важливість пізнання не тільки предметного світу, але і внутрішнього світу інших людей і себе самого.

(В які хвилини людина себе почуває щасливим (радісним)? Які події у вашому житті можна назвати щасливими (радісними)? Що може зробити людину щасливою?)

4. Гра не закінчене речення «Я щасливий коли....»

Мета: розвиток комунікативних умінь (слухати і чути, сприймати і розуміти (переробляти) інформацію, говорити самому)

5.Вікторина «зроби вихователя радісним»

Мета: розвиток уваги, пам'яті, мови, відпрацювання швидкості реакції; згуртування дитячого колективу; підняття загального емоційного тону; розвиток уявлень про навколишній світ (про дитячий садок).

1. Якого кольору очі у вихователя?
2. Скільки днів на тиждень ви ходите в садок?
3. У кого в групі найдовше волосся?
4. Хто в групі найвищий?
5. Скільки в групі сьогодні хлопчиків?
6. У яку пору року День народження у вашого вихователя?
7. Які улюблені квіти у вашого вихователя?
8. У кого з дівчаток карі очі?
9. З якого боку від входу до групи стоїть стіл вихователя?
10. Скільки ламп на стелі?
11. У кого в групі найбільша сім'я?
12. Назвіть телефон швидкої допомоги та міліції.
13. Скільки людей знають свою домашню адресу?
14. Скільки у вашій групі ляльок?
15. Як звать дітей вихователя?
16. Скільки людей можуть зобразити саму смішну піку?
17. У кого сьогодні зелений одяг ?
18. Що подобається вашому вихователю?
19. Що засмучує вашого педагога?
20. На які комплементи заслуговує ваш педагог?

6.Рефлексія

Мета: розвиток навичок аналізу та самоаналізу.

Тренінг « Зрозумій мене»

Мета: особистісний розвиток дитини.

Завдання: формувати позитивне ставлення до свого « Я»; розвивати почуття приналежності до групи, толерантна поведінка; розвивати вміння відкрито виявляти свої емоції і почуття, висловлювати їх.

Умови проведення: беруть участь всі діти старшої групи; є можливість стояти, сидіти в колі, вільно малювати.

Матеріали: ізоматеріали (папір, фарби, олівці, фломастери); ножиці, клей, пензлі, різні великі намистини за кількістю дітей, шнурок для намистин, капелюх, стілець, красива накидка на стілець; аудіо запис мелодії.

Ведучий (Діти стоять у колі) Діти! Подивіться один на одного. Які ми ? Чим ми схожі, чим відрізняємося? (Відповіді дітей). Так, ми всі різні! У нас різні імена і нам подобаються різні іграшки. Назвіть кожен своє ім'я та улюблену іграшку. (Відповіді дітей) Але ж є і те, чим ми схожі.

- Підніміть руки ті , хто любить цукерки.
- А тепер встаньте ті , хто любить мультфільми.
- Візьміться за руки ті , хто вмів читати.
- Підійдіть до столу ті , хто любить малювати.

Я пропоную помалювати. Обведіть свою долоньку, як я, і розфарбуйте її вашими улюбленими квітами. Ось всі необхідні матеріали, виберіть те, що вам потрібно, і починайте працювати. (Діти малюють, фоном є мелодія. Розглядаємо долоньки один одного. Відзначаємо, що вони різнокольорові , так як у кожного свої улюблені кольори)

Вправа «Чарівний мішечок»

Діти, у мене в руках чарівний мішечок, а там намистинки, які підкажуть нам, які ми незвичайні. Кожен візьме одну намистинку і покладе її собі на долоньку. Подивіться, яка вона гарна! А тепер передайте по колу розкажіть, чим ви гарні! Хто вже придумав, нанижіть намистинку на

шнурок. (Діти, по черзі, кажуть про себе щось хороше і нанижують намистини на шнурок. Коли діти закінчать, шнурок зав'язати і розглянути намиста, відзначити їх красу, незвичність, нагадати дітям їх добрі висловлювання про себе)

Вправа «Комплімент»

Ви вмієте говорити собі компліменти! А тепер давайте спробуємо похвалити один одного! (Дістає капелюх) На кому виявиться капелюх, той каже комплімент сусідові справа, а потім сусідові зліва. (Капелюх передається по колу, а ведучий прислухається, чи всі діти отримали комплімент). Важко було говорити компліменти іншим? А що легше, говорити про себе чи про інших? (Обговорення питання).

Вправа «Колаж»

Тепер давайте повернемося до наших долоньок. Візьміть ножиці і акуратно виріжте свою долоньку. Не поспішайте. Хто впорався з роботою, підійдіть до дошки. (Тут підготовлений великий аркуш паперу з колом посередині, навколо якого діти приклеюють свої долоньки)

Подивіться, що вийшло? (Сонечко, квіточка...) адже це наші долоньки. У такому вигляді вони будуть зігрівати вашу групу, нагадувати вам, які ви всі різні , а ще ви дружні, у вас добре серце. Окремо ви всі промінчики , пелюстки, а разом - тепле добре сонечко , яке дарує всім своє тепло. Спасибі вам за роботу Станьте в коло, візьміться за руки, відчуйте тепло ваших долоньок - промінчиків. Думаю, що тепер ви частіше будете помічати один в одному гарне, піклуватися один про одного, допомагати один одному.

Корекційно-розвивальне заняття для дітей молодшого дошкільного віку «Квітка дружби»

Мета: формування навичок групової взаємодії і ефективного спілкування, підвищення рівня згуртованості групи, створення позитивного емоційного фону, створення атмосфери довіри та доброзичливості.

Обладнання: кольорові стрічки.

Хід заняття

Вправа «Привітаємося по-різному»

Мета: створення позитивної атмосфери.

Психолог пропонує дітям привітатися одне до одного: за допомогою звертання «Здрастуй, це я...»; за допомогою долоньок; притулившись плечима одне до одного.

Вправа «Передай по колу»

Мета: створення позитивної атмосфери.

Психолог пропонує дітям передати по колу: важкий камінь; пір'їнку; їжачка.

Хід проведення

Психолог. Сьогодні в такий чудовий день дуже хочеться всім побажати чогось гарного. По чудових стрічках вам дарунки посилаю, всього найкращого бажаю. (Кожна дитина отримує промінчик із побажанням). Маніпуляції зі стрічками: вивчення кольорів, робимо браслетики, робимо гірлянди, кружляємо в хороводі.

Вправа «Квітка дружби»

Мета: розвиток почуття колективізму; гармонізація соціального простору особистості дитини.

Психолог: У вас в руках є різнокольорові стрічки. Зараз кожен по черзі підійде до цієї жовтої серединки і приліпить до неї свою стрічку так, щоб утворилася квітка.

Десь далеко за морями,

За дрімучими лісами,

Квітку Щастя ми знайшли

І в садок наш принесли.

Бо ця квітка чарівна,

І красива й запашна,

Всі бажання наші враз

Виконає, й прозапас.

Запитання для обговорення

1. Чи красива у нас вийшла квіточка?

Вправа «Жук»

Мета: розвиток дрібної моторики, мовлення, почуття дружби та колективізму.

Хід проведення. Психолог розповідає віршик, супроводжуючи його відповідними рухами. Діти повторюють та відтворюють рухи.

На ромашках серед трав (руки зігнуті в ліктях, долонями вверх, пальчики імітують пелюстки ромашки).

Кольоровий жук літав. (Кругові рухи кистями рук)

Жу-жу-жу, жу-жу-жу, (Стискати і розстискати кулачки)

Я з ромашками дружу. (Пальці скласти в «замок»)

На квітонеці гойдаюся, (Нахили долонь праворуч-ліворуч)

Низенько ухилиюся. (Вперед назад)

Вправа «Змія, змія, стань моїм хвостом»

Мета: Розвиток міжособистісних стосунків, формування позитивної взаємодії, підвищення рівня згуртованості групи, створення позитивного настрою.

Хід проведення. Психолог (голова змії) підходить по черзі до когось із дітей, промовляючи «Змія, змія, стань моїм хвостом». Кому промовили ці слова, проповзає між ногами ведучого і стає позаду, тримаючись за його пояс. Так будується довга змійка. В кінці змія повзе по колу і шипить.

Підбиття підсумків. Запитання для обговорення: Малята, що найбільше вам сподобалося на занятті? В яку гру ви б ще хотіли погратися наступного разу? А таку квіточку дружби хочете ще в групі утворити? Чи весело вам було?

Ритуал прощання. *А тепер, малята, треба попрощатися.*

За руки візьмемося, всім посміхнемося,

І наступного разу знову зберемося.

До побачення.

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА НІКОПОЛЬСЬКОГО РАЙОНУ

Кадровий склад – 8 практичних психологів. Працює 1 методичне об'єднання. Очолює службу методист з психологічної служби Сидельнікова Тетяна Іванівна.

Розвиток сучасної інтегрованої моделі діяльності психолого-логопедичної служби та ПМПК

Сучасний погляд на розвиток системи освіти полягає у створенні умов для становлення особистості кожної дитини відповідно до її можливостей, психічного та фізичного розвитку. Немає дітей, які не можуть навчатися. У них є лише різні можливості до навчання. Психологічна та логопедична служба в Нікопольському районі працювала вже декілька років. Але коли в 2010 була створена районна психолого-медико-педагогічна консультація виникла необхідність об'єднати ці служби в єдину структуру і створити інтегровану модель співробітництва фахівців ПМПК та психологів і логопедів району.

Це – практико-орієнтовна структура, що забезпечує психолого-логопедичний супровід освітнього процесу, надає багатоаспектну консультативну допомогу всім учасникам навчально-виховного процесу та проводить діагностичні та корекційні заняття.

Основною метою діяльності нашої служби була і є координація зусиль для підтримки і зміцнення фізичного і психічного здоров'я учасників навчально-виховного процесу, профілактика можливих відхилень. Тому завданням служби є:

- сприяти повноцінному розвитку особистості вихованців, учнів на кожному віковому етапі;
- забезпечувати індивідуальний підхід до кожного учасника навчально-виховного процесу на основі його психолого- педагогічного вивчення;
- створювати безпечні умови для саморозвитку та самовиховання;
- вивчати психофізичний розвиток вихованців, учнів, мотивів їх поведінки і діяльності з урахуванням вікових, інтелектуальних, фізичних та інших індивідуальних особливостей;
- здійснювати профілактику та корекцію відхилень в інтелектуальному і психофізичному розвитку вихованців, учнів;
- забезпечувати підвищення ефективності навчально-виховного процесу.

В усіх навчальних закладах району створені психолого-педагогічні консилиуми з метою забезпечення діагностичного та психолого-педагогічного супроводу, психологічного аналізу поведінки та успішності учнів, що сприятиме найбільш повному розкриттю індивідуальних особливостей особистості і здібностей учнів. Педагогічний консилиум допоможе об'єктивно оцінити можливості окремих учнів і побудувати спільну програму дій для виявлення причин та вироблення рекомендацій для корекції та подолання виявлених проблем.

Спільна діяльність РПМПК, шкільних психолого-педагогічних консилиумів, психолого-логопедичної служби сприяє забезпеченню та

підвищенню ефективності педагогічного процесу, захисті психічного здоров'я і соціального благополуччя усіх його учасників, організації цілісної системи психологічного та соціально-педагогічного супроводу навчально-виховного процесу.

На виконання цих всіх завдань, направленні зусилля висококваліфікованих фахівців. До складу психолого-логопедичної служби району входять: 9 шкільних практичних психологів, 1 практичний психолог ДНЗ, 2 вчителів-логопеда, які працюють на логопедичних пунктах в загальноосвітніх навчальних закладах та 3 логопеда в дошкільних навчальних закладах.

Основною складовою частиною інтегрованої моделі є психолого-медико-педагогічна консультація.

Вона є осередком консультаційної, інформаційної, навчально-методичної допомоги у вирішенні широкого кола питань, пов'язаних з розвитком, навчанням і соціально-педагогічною реабілітацією дітей з особливими освітніми потребами безпосередньо в місцях їхнього проживання. Робота консультації спрямована на підтримку дітей зазначеної категорії та їхніх батьків, захист права на здобуття ними якісної освіти. Девізом нашої діяльності і є: кожній дитині рівні можливості у реалізації освітніх потреб. Це в повній мірі відображає мету обласного науково – методичного проекту «Освітні стратегії соціалізації громадянського суспільства». Провідним мотивом у підтримці таких дітей є максимальна реалізація індивідуального потенціалу розвитку кожної дитини та її соціальна інтеграція. Для цього фахівці консультації здійснюють:

- психолого-педагогічне вивчення дітей, створюють та поповнюють базу даних дітей з особливими освітніми потребами, проводять консультативні засідання де визначають особливості, можливості та потреби дитини, надають рекомендації педагогам, практичним психологам, логопедам навчальних закладів, батькам;

- надають фахові консультації батькам, педагогам з усіх проблем розвитку та поведінки дитини;
- проводять індивідуально-корекційну роботу;
- організовують індивідуальну форму навчання, створюють умов для отримання освіти дітям, які за станом здоров'я не можуть відвідувати навчальний заклад;
- здійснюють методичну, психолого-педагогічну, просвітницьку діяльність, а саме співпрацюють з шкільними консилиумами, виступають на семінарах, методичних об'єднаннях вчителів початкових класів, нарадах директорів, пресі, семінари для вчителів які працюють з дітьми за індивідуальною формою навчання, виступають на колегіях при районній державній адміністрації.

Актуальним напрямком діяльності психолого-медико-педагогічних консультацій усіх рівнів, у тому числі і районних, є участь у запровадженні інтегрованих та інклюзивних форм здобуття освіти дітьми з порушеннями в розвитку. Нині увага зосереджується на вивченні сильних сторін дитини, збережених здібностях взаємодії, контакту, спілкування, доступних способів засвоєння знань. Висновки та рекомендації консультації ставлять вимоги перед суспільством і спонукають його до створення належних умов і використання засобів для найкращого задоволення освітніх потреб дітей з особливими потребами.

Підтвердженням цього, є те що 1 першого жовтня 2012 року, Кам'янський дошкільний навчальний заклад «Веселка» Придніпровської сільської ради став опорним навчальним закладом по впровадженню інклюзивного та інтегрованого навчання і прийняв дитину з тяжкими розладами мовлення, з якою працює вчитель-логопед.

З першого вересня 2013 року в районі почали відкриватися класи з інклюзивною формою навчання для дітей з особливими освітніми потребами. В 2015-2106 навчальному році в районі працює 8 шкіл де навчаються 15 дітей за інклюзивною формою.

Функціонування районної медико-психолого-педагогічної консультації створило максимальні умови для допомоги дітям з особливими освітніми потребами. І цьому сприяє праця висококваліфікованих фахівців, які працюють на постійно діючій основі. Це завідувач ПМПК, вчитель-логопед, практичний психолог з проблем поведінки, практичний психолог з оцінки інтелектуального розвитку.

Психолого-медико-педагогічна консультація та психолого-логопедична служба району тісно співпрацює з дошкільними та загальноосвітніми навчальними закладами, соціальною службою та службою у справах сім'ї та молоді, сільськими радами, центральною районною лікарнею

З року в рік збільшується кількість дітей, які звертаються за допомогою до фахівців ПМПК та психологічної служби. Особливо актуальним питанням є раннє виявлення дітей «групи ризику» від народження і протягом перших років життя. А також робота з дітьми, які мають статус дитини-інваліда та дітьми, які мають порушення психофізичного розвитку та девіантною поведінкою. Наша психолого-логопедична служба та районна ПМПК працює з такими категоріями дітей, надає консультації батькам та вчителям.

Таким чином сучасна інтегрована модель співпраці психолого-логопедичної служби та районної ПМПК сприяє:

- виявленню дітей, які потребують корекції психофізичного розвитку, психолого-педагогічному вивченню та моніторингу їх розвитку;
- забезпеченню пріоритету інтересів дитини;
- координації роботи шкільних психолого-педагогічних консилиумів;
- впровадженню інклюзивної та інтегрованої освіти в навчальні заклади району.

Сидельникова Тетяна Іванівна, завідувачка РПМПК, керівник психолого-логопедичної служби відділу освіти Нікопольської РДА

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА НОВОМОСКОВСЬКОГО РАЙОНУ

Кадровий склад – 14 фахівців, з них 12 практичних психологів та 2 соціальних педагога. Працює 1 методичне об'єднання. Очолює службу методист з психологічної служби Скрага Надія Василівна.

3 історії розвитку психологічної служби

Новомосковського району

Чим живе українська провінція? Думаю, що читачам нашої професійної преси буде цікаво дізнатись, що відбувається з психологічною службою в сільських районах.

Знайомтесь: Новомосковський район Дніпропетровської області – один з найбільших сільських районів в Україні за кількістю населення – 55,7 т. чоловік. Народна освіта представлена 42 школами, з яких 28 – середні, тут навчаються 8488 учнів, 2 профтехучилищами. Є вечірня школа із заочною формою навчання, в якій одержують загальну середню освіту 266 учнів. У районі функціонують 19 дошкільних навчальних закладів, в яких здобувають дошкільну освіту 1867 дітей.

Якщо психологічна служба освіти в містах в цілому вибудована та охоплює всю систему навчання і виховання дитини від дошкільного віку до закінчення школи, то зовсім інша ситуація в сільській місцевості, зокрема в Новомосковському районі. До 2007 року кожний в своїй школі працювали п'ять спеціалістів на неповних ставках. Не зважаючи на те, що кожний учень та його батьки мають право на повноцінний психолого-педагогічний супровід навчання та розвитку, переважаюча частка учнів та всі вихованці садочків не отримували кваліфікованої психологічної допомоги – 39 шкіл та всі дитячі садочки залишалися без психологічної підтримки.

В 2007 році управлінням освіти Новомосковської райдержадміністрації була визначена проблема відсутності служби практичної психології в системі освіти Новомосковського району. Було поставлене завдання: створити соціально-психологічну службу, що дозволить сконцентрувати матеріальні, кадрові, організаційні і інформаційні ресурси з метою забезпечення системності, комплектності та єдності в організації роботи з усіма суб'єктами освітнього процесу та вибудувати система психолого-педагогічного супроводу дітей дошкільного та шкільного віку.

Так, з вересня 2007 року в Новомосковському районі реалізується модель психологічного супроводу всіх учасників навчально-виховного процесу системи освіти. Нині психологічна служба району налічує в собі одинадцять шкільних психологів, шість психологів дитячих садочків, два

соціальних педагога. Зросли наші можливості, бажання, підвищилися успіхи.

Діяльність психологічної служби Новомосковського району організована по всім напрямкам, рекомендованим нормативними документами. Очолює службу з моменту її створення Скрыга Надія Василівна – методист з організації психологічної служби відділу освіти Новомосковської РДА, завідувачка РПМПК, вчитель-логопед вищої категорії, вчитель-методист, ентузіаст з організації роботи районної психолого-медико-педагогічної консультації в сільській місцевості. Створювалося все поетапно, збирали психодіагностичний інструментарій, банк методик, налагоджували співпрацю з іншими службами, проводили семінари, одним словом – вчилися...

Головними завданнями діяльності психологічної служби району стали:

- збереження ставок та розширення мережі психологічної служби;
- надання соціально-психологічної допомоги всім учасникам навчально-виховного процесу, здійснення соціально-психологічного супроводу тих категорій учнів і батьків, які потребують особливої уваги з боку практичних психологів та соціальних педагогів;
- розвиток культури толерантної, конструктивної взаємодії учасників навчально-виховного процесу;
- сприяння подоланню негативних проявів поведінки дітей, підлітків та молоді, розвиток батьківської та педагогічної відповідальності;
- формування психологічно обізнаного педагогічного середовища;
- розвиток професійної компетентності працівників психологічної служби та ін.

Сільська школа несе в собі особливу життєзберігаючу функцію: буде школа на селі – буде і саме село. Ми, сільські психологи, у курсі всіх справ з психології, постійно проводимо заходи щодо реалізації обласних, регіональних програм та програм МОНУ, забезпечуючи їх психологічний

супровід. На рівні з міськими психологами приймаємо участь у конкурсах, нарадах, семінарах міжрайонних, обласних, Всеукраїнських рівнів.

ДОМППЦ, ДОППО надають нам консультації, збирають на методичні майстер-класи, забезпечують методичною літературою. Разом ми намагаємося розвивати і удосконалювати систему психологічної служби в сільській місцевості.

Сьогодні сільська школа — це школа з малою чисельністю учнів. А це означає, що для сільської школи психолог — недосяжна мрія. Зважаючи на це в практиці нашої роботи можна виділити два рівня психолого-педагогічного супроводу:

1 рівень – рівень закладу – ми виїжджаємо в навчально-виховні заклади і працюємо в одній команді з педагогічним колективом. Основна мета спільної діяльності – попередження виникнення гострих проблем розвитку дитини, допомога в вирішенні актуальних задач розвитку, навчання та соціалізації, навчальні труднощі, порушення емоційно-вольової сфери тощо. Такі зустрічі сприяють розвитку психолого-педагогічних компетенцій учнів, батьків, педагогів.

2 рівень – рівень служби – якщо проблеми не вдається вирішити на рівні закладу, то вони стають предметом діяльності служби психологічної підтримки. Батьки запрошуються для консультацій та індивідуальної роботи з дитиною, отримують допомогу від психологів, які спеціалізуються на визначеній проблемі. Організований консультативний пункт психологічної допомоги, котрий працює щочетверга на базі Черкаської ЗОШ. Формується цікавий досвід роботи, тому що малочисельність сільських шкіл і класів створює реальні можливості для здійснення індивідуально-орієнтованого навчання і виховання.

Запорукою просвіти педагогів у нашому районі є також психолого-педагогічні семінари, котрі проводяться не менше чотирьох разів на рік у кожній із шкіл, на різні тематики, наприклад: «Адаптація учнів п'ятих класів», «Профілактика емоційного вигорання вчителів», «Стрес та шляхи

виходу з нього», «Підліток – який він?» тощо. На таких семінарах педагоги отримують відповіді на велику кількість питань, які турбують їх, а також мають нагоду поспілкуватися, відпочити та гарно і з користю провести свій час.

Для здійснення методичного супроводу роботи практичні психологи мають пріоритетний напрямок своєї роботи на кожний місяць:

- вересень-жовтень – адаптація учнів 1 класу до навчання;
- листопад – адаптація учнів 5 класу до навчання;
- грудень – психологічний супровід обдарованих дітей;
- січень – психологічний супровід дітей «групи ризику»;
- лютий – проведення профорієнтаційної роботи; психологічний супровід дітей з особливими потребами;
- березень – психологічний супровід атестації вчителів, робота з батьками;
- квітень – робота із старшокласниками по підготовці учнів 11 класу до ДПА, ЗНО;
- травень – інклюзивна освіта, діти з особливими потребами;
- червень – психологічний супровід оздоровлення сільських дітей в пришкольних таборах відпочинку.

У контексті нових викликів, що постали перед країною, особливої уваги потребує діяльність працівників психологічної служби з надання соціально-педагогічної і психологічної допомоги постраждалим внаслідок окупації Криму і Севастополя та бойових дій на Сході України. У ситуації конфлікту в зоні АТО та в період після його припинення певна частина населення стає особливо вразливою до ситуацій порушення їхніх прав, потрапляння в складні життєві обставини, перенесення насильства тощо.

В нашому районі в школах, розташованих в військових містечках, навчаються діти, батьки яких перебувають, були поранені або загинули в зоні АТО, в населених пунктах району розміщений значний відсоток внутрішньо переміщених осіб. У педагогів виникла необхідність

переглянути практику виховної роботи та захисту дітей у навчальному закладі. Психологи можуть зробити багато для того, щоб заспокоїти учнів і допомогти їм адекватно ставитися до подій, відновити базове відчуття безпеки. Виходячи з аналізу соціальних, психологічних, правових, педагогічних проблем вразливих категорій учасників навчально-виховного процесу, основними актуальними напрямками роботи з дітьми та батьками для нас стали: виявлення осіб групи ризику та організація надання їм необхідної допомоги; формування знань про соціально-політичні події в Україні в зрозумілих дітям категоріях; формування навичок протистояння інформаційній війні; вирішення конфліктів внаслідок зростання рівня агресії в суспільстві. Психологи району пройшли дводенний тренінг «Перша психологічна допомога, спрямована на дітей» за програмою Save the Children (25-26/02/2015, Павлоград), підвищують кваліфікацію з проблеми «Навички кризового консультування та розвиток психосоціальної стійкості до стресу»; провели міжрайонний супервізійний семінар-практикум практичних психологів та соціальних педагогів Новомосковського та Дніпропетровського районів «Подолання наслідків посттравматичного синдрому у дітей та членів родин як внутрішньо переміщених осіб», постійними стали виступи перед класними керівниками та батьками щодо профілактики посттравматичних стресових розладів у дітей.

Так, психологом Черкаської ЗОШ Коробко І. М. розроблено алгоритм соціально-психолого-педагогічної роботи із учнями, батьки яких перебувають, поранені або загинули в зоні АТО, родиною, класним колективом в цілому. В результаті підвищено рівень обізнаності педагогічного колективу про вразливі групи в період військового конфлікту та надання необхідної допомоги, визначено основні напрями та зміст соціально-психолого-педагогічної роботи з дітьми та батьками, складені рекомендації класним керівникам та батькам (Додаток 1).

З метою подальшого розвитку служби практичної психології в системі освіти Новомосковського району в перспективі планується впровадження в систему соціально-психологічного супроводу он-лайн спілкування з учнями, педагогами, батьками; інтерактивного консультування з використанням веб-камер.

Підводячи підсумок, можна сказати, що психологічна служба Новомосковського району затребувана, і хоча розвивається вона в непростий час, психологи завжди знаходяться в творчому пошуку, намагаються вдосконалювати свої знання та вміння, з вдячністю приймають поради колег та залюбки діляться власним досвідом.

Додаток 1

Індивідуальний супровід адаптації новоприбулих учнів до Черкаської ЗОШ І-ІІІ ст. та до класних колективів. Проведено превентивна робота з дезадаптації у вигляді колективних ігор у класах, вивчено соціометричні відносини класів. Учні проходять індивідуальну діагностику тривожності (Тест Філіпса), визначається рівень їх самооцінки та домагань, здійснюється корекційна робота зі страхів.	Учні, що навчаються у навчальному закладі
Консультативну допомогу мають змогу отримати батьки негайно в разі потреби та щочетверга, про що вони повідомлені	Батьки переселених дітей, які є внутрішньо переміщеними особами, учасники АТО
Класні керівники проінструктовані щодо створення умов для збереження психічного здоров'я постраждалих в бойових діях, переселених, біженців, членів їх сімей. Здійснюється соціально-педагогічний патронаж (відвідування учнів за місцем проживання, індивідуальні бесіди з батьками учнів щодо потреби в консультаціях та допомозі профільних спеціалістів)	Класні керівники, в класах яких навчаються учні
Індивідуальні консультації. Виявлення стану тривожності у дітей, рівень страхів, гіперактивності, агресивності, замкнутості тощо (Проективні методики вивчення особистості). Вивчення мікроклімату класних колективів, в яких навчаються діти учасників АТО	Діти учасників АТО
Індивідуальні особисті консультації, Розміщення інформаційних матеріалів на сторінці психолога на сайті школи, власному блозі, сайті	Сім'ї учасників АТО
Виступ на засіданні МО класних керівників «Як зберегти психічне здоров'я учнів у зв'язку із сучасною соціально-політичною ситуацією»	Класні керівники, в класах яких навчаються учні, батьки яких є

	учасниками АТО
Індивідуальна корекційна робота при посттравматичному стресовому розладі	Робота з дітьми загиблих на Майдані, учасників АТО, інших військових діяч
Психотерапевтична робота	Сім'ї загиблих на Майдані, учасників АТО, інших військових діяч
Класні керівники класів «зони ризику» проінструковані щодо створення умов для збереження психічного здоров'я учнів	Класні керівники, в класах яких навчаються діти загиблих на Майдані, учасників АТО, інших військових діяч
Індивідуальні консультації Виявлення стану тривожності у дітей, рівень страхів, гіперактивності, агресивності, замкнутості тощо (методики вивчення особистості)	Діти поранених учасників зазначених подій
Години психолога, заняття-тренінги «Правила безпеки під час проведення АТО»	Учні школи
Інформаційно-просвітницька групова консультація для вчителів-предметників щодо особливостей поведінки з учнями у зв'язку із сучасною соціально-політичною ситуацією	Педагогічний колектив
Виступи на загальношкільних, класних батьківських зборах «Як поводитись під час гібридної війни», «Як уберегти психіку дитини під час АТО», «Інформаційна війна: як протидіяти тиску»	Батьки школярів
Групова терапія для учнів «Єдина країна і клас наш єдиний»	Діти, в яких виникли проблеми у зв'язку із сучасною соціально-політичною ситуацією.
Індивідуальна консультаційна робота (типові запити): - як поводитись з дітьми загиблих в АТО - як впоратись з хвилюванням за чоловіка, що перебуває в зоні бойових дій - як поводитись під час спілкування в соціальних мережах	Члени педагогічного колективу, в яких виникли проблеми у зв'язку із сучасною соціально-політичною ситуацією
Індивідуальна консультаційна робота (типові запити) - як розповісти дитині про загибель батька, родича - як пояснити дитині, що відбувається - як працювати зі страхами	Члени сімей, в яких виникли проблеми у зв'язку із сучасною соціально-політичною ситуацією

Скряга Надія Василівна, методист районного відділу освіти Новомосковської райдержадміністрації

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА ПАВЛОГРАДСЬКОГО РАЙОНУ

Кадровий склад – 13 фахівців, з них 9 практичних психологів та 3 соціальних педагога. Працює 1 методичне об'єднання. Очолює службу методист з психологічної служби Казаченко Тетяна Анатоліївна. Представляє службу досвід роботи Аргат Ольги Іванівни, практичного психолога Межирицького НВК КДНЗ «Сонечко»

Психосоціальна підтримка дітей і молоді, що знаходяться в складних життєвих обставинах

Хотілося б розпочати з того, що третина моєї роботи як практичного психолога присвячена дітям, які опинилися в складних життєвих обставинах. Статус нашого навчального закладу – НВК з інтернатним відділенням. Через наше інтернатне відділення проходять як дошкільнята так і одинадцятикласники. Практично всі ці діти потрапляють до нас із неблагополучних сімей. У таких сім'ях зазвичай дорослі конфліктують один з одним, ведуть аморальний спосіб життя, не працюють. Діти бачать таку поведінку і починають наслідувати батьків, приносячи її в соціальні інститути. Вони відчувають себе покинутими, непотрібними.

Такі несприятливі сімейні стосунки порушують психічний розвиток дитини. Внаслідок чого у дітей спостерігаються недостатньо сформовані вікові соціальні навички, відсутній особистий досвід. Вони мають труднощі в пристосуванні до життя.

Для дитини непросто зрозуміти, що сталося в родині, що часом призводить до переживання безпорадності і тривоги. Важливо усвідомлювати, що дитина переживає такі ж сильні почуття з приводу травматичних подій, як і дорослі. У деяких дітей ці переживання можуть

виникнути відразу ж після події, у інших – через деякий час. Кожна дитина може реагувати по різному, навіть якщо це діти з однієї родини. Реакції дітей на травматичні події залежать від емоційного стану, чутливості та характеру дитини, її віку тощо.

Травматичною подією тут виступає для дітей – вилучення з сім'ї. Розглянемо деякі реакції дітей, які були зафіксовані в ході роботи. Першою реакцією, з якою ми зіткнулися був страх втратити батьків. Цей страх виражався в основному у дошкільнят, а саме в підвищеній прив'язаності до батьків, особливо до мами, бо мами найчастіше їх відвідували. Також це проявлялось у плачі. Тривога набула вияву і у порушенні сну. Старші діти демонстрували, швидше, контрфобічні реакції: бажання бути сильними, переважала агресивна поведінка. Так, двоє дітей з однієї сім'ї, різного віку (старшому хлопчику 17 років, меншій дівчинці 9 років), які стали сиротами, відреагували по різному на зміну соціального середовища. Сестричка ще не втратила довіру до людей і погодилась увійти в прийомну сім'ю, а старший брат навідріз відмовився від нової сім'ї. Наслідком такої реакції, на мою думку, є перебування в попередній сім'ї, яка відмовилась від дітей, в зв'язку з розлученням прийомних батьків. Були навіть такі випадки, коли діти не хотіли виходити до матері та дивитися їй у вічі. В основному у нашому інтернатному відділенні проживають діти, з багатодітних сімей. Деякі дошкільнята в перші дні перебування у нашому закладі боялися, що можуть втратити своїх братів та сестер. Це проявлялося в небажанні знаходитися окремо один від одного. Як би там не було всі діти прагнуть уваги, і щоб її отримати часто ображають один одного, вік при цьому не має значення: це можуть бути і дошкільники, і учні початкової школи і підлітки, демонстративно себе поведуть частіше учні початкової ланки та підлітки.

Саме тому першим етапом психосоціальної підтримки виступила адаптація дітей до закладу.

Метою профілактично-корекційної та розвиваючої роботи практичного психолога в адаптаційний період з дітьми виступили:

- забезпечення відповідних психологічних умов для нормального самопочуття дитини в закладі;
- попередження психологічних перевантажень або зривів, забезпечення індивідуалізації виховання та розвитку дитини;

Ми прагнули:

- формувати емоційний контакт (категорії «дитина – дорослий», «дитина – дитина»);
- формувати довіру дитини до психолога, вихователя, вчителів;
- забезпечити емоційне спілкування на основі спільних дій, які супроводжуються: посмішкою, ласкавою інтонацією, виявленням турботи до кожного;
- індивідуалізація проведення занять, а саме: на першому етапі заняття повинні проводитися індивідуально;
- здійснення поступового залучення в колектив однолітків;
- проведення ігор та вправ з врахуванням: бажання, емоційного стану, рівня проходження адаптаційного періоду.

Ми спробували побудувати роботу згідно класифікації етапів процесу адаптації, яка запропонована Безруких М.М., Єфімова С.Л.: «Буря» (ознайомлюючий блок), «Буря затихає» (реконструктивно – формуючий блок), «Штиль» (підсумковий блок).

Ознайомлюючий блок

Час спілкування з дитиною використовується в залежності від емоційного стану дитини

Завдання:

1. Забезпечення емоційного комфорту дитини в період перших днів перебування в інтернатному відділенні.
2. Сприяння розвитку почуття захищеності спокою, комфорту.

3. Організація спільної діяльності дітей з працівниками закладу.

Основні засоби досягнення завдань цього блоку є: сумісні ігри, заспокійливі етюди, вправи на релаксацію, ознайомлення дитини з територією закладу, з працівниками із режимом закладу. Зниження рівня особистісної тривожності, залучення дитини до відвідування школи чи дитячого садочка.

Приведу як приклад деякі заняття з дітьми по адаптації.

Заняття із дітьми дошкільного віку

Мета: Забезпечення емоційного комфорту в перші дні відвідування закладу. Сприяння розвитку почуття захищеності, комфорту, спокою в дитини.

Матеріали: пластилін, глиняне яскраве горнятко та паперова незвичайна серветочка.

Хід заняття:

Ти і я-

Кожен має з нас ім'я.

Час настав для вас, малята,

Всім ім'я своє назвати.

(З допомогою іграшки психолог знайомиться з малюком, за бажанням малюка з однолітками)

Ритуал «Подаруємо сльози хмаринці»

Дитині пропонується намалювати, зліпити сльози і подарувати хмаринці, зазначивши, що хмаринка їх забере собі і на вулиці піде дощик, хмаринка буде плакати, а ти ні (*виконується коли дитина довго плаче і не може заспокоїтись*).

Етюд «Веселе горнятко»

Психолог: подивись яка у мене гарненька серветочка. Вона дуже хоче тобі допомогти, щоб ти не плакав (*витерти серветкою сльози за дозволом дитини*). А зараз наша серветочка хоче відпочити, давай її обережно

складемо і покладемо в це чарівне горнятко де живе весела жабка-скрекотушка.

Вправа на релаксацію «Жабки»

Змалюємо скрекотушок –

Тягнемо губи аж до вушок.

Потягнемо, перестанемо,

І усміхненими станемо.

Пальчикова гімнастика «Дзеркало»

Ти у дзеркальце дивись,

Руки всі повторюй.

Пальці вгору - пальці вниз,

Раз - угору, знову - вниз

В кулачки збирайтесь,

Потім випрямляйтесь.

(Долоні рук стоять на ребрі одна проти одної. Далі рухи за текстом).

Ритуал «Прощання» (в кінці кожного заняття дорослий пропонує дитині вибрати емоційну краплинку, або будь-яку іграшку з якою малюк хоче попрощатися до наступного заняття, визначається емоційний стан дитини)

Заняття для дітей шкільного віку

Мета: познайомити дітей один з одним, профілактика соціальної дезадаптації

Матеріали: м'яч

Хід заняття

Вправа «Вітальна».

Треба разом привітатись: Добрий день! (діти відповідають)

Дружно, голосно сказати:- Добрий день!

Вліво, вправо поверніться,

Туди-сюди посміхніться: - Добрий день!

У долоні поплескайте: - Добрий день!

Дружно, всі, не відставайте: - Добрий день!

Вправа: «Давайте познайомимося». Діти з психологом стають у коло. Психолог тримає м'яч. Дитина називає своє ім'я та кидає м'яч дитині, яка стоїть поруч із нею. Та дитина яка зловила м'яч називає своє ім'я та ім'я того від кого вона отримала м'яч. Тут важлива участь психолога, так як діти з його допомогою швидше запам'ятовують його імена один одного. Зазвичай діти із задоволенням грають у цю гру, але її можна і урізноманітнити, наприклад: замість м'яча передавати іграшку. Варіантів може бути безліч.

Вправа «Мікрофон». Діти сидять (або стоять) в колі. По колу передається уявний «мікрофон», а хто його тримає – розкаже щось про себе.

Вправа «Шикуйтеся за зростом!». Учасники стають у щільне коло й закривають очі. Їхнє завдання: не розплющуючи очей, вишикуватися за зростом. Після виконання завдання вони одержують команду: «Розплющити очі!», щоб побачити, що із усього цього вийшло. По закінченні гри проводиться обговорення, наскільки складно було виконувати це завдання і як себе почували учасники.

Примітка. Гра-вправа може мати кілька варіантів: наприклад, шикуватися з урахуванням кольору очей (від найсвітліших до найтемніших – зрозуміло, не заплющуючи очі), кольору волосся і т. д.

Вправа: «Який я?» Завдання дітей дати якнайбільше відповідей на запитання який я? Вправа може виконуватися як усно так і письмово.

Вправа «Про мене сказали б...» Учасники сидять у колі, кожен по черзі говорить фразу, яка розпочинається зі слів: «Про мене б сказали, що я...»

Вправа «Коштовність» Уявіть собі, що ви тримаєте в кулачках щось дуже цінне, дороге для вас і хтось хоче у вас це відняти. Ви стискаєте кулачки все міцніше і міцніше (пауза) ще міцніше, вже побіліли кісточки, кисті починають тремтіти (пауза). Але ось він пішов, а ви розтискайте свої

кулачки, пальці стають розслабленими, кисті рук спокійно лежать на колінах (пауза) вони відпочивають. (повторити 2-3 рази).

«Ритуал прощання» Кожному учаснику надається можливість висловити свої почуття, яких він зазнав під час заняття, побажання ведучого, а також отримати відповіді на виниклі питання. Учасники заняття сидять по колу і по черзі продовжують запропоновані фрази: «Я зрозумів...», «Мене здивувало...», «Я відчув...», «Гадаю...», «Мені сподобалося...» тощо.

«Буря затихає» (реконструктивно-формулюючий блок)

1. Формувати вміння у дітей встановлювати контакти одне з одним, розвивати навички співпраці, переходу від «Поруч» до «Разом».
2. Активізувати потреби в довірливому спілкуванні з оточенням.
3. Зняття емоційної напруги, розвиток емпатії, тактильного відчуття, створення позитивного емоційного клімату.

Основні засоби досягнення завдань цього блоку є: ритуали, сумісні ігри, заспокійливі етюди, вправи на релаксацію.

Мета: формування самостійних, та з допомогою і підтримкою однолітків, рухових дій дитини. Створення умов для психоемоційного розслаблення і зняття нервово-психічного напруження дитини. Розвиток самоповаги, прийняття себе та усвідомлення свого «Я».

Заняття

Мета: розвиток вміння у дітей встановлювати контакти одне з одним, розвивати навички співпраці, зняття емоційної напруги, розвиток емпатії, тактильного відчуття, створення позитивного емоційного клімату

Матеріали: фломастери, олівці, журнали, ножиці, ватман, музичний супровід

Ритуал «Привітання»

Треба разом привітатись: - Добрий день! (діти відповідають)

Дружно, голосно сказати: - Добрий день!

Вліво, вправо поверніться,

Туди-сюди посміхніться: - Добрий день!

У долоні поплескайте: - Добрий день!

Дружно, всі, не відставайте: - Добрий день!

Вправа «Давай пошепочемо» Розмова пошепки зацікавлює та заспокоює дітей. Дитині пропонується повторити фразу за дорослим (наприклад: *давай з тобою дружити*). Після цього запропонувати пошепки сказати відповідь.

Етюд «Хвилинка танцю» (елемент танцювально-рухової терапії) Дорослий вмикає приємну музику. Починає танцювати сам і запрошує до танцю всіх дітей. Усі танцюють так як вміють і так як хочуть. Психолог дає дітям відчути, що вони не самотні, дозволяє випустити енергію.

Вправа «Пізнай себе» Дітям пропонується погладити себе по голові однією рукою потім іншою, погладити свого товариша, також потримати себе легенько за вухо одне потім інше, міняючи руки... Дитина по чергово змінює рухи рук доторкуючись до своїх частин тіла.

Вправа «Плутанина» Учасники встають у коло та простягають праву руку в напрямку до центру кола. За сигналом ведучого кожен гравець знаходить собі «партнера в рукостисканні». Кількість гравців повинна бути парною. Потім усі учасники простягають ліву руку і також знаходять собі «партнера в рукостисканні» (дуже важливо, щоб це була не та ж сама людина). І тепер завдання учасників полягає в тому, щоб розплутатися, тобто знову вишикуватися в коло, не роз'єднуючи рук. Задачу можна ускладнити тим, що заборонити всіляке словесне спілкування.

Виготовлення колажу на тему «Наші захоплення». Обговорення.

«Ритуал прощання» Кожному учаснику надається можливість висловити свої почуття, яких він зазнав під час заняття, побажання ведучого, а також отримати відповіді на виниклі питання. Учасники заняття сидять по колу і по черзі продовжують запропоновані фрази: «Я

зрозумів...», «Мене здивувало...», «Я відчув...», «Гадаю...», «Мені сподобалося...» тощо.

«Штиль» (підсумковий блок). На даному етапі в роботу можна включати ігри – інсценізації, вправи з соціальної поведінки, використання нетрадиційних технік, використання комп'ютерних розвиваючих технологій.

Завдання підсумкового блоку:

1. Забезпечити повноцінний психофізичний розвиток дитини.
2. Закріпити вміння дітей діяти спільно в колективі однолітків.
3. Забезпечити стабілізацію позитивних емоцій, навичок комунікацій.

Мета: сприяти розвитку взаємодії дитини з однолітками не лише в ігровій а й у трудовій, навчальній діяльності. Активізувати прагнення самостійно зорієнтуватися в нових умовах. Створювати умови для розвитку її творчого потенціалу.

Заняття

Мета: закріпити вміння дітей діяти спільно в колективі однолітків

Матеріали: заготовки тіста

Хід заняття:

Вправа «Привітаємось частинами тіла» Психолог: «Ми звикли вітати один одного словами «Добрий день», «Привіт», але сьогодні ми з Вами спробуємо привітатися один з одним незвичним для нас способом, а саме частинами свого тіла. Для цього нам треба встати зі своїх стільчиків і рухаючись по кімнаті слухати що я вам буду говорити. Привітайтеся руками, привітайтеся ногами, привітайтеся спинками.....»

Використання нетрадиційних технологій ліплення «Тістопластика»

Рецепт тіста «Муле патат»: 4 склянки борошна, 4 склянки води, 1 склянка крохмалю, 4ст.л. олії, 2ст.л. лимонної кислоти, 1 склянка солі "Екстра"

Змішати всі компоненти, варити, помішуючи поки не загусне, вимісити добавляючи харчові барвники. Сохне на повітрі, без випікання.

Не липне до рук, приємне на дотик. Зберігати можна в холодильнику до 4 місяців. Ліплення з тіста за бажанням дитини

Ритуал «Прощання» Кожному учаснику надається можливість висловити свої почуття, яких він зазнав під час заняття, побажання ведучого, а також отримати відповіді на виниклі питання. Учасники заняття сидять по колу і по черзі продовжують запропоновані фрази: «Я зрозумів...», «Мене здивувало...», «Я відчув...», «Гадаю...», «Мені сподобалося...» тощо.

В цілому робота по адаптації була спрямована ще й на подолання психологічного бар'єру (настороженості, недовіри), перебудову самооцінки. Особливе місце на даному етапі займали бесіди, тренінгові вправи, спостереження. Ми прагнули створити позитивний емоційний клімат у колективі, надати допомогу дитині в усвідомленні своїх емоцій і почуттів. Високо ефективним стало колективне малювання, читання казок за ролями. Включення в адаптаційний процес інтерактивних технологій (імітаційних ігор: сюжетно-рольова, дидактична, рефлексивна), в ігровій формі діти «проживали» різні життєві ситуації.

Після занять обов'язково відзначалася позитивна динаміка в соціально-поведінковій сфері, в міжособистісних відносинах, емоційних контактах.

Велика увага приділялася виробленню позитивного ставлення до вимог дисципліни, режиму дня, встановлення довірливих контактів з вихователями.

Наш навчальний заклад не обмежується в роботі з дітьми, які потрапили в СЖО, роботою психологічної служби. Досягнути позитивного результату у підготовці дитини до успішної соціалізації можна лише в комплексі. Тому ми паралельно залучаємо до співпраці у вирішенні цього завдання службу у справах сім'ї і молоді, кримінальну міліцію, громадськість як соціальних спонсорів. Всі служби мають свої завдання,

але разом ми йдемо до головної мети - формуємо соціально адаптовану, успішну особистість, відповідальну за власне життя.

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА ПЕТРИКІВСЬКОГО РАЙОНУ

Кадровий склад – 8 практичних психологів. Працює 1 методичне об'єднання. Очолює службу методист з психологічної служби Терехова Наталія Миколаївна.

Становлення психологічної служби району

Перше, що хочеться зробити, це розповісти про першого психолога нашого району.

Морока Тамара Володимирівна. Завідуюча районним методичним кабінетом відділу освіти Петриківської районної адміністрації, керівник психологічної служби при відділі освіти з 1996 року.

Стаж роботи в службі 19 років. Категорія – вища. Спеціальність: «Психологія та соціальна педагогіка».

Про Тамару Володимирівну.

Вся життєва програма людини закладається ще в дитинстві, тому і виник крилатий вислів: «Всі ми родом із дитинства».

В малокомплектну Сухохуторську початкову школу забігла маленька дівчинка з великими блакитними очима. Зоя Михайлівна побачила сором'язливе маля та на порозі лагідно запитала: «Чого тобі, дівчинко?»

- Хочу записатися до школи,- відповіла гостя.
- Скільки ж тобі років?
- Чотири... Я знаю букви і можу писати.

- Маленька ще ти. Приходь, як підростеш, тоді і візьмемо тебе у перший клас,- погладила світлу голівку вчителька.

Тамара вже тоді знала, що буде вчителькою. З якою насолодою разом із однокласниками тісеньким колом вона стояла біля учительського столу, коли Зоя Михайлівна уважно переглядала учнівські зошити, водячи гострим пером, вмокаючи його в червоне чорнило, виправляла помилки та ставила червоні оцінки. Особливо красивою у неї була п'ятірка. І всім школярам хотілося її отримати від вимогливої вчительки.

А вдома разом з іншими дітьми грала «в школу» і вчителювала над ними маленька Тамара. У класі їй завжди було незрозуміло, чому іншим дітям важко рахувати, навіщо потрібні лічильні палички, якщо й так ясно, який буде результат, чому сусід під партою перебирає пальчики, щоб сказати відповідь? Чому хтось вірш запам'ятовує швидко, а комусь потрібно для цього багато часу? Чому одні люди завжди радісні та привітні, а інші сумні та злі?

...До самозабуття школярочка «учила» своїх друзів на перерві з крейдою біля дошки...

Йшли роки. Нікопольське педагогічне училище вперше відкрило перед студенткою поняття «психології».

Продовжила вивчати психологію вже у вузі. Життєвим девізом завжди залишався такий: «Я люблю вас, люди!».

Напевно й не дивно, що саме цій людині довірили очолювати психологічну службу району.

Коротко про становлення психологічної служби розповідає сама Тамара Володимирівна.

В середині буремних дев'яностих років ХХ століття, коли змінювалися вектори розвитку держав, народжувалася національна свідомість, стверджувалися нові постулати взаємин, спілкування, відносин

між людьми, державами, відбувався на наших очах злам епох, тисячоліть, - людина як особистість губилася в цій круговерті, часто не знаючи як себе поводити, що робити, страждала від безвиході, мліла душею за себе та за дітей від страху та роздвоєності не бачачи виходу. Тому освітяни як одні з далекоглядних та передбачливих членів суспільства, зрозуміли, що потрібно вишукати важелі, що можуть спасти маси від безжальної душоги часу.

Таким рятівником стала психологічна допомога різним верствам населення. Згодом стала наразі потреба об'єднати розрізнені пункти психологічної допомоги в психологічні служби та психологічні центри, служби зайнятості з метою надання фахової професійної психологічної допомоги, консультацій для тих, хто підняв прапор спасіння людських душ та став пробиратися тернистими шляхами місіонерів психології в народ.

Мудрий завідуючий Петриківським відділом освіти Тимошенко Михайло Олексійович, зрозумівши суть проблеми «завербував» вісім небайдужих педагогів із стажем 20-25 років пройти дворічну перепідготовку при Дніпропетровському Державному університеті на предмет здобуття другої вищої освіти психолога.

Безпальча Валентина, Брижа Людмила, Головаха Ірина, Кісіль Євгенія, Могильна Ніна, Морока Тамара, Юхименко Любова, Кваша Галина стали першопрохідниками у становленні психологічної служби Петриківського району.

Багаж знань виявився значущим. Екзамени здали, а дипломи не змогли відразу отримати. Бо тепер по законам незалежної України – друга освіта має бути платною. Коштів в учителів, звичайно, не було щоб внести велику на той час суму за навчання одним махом і отримати документ. Ті, хто зміг це зробити, збирали з миру по нитці, вишукуючи необхідну суму, бо і заробітної плати в учителів було недостатньо.

Багатостраждальні дев'яності привели в школу психологів-мучеників, а в школі при її бідності зайвих ставок для нових працівників

не знайшлося. Проте, Міністерство освіти розробило демократичні навчальні плани, в яких була інваріантна та варіативна частини, і з останньої можна було брати години психології на спецкурси та гурткові заняття. Де на громадських засадах, де через ставки в сусідніх школах було введено ставки психологів. При відділі освіти в 1996 році створили психологічну службу, яку очолила завідувача методичним кабінетом Морока Тамара Володимирівна. Безпальча Валентина Іванівна була керівником методичного об'єднання. Яких тільки питань та завдань не ставила перед собою новоспечена служба! Це було море питань діяльності на безмежному цілинному просторі суспільного життя! Усім учасникам освітнього процесу потрібна була допомога «відразу та негайно». Доводилося вирішувати питання насилля в сім'ї, підліткові проблеми, проблеми девіантної поведінки, дитячої злочинності, допомоги в навчанні тощо. Треба було формувати нові підходи у освіті: дитино-центризм, боротьба з авторитаризмом та консервативністю вчительської спільноти, визнання батьків та громадськості рівноправними учасниками навчального процесу, що тепер ставилися замовниками освітніх послуг. А вчителя треба було навчити бути виконувачем та надавати якісні освітні послуги, формувати нового керівника-лідера та менеджера, озброювати його психологічними знаннями для підтримки в складному управлінському механізмі.

Життя іде вперед. На зміну старшому поколінню психологів, що заклало основу, фундамент психологічної служби району прийшло молоде талановите покоління працівників, що обожають свою професію. Хоменко Тетяна, Дубовик Віталій, Ганжа Валентина, Федорчук Наталія. В різні часи 2000 – х років працювали психологами в дитсадках Корінко Ірина, Гордісва Ірина, Прянікова Світлана, Носуля Валентина, Лісна Мар'яна, Лантух Галина зараз продовжують традиції своїх попередників.

Знову настала пора змін. І знову людям потрібна підтримка, бо соціальна нестабільність вносить свої корективи.

Та головне - не загубити в цьому вирі подій дитину, стабілізуючи її ще слабку психіку, дати дорогу в життя, допомогти досягнути подальшу програму дій, траєкторію розвитку.

Хочеться усім колегам побажати творчих злетів, добра, наснаги, здійснення бажань!

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА ПЕТРОПАВЛІВСЬКОГО РАЙОНУ

Кадровий склад – 5 практичних психологів. Працює 1 методичне об'єднання. Очолює службу методист з психологічної служби Волік Світлана Олександрівна.

Функціонування та перспективи розвитку психологічної служби Петропавлівського району

Згідно діючого плану заходів щодо розвитку фахового об'єднання практичних психологів ЗНЗ району, у розділі «Розвиток мережі та управління психологічною службою» питання про стан та перспективу розвитку психологічної служби постійно перебуває на контролі та розглядається на засіданнях районного відділу освіти. РМО психологів, працює над проблемною темою: «Психологічне забезпечення підвищення якості освіти шляхом упровадження ефективних традиційних та інноваційних технологій»

На кінець звітнього навчального року в системі освіти Петропавлівського району *налічувалось 18 навчальних закладів*. Відповідно до ст.21 Закону України «Про освіту» у системі освіти діє психологічна служба. У загальноосвітніх школах району працює 4 практичних психологи (психологи Петропавлівської ЗОШ І-ІІІ ст.№2, Брагінівської

ЗОШ I-III ст., Троїцької ЗОШ I-III ст. працюють на 0.5 ставки, а в Миколаївській ЗОШ I-III ст. – 1 ставку). Посади вводяться при наявності фахівця.

Методистом райво, який відповідає за фахове методичне об'єднання постійно надається методична допомога шкільним психологам з планування роботи, дотримання нормативної документації, тощо. Основними функціями керівника є інформаційна, методична та організаційна робота. Робота на навчальний рік планується відповідно до плану роботи методичної ради відділу освіти, планів роботи Обласного центру практичної психології. Засідання ФМО протоколюються.

Фахове методичне об'єднання практичних психологів ЗНЗ району працює згідно плану роботи об'єднання на навчальний рік. Тематика засідань обговорюється з колегами. У плануванні роботи ФМО враховуються наступні принципи :

- узгодження з нормативними документами;
- актуальність питань, які будуть розглядатися;
- систематичність;
- наступність.

На виконання плану заходів щодо розвитку ФМО в роботі методиста запроваджено технологію оцінки якості діяльності.

Фахове методичне об'єднання забезпечує своєчасне і систематичне вивчення психофізичного розвитку дітей, сприяє виконанню освітніх і виховних завдань навчальних закладів. Крім виконання обов'язкових нормативних актів, що стосуються психологічного супроводу, ФМО дотримується Положення про районне фахове методичне об'єднання практичних психологів. Згідно річному плану ФМО, для підвищення ефективності діяльності практичних психологів, систематично проводяться семінари, семінари-практикуми, наради, методичні виставки. Шкільні практичні психологи беруть активну участь у роботі ПМПК. Методистом, який керує методичною службою району, ведеться робота по

створенню інформаційно-методичного фонду, систематизуються методичні матеріали. Іде робота по створенню кожним практичним психологом картотеки по використанню діагностичних методик.

Для підвищення якості профілактичної роботи з дітьми з девіантною поведінкою розроблено та впроваджено в практику діяльності шкільних психологів технології профілактичної роботи з учнями з девіантною поведінкою. Розроблено ряд рекомендацій педагогам та батькам щодо профілактики агресивної поведінки у дітей та підлітків, вчасне виявлення факторів ризику .

Однією з актуальних проблем розвитку ЗОШ району є робота з обдарованими учнями. Шкільними психологами ведеться робота по розробці та удосконаленню технології психологічного супроводу обдарованої дитини, комплекс психолого-педагогічних методик для діагностики розвитку творчих здібностей учнів.

Основними завданнями психологічної служби району є:

1. Надавати психологічну і соціально-педагогічну допомогу постраждалим, переселеним, біженцям, членам їх сімей і родичам загиблих в ході АТО.
2. Підвищити психологічну компетентність керівників навчальних закладів району, спрямувати їх на підтримку.
3. Регулювання і формування здорового соціально-психологічного клімату у педагогічному колективі і закладі в цілому.
4. Здійснювати розвиток мережі психологічної служби району.
5. Удосконалювати організаційний рівень функціонування служби.
6. Покращити методичне забезпечення служби.
7. Підвищити якість роботи працівників психологічної служби району.
8. Урізноманітнювати форми підвищення фахової майстерності працівників психологічної служби шляхом організації спецкурсів з актуальних напрямів діяльності.

9. Посилити контроль за дотриманням нормативно-правових документів , що регламентують діяльність соціально психологічної служби.
- 10.Проводити моніторинг усіх методичних посібників, інструментарію, яким користуються практичні психологи.
- 11.Сприяти організації роботи факультативів і гуртків з психології
- 12.Вивчати, узагальнювати та впроваджувати в практику роботи психологічної служби району досвід роботи працівників психологічної служби, які атестуються.

Створення соціально-психологічних умов

для розвитку психосоціальної стійкості до стресу у школярів

Мартиненко Любов Павлівна, практичний психолог школи

В сучасному навчальному закладі психологічна служба є важливою ланкою навчально-виховного процесу, яка забезпечує ефективну взаємодію всіх його учасників: адміністрації, вчителів, учнів та батьків, створюючи комфортні психологічні умови, які будуть сприяти розвитку індивідуальних здібностей учнів та їхньому особистісному зростанню.

В зв'язку з цим, я вважаю, що **задачами психолога та соціальних педагогів психологічної служби є:**

- здійснення зв'язку між учасниками навчально-виховного процесу;
- аналіз та попередження зон ризику психологічного характеру;
- підвищення психолого-педагогічної компетентності вчителів, батьків, адміністрації та психологічної культури учнів: як зрозуміти себе та інших, як допомогти собі у вирішенні проблемних питань, які виникають у повсякденному житті; як навчитися обирати життєву мету, допомогти дітям у професійному самовизначенні; вчити дітей навчатися та спілкуватися;
- соціальна профілактика поведінки, з метою попередження злочинності, алкоголізму, наркоманії, суїцидів, бродяжництва, правопорушень та інших асоціальних явищ серед неповнолітніх;

- соціально-психологічний супровід дітей, які потребують індивідуальної роботи та допомоги, довготривалого опікування.

Сучасний стан суспільного розвитку поставив перед школою та освітою принципово нове завдання – виховання особистості в умовах демократизації суспільних інститутів. Тобто забезпечення кожному учневі таких умов, за яких вони могли б найкращим чином реалізувати свої потенційні можливості та здібності.

Поставлена мета реалізується через створення психологічного простору навколо учнів та здійснюється у таких **напрямах:**

Діагностичний – індивідуальна та групова психодіагностика, планові та оперативні психодіагностичні та соціально-психологічні дослідження.

Консультаційний – психологічне консультування вчителів, батьків, учнів з приводу різного роду проблем, що виникають у навчально-виховному процесі, в загальній діяльності та в міжособистісному спілкуванні. Робота телефону «Довіри», з метою надання оперативної психологічної допомоги з забезпеченням повної анонімності.

Корекційно-відновлювальна та розвивальна робота спрямована:

- на розв'язання психологічних особистісних проблем та проблем, які виникають у міжособистісних стосунках;
- на розвиток особистісного потенціалу;
- на розв'язання конфліктів у повсякденному житті;
- на вирішення психологічних проблем в межах індивідуальної та групової роботи.

Освітньо-профілактичний – надання психологічної допомоги в попередженні та подоланні труднощів, які виникають у діяльності та спілкуванні між всіма учасниками навчально – виховного процесу: вікові психологічні особливості дітей, розвиток навичок спілкування учнів, вчителів та батьків, самопомога у вирішенні проблемних ситуацій, які виникають у повсякденному житті, як зберегти психологічне здоров'я вчителя – профілактика синдрому емоційного вигорання, як розвивати свій

креативний потенціал; використання різних психологічних методів, як можливості вирішувати різного роду проблеми.

Науково-методичний, просвіта:

- психологічна допомога класним керівникам та вчителям-предметникам при вирішенні психолого-педагогічних проблем, які виникають у навчально-виховному процесі, а також профілактика їх виникнення;
- психологічна допомога молодим вчителям в професійному рості;
- підвищення особистісної професійної компетентності та майстерності за допомогою самоосвіти, навчання в тренінгових групах, роботи в методичних об'єднаннях та різного роду майстер класах;
- розробка програм для індивідуальної та групової роботи з учнями, вчителями та батьками;
- розробка анкет для соціально-психологічних досліджень.

Систематизація банку даних – складання картотеки дітей, які потребують посиленої психолого-педагогічної уваги, заповнення індивідуальних карток, ведення документації соціально-психологічної служби.

Велике значення у своїй діяльності приділяю питанням психодіагностики. Саме психодіагностичні дослідження дозволяють з більшою точністю кваліфікувати те чи інше явище та описати його природу. Результати психодіагностики також дозволяють побачити напрямлення в якому можливо надати допомогу та прогнозувати розвиток виявлених тенденцій.

Саме тому у полі зору, в першу чергу у моїх дослідженнях знаходяться:

- діти 6-ти річного віку на стадії вступу, з метою вивчення особливостей психофізіологічного розвитку та рівня шкільної зрілості дитини;
- адаптація до навчання у першому класі;
- готовність дітей до навчання у середній ланці;
- адаптація 5-ти класників до навчання;

- вивчення психологічного клімату класних колективів, з метою визначення його особливостей та його оптимізації;
- особливості взаємовідносин «учень-класний керівник»;
- індивідуально-психологічні особливості дітей на різних вікових етапах;
- психологічний клімат класних колективів;
- поглиблене вивчення характеру проблем і прагнень учнів 2-11 класів, ціннісних орієнтацій, пріоритетів, ДВОР через вивчення системи цінностей-цілей та цінностей-засобів (Програма «Універсал»);
- групова та індивідуальна професійна діагностика учнів 7-х класів та 9-х класів, з метою індивідуалізації та профілізації у навчанні та формування особистісного професійного плану.

Враховуючи, головну мету навчально-виховного процесу та аналізуючи досвід роботи попередніх років актуальними постають наступні аспекти взаємодії:

- Партнерські взаємовідносини – рівноправство в спілкуванні;
- Взаємна активність та відповідальність за ситуацію;
- Діалогічність, наявність зворотного зв'язку.

Психологічна служба намагається взаємодіяти з учасниками навчально-виховного процесу (учнями, батьками, вчителями) в інтерактивному режимі і наші зусилля направлені на:

- поширення інформаційного поля;
- підвищення психологічної компетентності;
- особистісне зростання;
- профілактику конфліктів у спілкуванні;
- вирішення різного роду проблем, які виникають у контактах, діяльності, особистісному житті.

В своїй діяльності ми дотримуємось системності. Для нас це означає: взаємодіяти зі всіма учасниками навчально-виховного процесу,

відповідати їхнім актуальним потребам і сприяти розширенню системи життєвих цілей, цінностей та сенсів особистості.

У своїй діяльності ми керуємося посадовою інструкцією психолога та соціального педагога, нормативно-правовою базою, Законом про Освіту, Конституцією України, Правами дитини та етичним кодексом психолога. Ми намагаємося поширювати психологічне поле серед учасників навчально-виховного процесу, зацікавити інших власним прикладом та досвідом та нести цінності людини. Людини - з великої літери.

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА ПОКРОВСЬКОГО РАЙОНУ

Кадровий склад – 10 фахівців, з них 8 практичних психологів та 2 соціальних педагога. Працює 1 методичне об'єднання. Очолює службу методист з психологічної служби Ходарченко Наталія Володимирівна.

Психологічна служба в школах Покровського району

«Для людини немає нічого цікавішого,
ніж сама людина», - говорив В. Гумбольдт.

Таємниці людської душі, особливості внутрішнього життя особистості прагне осягнути наука психологія. Сьогодні її плодами користуються практично всі: бізнесмени, політики, соціологи, юристи, лікарі... В навчальні заклади України психологи прийшли на початку 90 - х років, а в 2016 році психологічна служба системи Дніпропетровщини відзначає 25 - річний ювілей.

Психологічна служба Покровського району формувалася поступово.

Сьогодні в школах Покровщини працюють вже досвідчені психологи: Аверіна Т.І. (Просянська ЗОШ І-ІІІст.), Гавриш С.І. (НВК «ЗОШ І-ІІІст. №1 — Покровський ліцей») Фалій О. О. (Гаврилівка ЗОШ), Колошва В.О. (Братська ЗОШ) та молоді, сповнені ентузіазму спеціалісти: Хоружа Н.В. (Маломихайлівський НВК «ЗОШ І-ІІІст. ДНЗ» ім. І.Г. Скакуна) Ю. Мурзьонкова — Петренко І.С. (Покровська ЗОШ І-ІІІст.№2), Северин Л. А. (Вишнівська ЗОШ І-ІІІст.), Міщенко Н.В. (Великомихайлівська ЗОШ І — ІІІст.) і соціальні педагоги Замфір А. М. (НВК «ЗОШ І-ІІІст. №1 — Покровський ліцей») та Чорнобривець О.А. (НВК ЗОШ І- ІІІст.№1 — Покровська гімназія). В районі працює оновлена психолого-медико-педагогічна консультація, яку очолює Весніна Н.В. Шлях у професію для кожного з них був, звісно, свій. Але всіх об'єднує небайдужість до проблем інших, бажання допомогти своїм вихованцям.

Об'єктом діяльності психологів є психологічні проблеми всіх учасників навчально-виховного процесу. Здійснюючи психологічний супровід, шкільні психологи вивчають індивідуальні психологічні особливості учнів з метою забезпечення особистісно орієнтованого навчання та виховання, допомагають у професійному самовизначенні старшокласникам, організовують та проводять тренінги, корекційно-розвивальні заняття, психологічні години, бесіди з метою розвитку інтелектуальних, творчих здібностей, підвищують психологічну культуру, виховують у своїх вихованців толерантність, вчать налагоджувати контакти з іншими, конструктивно вирішувати конфліктні ситуації, знайомлять з методами самопомогі в ситуаціях емоційного дискомфорту, пропагують здоровий спосіб життя, спонукають до самопізнання та самовдосконалення.

Разом з педагогами на семінарах, педагогічних радах, тренінгах, в психологічних студіях обговорюються проблеми навчання та виховання підростаючого покоління, намагаються знайти найоптимальніші шляхи їх вирішення. Психологи супроводжують експериментальну діяльність

освітніх закладів, які все частіше впроваджують різноманітні інноваційні програми.

Батьки можуть отримати відповіді на свої запитання, завітавши на індивідуальну чи групову психологічну консультацію.

Запорукою успішної діяльності кожного окремого психолога в своєму навчальному закладі є організація роботи методичного об'єднання.

Методичне об'єднання практичних психологів району «Діалог» було створене в 2005 році, воно стало важливою ланкою координування та керування психологічної служби району, створило умови для більш плідної ефективної взаємодії фахівців.

Проблема, над якою сьогодні працює МО нашого району - «Підвищення психологічної культури всіх учасників навчально-виховного процесу як умова особистісного розвитку»

Мета роботи методичного об'єднання, в першу чергу, організація простору з метою стимулювання професійного діалогу, обміну досвідом та розвитку рефлексії практичних психологів та соціальних педагогів; розширення спектру уявлень про техніки та технології роботи практичних психологів з учнями, батьками, педагогами, керівниками навчальних закладів; надання професійної та особистісної допомоги працівникам психологічної служби; створення єдиного банку інноваційних психологічних форм роботи, банку психологічного інструментарію, здійснення оцінки ефективності діяльності працівників служби.

Тематика засідань методичного об'єднання різнобічна, базується на існуючих теоретичних та практичних проблемах діяльності психологів, що виявляються за допомогою анкетування, бесіди, аналізу документації; розкриває як науково-методичні, так і організаційні питання. Серед них, наприклад, такі: «Психологічний супровід адаптації», «Діагностика як фундамент роботи практичного психолога навчального закладу», «Профілактика адиктивної поведінки», «Робота психолога по попередженню агресивності учнів», «Теорія брехні», «Психічне здоров'я

педагога – запорука ефективності навчального процесу», «Як горіти не згораючи» (попередження емоційного вигорання педагогів), «Гендерна соціалізація учнівської молоді», «Психологічна безпека освітнього середовища школи»

З гідністю психологи району прийняли сучасні виклики часу. Останні соціально-політичні події в країні спонукали фахівців служби особливу увагу приділити питанню психосоціальної підтримки особистості в кризовій ситуації.

Ефективність роботи методичного об'єднання забезпечується шляхом створення творчих груп. Сфери творчого пошуку різноманітні: і інклюзивне навчання, і робота з батьками, супровід обдарованих дітей, робота з педагогічними колективами.

У творчі групи фахівці психологічної служби об'єднуються, коли:

- 1) в психолого-педагогічній науці відсутні теоретичні обґрунтування певного явища, процесу, проте вони мають місце в практиці;
- 2) відсутня методологія з певного теоретичного питання, і тому члени творчої групи мають розробити методичні шляхи впровадження ідеї;
- 3) відсутній достатній практичний досвід роботи в галузі

Склад методичного об'єднання часто оновлюється: приходять нові молоді спеціалісти, які мають ґрунтовні теоретичні знання, але можуть розгубитися при перших практичних кроках. Тому актуальною є діяльність школи молодого психолога, основними рубриками якої є рубрики:

- «Сам на сам» - коли початківці мають можливість отримати індивідуальну консультацію психолога – методиста, досвідчених фахівців служби;
- рубрика «Тест з усіх боків» - практичні заняття з методиками, діагностичним інструментарієм, з метою вдосконалення практичних навичок роботи;
- «Цікавий випадок» - обговорення складних суперечливих випадків з практики на засіданнях творчих груп.

Родзинкою роботи методичного об'єднання практичних психологів району можна вважати створення мобільного соціально психологічного пункту. Ідея організації такого пункту виникла через те, що посади практичних психологів є далеко не у всіх навчальних закладах району, а запити виникають. Практично в роботі мобільного пункту беруть участь всі психологи за «кущовим» принципом. Група психологів на чолі з методистом районного відділу виїжджає до конкретного закладу з низкою заходів: лекції, тренінги, години спілкування, діагностика, враховуючи запити школи чи з метою профілактики.

Намагаємося приділити увагу і дошкільним навчальним закладам, де посади психологів поки що відсутні. Це виступи на батьківських зборах, участь у семінарах-практикумах вихователів, завідувачів дитячих садків.

Тісно психологи співпрацюють з районним Центром служби в справах сім'ї та молоді, логопедами, районним Центром зайнятості.

Психологи району постійно працюють над підвищенням свого професійного рівня: відвідують семінари, конференції в м. Дніпропетровську, тематичні тренінги. На жаль, у психологів є й свої проблеми. Але про них - іншим разом. А сьогодні:

Зі святом, колеги,
Дебютанти і аси!
Нехай на все у житті
вистачає Вам часу.
Нехай піднімаються сходи
Кар'єрного росту,
Вдається все легко та просто.
А в душах у Ваших радість і спокій панують.
Віра, надія й любов завжди поряд крокують.

Світлана Гавриш, керівник районного методичного об'єднання психологів

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА П'ЯТИХАТСЬКОГО РАЙОНУ

Кадровий склад – 5 практичних психологів. Працює 1 методичне об'єднання. Очолює службу методист з психологічної служби Пинчук Анастасія Володимирівна. Представляє службу досвід роботи Завгороднєвої Юлії Олексіївни, практичного психолога П'ятихатської ЗШ №1

Розвиток творчих здібностей учнів початкових класів

*Формування творчої людини треба починати
у весну життя,
тобто в дитинстві, бо дитинство зображає
собою весну,
юність – літо, змушнїлий вік – осінь і
старість – зиму.*

Ян Амос Коменський

Проблема розвитку творчості і творчих здібностей учнів хвилювала в різні часи не тільки відомих педагогів, але й дослідників, мислителів, філософів, науковців. Якщо говорити про творчість дитини, слід наголосити, що учні найчастіше не створюють щось зовсім нове, але створення, відкриття суб'єктивно нового для дитини вже є проявом творчості. Робота не за шаблоном, не за зразком є також показником розвинутих творчих здібностей. Творчість є одним із засобів підвищення емоційного тону особистості, закріплення комплексу емоційно-вольової регуляції, а головне - актуалізації позитивної гами переживань, яка супроводжує ефективну працю, переживання радості від зробленого, досягнутого, почуття впевненості у своїх силах, у своєму творчому потенціалі й творчих здібностях.

Розвиток творчості в учнів є важливим не лише тому, що завданням сучасної освіти є формування творчої особистості, а й тому, що людина, яка вміє творчо мислити, в нестандартних ситуаціях завжди знайде вихід, такий людині буде легше адаптуватися в житті. Швидкі темпи розвитку суспільства, характерні для останніх років, необхідність пошуку шляхів виходу нашої економіки із занепаду, впровадження нових технологій – усе це потребує докорінних змін у системі управління виробництвом, використання виробничих ресурсів із врахуванням творчих можливостей особистості. Лише творча особистість, спроможна створювати, управляти, пропонувати нові теорії, нові технології, нові напрямки розвитку, знаходити шляхи виходу зі складних нестандартних ситуацій. Тому забезпечення кожній людині можливості використання свого творчого потенціалу є одним із пріоритетних завдань як загальноосвітніх, так і позашкільних закладів.

Відповідно до мети вирішувались наступні завдання роботи:

- Вивчити і проаналізувати психолого-педагогічну і науково-методичну літературу з даної проблеми;
- Визначити сутність творчих здібностей;
- Обґрунтувати педагогічні умови для формування творчих здібностей в процесі навчання;
- Вивчити особливості розвитку творчих здібностей в учнів;

Гіпотеза: Застосування різних методів і прийомів навчання, спрямованих на активізацію діяльності учнів, формує в них творчі здібності.

По суті справи, творчість - це «здатність створювати будь-яку принципово нову можливість» (Г.С. Батіщев)

Продукти творчості - це не лише матеріальні продукти - будівлі, машини і так далі, але і нові думки, ідеї, рішення, які можуть і не знайти відразу ж матеріального втілення. Іншими словами, творчість - це створення нового в різних планах і масштабах.

З психологічної точки зору молодший шкільний вік є сприятливим періодом для розвитку творчих здібностей тому, що в цьому віці дитина вперше усвідомлює відношення між ним і навколишніми, починає розбиратися в громадських мотивах поведінки, моральних оцінках, значущості конфліктних ситуацій, тобто в цьому віці формування особистості набуває свідому фазу. Якщо раніше провідною діяльністю була гра, то тепер стало навчання - еквівалент трудової діяльності, причому оцінка інших залежить і визначається шкільними успіхами.

У молодшому шкільному віці вперше відбувається поділ гри і праці, тобто діяльності, здійснюваної заради задоволення, яке отримує дитина в процесі самої діяльності та діяльності, спрямованої на досягнення об'єктивно значущого і соціально оцінюваного результату. Це розмежування гри і праці в тому числі і навчальної праці, є важливою особливістю шкільного віку.

Відмітна ознака творчої діяльності дітей молодшого шкільного віку - суб'єктивна новизна продукту діяльності. За своїм об'єктивним значенням «відкриття» дитини може бути і новим, незвичним, але, в той же час, виконуватися за вказівкою вчителя, за його задумом, з його допомогою, а тому не бути творчістю. І в той же час дитина може запропонувати таке рішення, яке вже відоме, використовувалося на практиці, але додумався він до нього самостійно, не копіюючи відоме. У цьому випадку ми маємо справу з творчим процесом, заснованим на здогаду, інтуїції, самостійному мисленні учня. Тут важливий сам психологічний механізм діяльності, в якій формується вміння вирішувати нешаблонний, нестандартні задачі. Успішне формування в молодших школярів творчого мислення можливе лише на основі врахування педагогом основних особливостей дитячої творчості та рішення центральних завдань у розвитку творчого мислення.

Першочерговим завданням у моїй роботі є виявлення творчих здібностей учнів, що здійснюється поетапно :

I етап. Всебічне спостереження за поведінкою, діяльністю, перебігом розумових процесів у дитини.

II етап. Виявлення й дослідження психічного стану дитини та інтересів, шляхом власної оцінки.

III етап. Визначення коефіцієнта розвитку інтелекту.

IV етап. Визначення рівня розумового розвитку, що базується на дослідженні вербальних здібностей дитини.

V етап. Визначення продуктів творчої діяльності.

VI етап. Всебічний аналіз конкретних випадків.

Далі створюються групи дітей, що мають творчі здібності та бажають розвивати їх шляхом виконання цікавих вправ та ігор.

В роботі використовуються такі вправи: «Що на що схоже», «Чарівні плями», «Теремок», «Збери фігурки», «Нісенітниця».

Дітям також до вподоби заняття з використанням методів арт-терапії, такі як тісто пластика, штрихування, каракулі, малювання та ліплення на склі, малювання з допомогою предметів побуту, комунікативне малювання. Образотворча діяльність, зокрема малювання, відкриває широкі межі для розвитку дитячої креативності. Малюків більше цікавить не сюжет малюнка, а саме процес зміни навколишнього світу за допомогою кольору. Тому малювання має ще терапевтичний ефект, оскільки дає змогу дитині виражати свої думки, мрії, почуття, надії, позбутися страхів. Під час використання техніки ліплення на оргсклі у дітей формується інтерес до ліплення, виробляються вміння орієнтуватися на поверхні скла, розвивається дрібна моторика, ознайомлення з навколишнім світом, закріплення кольорів, фантазія та позитивні емоції. Чудово розвивають уяву та творче мислення ігри, з використанням пісочниці. Часто наші заняття проходять на подвір'ї, що допомагає нам зміцнювати не лише психологічне здоров'я, а й фізичне!

Через введення музикотерапії під час занять у замкнутих дітей поліпшується комунікабельність, формуються навички спілкування,

виникають доброзичливі зв'язки з однолітками. Боязкі діти в період адаптації набувають упевненості. Особливо доречним є проведення під музику самостійної художньої діяльності в другій половині дня, режимних моментів, занять з піскової анімації, піскотерапії, малювання на креативній дошці, що допоможе дитині швидше влитися в новий колектив, до того ж вона отримає великий емоційний заряд.

Арт-терапія є найбільш давньою та природною формою корекції емоційного стану, якою можна користуватись і для зняття психічної напруги, для того, щоб заспокоїтись чи просто зосередитись. Творчість як дитини, так і дорослого, реалізована у процесі арт-терапії, дає можливість висловити та відтворити внутрішні почуття, переживання, сумніви, конфлікти і сподівання, у символічній формі переживши ще раз важливі події. Адже спонтанна образотворча діяльність здатна виражати неусвідомлюваний зміст життя.

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА СИНЕЛЬНИКІВСЬКОГО РАЙОНУ

Кадровий склад – 14 фахівців, з них 7 практичних психологів та 6 соціальних педагогів. Працює 1 методичне об'єднання. Очолює службу методист з психологічної служби Петрик Наталія Миколаївна. Представляє службу досвід роботи Тимофєєвої Таміли Олексіївна, практичного психолога Роздорської середньої загальноосвітньої школи.

Психологічний супровід інноваційної особистості в умовах медіа соціалізації

Ми живемо у світі без інформаційних кордонів і обмежень. Наші діти мають доступ до медіапродукції всієї планети. Численні медіа (телебачення, Інтернет, кіно, преса, радіо) впливають на формування соціальних, моральних, естетичних цінностей та інтересів особистості, стають важливим фактором впливу на її свідомість, світоглядні позиції. Виробники медіапродукції стають більш розпутними, менш принциповими у боротьбі за свою аудиторію.

Підліткам, чії моральні основи ще досить хиткі, дедалі складніше орієнтуватися в системі суперечливих і неоднозначних цінностей. Тому система засобів масової інформації нагально потребує цілеспрямованої підготовки особистості до вмілого і безпечного користування ними. Державні інституції та школа не повинні стояти осторонь від проблеми, яка стала нагальною, оскільки контроль за споживанням медіапродукції майже неможливий. Саме тому необхідно виховувати компетентного медіаспоживача, який би орієнтувався в загальних інформаційних потоках, критично ставився до кожного медіатексту, мав власну думку щодо його змісту і форми вираження, умів аналізувати і аргументовано оцінювати медіатексти, відшукувати і застосовувати медіаінформацію.

Школа повинна навчити адекватно витратити час на використання засобів масової комунікації, застосовувати захисні психологічні вправи, вивільняти себе від непотрібної (побічної) чи надлишкової медіаінформації, створювати власні виразні медіаповідомлення з допомогою мультимедіа.

Відповідно до вимог сьогодення наша школа поставила перед собою орієнтир: працювати на особистість, виховувати високоморальну, конкурентоспроможну у своєму розвитку людину.

Враховуючи вищезазначені тенденції, Президія Національної академії педагогічних наук у 2010р. вперше в Україні прийняла Концепцію впровадження медіаосвіти, що ґрунтується на розробленій в Інституті соціальної та політичної психології Національної академії педагогічних наук України вітчизняній моделі медіаосвіти, яка інтегрує сучасні досягнення зарубіжної медіаосвіти, критично переосмислює її більш як півстолітній досвід, адаптує його до українських реалій, істотно посилюючи інноваційне наповнення медіаосвітньої підготовки, її психологічну складову.

Саме впровадження медіаосвіти в навчально-виховний процес допоможе розв'язанню проблеми підготовки людини до спілкування із засобами масової комунікації під час соціалізації, а це у свою чергу дозволить, по-перше, захистити дітей від потенційно шкідливих ефектів медіа; по-друге, виховати такого споживача медіа, котрий міг би ефективно задовольняти свої інтереси, використовуючи засоби масової комунікації.

Процес формування медіакультури особистості в нашій школі здійснюється завдяки введенню спеціального курсу «Медіакультура» та психологічного супроводу медіасоціалізації учнів.

Мета психологічного супроводу. Виявити вплив медіа на фізичний і психологічний стан людини; сприяти усвідомленню необхідності критичного мислення в безмірному медіапросторі та формувати в учнів поняття про принципи безпечної поведінки в медіа середовищі.

Мета психологічного супроводу досягається через практичне оволодіння навичками аналізу типів комунікації, засобів комунікації; навичками критичного мислення та рефлексивного сприймання медіатекстів; методами аналізу медіатекстів; прийомами психологічного захисту проти непотрібної інформації та навичками безпечної поведінки в медійному просторі; навичками організації особистісного медійного

простору (у тому числі й творчими); розвитком мотивації щодо формування індивідуальної медіакультури.

Об'єктом психологічного супроводу є психологічні проблеми учасників навчально-виховного процесу загальноосвітнього навчального закладу, включаючи учнів, їхніх батьків і вчителів.

Предмет: зміст і психолого-педагогічні технології організації системи психологічного супроводу медіа-соціалізації дітей.

Завдання:

1. Удосконалити критерії та стандартизувати психодіагностичні методики оцінювання медіакультури учнів, різних аспектів їхньої медіакомпетентності.

2. Апробувати психолого-педагогічні технології організації процесу формування медіакультури учнів.

3. Здійснювати моніторинг розвитку медіакультури учнів, залучених до участі в дослідно-експериментальній роботі, та зіставлення його результатів з даними всеукраїнського моніторингу рівня медіакультури населення.

4. Формувати в учнів:

- **медіаімунітет** як спроможність протистояти агресивному медіасередовищу і зберігати відчуття психологічного благополуччя при споживанні медіа продукції;
- **рефлексію і критичне мислення** як психологічні механізми, які забезпечують свідоме споживання медіапродукції на основі ефективного орієнтування в медіапросторі та осмислення власних медіапотреб, адекватного та різнобічного оцінювання змісту і форми інформації, її повноцінного і критичного тлумачення з урахуванням особливостей сприймання мови різних медіа, культури спілкування у віртуальних спільнотах та соціальних мережах;
- **здатність до медіатворчості** для компетентного і здорового особистісного самовираження, реалізації життєвих завдань,

покращення якості між особовою комунікації і приязності соціального середовища, мережі стосунків у значущих для особистості реальних спільнотах.

Новизна психологічного супроводу полягатиме у: визначенні умов і способів підготовки дитини та молоді до ефективної взаємодії із світом медіа в умовах медіа-соціалізації.

Очікуванні результати Психологічний супровід буде сприяти в учнів розвиток медіакультури і забезпечуватиме їхню підготовку до ефективної взаємодії із сучасним інформаційним середовищем.

Психологічний супровід медіа-соціалізації учнів у школі організовано як процес цілісного впливу на всебічний соціально-психологічний розвиток дитини шляхом самовдосконалення, саморозвитку та саморегуляції учнів. Практична робота психолога з учнями, батьками, педагогічним колективом навчального закладу в рамках психолого-педагогічного супроводу медіа-соціалізації дітей здійснюється такими шляхами:

- психодіагностика різних сфер медіаобізнаності учня;
- консультування учителів, учнів та батьків щодо психологічної структури особистості;
- моніторинг і прогностика індивідуального розвитку дитини;
- корекційно-розвивальна робота з дітьми;
- формування соціально-корисних життєвих перспектив.

Постійне розширення та неконтрольованість медіавпливів на сучасну молодь, зростання ролі засобів масової комунікації в освітніх процесах зумовлюють необхідність введення психологічного супроводу медіасоціалізації учнів.

Поширення феномена соціально-психологічної залежності серед молоді стає тривожною тенденцією сучасного світу. Як зазначає К. Сельченок, для суспільства різноманітні залежності його членів коштують більше, ніж найстрашніші епідемії та стихійні лиха. Адже

залежність забирає в людини найцінніше — час, життя, енергію і здоров'я, заважає їй розвиватися, стоїть на шляху реалізації заповітних бажань.

Що раніше й активніше діти починають контактувати з медіа і споживати медіа-продукцію, то інтенсивніше їхня соціалізація реалізується за сценарієм медіа-соціалізації. З одного боку, в дітей замість соціалізації з дорослими відбувається соціалізація з медіа, а з другого — надміру рання самосоціалізація, за якої вони мають самостійно (без допомоги і поза контролем дорослих, а також за відсутності належних знань і досвіду) будувати відносини зі світом, робити вибір і приймати рішення, до яких фізіологічно, психологічно і соціально не готові. У сучасному суспільстві «медіа-продукція» замінила дітям живе спілкування. У батьків з'явилася прекрасна можливість перекласти частину турбот про розваги і виховання дітей на телевізор, комп'ютер та телефон.

Засоби медіа розширюють кругозір, дозволяють дізнатися багато нового і цікавого (а дітям цікаво все нове), допомагають знайти нових друзів у соціальних мережах. Та чи тільки позитивний вплив мають сучасні медіа на дітей? Щоб відповісти на це питання, було проведено опитування учнів нашої школи віком від 8 до 12 років. Проаналізувавши їх відповіді та опрацювавши відповідну літературу про вплив ЗМІ на психологічне та фізичне здоров'я дітей, було виявлено, що медіа-середовище передбачає наступне:

1. Життєдіяльність людей (дітей) відбувається не тільки в реальному, а й у віртуальному, а отже, певною мірою – у штучному світі, у якому комунікації опосередковані електронними засобами (мас-медіа).

2. Люди живуть серед величезних масивів фрагментарної, переважно аудіовізуальної інформації, у якій афективний елемент істотно переважає над когнітивним (що спричинює особливий характер сприймання й опрацювання повідомлень).

3. У сферу приблизно однакового інформаційного впливу в певний час одночасно потрапляє багато людей, тобто медіа-середовище

характеризується масовим впливом на великі аудиторії, орієнтацією на велику кількість цільових аудиторій.

Медіа-середовище має всі належні для соціального середовища ознаки – як традиційні соціально-психологічні, так і специфічні.

Мною проаналізовано вплив телебачення на дітей. Завдяки телебаченню ми отримали можливість побачити наш величезний світ, можемо дивитися фільми, спектаклі, спортивні події. Завжди бути в курсі всього нового у світі і при цьому взяти у всьому цьому безпосередню участь. Але на сьогоднішній день телебачення виконує не стільки інформативну функцію, скільки управляє мозком людини, воно не спрямоване безпосередньо на дитячу аудиторію, а якщо і направлено, то не завжди з благими намірами (реклама). ЗМІ спрямовані в основному на досягнення прибутку, і діти є ще одним важелем отримати його з платоспроможної людини.

Діти як дзеркало, вони пізнають світ на прикладі близьких, цим прикладом і стає для них телебачення, а насильство і постійне хвилювання, що транслюються ЗМІ, переносяться на вчинки та дії дітей.

Провівши анкетування серед учнів, виявили наступне:

Батьки дозволяють дивитися телевізор без обмежень - 45,6% , контролюють час - 54.4%.

У звичайні робочі дні 20,7% учнів дивляться телевізор щонайменше одну годину на добу, 29,4% - до двох годин на добу, 41,7% - до трьох і більше годин на добу.

Телепередачі, які найчастіше переглядають діти: Кінофільми та мультфільми – **33,3%**; «Танцюють всі», «Х - фактор», «Україна має талант» – **30,5%**; «Битва екстрасенсів» – **14,7%**; Будь-які – **11,3%**; Новини – **5,5%**; Спортивні програми – **4,7 %**.

У розвинених країнах Заходу, що послужили моделлю для наших вітчизняних мас-медіа, тема насильства давно викликає серйозне

занепокоєння з боку інститутів держави і широкої громадськості. Широко відомі дані про агресії, насильства, жорстокості в ЗМІ. Наприклад, в мультфільмах, які показують по телебаченню, діти бачать акт насильства кожні дві хвилини. Саме ця продукція витіснила традиційних героїв мультфільмів – із Простоквашино, Кота Леопольда тощо. До моменту закінчення школи, за статистичними даними по Україні, діти стають свідками в середньому 15 тисяч телевізійних вбивств. Кримінальна хроніка займає одне з провідних місць в тематиці телекультури. Статус же освітніх програм на телебаченні за останні 25 років постійно знижується, уподобання глядачів за ці роки змінювалися від освітніх передач і новин до розважальних. Тенденцією в подачі матеріалу в ЗМІ, в першу чергу на телебаченні, є «змішування» жанрів, стирання кордонів між реальними подіями і вигадкою. Дитяча аудиторія насилу може відрізнити реальні події від уявних, які подаються в реалістичній манері. Проаналізувавши телевізійні програми найпопулярніших каналів, з'ясували, що дитячих програм дуже мало. Статистика телевізійних програм показує: спеціалізованих дитячих програм залишилося близько **5%** від загального ефірного часу, в той час як 5 років тому їх було **30%**. Залишилися мультфільми та кілька тематичних передач, а в основному діти дивляться ті ж програми, що й дорослі. Перенасичення інформацією стало одним з найважливіших факторів у формуванні особистісних характеристик дитини, серед яких чималу роль відіграють естетичні уявлення та цінності.

З дослідження можна зробити такі висновки:

1. Телевізор змалечку є якщо не активним учасником життя людини, то принаймні повсякденним його фоном.

2. Телевізор більш як на 3,5 години обмежує час спілкування батьків із власними дітьми. Отже, діти потрапляють у ситуацію «вимушеної ізоляції».

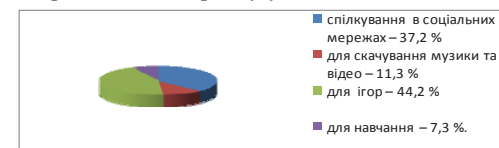
3. Надмірне захоплення телебаченням негативно позначається на якості дитячої гри, шкільній успішності, загальній культурі мовлення і

наражає на ризик не здобути глибоких, системних знань про навколишній світ. Першокласники, які дивляться телевизор більш однієї години щодня, гірше розрізняють реальне та вигадане. Вони також є більш тривожними й агресивними, з острахом ставляться до навколишнього світу, мають нерозвинену уяву, гірше адаптуються до шкільного життя і життя загалом.

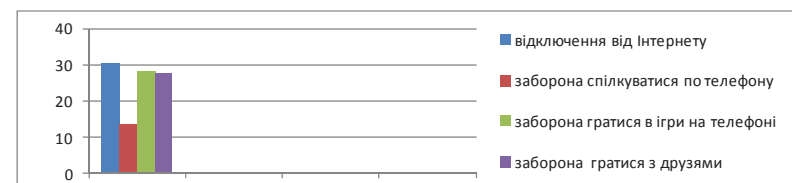
Також працюємо над проблемами «Діти та Інтернет» і користування мобільними телефонами. Завдяки Інтернету з'явилися такі можливості, як заробіток у мережі, спосіб показати, проявити себе, розмістивши свою власну сторінку, знайти роботу, старих друзів. Інтернет пропонує необмежену свободу дії. Кожен сам вирішує, якими послугами мережі скористатися. Можливості Інтернету практично безмежні.

У нашій школі 93 % учнів мають телефон, 58,2 % із них «Андроїди». Всі підключені до Інтернету, 74,8 % учнів мають свою власну сторінку в Контакті.

Використання Інтернету учнями

Найбільшим покаранням для учнів є:

Крім того, проаналізувавши результати дослідження за методикою «Неіснуюча тварина» було з'ясовано, що високий і підвищений рівень

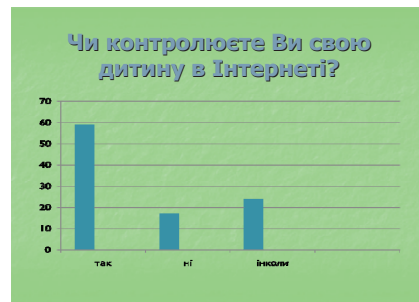
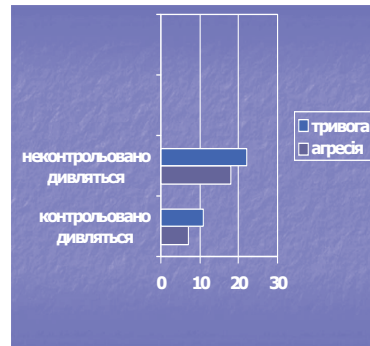
агресивності спостерігався у дітей, які практично неконтрольовано дивляться телевізор.

Сучасні мас-медіа формують і змінюють психіку дитини, впливаючи в основному на уяву, даючи нові установки і моделі поведінки. З віртуального світу у дитячу свідомість вриваються помилкові і небезпечні цінності: «культура» сили, агресії, грубої і вульгарної поведінки, що призводить до гіперзбудливості дітей.

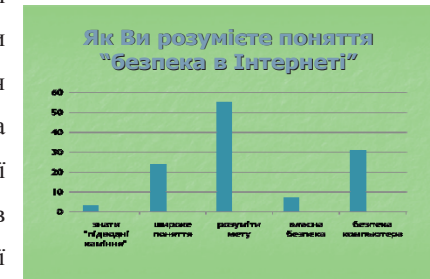
З метою оцінити обізнаність батьків щодо безпечної поведінки в Інтернеті, рівня медіакультури батьківської громадськості було проведено анкетування серед батьків учнів школи:

- у більшості сімей є комп'ютер, який придбали для спілкування в соціальних мережах і для роботи з документами;
- 80% сімей комп'ютером користуються всі члени родини;
- 65% дорослих користуються Інтернетом протягом 1-3 років;
- 90% дітей мають доступ до Інтернету, причому 40% учнів проводять 1-3 години, а 45% - 4-5 годин на день;
- 40% батьків не знають з ким спілкуються діти в мережі;
- 60% батьків знайомлять дітей з правилами поведінки в Інтернеті;
- 72% батьків хотіли б навчитися безпечній роботі в Інтернеті.

Статистичні дані

свідчать, що лише 30% батьків вміють орієнтуватися в медіа просторі та здійснювати контроль за споживанням дітьми медіа продукції. І причиною цього є не лише швидкий ритм сучасного життя, а й те, що батьки не обізнані, як з користю для дитини проводити контроль за споживанням нею медіа продукції та правильного спілкування в медіапросторі, збагачувати її досвід та зміцнювати психічне здоров'я.

Підвищити медіаобізнаність батьків допоможе розв'язанню проблеми підготовки дитини до спілкування із засобами масової комунікації під час соціалізації, а це у свою чергу дозволить, по-перше, захистити дітей від потенційно шкідливих ефектів медіа, а, по-друге, виховати такого споживача медіа, котрий міг би ефективно задовольняти свої інтереси, використовуючи засоби масової комунікації.

Система психологічного супроводу медіасоціалізації дітей в умовах загальноосвітнього навчального закладу вдало інтегрована у діагностичний комплекс та тренінгові заняття, години спілкування та рольові ігри для учнів, семінари-практикуми для педагогів та бесіди, тренінги з батьками, що відповідає принципам науковості та системності.

Використання даної системи психологічного супроводу дає змогу вчасно виявляти медіа неграмотних дітей, провести подальшу корекційно-розвивальну роботу із саморозвитку та самовдосконалення учнів, направлену на підвищення творчого потенціалу, а також допомагає педагогам та батькам зрозуміти особливості та проблеми медіазалежних дітей та ефективно працювати над їх подальшим розвитком.

Сучасний учень має орієнтуватися в сучасному медіапросторі, розуміти основні принципи функціонування різних видів засобів масової інформації, розрізняти інформацію за рівнем впливу на особистість,

аналізувати й оцінювати медіаповідомлення, розшифровувати та використовувати закодовану в медіаповідомленнях інформацію, знати правила культури спілкування в інформаційному суспільстві та методи захисту від можливих негативних впливів у процесі масової комунікації, розрізняти та застосовувати методи організації професійної діяльності з використанням технології мультимедіа; збирати, обробляти, зберігати та передавати інформацію з урахуванням пріоритетів професійної діяльності, самостійно створювати медіаповідомлення в галузі професійної діяльності.

Сьогодні інформаційне середовище людини багато в чому визначається широким розповсюдженням медіапродукції та глобальним проникненням її у різні сфери діяльності. Таким чином, медіакультура з її цінностями і пріоритетами вільно транслюється користувачу медіа-аудиторії, тому медіа-грамотність учнів школи сьогодні слід розглядати в навчальному закладі як необхідний освітній компонент.

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА СОЛОНЯНСЬКОГО РАЙОНУ

Кадровий склад – 15 фахівців, з них 13 практичних психологів та 2 соціальних педагога. Працює 1 методичне об'єднання. Очолює службу методист з психологічної служби Гринчук Світлана Олександрівна. Представляє службу досвід роботи практичного психолога Колесник Т.В.

Шкільна адаптація учнів 1-х та 5-х класів

Психологічна студія для вчителів, які працюють у цих класах

Вправа «Правила групи»

Матеріали: аркуш паперу А3, маркер.

Учасники групи самостійно визначають правила, що діятимуть протягом тренінгу і після нього для всіх учасників групи.

Це можуть бути:

- Обов'язкова участь в роботі групи протягом тренінгу.
- Говорити за правилом «тут і тепер».
- Не перебивати партнера.
- Не давати порад, якщо про це не просять.
- Правило «тихого» мобільного.
- Бути щирим.
- Говорити лише про себе та за себе.
- Правило закритого кола (конфіденційність озвученої інформації).
- Право мовчати.

Можливість сказати «стоп» — припинити обговорення своєї проблеми.

Динамічна релаксація «Мій луг»

Спробуйте уявити луг, на якому б ви почували себе максимально комфортно. Знайдіть те місце на лузі, де б ви відчували себе максимально захищеним. Що це за місце? Це ваше місце. Це — ваш луг. Відчуйте, як енергія землі через ваші ноги поступово наповнює все ваше тіло. Відчуйте ногами теплу землю, скажіть собі: я відпочиваю, це — мій луг. Ви — відпочиваєте... Чуєте звуки луку... запахи луку... бачите кольори...

Ви відчуваєте енергію землі... Світить ясне сонце, теплі промені торкаються вашого обличчя, ваших рук... Тепло розходить по всьому вашому тілі. Кожна клітинка вашого тіла наповнюється енергією й поновлюється. Відпустіть вашу уяву, спостерігайте за тим, як усередині вас енергія землі поєднується з енергією неба.

Відчуйте, як у вас поєднуються енергія землі, повітря, сонця.

Запам'ятайте цей стан — він буде давати вам силу. Запам'ятайте всі свої враження, відчуття, всі кольори, звуки, запахи...

Коли будете готові, попрощайтеся з образом.

Вправа «Мої колеги про мене сказали би ...» Кожен учасник тренінгу по черзі висловлює свою думку.

Вправа «Мій герб». Вчителі розповідають, чому саме такий герб намалювали, що він символізує. Потім мнуть аркуш, на якому малювали, а далі їм потрібно розглядати його руками. Робиться висновок, що всі негативні події в нашому житті впливають на наше здоров'я.

Експлікація

Поняття «адаптація» — одне із ключових у дослідженні живого організму, оскільки саме механізми адаптації, вироблені в результаті тривалої еволюції, забезпечують можливість існування в мінливих умовах середовища.

Психічна адаптація — це процес взаємодії особистості із середовищем, при якому особистість повинна враховувати особливості середовища й активно впливати на нього, щоб забезпечити задоволення своїх основних потреб і реалізацію значимих ланцюгів.

Ефективність процесу шкільної адаптації значною мірою визначає успішність навчальної діяльності, збереження фізичного і психічного здоров'я дитини. Будь-яке порушення збалансованості системи «**особистість — середовище**» може стати джерелом тривоги. Якщо його не ліквідувати, то рівень тривоги зростає, і формується емоційний стрес.

Про значущість і складність періоду, пов'язаного з адаптацією дитини в школі, є достатньо психологічної і педагогічної інформації. Саме у ці перші місяці 1-го класу починають формуватися ті системи відносин дитини зі світом і самим собою, ті стійкі форми взаємин з однолітками і дорослими і базові установки, які в істотній мірі визначають надалі успішність його шкільного навчання, ефективність стилю спілкування, можливості особової самореалізації в шкільному середовищі.

У найпоширенішому своєму значенні шкільна адаптація розуміється як пристосування дитини до нової системи соціальних умов, нових відносин, вимог, видів діяльності, режиму життєдіяльності тощо. Дитина,

яка вписується в шкільну систему вимог, норм і соціальних відносин, найчастіше і називається адаптованою. Важливо, щоб це пристосування було здійснене дитиною без серйозних внутрішніх втрат, погіршення самопочуття, настрою, самооцінки. Крім того, адаптована дитина – це дитина, пристосована до повноцінного розвитку свого особового, інтелектуального, фізичного і соціального потенціалів в даній йому педагогічному середовищу.

Період адаптації до школи підрозділяється на два етапи: первинна адаптація - період, що триває перше півріччя навчання в школі, і остаточна адаптація, яка завершується після закінчення першого року навчання.

Діагностичний мінімум за оцінкою рівня і змісту шкільної адаптації першокласників проводиться після закінчення періоду первинної адаптації, в січні-лютому. Саме до середини 1-го класу для більшості дітей труднощі адаптаційного періоду залишаються позаду. Але до цього ж часу виділяється група дітей, що не так благополучно пройшли період адаптації. Це діти, що зазнають різні труднощі в навчанні, поведінці або самопочутті в шкільних ситуаціях.

Вправа «Адаптаційний портфель». Ми говорили про адаптацію учнів 1-х класів до навчання. А тепер давайте всі разом складемо портфель першокласника, поклавши до нього все необхідне для успішної адаптації дитини до школи.

Необхідні складові для успішної адаптації: фізичне здоров'я; комунікативні здібності; високий рівень шкільної мотивації тощо.

Учасники тренінгу на аркушах паперу визначають ці складові.

Вправа «Небезпечні новоутворення». Ми, дорослі люди, які вже давно закінчили школу, але ще можемо пригадати якісь події зі свого шкільного життя. Давайте, уявимо себе п'ятикласниками або пригадаємо події того періоду. Чого боялися ми найбільше, переходячи до 5-го класу? Що було найважче для нас?

Кожен висловлює свою думку, яка записується на ватмані, а потім проводиться обговорення, у ході якого виокремлюються нові проблеми: небезпечні новоутворення, характерні для учнів цього вікового періоду (мотиваційна криза, занижена самооцінка, незадоволеність власними успіхами тощо).

Експлікація. Період адаптації в 5-му класі вважається одним з важких періодів шкільного навчання. Це обумовлено змінами, які відбуваються в системі освіти і спілкуванні дітей цього віку.

У навчанні закінчується перехід до кабінетної системи, збільшується об'єм і зміст освіти, приходять вчителі-наочники, кожен зі своїми вимогами. Це спричиняє за собою зміни і у взаєминах дитини із значущими людьми. Розширюється круг спілкування: приходить новий класний керівник, нові вчителі. По-новому будуються взаємини в учнівському колективі, у дітей виникає необхідність спільно організувати учбову діяльність.

Все це впливає на стан дітей. Воно характеризується низькою організованістю, учбовою неуважністю. Знижується інтерес до навчання, самооцінка, підвищується ситуативна тривожність.

Можна виділити ряд особових, інтелектуальних, учбових якостей, які допомагають дитині адаптуватися в 5-му класі.

Це, перш за все, достатній рівень інтелектуальної зрілості. П'ятикласник повинен бути здатний мислити поняттями, використовувати логічні операції, володіти мовою.

По-друге, адаптацію значно полегшує вміння вчитися. Дитина, яка знає і володіє основними компонентами учбової діяльності (планування, навчальних дій, контроль, оцінка, має навчальну мотивацію) буде успішнішим.

Легко буде адаптуватися і дитина упевнена в собі, не тривожна, незалежна, така, що має високу самооцінку і високий статус в колективі.

Нарешті, п'ятикласникові необхідно «вийти» на якісно інший, «доросліший» тип взаємин з вчителями і однокласниками. «Дорослі» взаємини виявляються в новій особовій позиції по відношенню до школи, вчителів і однолітків. При цьому, проблема побудови нових міжособових відносин з однокласниками менш актуальна, оскільки домінують учбові проблеми і відносини з педагогами.

Якщо інтелектуально і особово дитина не «доросла» до 5 класу, то замість адаптації виникає дезадаптація. Вона може відбуватися у сфері спілкування з однолітками і вчителями (замкнутість, негативистическая демонстративність, агресивність, конфліктність або страхи, брехня, догідливість, залежність), в сімейному спілкуванні або в навчальній діяльності.

Вправа «Ідеальний учитель». Учасники діляться на групи і визначають риси ідеального вчителя на погляд дитини. Далі кожен презентує свою роботу.

Добре знає предмет
Суворий, дає хороші знання
Ставиться до мене по-людськи
Зважає на мої здібності, уміння
Спілкується з нами після уроків
Не вимагає багато
Цікаво на уроках
Дозволяє працювати самостійно, робити щось своє
Виділяє мене із класу
Допускає коротку дистанцію між собою та учнями

Основні заповіді вчителів в роботі з дітьми

Якщо дитину постійно критикують, вона вчиться ненависті.

Якщо дитина живе у ворожості, вона вчиться агресивності.

Якщо дитину висміюють, вона стає замкненою.

Якщо дитина росте в докорах, вона вчиться жити з почуттям провини.

Якщо дитина росте в терпимості, вона вчиться приймати інших.

Якщо дитину підбадьорюють, вона вчиться вірити в себе.

Якщо дитину хвалять, вона вчиться бути вдячною.

Якщо дитина живе в чесності, вона вчиться бути справедливою.

Якщо дитина живе в безпеці, вона вчиться вірити в людей.

Якщо дитину підтримують, вона вчиться цінувати себе.

Якщо дитина живе в розумінні, доброзичливості, вона вчиться знаходити любов у цьому світі.

Вправа «Усмішка по колу». По колу всі учасники висловлюють свої враження від спільної роботи.

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА СОФІЇВСЬКОГО РАЙОНУ

Кадровий склад – 12 практичних психологів. Працює 1 методичне об'єднання. Очолює службу методист з психологічної служби Кошева Олена Василівна.

3 історії розвитку психологічної служби району

*Хто бачить мету, не помічає
перешкод.*

Психологічна служба нашого району пройшла немало випробовувань, ми здолали багато перешкод на шляху її становлення та розвитку. І коли зараз запитати у наших вихованців «Чи потрібен школі психолог?», однозначно отримаємо позитивну відповідь. Кабінети практичних психологів шкіл стають кімнатами друзів, в них можна зустріти і учнів на тренінгах та консультаціях, і вчителів – на психологічній студії чи інтерв'їзі, і батьків – на психологічній просвіті, і спеціалістів громадських організацій. В більшості шкіл це так. Але починалось наше становлення не так просто.

Пам'ятаю, як тринадцять років тому я розпочинала свою роботу як практичний психолог Софіївської загальноосвітньої школи I-III ступенів №1. Скільки було тривоги, хвилювань перед зустрічами з дітьми та їх батьками. Здавалось, що не знайду потрібних слів, щоб переконати вчителя, що гіперактивна дитина потребує від нього більше уваги та толерантності, релаксувати батьків після бесіди з класним керівником про особливості поведінки їх дитини із «групи ризику», підготувати психолого-педагогічний семінар на високому рівні за новітніми технологіями з використаннями програми «Panabord», здати звіт в методичний кабінет...

В багатьох питаннях доводилось розбиратись шляхом самоосвіти та самоаналізу, значних знань та навиків набула на курсах підвищення кваліфікації практичних психологів, особлива вдячність методистам Дніпропетровського центру практичної психології та соціальної роботи, кафедрі педагогіки та психології ДОШППО за підтримку та вичерпні методичні рекомендації.

Оскільки створення психологічного забезпечення навчально – виховного процесу пов'язані насамперед з нагальними потребами суспільства і школи та необхідністю її гуманізації і психологізації, звернення до особистості дитини, її індивідуальності потребувало розробки професійних засобів психологічного супроводу всіх процесів, які відбуваються в освіті. Перш за все – це підвищення рівня психологічної компетентності педагогів, батьків, громадськості, усіх тих, хто має відношення до навчання, розвитку та виховання дітей. А тому на засіданнях методичного об'єднання ми аналізували, апробували діагностичні матеріали, ділились досвідом проведення консультативної, корекційно-відновлювальної та розвивальної роботи.

В Софіївському районі становлення психологічної служби відбувалось з великими труднощами, що пов'язано з недостатнім забезпеченням кадрами, некомпетентністю деяких керівників, а також

матеріальним забезпеченням. Погодьтеся, працювати на 0,25 ставки, виконувати завдання по психологічному супроводу навчально-виховного процесу досить непросто, у більшості моїх колег не було можливості проводити якісну психодіагностику та її аналіз, організувати для батьків психолого-педагогічну просвіту, години психолога були введені здебільшого на папері. Система освіти в районі досить довго існувала без психологічної служби, яка покликана передусім дбати про розвиток особистості учня, захист психічного та соціального здоров'я всіх учасників навчально виховного процесу, що забезпечує формування соціалізованої особистості, розширення рольового простору кожного учня, включення його в різноманітні види діяльності, що створює можливості для творчої самореалізації та накопичення досвіду соціальних стосунків.

На жаль, декілька років тому практичні психологи не завжди мали можливість проводити психодіагностику з комп'ютерною підтримкою, оскільки програмне забезпечення було не доступне нашим школам. На сьогодні в арсеналі практичного психолога є інноваційні технології та засоби, але не слід забувати, що ми маємо справу з особистістю, унікальною людиною – іншої такої немає.

В школах району педагогічні технології, що використовуються у сучасній освіті, створюють сприятливі умови для вирішення даного питання: інтерактивні техніки розвивають комунікативні навички та активність, проектні технології у навчанні створюють можливості для самостійних досліджень, тренінги допомагають опанувати нові соціальні ролі та отримати можливість експериментувати у сфері спілкування, проекти у виховній роботі – обрати вид діяльності відповідно до власних нахилів та уподобань.

Якщо характеризувати сучасний стан розвитку психологічної служби району, то слід зазначити, що загалом створено правові, нормативно – організаційні, управлінські засади її діяльності. Освітній рівень спеціалістів служби відповідає вимогам їхньої професійної діяльності. Для

покращення методичного забезпечення практичних психологів проводяться засідання методичного об'єднання, семінари, інструктивно-методичні наради, індивідуальні консультації для початківців. Значною мірою цьому процесу сприяло прийняття Регіональної програми розвитку психологічної служби, створення моделі психологічної служби. Систематична робота по створенню психологічної служби в галузі освіти розпочалася у 1991-1992 навчальному році, коли, відповідно до наказу Міністерства освіти України «Про розвиток практичної психології в системі освіти», у навчальні заклади була введена посада практичного психолога. Освітній рівень спеціалістів служби відповідає вимогам їх професійної діяльності. Пріоритетними напрямками роботи психологічної служби району є збереження психологічного здоров'я учасників навчально-виховного процесу та здійснення психолого-педагогічного супроводу учнів. Ми переконались, що психологічний супровід дозволяє розробити критерії оцінки різних аспектів психологічного розвитку учня, в арсеналі діагностичний мінімум, яким передбачено супроводження дітей, починаючи з дошкільного закладу до випускного класу. Нижче додається розробка інтегрованого уроку з психології в 11 класі, який був підготовлений спільно з спеціалістами районного центру зайнятості, тісна співпраця з яким стала доброю традицією в нашій школі.

Спостереження за поведінкою учнів на уроках та після них, просвіта батьків на батьківських зборах про основні труднощі періоду адаптації, тактику спілкування та допомоги дітям, організація психологічної підтримки першокласників за допомогою ігор на знайомство, зняття психологічного напруження, психологічна діагностика (психологічний мінімум) учнів різних вікових категорій: тривожність, самооцінка, агресивність тощо, проведення консилиумів за результатами діагностики та процесу адаптації п'ятикласників, групова корекційно-розвивальна робота з учнями, які мають труднощі у навчанні, поведінці, спілкуванні з учителями та дітьми, профорієнтаційна робота – далеко не весь перелік

напрямоків роботи практичних психологів. От тільки чи в змозі сумісник охопити такий об'єм роботи, в районі тільки одна школа має ставку практичного психолога, а соціальні педагоги взагалі відсутні. Проблеми соціально незахищених категорій вирішуються в школах району здебільше громадським інспектором з охорони дитинства.

Конспект уроку з психології для 11 класу

Тема уроку: «Твоє життя – твій вибір»

Мета уроку: Сприяти усвідомленому професійному вибору випускників, залучити їх до обговорення проблеми вибору життєвого шляху, розвивати навички самовдосконалення та самовизначення, виховувати повагу до людей різних професій та правильну самооцінку.

Методичне забезпечення: мультимедійний комплекс, учнівські презентації.

Структура уроку:

I. Мотивація навчальної діяльності учнів.

Практичний психолог: Своя справа. Яка глибока думка закладена в словосполученні «вибір професії», скільки викликає воно емоцій та сподівань, породжує проблем. Це не просто вдало чи невдало прийняте рішення, а часом щаслива або розбита доля, активне, творче, радісне життя чи пасивне, байдуже існування. Зрештою це ще одна з важливих складових і умов людського щастя, усвідомлення своєї корисності для людей або відчуття «маленької людини-гвинтика», виконавця чужої долі. Метою нашої конференції є сприяння усвідомленому вибору життєвого шляху старшокласника, прагнення до розвитку та самопізнання.

В розділі «Психологія вибору професії» ми вивчали наші здібності, інтереси та професійні наміри, познайомились з професіограмами деяких професій, проаналізували потребу на ринку праці нашого регіону, зустрічались із спеціалістами центру зайнятості. На сьогоднішній конференції поговоримо про стратегію вибору професії.

II. Актуалізація опорних знань учнів. Презентація учнівського проекту «Стратегія вибору професії»

Практичний психолог: Усвідомлений вибір життєвого шляху передбачає врахування трьох складових:

- сфера «хочу» - це власні потреби, інтереси, прагнення, схильності, уподобання;
- сфера «можу» - це здібності особистості, особливості характеру, ресурс;
- сфера «потрібно» - це потреба суспільства у професіях, попит на ринку праці.

Навчитися відповідальному, виваженому та самостійному прийняттю рішень ми змогли завдяки урокам психології в розділі «Психологія вибору професії»

III. Усвідомлення об'єктивних закономірностей. Саме слово «Професія» означає «оголошую своєю справою». Яку ж справу оголосити своєю і не помилитися? Кожній людині важливо правильно зорієнтуватися у цьому світі, вибрати саме ту, яка принесе радість, в якій людина буде успішною, а її праця – ефективною. Разом з вами спробуємо скласти алгоритм, який дозволить зробити правильний вибір (за змістом презентації). Справді світ професій великий і різнобарвний. Всі існуючі професії розділені на п'ять основних видів. Проаналізуємо професії, які належать до кожного з видів діяльності людини.

Результати анкетування учнів «Чинники, які впливають на вибір професії»

Виступ провідного спеціаліста районного центру зайнятості Ванжі Алли Федорівни про потребу на ринку праці Софіївського району

IV. Релаксація. *Практичний психолог* під звуки релаксаційної музики розповідає притчу.

Група успішних випускників престижного вишу, які зробили кар'єру, прийшли в гості до свого старого професора. Під час візиту розмова зайшла про роботу: випускники жалілися на численні труднощі та

життєві негаразди. Запропонувавши своїм гостям каву, професор пішов на кухню і повернувся з кавником і підносом, заставленим різноманітними чашками: порцеляновими, скляними, пластиковими, кришталевими. Одні були прості, інші – дорогі. Коли випускники розбирали чашки, професор сказав:

Зверніть увагу, що всі гарні чашки порозбирали, а прості й дешеві – лишилися. І хоча це нормально для вас – прагнути тільки найкращого для себе, але це і є джерело ваших проблем і стресів. Зрозумійте, чашка сама по собі не робить каву смачнішою. Найчастіше – вона просто дорожча. А насправді, те, що ви хотіли, це просто кава, а не чашка. Але ви свідомо обрали найкращі чашки, а потім розглядали, яка кому дісталася.

А тепер подумайте: життя – це кава, а робота, гроші, соціальний статус – чашки. Це лише інструменти для підтримання якості Життя. Те, яка в нас чашка не визначає і не змінює якості нашого життя Інколи, концентруючись лише на чашці, ми забуваємо насолодитися смаком самої кави.

Найщасливіші люди – не ті, які мають усе найкраще, а ті, які відобувають найкраще з того, що вже мають.

Практичний психолог: А зараз до вашої уваги відеофільм, створений учнями класу «Професії наших батьків».

При виборі майбутньої професії старшокласники допускають помилки. Щоб запобігти цьому, пропоную обговорити це питання разом з групою учнів, які досліджували шляхи реалізації вибору.

Учнівська презентація « Аналіз помилок при виборі професії».

V. Перенесення знань у нестандартні умови.

1. Завдання: підберіть професію для Колобка (туроператор), трьох поросят (будівники, архітектори) Кота Матроскіна (фермер, технолог по обробці молока) Червона шапочка (працівник соціальної служби), вовк із казки «Семеро козенят» (артист пародій).

2.Завдання: за визначеннями назвати професію: найглибша професія (океанолог, шахтар), найсолідша (кондитер), найсерйозніша, найвеселіша, найвища...

3.«Гумор при виборі професії» відео сюжети з конкурсів профорієнтаційного турніру «ПОУМУ»

VI. Підведення підсумків конференції. Узагальнення та систематизація знань мозковий штурм «Доторкнись до професії» (учні записують на сенсорній дошці поради ровесникам у виборі професії)

Сьогодні методичне об'єднання практичних психологів складається з 12 практичних психологів.

Протягом останніх років методичне об'єднання практичних психологів впроваджує основні завдання по подоланню кризових ситуацій, розвитку навиків саморегуляції. З цією метою були проведені психолого-педагогічний семінар «Психологічна безпека освітнього середовища», психологічна студія з участю завідувача Дніпропетровським обласним НМЦ практичної психології та соціальної роботи Мушинського В.П., практичні психологи трьох шкіл району є учасниками тренінгової групи «Кроки до порозуміння», що проводиться в рамках Програми ЮНІСЕФ.

На завершення хотілось би звернути увагу читачів на проблему психологічної просвіти учнів шляхом вивчення курсу «Психологія». Одна година психології введена у шкільну програму тільки в 11 класі з суспільно – гуманітарним профілем навчання, підручники відсутні, факультативні заняття припинені в квітні нинішнього року по причині відсутності фінансування. Яким чином розвивати індивідуальні якості учнів, виявляти обдарованих та соціалізувати їх у напруженому суспільстві, якщо годину психолога можливо проводити за межами розкладу.

Вважаю за доцільне звернути увагу на проблему забезпечення практичними психологами сільські та малокомплектні школи. Адже наявність таких шкіл спеціалістами в нашому районі катастрофічна, а

потерпає від цього учень. Потребує покращення і рівень підготовки молодих спеціалістів, які після навчання у ВНЗ не завжди готові працювати з учнем індивідуально, не володіють психологічним інструментарієм.

Бровенко Валентина Василівна, керівник методичного об'єднання, практичний психолог Софіївської загальноосвітньої школи I-III ступенів №1 Софіївського району

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА ТОМАКІВСЬКОГО РАЙОНУ

Кадровий склад – 10 фахівців, з них 6 практичних психологів та 4 соціальних педагога. Працює 1 методичне об'єднання. Очолює службу методист з психологічної служби Пилипчинець Олена Степанівна.

3 історії розвитку психологічної служби Томаківського району

Психологічна служба Томаківського району розпочала свою роботу з періоду перейменування Вищетарасівської неповної середньої загальноосвітньої школи-інтернату в обласний комунальний заклад освіти «Вищетарасівська школа-інтернат для дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків».

З 1 вересня 2002 року у Вищетарасівській школі-інтернат для дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків було введено ставку практичного психолога яку очолила спеціаліст Шарій Вікторія Андріївна, яка відіграла велику роль у психологічному супроводі дітей – сиріт та вмінню їх адаптуватися до складних життєвих ситуацій.

Робота по створенню психологічної служби в системі освіти району почалася з 2004 року. Шлях її становлення був непростим, суперечливим: від нерозуміння і безпорадності – до чіткої організації та методичного забезпечення.

З 2004 по 2010 роки функціонування психологічної служби в районі, в якому на той час було 1 професійно – технічне училище, 17 загальноосвітніх навчальних закладів та 6 дошкільних навчальних закладів, працювало лише 6 практичних психологів (Федак Н.М., Тимошенко Н.А., Топач Т.В., Величко Т.М., Мухіна О.М., Ткаченко Т.І.) та 1 соціальний педагог (Кірова В.О.).

У 2004 році призначено вчителя математики Тимошенко Наталію Анатоліївну практичним психологом Томаківської ЗОШ I-III ст. № 2 та обрано керівником районного методичного об'єднання психологічної служби.

У 2006 році на посаду практичного психолога Вищетарасівської ЗОШ I-III ст. призначено спеціаліста Фалій Людмилу Анатоліївну та обрано керівником районного методичного об'єднання психологічної служби.

Згідно Положення про методичне об'єднання практичних психологів і соціальних педагогів у районі організовано роботи районного методичного об'єднання практичних психологів та соціальних педагогів, з 2010 року керівником обрано практичного психолога Томаківської ЗОШ I-III ст. № 2 Горб І.С. яка працює і на теперішній час.

З 2010 року в школи району прийшли 7 практичних психологів (Горб І.С., Зіміна Т.О., Павленко Н.А., Нечасва І.П., Анедченко К.В., Пилипчинець Є.Ю., Слюсар А.С.) та 7 соціальний педагогів (Юдіна, Мельничук Н.М., Біла С.С., Малєва К.В., Руда К.В., Коваленко Я.О., Кулібаба А.Р.).

Для сільської школи – психолог – недосяжна мрія, але ця мрія здійснилася у 2013 році.

За ініціативи начальника відділу освіти райдержадміністрації Присташ Ю.А. з вересня 2013 року в усіх загальноосвітніх навчальних закладах району введено посади практичних психологів і соціальних педагогів.

З того часу і до сьогодні відбуваються позитивні зміни щодо збільшення кількісного складу фахівців психологічної служби Томаківського району.

На сьогоднішній день психологічна служба району налічує 11 працівників, з них 6 практичних психологів, 4 соціальні педагоги та 1 методист методичної служби відділу освіти.

Відповідно до нормативної потреби заклади освіти району забезпечені 35,7% практичними психологами та соціальними педагогами.

Одним із важливих факторів щодо надання якісних освітніх послуг практичними психологами та соціальними педагогами є наявність фахової освіти. В освітніх закладах району на посадах практичних психологів та соціальних педагогів працюють виключно спеціалісти з відповідною фаховою освітою та забезпеченні належними умовами праці працівників служби.

У районі методичну допомогу працівникам служби надає методист районного методичного кабінету, відповідальна за психологічну службу Пилипчинець О.С., вчитель вищої категорії, має звання «старший вчитель». Завдяки своїй виключній працездатності, постійному творчому горінню, високій вимогливості у районі створено районну психологічну службу.

З метою підвищення фахового рівня психологічна служба тісно співпрацює з обласним навчально – методичним центром практичної психології і соціальної роботи та приймає активну участь у обласних семінарах, нарадах, майстер – класах. Щорічно фахівці відвідують настановчі, постійно діючі та проблемні семінари, метою яких є підвищення професійної майстерності та компетентності працівників.

Одне із наших завдань – напрацювання моделі роботи практичних психологів навчальних закладів, та соціальних педагогів щодо роботи з різними типами сімей. Задля цього створені відповідні творчі групи. Для підвищення професійної майстерності новопризначених спеціалістів функціонують школи молодого практичного психолога та соціального педагога.

Діяльність психологічної служби значною мірою визначається заходами відділу освіти щодо розвитку психологічної служби Томаківського району до 2017 року. Заходи спрямовані на підвищення ролі психологічного компонента освіти шляхом методичного забезпечення діяльності працівників служби та оптимізації роботи практичних психологів і соціальних педагогів, підвищення якості соціально-психологічного супроводу навчально-виховного процесу. Вони визначають основні напрями розвитку психологічної служби системи освіти району, а у плані дій чітко визначено ті питання, яким приділятиметься увага на перспективу.

З метою визначення ефективності психологічної служби та ставлення учасників навчально-виховного процесу до результатів діяльності практичних психологів та соціальних педагогів, Томаківський район приймав участь у Всеукраїнському моніторинговому дослідженні «Ефективність функціонування психологічної служби» в закладах району, моніторингові дослідження показали нам, що систематична просвітницька робота шкільних психологів району проклала місток довіри до учнів, батьків, педагогів. Поступово розвіюються міфи щодо професії психолога, з'являється запит на його роботу, формується розуміння того, з якими проблемами він працює. Найбільша кількість звернень до фахівців припадає на консультативну та просвітницьку діяльність – 75 відсотків.

Психологічні моніторинги проводяться як на рівні району, так і навчального закладу. Працівники психологічної служби працюють за програмами “Рівний-рівному”, “Діалог”, “Школа проти СНІДу”;

використовують метод арт-терапії, ігрової та казкотерапії у здійсненні індивідуальної і групової корекційної роботи з дітьми різного віку, батьками та педагогами. Усе це сприяє підвищенню ефективності навчально-виховного процесу.

Для вирішення даного питання в освітньому просторі творчою групою практичних психологів і соціальних педагогів розроблено: алгоритми співпраці психологічної служби з адміністрацією, класними керівниками, учителями, медичними працівниками, батьками (особами, які їх замінюють); семінари-практикуми для педагогів, батьків та учнів щодо соціально-педагогічного супроводу та роботи з дітьми, батьки яких перебувають за кордоном; рекомендації для кожної категорії НВП. Творчий доробок робочої групи був представлений на навчальному семінарі-практикумі для класних керівників, заступників директорів з виховної роботи району з метою впровадження практичних напрацювань у роботі з дітьми даної категорії в закладах освіти.

Психологічна служба нашого району – це молода команда професіоналів, яка намагається грамотно, професійно використовувати все те, чим послуговується психологічна наука. Реалії сьогодення зайвий раз підтверджують: психологічний супровід та соціальний патронаж, що здійснюють практичні психологи та соціальні педагоги, – нагальна потреба сучасного суспільства.

На сучасному етапі пріоритетними напрямками роботи є збереження психосоматичного здоров'я дітей та здійснення психолого-педагогічного супроводу кожного вихованця в загальноосвітньому навчальному закладі.

Практичні психологи здійснюють супровід Міжнародного проекту «Шкільна академія підприємництва», практичний психолог Федак Н.М. (Томаківська ЗОШ I-III ст. №1), практичний психолог Горб І.С. (Томаківська ЗОШ I-III ст. № 2). Практичний психолог Федак Н.М. (Томаківська ЗОШ I-III ст. №1) здійснює супровід експериментальної діяльності Всеукраїнського рівня «Науково-методичні засади

впровадження фінансової грамотності у навчально – виховний процес навчального закладу» (2012-2019 роки). Практичні психологи Вищетарасівської ЗОШ I-III ст. Шарій В.А., Кисличуватської ЗОШ I-III ст. Пилипчинець Є.Ю. здійснюють супровід обласного експерименту «Науково-методичні засади впровадження вітчизняної моделі медіа-освіта у навчально – виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів» (2011-2017 роки).

Практичними психологами викладаються курси та факультативи психологічного спрямування, які сприятимуть розв'язанню низки соціально-педагогічних та психолого-педагогічних проблем в учнівському середовищі : «Поговоримо відверто» практичний психолог Томаківської ЗОШ I-III ст.№1 Федак Н.М., «Аранжування особистості», «Школа проти СНІДу», «Основи психології для старшокласників», «Психологія», практичний психолог Томаківської ЗОШ I-III ст. № 2 Горб І.С., «Психологічний розвиток особистості молодшого підліткового віку», «Моя майбутня професія: правила вибору» практичний психолог Вищетарасівської ЗОШ I-III ст. Шарій В.А.

Працівники психологічної служби закладів освіти беруть активну участь в організації та проведенні психолого-педагогічних семінарів для педагогів різних категорій, педагогічних рад, психолого – медико - педагогічних консилиумів, батьківських зборів, конференцій.

Важливим завданням спільної роботи практичних психологів і соціальних педагогів, учителів, адміністрації в навчальному закладі є раннє виявлення дітей з особливими потребами та надання їм кваліфікованої допомоги.

Психологічна служба району приймає участь у роботі психолого – медико - педагогічних консультаціях, робить діагностичні обстеження дітей з вадами психофізичного розвитку з метою визначення оптимальних шляхів навчання та виховання особистості в подальшому розвитку,

секретарем районної ПМПК є практичний психолог Федак Н.М. (Томаківська ЗОШ І-ІІІ ст. №1).

Практичний психолог, асистент вчителя Чумаківської ЗОШ І-ІІІ ст., Анедченко К.В. з 2013 року, в інклюзивному середовищі формує психологічну готовність учасників навчально-виховного процесу (учнів, батьків, вчителів, представників адміністрації) до взаємодії з дитиною з особливими освітніми потребами. Така готовність формується через проведення тренінгових занять, семінарів, лекторіїв, консилиумів, виступів, зміст яких спрямований на подолання упередженого ставлення до дітей з особливими потребами, руйнування міфів та стереотипів, стигматизації та дискримінації.

З метою підвищення ефективності психологічного супроводу дітей та учнівської молоді налагоджена співпраця практичних психологів та соціальних педагогів з організаціями: центр соціальних служб для сім'ї дітей та молоді; обласна психолого-медико-педагогічна консультація; правоохоронні органи; районний центр зайнятості тощо.

Активна співпраця з правоохоронними органами. Практичні психологи та соціальні педагоги Томаківської ЗОШ І-ІІІ ст. № 1 (Федак Н.М.), Томаківської ЗОШ І-ІІІ ст. № 2 (Горб І.С.), соціальний педагог Томаківської ЗОШ І-ІІІ ст. № 1 (Коваленко Я.О.), методист відділу освіти Пилипчинець О.С. приймають участь у слідчих діях малолітніх, неповнолітніх Томаківського району з метою допомогти слідчому встановити психологічний контакт з неповнолітнім, виробити правильну тактику проведення слідчої дії, сформулювати, якщо це необхідно, запитання з урахуванням дитячої психіки.

Події, які відбуваються в Україні, показали необхідність соціально-педагогічного захисту і психологічної допомоги постраждалим, переміщеним особам, біженцям, членам їх сімей і родичам загиблих в ході АТО. Тому, в першу чергу, на РМО психологічної служби були вивчені методичні рекомендації зі здійснення соціально-педагогічної та

психологічної роботи з дітьми в період переживання соціально-політичних конфліктних та пост конфліктних ситуацій. В рекомендаціях особливу увагу також приділено роботі з педагогічними працівниками та батьками. Рекомендації донесені класним керівникам.

До роботи у Томаківському райвійськкоматі з відбору призовників, визначення психологічної готовності діяти в стресових ситуаціях були залучені практичні психологи Томаківської ЗОШ І-ІІІ ст. № 1 (Федак Н.М.), Томаківської ЗОШ І-ІІІ ст. № 2 (Горб І.С.), соціальний педагог Томаківської ЗОШ І-ІІІ ст. № 1 (Коваленко Я.О.).

Учні Томаківського району, які мріють обрати професію практичного психолога приймали участь у ІІ та ІІІ етапах Всеукраїнської учнівської олімпіади з педагогіки та психології. 2013 рік - учениця 11 класу Чумаківської ЗОШ І-ІІІ ст. Бубир Наталя. 2014 рік – учениця 10 класу Чумаківської ЗОШ І-ІІІ ст. Книш Аліна.

25.09.2014 року на базі Машинобудівному ДНУ психологічна служба району презентувала себе на обласному заході присвяченому **Дню психологічної служби системи освіти Дніпропетровщини – рік 23**. Також були нагороджені грамотами Пилипчинець О.С. (методист психологічної служби району) та Горб І.С. (керівник РМО) Дніпропетровським обласним методичним психолого-медико-педагогічним центром.

Життя людини – дуже непередбачуване і бурхливе. Воно може дарувати нам хвилини щастя і в той же час приносити багато неприємностей і розчарувань. Іноді важко утримати тягар цих проблем на своїх плечах, і можна втратити надію, віру в себе, а найголовніше – своє здоров'я. Тоді на допомогу приходить психолог, який завжди допоможе відродити віру та впевненість у собі, знайде переконливі слова підтримки та розради або ж просто зуміє вислухати і почути... Над цими завданнями працює психологічна служба Томаківського району.

Пилипчинець Олена Степанівна, методист з психологічної служби

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА ЦАРИЧАНСЬКОГО РАЙОНУ

Кадровий склад – 7 практичних психологів. Працює 1 методичне об'єднання. Очолює службу методист з психологічної служби Логвиненко Надія Дмитрівна.

3 історії розвитку психологічної служби

*«Що може дати одна людина іншій, крім краплі тепла,
і що може бути більше за це...»*

Ремарк

Під таким гаслом з 2005 року бере початок і працює психологічна служба системи освіти Царичанського району. Пройшовши етап становлення, вона стала невід'ємним компонентом освітнього простору Приорілля.

За час роботи психологи стали повноцінними членами навчально-виховного процесу в закладах освіти нашої місцевості. Робота працівників психологічної служби направлена на підвищення психологічної культури всіх учасників навчально-виховного процесу, сприяння саморозвиткові, самореалізації особистості учня.

Куратором психологічної служби району є методист КЗ «Районний методичний кабінет Царичанської районної ради» Н.Д. Логвиненко, яка з 2005 року є ідейним натхненником, креативним керівником, безвідмовним помічником психологів району. Тому перше питання саме їй:

Надіє Дмитрівно, чи потрібні практичні психологи у закладах освіти?

Психологи у навчальному закладі – це те, чого вимагає час, без чого навчальний процес ніколи не відповідатиме сучасним вимогам

забезпечення високої якості освіти та наближення системи освіти України до європейських стандартів. Це стало зрозуміло ще на початку функціонування нашої служби, коли першим психологом у районі стала Наталя Вікторівна Яшна, досвідчений педагог Царичанської ЗОШ I-III ступенів, а через рік – Наталія Іванівна Плакуша, молодий спеціаліст, що влився в колектив Могилівської ЗОШ I-III ступенів. Це були перші кроки із психологічного супроводу навчально-виховного процесу в районі. Основним завданням на цьому етапі було не лише допомогати педагогам, учням та їх батькам в усвідомленні та розв'язанні психологічних проблем, а, в першу чергу, розтлумачити громадськості функції психолога в освітньому закладі. Та найкраще про психологічну службу розкажуть самі практичні психологи району. **І перше питання до практичного психолога Царичанської ЗОШ I-III ступенів Н.В. Яшної:**

Що для Вас є робота практичного психолога?

Для мене психологія — це не тільки робота, а й життя, не тільки професійна реалізація, але і шлях до саморозвитку та самовдосконалення. Робота психолога — це досвід спілкування з різними людьми, досвід, що дає можливість більше пізнавати і розуміти інших та самого себе. Це, безсумнівно, постійний пошук.

Психологом почала працювати з 2005 року. І ось уже одинадцять років я працюю з найціннішим – особистістю, допомагаю, скеровую, підказую, спрямовую на життєву дорогу. Бути психологом – означає бути обізнаним у різних сферах життя, бути відкритою, небайдужою людиною. Кожна дитина — це маленький всесвіт, і, правильно дібравши ключик, можна виховати особистість. А найбільшою нагородою для мене є життя дитини, і відчуття того, що ти допоміг становленню ЛЮДИНИ. Моє професійне кредо: «Життя буде таким, яким ми його придумаємо!» Давайте вчитися це робити добре.

Постійно працюю з обдарованими дітьми. Маю переможців районного та обласного рівнів Всеукраїнської олімпіади з психології та

педагогіки (Вікторія Дерезь – III місце – 2012р., Катерина Кривуля – III місце – 2013р., Роман Ковальов, Діана Матвієнко – II місце – 2014 р.).

Час не стоїть на місці, і психологічна служба району постійно розширювалася. Так у 2007 році ще двоє спеціалістів – Юлія Миколаївна Сніжко та Вікторія Станіславівна Макатуха приєдналися до нашої дружної сім'ї. Під керівництвом наставників, Надії Дмитрівни та Наталії Вікторівни, ці молоді спеціалісти почали осягати премудрість: як доторкнутися до людської душі. Тут у нагоді стали семінари-практикуми, круглі столи, Школа молодого психолога, яка з тих пір постійно діє у складі районного методичного об'єднання, підвищуючи фаховий рівень психологів-початківців. Засідання РМО – не лише методичний захід. Для спеціалістів психологічної служби – це ще й щиро очікувана нагода поспілкуватися з колегами, отримати пораду та підтримку, зорієтуватися на найбільш потрібні навчальному закладу напрямки діяльності: тиждень психологічної служби (проходить щороку в квітні), день психологічного здоров'я, скринька довіри, консультпункти на базі шкіл, де є практичні психологи.

Що ж думає про роль практичного психолога у навчальному закладі Юлія Миколаївна Сніжко?

У чому Ви бачаєте одне з головних завдань практичного психолога?

Потрібно вселити дитині думку, що її життя знаходиться у її власних руках, і тільки вона має право і в силах управляти ним. А далі, ґрунтуючись на законах психології та професійному досвіді, допомогти дитині зрозуміти, як будувати своє життя, до чого прагнути, а чого уникати. Я обрала роботу, спрямовану на медіа безпеку та розвиток критичного мислення у дітей тому, що саме ця орієнтація психологічного супроводу допомагає формувати у дітях та підлітках розуміння потрібного та зайвого, корисного та шкідливого серед того, що пропонує сучасне суспільство. Це спосіб навчити дитину керувати своїм життям, робити обґрунтований вибір. Я рада, що Могилівська ЗОШ І-ІІІ ступенів, у якій я

працюю, увійшла до переліку навчальних закладів, що беруть участь у Всеукраїнському експерименті «Науково-методичні засади впровадження вітчизняної моделі медіаосвіти в навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів» у 2015-2016 н. р. Творча група, що почала працювати цього року у складі нашого методичного об'єднання під керівництвом практичного психолога Ляшківської ЗОШ І-ІІІ ступенів Оксани Григорівни Байбуз, теж орієтована на безпеку дітей при користуванні ЗМІ.

Вікторія Станіславівна Макатуха, практичний психолог Китайгородської ЗОШ І-ІІІ ступенів, має свою думку про завдання психологічної служби освіти.

Що входить до обов'язків практичного психолога?

Практичний психолог допомагає першокласникам адаптуватися до школи, проводить діагностику готовності дитини до навчання, працює з проблемними дітьми, займається корекційно-розвиваючою діяльністю, пропагандою здорового способу життя, профорієнтацією старшокласників, проводить семінари, тренінги, допомагає при виникненні будь-яких міжособистісних конфліктів, допомагає позбавитися депресії, вчить розбиратися в собі, своїх цілях і бажаннях.

Як бачите, перелік навіть найбільш типових завдань спеціаліста нашого профілю значний і різноманітний. Але найголовнішим завданням мені видається профорієнтаційна робота. Саме це – найефективніший спосіб приготувати школяра до самостійного життя. Я приділяю найбільшу увагу тому, щоб ознайомити із сучасними, найбільш затребуваними професіями усіх своїх учнів – від найменших до випускників, відповідно до їх вікових особливостей.

Тим часом психологічна служба району регулярно отримувала нове поповнення. У 2009 році Антоніна Петрівна Маненко, Оксана Григорівна Байбуз та Ірина Сергіївна Вільхова приєдналися до колективу спеціалістів-психологів. До цього часу система освіти Приорілля вже гідно оцінила всі

переваги психолого-педагогічного супроводу діяльності навчальних закладів. Тож перед нами постало нелегке завдання: охопити своїми послугами усі школи району. Було складено графік, згідно з яким спеціалісти психологічної служби почали виїжджати у ті навчальні заклади, де ще не було свого фахівця. З тих пір це стало доброю традицією системи освіти Царичанського району.

У практичних психологів, завдяки різноманіттю їх роботи, формується свій, несхожий на інші, погляд на свою місію у освітньому закладі, на вимоги до самої особистості фахівця. **Що ж думає з цього приводу практичний психолог Ляшківської ЗОШ І-ІІІ ступенів Оксана Григорівна Байбуз?**

Яким повинен бути шкільний психолог?

Професія психолога зобов'язує вміти слухати і чути. Але, крім цих якостей, хороший психолог повинен володіти професіоналізмом і інтелектом, забезпечити які може тільки спеціальна освіта. Ще, на мою думку, психолог, як рятівник, повинен бути там, де потребують його допомоги найбільше. У школах це, безумовно, класи, де учні досягли підліткового віку. Саме компетентна та доброзичлива підтримка психолога допоможе хлопцям та дівчатам розібратися у тому новому, що відбувається з ними, побачити себе та своїх товаришів не дітлахами, а молодими людьми на шляху зростання та дорослішання.

Ірина Сергіївна Вільхова, практичний психолог Молодіжнлянської ЗОШ І-ІІІ ступенів, ділиться своїм поглядом на цю проблему.

Я вважаю, що найпотрібніші ми зараз тим, кого безпосередньо зачепила складна суспільно-політична ситуація у нинішній Україні. Тому я, перш за все, намагаюся приділити увагу дітям із сімей переселенців чи тим, у кого в родині є воїни АТО.

Із плином років не залишається на місці і психологічна служба Царичанського району. Вимоги нового часу прикликали до вже зміцнілої

когорти психологів Зою Борисівну Фролову – у 2011 році вона стала на сторожі душевного спокою дітей, батьків і вихователів ДНЗ № 4, а потім – ДНЗ №1. Це – перший психолог дошкільної освіти Царичанського району. Вона охопила увагою тих учасників навчально-виховного процесу, які ще не мали нагоди отримати допомогу психолога. **Що ж думає Зоя Борисівна про специфіку роботи у дошкільній освіті?**

Дитячий психолог допомагає дітям впоратися з проблемами, які іноді дорослі вважають незначними. Чи справді можна назвати їх незначними?

Насправді ж, як стверджують психологи, немає неважливих дитячих проблем. Маленькі образи чи невиправдані надії часів дитинства залишаються в нашій підсвідомості назавжди, нагадуючи про себе в дорослому житті комплексами і страхами. Тому найголовніше слово психолога-дошкільника – «уважність». Уважними слід бути до поведінки дітей, які ще не зовсім добре можуть висловити свої думки, скарги, прагнення, до потреб вихователів у їх професійній діяльності, до того, як правильно батьки розуміють свою роль у становленні дитячої особистості. Робота з батьками вихованців, звичайно, має величезне значення у психологічному супроводі дошкільної освіти.

Наші наймолодші колеги – Галина Миколаївна Григорчук, Альона Юрївна Телевна, дарма, що молоді спеціалісти, а вже стали активними учасницями усіх районних заходів – семінарів, конференцій, воркшопів, круглих столів тощо. Під керівництвом досвідчених наставників психологи-початківці зміцнюють свої методичні знання, розвивають уміння співпрацювати зі складною системою дитячого, батьківського та вчительського колективів. **Альона Юрївна Телевна, практичний психолог Залеліївської ЗОШ І-ІІ ступенів ділиться враженням про свої перші кроки у царині професійного становлення.**

Часто клієнти бажать, щоб психолог вирішив за них, як їм чинити. Як ви ставитеся до надання клієнтам готових сценаріїв дій?

Головне, що робить психолог, спілкуючись з клієнтом, створює умови, при яких клієнт починає розуміти себе, розбирається в собі, виявляє і самостійно приймає вірне рішення. Ознака зрілої особистості – готовність нести відповідальність за свої дії, а не перекладати її на інших. Саме на це, на мою думку, слід націлювати клієнта, як дорослого, так і малого.

Галина Миколаївна Григорчук, практичний психолог Царичанської ЗОШ I-II ступенів, розповідає про особливості своєї роботи.

Чи стикалися ви з труднощами на своєму професійному шляху?

Так, певний час я не могла чітко визначити, коли саме я мушу працювати з дітьми, оскільки забирати їх з уроків не доцільно: учні можуть відстати від навчальної програми, а після занять вони поспішають додому. У цьому випадку стали дуже доречними години психолога. Тепер я можу приділити досить уваги всім дітям.

Психологічна служба Царичанського району докладає всіх зусиль, щоб забезпечити психолого-педагогічними послугами навчальні заклади Приорілля. Кожен фахівець став невід'ємною частинкою свого робочого колективу та районного освітнього середовища. У батьків та педагогів уже не виникає питання: – для чого у школі психолог? А діти розуміють різницю між психологом і психіатром. Це свідчить про повну інтеграцію психологічної служби у педагогічний простір, про те, що вона стала необхідною і природною частиною виховання молодих приорільтців.

Творча група практичних психологів району

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА ШИРОКІВСЬКОГО РАЙОНУ

Кадровий склад – 6 практичних психологів. Працює 1 методичне об'єднання. Очолює службу методист з психологічної служби Пшенична Тетяна Анатоліївна. Представляє службу досвід роботи Копич В.В., практичного психолога Калинівської середньої загальноосвітньої школи

Як подолати передекзменаційний стрес Корисні поради для учнів 9 – 10 класів

Іспит - це не просто перевірка знань, а й серйозний стрес для людини. Психічне напруження виникає через необхідність пройти випробування, яке іноді визначає подальшу долю людини. Ускладнюють стрес такі чинники, як тривале сидіння у вимушеній позі, обмеження рухової активності, порушення режиму відпочинку і сну, емоційні переживання. Школяру доводиться особливо важко, адже він хоче відповідати очікуванням дорослих, і боїться опинитися неуспішним.

Стрес перед іспитом це нормальне явище. Він з'являється через занепокоєння з приводу результатів майбутніх випробувань і реакції організму на це переживання. При «нормальному» стресі, точніше нервовому збудженні перед іспитом, з'являється хвилювання, потіють долоні. Такий легкий стрес в момент самого іспиту допомагає екзаменованим - він підстерігає його і підсилює концентрацію. Але зустрічаються і більш важкі форми передекзменаційного стресу - **дистрес** - який заважає сконцентруватися учневі чи студенту на іспиті і погіршує роботу його пам'яті.

Реакція організму на екзаменаційний стрес

Дистрес (від англ. Distress - горе, страждання, сильне нездужання, виснаження) - цей стан як фізичного, так і психоемоційної перенапруги, зниження життєвої активності, погіршення стану здоров'я, і, внаслідок чого, дезорганізації людини.

У багатьох учнів та студентів в передекзаменаційний період з'являється нервозність, пригніченість, запаморочення, тремтіння в кінцівках, порушується апетит, посилюється або зменшується серцебиття, підвищується або знижується артеріальний тиск, з'являється безсоння і спазми в животі.

Тривала дія стресу може привести до серйозних наслідків для здоров'я, наприклад, до сильних головних болів, до нервових тикам, до хвороб шлунка або гіпертонії, до астми або інфаркту!

Іспити для юнаків та дівчат

22% школярів скаржаться перед іспитом на проблеми зі сном, у 21% виникає алергія, у 16% з'являються головні і м'язові болі, 8% страждають від болю в животі.

Виявляється, хлопчики і дівчатка по-різному реагують на екзаменаційні випробування. Німецькі вчені провели дослідження за участю 4500 підлітків віком від 10 до 21 року. Дівчатка виявилися більше чутливі до стресу, ніж хлопчики. 38% з них випробовували стрес під час контрольних та іспитів, який виражався в фізіологічних і психологічних проблемах. З хлопчиків тільки 21% проявляв серйозне занепокоєння з приводу навчання. Причому, якщо у дівчаток, починаючи з 15 років, це занепокоєння тільки зростало, то у хлопчиків з 12 років воно переставало рости зовсім.

Причини стресу і способи його подолання

Перш за все, треба змиритися з тим, що стрес перед іспитом неминучий. Щоб стрес не переріс межі невеликого нервового струсу і не перетворився на дистрес, **дотримуйтесь наступних рекомендацій:**

1) Найпростішим способом боротьби з екзаменаційним стресом є розслаблюючі вправи. Перевірені аутогенні тренування, йога, деякі види спорту, такі як біг або їзда на велосипеді, діють на екзаменованих заспокійливо. У деяких ВНЗ навіть проводяться антистресові курси, які допомагають боротися з екзаменаційним страхом. На цих курсах можуть моделюватися екзаменаційні ситуації. Фахівці стверджують, що за підтримки лікаря-психотерапевта і разом з іншими учнями передекзаменаційний стрес подолати набагато простіше, ніж поодиночі.

2) Якщо ви чітко представите собі ситуацію на іспиті і заздалегідь добре вивчите місце його проведення, то дуже допоможете собі. Наприклад, вас не зможе відвернути колекція моделей, книг або портретів на стінах класної кімнати. Психологи рекомендують ще один спосіб боротьби зі стресом - під час заучування екзаменаційних питань уявіть собі приміщення, де відбуватиметься іспит. Тим самим ви почнете внутрішньо звикати до навчальної аудиторії і, відповідаючи вже на іспиті, будете почувати себе, як вдома.

3) Перед письмовими контрольними краще уважно проаналізувати попередні контрольні з даного предмета.

Як пережити екзаменаційний стрес

1) До іспиту постарайтеся максимально вивчити предмет, адже знання або незнання його в більшості випадків є вирішальним фактором вашого стресу.

2) Щоб заспокоїтися перед іспитом, можна проробити наступні вправи: сильно стисніть великий і вказівний пальці і постарайтеся хвилини 3 подумати про щось приємне для вас - про відпочинок, улюблену людину, тваринний тощо.

3) Допомагають також вправи для дихальної системи: дихайте 2-5 хвилин глибоко, потім на 6-10 секунд затримайте дихання.

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА ЮР'ІВСЬКОГО РАЙОНУ

4) Запам'ятайте, що одним невдалим іспитом рідко можна перекреслити собі все попереднє навчання, тому постарайтеся філософськи віднести як до майбутнього успіху, так і до можливої невдачі.

5) Не сидіть за комп'ютером цілий день. Відверніться, зателефонуйте друзям, походіть по квартирі, послухайте відволікаючу музику, полежте просто з закритими очима і послухайте тишу.

6) Добре харчуйтеся. Намагайтеся не їсти багато гострого і калорійного. З'їжте краще салатик, і смачно і корисно. Побалуйте себе чим-небудь солоденьким, наприклад шоколадкою, вона підніме вам настрій.

7) Сон дуже важливий! Намагайтеся лягати і вставати в один і той же час.

8) Займіть себе чимось, коли не готуетесь до іспиту. Поспілкуйтеся з друзями, подивіться телевізор, прогуляйтеся, головне не сидіть вдома! Це пригнічує!

9) Хваліть себе. Це потрібно, щоб додати собі упевненість і налаштуватися на позитивний лад. Щодня говоріть собі, що ви молодець, і що у вас обов'язково все вийде, головне - вірити!

10) Двійка на іспиті – не кінець світу!

11) Пам'ятайте, у вас є близькі люди і друзі, які завжди підтримають і допоможуть вам у скрутну хвилину, дадуть пораду про те, як правильно готуватися до іспитів.

І наостанок, пам'ятайте, що позитивний настрій завжди добре позначається на іспиті і навпаки!

Кадровий склад – 6 практичних психологів. Працює 1 методичне об'єднання. Очолює службу методист з психологічної служби Ананченко Ксенія Григорівна. Представляє службу досвід роботи Бражнікової Тетяни Валентинівни, практичного психолога Варварівської СЗШ.

Створення умов для виховання соціально зрілої особистості з усвідомленою громадянською позицією, почуттям національної самосвідомості, підготовленою до професійного самовизначення

Кожен заклад освіти, виходячи з своїх потреб та специфіки, вкладає свою ціннісну ідею в модель психологічної діяльності. Для нашої школи головна ідеологія психологічної служби – це «супровід» дитини по її життєвому шляху. Це рух разом з нею, поруч із нею, іноді – трохи попереду, якщо треба пояснити можливі шляхи. Ми не можемо змінити внутрішній світ людини без його власної волі, власного бажання, але ми можемо взаємодіяти, пропонуючи різні шляхи вирішення тих або інших завдань чи проблем. Ми організуємо співробітництво, спрямоване на самопізнання та самовдосконалення людини.

Шкільна психологічна служба – це самостійний вид діяльності з власними цілями й цінностями, яка органічно влітається в навчально-виховну педагогічну систему. За такої організації стає можливим поєднувати цілі педагогічної і психологічної практики і фокусувати їх на головному – на особистості учня.

Робота дорослих з супроводу (педагогів, батьків, психолога) спрямована на створення сприятливих соціально-психологічних умов для

успішного навчання й розвитку дитини. Але у кожного є і свої специфічні завдання. Роль педагога – орієнтація учня на інтелектуальні й етичні аспекти («кожна людина повинна знати й уміти саме це й мати відповідну поведінку в громадських місцях»). Батьки виконують роль носія певних цінностей – релігійних, етичних національних, культурних та інших. Моє завдання, завдання практичного психолога – створювати умови для продуктивного руху дитини тими шляхами, які вона усвідомлено вибрала, конструктивно вирішувати неминучі конфлікти, засвоювати методи пізнання, спілкування, пізнаючи себе та інших.

Систематичне спостереження за розвитком учнів в ході навчально-виховного процесу, динамічне, комплексне, усестороннє і цілісне вивчення дитини розглядається як основа психологічного супроводу навчального процесу. Головне завдання психологічної підтримки дитини – допомогти пізнати самого себе, сприяти саморозвитку, збереженню психологічного здоров'я, покращення навчальної мотивації, уваги, пам'яті, мислення.

Одним із головних напрямків діяльності Варварівської СЗШ є вдосконалення рівня навчально-виховного процесу щодо формування оптимально сприятливих умов для самореалізації особистості. Система навчально-виховної роботи школи зорієнтована на особистість, як відправний компонент і кінцевий результат. Вона має на меті розвивати учня відповідно до його інтересів і нахилів, духовно збагатити, навчити відповідати за вчинки, постійно вдосконалюватися, вести здоровий спосіб життя.

В основі діяльності психологічної служби покладена реалізація науково-методичної проблеми школи: «Виховання патріотизму та активної життєвої позиції через розвиток почуття прекрасного та усвідомлення неповторності рідного краю і себе в ньому»

З цією метою психологом проводиться така робота:

- 1 етап – адаптація першокласників до школи. На першій зустрічі зі школою проходить знайомство усіх учасників навчально-виховного

процесу: 6-7 річна дитина, батьки, педагог, психолог. Після 20-ти хвилинного заняття з дитиною дорослі сумісно виробляють спільну стратегію, яка допоможе дитині при входженні в новий для неї шкільний світ. Перші півроку ми проводимо розвиваючі заняття, які орієнтовані на розвиток когнітивної сфери й довільності школярів, а також вирішують соціально-психологічні й особистісні завдання. Ми вважаємо, що такої роботи потребують усі першокласники. Цей цикл роботи плавно перетікає в наступний етап, який спрямований на вирішення труднощів в навчанні, спілкуванні, самопочутті, які виникають в окремих учнів.

- 2 етап – перехід і адаптація в середній ланці. Організаційно-педагогічне завдання – формування єдиної системи навчальних і дисциплінарних вимог, переорієнтація дітей на нове ставлення до навчальної діяльності. Успішність проходження цього періоду залежить від погодженості дій педагогічного колективу, розуміння й терпимості стосовно проблем п'ятикласників з боку педагогів і батьків.
- 3 етап – пропаганда здорового способу життя та профілактика адиктивної поведінки учнів.
- 4 етап – психолого-педагогічна функція профорієнтації: виявлення і формування інтересів, нахилів, здібностей школярів, визначення шляхів і умов ефективного професійного самовизначення. Вивчення готовності учнів до зміни соціальної позиції й способу життя

Мета професійної діяльності психолога і педагога в школі єдина. Це – дитина, умови її повноцінного навчання й розвитку. Засоби, методи – різні. Шкільний психолог не повинен сприйматись дітьми як ще один вчитель. Неможливо бути одночасно батьком і психологом стосовно своєї дитини, начальником і чоловіком стосовно своєї дружини, психологом і педагогом стосовно тієї самої дитини. Психолого-педагогічний супровід направлений на створення умов для позитивного розвитку відносин дітей і

дорослих в освітньому середовищі, психологічний і психічний розвиток дитини з орієнтацією на зону ближнього розвитку.

Здійснюючи психолого-педагогічний супровід учасників навчально-виховного процесу свою роботу побудувала як системний підхід при реалізації науково-методичної проблеми школи.

Підготовка до навчання дошкільників.

З травня по червень запроваджено заняття для дітей старшого дошкільного віку з метою покращення підготовки до навчання у школі. За програмою «Перші кроки до школи» проводяться заняття, які спрямовані на розвиток різних сторін психіки дитини – її пізнаваної та емоційно-вольової сфери. Дослідження готовності майбутнього першокласника до навчання в школі допоможуть скоригувати розвиток уваги, пам'яті, мислення, тонкої моторики руки, уяви, довільності психічних процесів, мовлення, комунікативних навичок. Всі заняття проводяться в ігровій формі і мають розвивальний та виховний зміст. Навчаючись у першому класі школи діти, які відвідували ці заняття, не мають проблем з адаптацією та показують (за результатами діагностики) високий рівень готовності до навчання.

Профілактика дезадаптації учнів на початку навчання на різних вікових періодах.

Особливо це стосується 1-х та 5-х класів. Дезадаптованість дитини у цей період може спричинити психологічні проблеми, які вплинуть на подальше життя, навчання та формування особистості. Корекційно-розвивальна робота з учнями, які показали, за результатами діагностики, низький рівень готовності до навчання у школі. Враховуючи особливості розвитку і тип труднощів, з якими зіштовхуються діти, створюю програми індивідуальних та групових занять.

Проводяться цикли тренінгових занять відповідно до вікових категорій, особливостей учнів та за запитом учнів та класних керівників: «Секрети мого «Я», «Мистецтво спілкування», «Пізнай себе», «Мистецтво

взаємовідносин», «Розвиток комунікативної компетентності», «Корекційно-розвиваючий тренінг емоційно-особистісної сфери»

Профілактика негативних проявів поведінки в учнівському середовищі, робота з дітьми «групи ризику»

Враховуючи соціальне оточення учнів, проводжу профілактичну роботу, спрямовану на розширення можливих варіантів виходу із проблемних ситуацій. Оскільки виправити поведінку дітей дуже важко, основну свою роботу спрямовую на профілактику девіантності і поділяю її на два етапи.

На першому проводжу ранню профілактику, завданням якої є своєчасне виявлення негативних змін в поведінці дитини, що дає змогу попередити їх надалі.

Другий етап – цілеспрямована профілактика правопорушень неповнолітніх – це сукупність заходів, спрямованих на запобігання переходу відхилень у поведінці у важку стадію. Для цього використовую різноманітні методи із виявлення і усунення конкретних недоліків сімейного, шкільного і суспільного виховання, а також проводжу цілеспрямовану роботу з тими підлітками, групами підлітків, які в поведінці мають відхилення від моральних і правових норм.

У початкових класах я проводжу вивчення класних колективів за допомогою проєктивних методик «Лісова школа», «Вигадана тварина», «Мій клас» Так визначаю емоційний і психологічний стан дитини. За результатами діагностики визначаю «групу ризику», проводжу бесіди з учителями. На другому етапі проводжу цілеспрямовану профілактичну роботу з дітьми, у яких виявлені відхилення у поведінці та які зараховані до «групи ризику» Для досягнення поставленої мети використовую спеціальні діагностичні методики, які дають можливість зробити висновки про сформованість адекватної самооцінки, рівень тривожності, агресивність, акцентуовані риси характеру. Потім надаю консультації педагогам щодо роботи з дітьми, а з учнями проводжу корекційно-

розвивальні заняття щодо формування адекватної самооцінки, зниження рівня тривожності та агресивності.

Профілактична робота в школі проводиться у таких напрямках:

- робота шкільної ради з профілактики правопорушень;
- облік і постійна профілактично-корекційна робота з учнями, схильними до правопорушень, та з учнями, схильними до девіантної поведінки;
- суворий контроль за обліком відвідування учнями школи.

Вивчаю особливості контингенту учнів школи, причини виникнення важковиховуваності, шляхи роботи з ними та їх сім'ями. Планую, координую та узгоджую роботу з даного напрямку разом із заступником директора з виховної роботи.

*Пропаганда здорового способу життя,
профілактика шкідливих звичок.*

Традиційним стало проведення бесід, годин спілкування, відеолекторій: «Школа – територія здоров'я», «Правда про СНІД», «Правда про наркотики, куріння та алкоголь», «Хочеш бути сучасним? Будь здоровим!», «СНІД: право вибору»

Робота з педагогічним колективом - невід'ємна частина у досягненні доброго результату виховання. Це виступи на засіданнях психолого-педагогічних консиліумів, у районних семінарах, виступи на педрадах і співпраця з адміністрацією школи.

Профорієнтаційна робота

Проблема вибору професії завжди була актуальною і тим більше, залишається такою в сучасних умовах. Яку професію обрати – одне з головних завдань у житті кожної людини. З причини незнання правил вибору професії, ситуації на ринку праці, відсутності практичного досвіду професійної діяльності близько 40% молодих людей обирають професію, яка не відповідає їх інтересам, нахилам та вподобанням. Значна частина молоді після закінчення навчального закладу змушена

працевлаштовуватися не за фахом, одержувати статус безробітного або взагалі виїжджати в пошуках роботи за межі області або держави.

Проблема підготовки учнів до свідомого вибору професії стає особливо актуальною тому, що орієнтація на певну професійну діяльність, свідомий вибір свого життєвого шляху є невід'ємною складовою всього навчально-виховного процесу в школі.

Профорієнтація повинна забезпечити оптимальне поєднання особистих бажань і суспільних потреб. Профорієнтаційна робота повинна служити одній меті – активізувати учня, сформувати у нього прагнення до самостійного вибору професії з урахуванням отриманих знань про себе, своїх здібностях і перспективах їх розвитку. В цьому йому повинні допомогти вчителі та шкільний психолог.

Обмінююсь досвідом роботи з колегами - у березні 2013 року провела семінар для психологів району на тему: «Взаємозв'язок соціального статусу й особливостей розвитку мислення старшокласників»

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ОБЛАСНОГО ПІДПОРЯДКУВАННЯ

Кадровий склад – 70 фахівців, з них 42 практичних психолога та 28 соціальних педагогів. Працює 1 методичне об'єднання. Очолює службу методист обласного навчально-методичного центру практичної психології і соціальної роботи Савельєва Наталія Володимирівна. Представляє службу досвід роботи Красильникової Наталії Іванівни, практичного психолога ОКЗО «Дніпропетровська загальноосвітня санаторна школа-інтернат № 4»

Особистість і світ професій

Програми факультативних курсів для учнів 8-9 класів

Наша школа, спираючись на Національну доктрину розвитку освіти України у XXI столітті, активно перебудовує свій навчально-виховний процес, з метою становлення духовно здорової особистості здібної до саморозвитку та постійного самовдосконалення.

З 2010/2011 навчального року школа працює над експериментальною програмою « Розробка моделі сучасного навчального інтернатного закладу на основі випереджаючої освіти для сталого розвитку», запровадженою кафедрою випереджаючої освіти ДОППО під науковим керівництвом завідуючої кафедрою випереджаючої освіти, доктором філософських наук Висоцькою О.Є.

Однією з основних складових частин програми є формування позитивної Я-концепції вихованців в умовах школи-інтернату. Означене завдання реалізується через розкриття творчого, духовного, розумового, поведінкового потенціалу підростаючого покоління завдяки формуванню в учнях динамічної системи уявлень про себе, своє життя, про вміння будувати конструктивні міжособистісні стосунки упродовж тривалого часу та встановлювати пріоритети у власному житті на довгострокову перспективу.

Запровадження факультативних курсів для учнів 8-9 класів «Особистість і світ професій» та «Основа професійного самовизначення» надало можливості системно застосувати у навчально-виховній роботі основи психологічної просвіти, спрямованої на пояснення учням сутності, змісту і закономірностей формування їхньої особистості. Тому в програму кожного факультативного курсу включено розділи з основ психологічних знань про розвиток особистості.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Головним завданням загальної середньої освіти в Україні є виховання громадянина України, формування соціально зрілої, працелюбної, творчої особистості, якій притаманні почуття: власної гідності, саморозуміння, поваги до прав і свобод людини, свідоме ставлення до своїх обов'язків, гордість за нашу Батьківщину, здатність до активної участі у соціальному житті країни.

Демократизація освіти, надання їй профільної спрямованості у старшій школі, вимагає пошуку шляхів удосконалення підготовки учнів 8-9 класів до обґрунтованого вибору ними майбутнього напрямку навчання та вибору професії, відповідно до індивідуальних особливостей, інтересів, потреб і нахилів. Програми факультативних курсів для учнів 8-9 класів «Особистість і світ професій» та «Основи професійного самовизначення» сприятимуть професійному самовизначенню підростаючого покоління.

Дані програми розроблені відповідно до Закону України «Про загальну середню освіту» та рішення Протоколу наради з питань підвищення ролі профорієнтаційної роботи у формуванні конкурентноспроможного трудового потенціалу України, яка відбулася 22.12.2006 року під головуванням Віце-прем'єр –міністра України Д. Табачника.

Підставою для запровадження у навчально-виховний процес сучасної школи профорієнтаційних курсів для учнів 8-9 класів є Рішення колегії Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Концепції профільного навчання в старшій школі» №10/13 від 25.09.2003 р., згідно з яким допрофільна підготовка здійснюється у 8-9 класах з метою забезпечення учнів обсягом систематизованих профінформаційних знань, умінь необхідних підліткам для свідомого вибору майбутнього напрямку навчання та професійного самовизначення.

Формами реалізації допрофільної підготовки учнів 8-9 класів, згідно із затвердженою «Концепцією профільного навчання в старшій школі», визначено факультативи, предметні гуртки, кабінети профорієнтації тощо.

Розроблені факультативні курси «Особистість і світ професій» та «Основи професійного самовизначення» є невід'ємною складовою даної підготовки і системоутворюючою основою для узагальнення учнем отриманих знань:

- про світ професій;
- про власні індивідуальні особливості та можливості;
- про вміння співвідносити особистісні якості з вимогами, які пред'являє професія;
- про напрями самовдосконалення до рівня вимог обраного профілю навчання у старшій школі.

Запропоновані курси допоможуть підліткам отримати ці знання і навички.

Зазначені курси «Особистість і світ професій» та «Основи професійного самовизначення» для учнів 8-9 класів розроблено на основі:

- програми «Основи вибору професій» для учнів 9 класів (Інформаційний збірник Міністерства освіти України, 1993 рік, №11);

- програми «Людина і світ професій» для учнів 8-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів (Програма підготовлена колективом співробітників та аспірантів лабораторії трудового виховання і профорієнтації інституту проблем виховання АПН України м. Київ, 2007р. Науковий консультант І.Бех – академік АПН України, директор інституту проблем виховання АПН України).

Застосування додаткової літератури (1-13) дозволило доповнити відповідні розділи розроблених профорієнтаційних курсів матеріалами щодо ключових компонентів Я-образу особистості.

Головна мета курсу «Особистість і світ професій» - ознайомлення учнів з головними поняттями щодо формування позитивної Я-концепції, забезпечення їх обсягом систематизованих профінформаційних знань та визначення психологічних передумов щодо вибору професії.

Головна мета курсу «Основи професійного самовизначення» - підготовка учнів до вибору профілю навчання у старшій школі, озброєння їх основами психологічних знань про розвиток особистості, самодіагностика власних якостей та можливостей для співвіднесення отриманих результатів з вимогами обраного профілю навчання.

Мета кожного курсу реалізується у процесі вирішення комплексу навчальних і виховних завдань, а саме:

- виховання в учнів ставлення до себе як суб'єкта майбутнього профільного навчання, усвідомлення своєї індивідуальної неповторності, відповідальності та впевненості у досягненні майбутнього професійного успіху;

- активізація процесів самопізнання, самооцінки та актуалізація потреби у самовдосконаленні;

- формування системи знань учнів про зміст та структуру світу професій, вмінь самостійно аналізувати вимоги соціального середовища до фахівців на ринку праці та специфіку профільного навчання, як першого кроку до оволодіння обраною професією;

- ознайомлення учнів із способами і прийомами прийняття обґрунтованих рішень щодо вибору майбутнього профілю навчання, забезпечення їх практичним досвідом пошуку необхідної інформації для розробки або ж удосконалення індивідуальної освітньої траєкторії.

Навчальний матеріал, який передбачає ознайомлення учнів 8-9 класів із світом професій та надання їм знань, вмінь і навичок з основ вибору профілю навчання у старшій школі, складається у кожному курсі із двох розділів:

«Особистість і світ професій»

I розділ. Усвідомлення власної індивідуальності (включає у себе основні ключові компоненти Я-образу особистості);

II розділ. Основи вибору професії (поєднує знання про загальні характеристики професійної діяльності людини, типові помилки при обранні професії, види професійної праці людини та напрями профільного навчання у старшій школі).

«Основи професійного самовизначення»

I розділ. Я і мої можливості (знання про індивідуальні особливості учня, самодіагностику його можливостей і вмінь, напрями самовдосконалення до рівня вимог бажаного профілю навчання у старшій школі);

II розділ. Технології вибору профільного навчання (характеристика різноманітних профілів навчання, знання правил вибору учнем майбутнього профілю, уміння визначати й коригувати індивідуальну освітню траєкторію, аналізувати суперечності й уникати помилок).

Результатом реалізації змісту запропонованих курсів є готовність учнів 8-9 класів до вибору профілю навчання та професії у старшій школі. Рух до такого результату є процесом узгодження учнем знань про особливості світу професій зі сформованими та усвідомленими ним особистісними можливостями та потребами.

У процесі викладання курсу використовуються різнопланові форми і методи роботи: профорієнтаційний урок, лекції, розповіді, дискусії, бесіди, ділові ігри.

Домінуючою формою організації навчально-виховного процесу є урок, також пріоритетне значення у навчанні надається практичним роботам, на яких учні мають змогу дістати уявлення про розвиток своїх індивідуальних особливостей, зіставити їх із вимогами до обраної професії. Це сприяє формуванню психологічної готовності учнів до вибору профілю навчання в старшій школі.

Оцінювання знань та вмінь учнів здійснюється в кінці вивчення курсів за результатами виконаних практичних робіт, відповідей на запитання.

Програми передбачають реалізацію змісту в обсязі 1 години на тиждень (35 годин на рік) у кожному класі.

Реалізуються програми курсів за рахунок годин варіативної складової навчальних планів загальноосвітньої школи.

Зміст навчального матеріалу «Особистість і світ професій» 8 клас

№	К-сть год.	Тема	Вимоги до загальноосвітньої підготовки
Розділ I. Усвідомлення власної індивідуальності			
Вступ			
1	1	Мета і завдання курсу „Особистість і світ професій”. Знайомство з поняттям Я-концепція та значенням правильного вибору професії для особистості та сучасного суспільства.	Учень: - пояснює, що включає у себе поняття Я-концепція; - визначає її значення у розвитку особистості; - пояснює значення правильного вибору професії для особистості та сучасного суспільства.
Розділ 1.1. Я - образ			
2	1	Стать людини. Відмінність жіночих та чоловічих якостей. Сприйняття маскулних та фемінних рис. <i>Практична робота.</i> Анкета на пере - важність маскулних або фемінних рис.	Учень: - характеризує відмінності жіночих та чоловічих якостей; - вчиться складати правила позитивної взаємодії між хлопцями та дівчатами
3	1	Складові Я-образу підстаючого покоління: самоусвідомлення, самоконтроль та їх роль у розвитку особистості. <i>Практична робота.</i> Дискусія „Для чого людині знати себе?”	Учень: - розуміє значення понять: самоусвідомлення та самоконтроль, їх важливість для професійної діяльності людини; - володіє навичками самоконтролю власних дій, вчинків та намірів.
4	1	Складові Я-образу підстаючого покоління: самоефективність, самовиховання та їх роль у розвитку особистості. <i>Практична робота.</i> Вправа для самовиховання, гра „Аукціон”.	Учень: - розуміє значення понять: самоефективність та самовиховання, їх значення для професійної діяльності людини; - володіє навичками самовиховання, самоконтролю власних дій, вчинків та намірів.
5	1	Складові Я- образу підстаючого покоління: самоповага, самосприйняття та їх роль у розвитку особистості. <i>Практична робота.</i> Вправа „Хто я?”	Учень: -розуміє значення понять: самоповага і самосприйняття; - володіє початковими навичками самоаналізу; - активізує процеси самоповаги і самопізнання засобами рефлексії власних позитивних якостей
6	1	Самооцінка- складова Я-образу підстаючого покоління. Її роль у	Учень: - пояснює особливості самооцінки, її

		розвитку особистості. <i>Практична робота.</i> Методика „Моя самооцінка”	значення для професійної діяльності людини; - характеризує вплив самооцінки на уявлення людини про себе; - володіє навичками корекції власної самооцінки.
7	1	Практичні вправи на розвиток самопізнання. Розвиток вмінь учнів щодо розуміння та правильного використання власних можливостей (ресурсів).	Учень: - висловлює та відстоює власну думку з питань самоконтролю, саморозвитку та самовиховання; - вміє самостійно працювати над визначенням власних інтересів та нахилів, які необхідно враховувати при виборі професії.
Розділ 1.2. Головні психологічні позиції людини у спілкуванні, їх прояви у поведінці			
8	1	Характеристика позицій людини при спілкуванні за схемою Т. А. Харриса. Основні положення теорії Е. Берна щодо позицій людини у спілкуванні. <i>Практична робота.</i> Тест „Три Я” (Яку позицію при спілкуванні займаєш ти?).	Учень: - розкриває головні особливості теорій Т. А. Харриса та Е. Берна; - характеризує головні ролі, які виконує людина при взаємодії з оточуючим середовищем згідно теорії Е. Берна; - аналізує специфіку представлених позицій.
9	1	„Дитина”. Характеристика даної психологічної позиції при спілкуванні. <i>Практична робота.</i> Обговорення ситуацій спілкування, у яких людина займає позицію „дитина”.	Учень: - пояснює особливості психологічної позиції „дитина”; - володіє навичками застосування даної психологічної позиції; - характеризує ускладнення, які можуть виникнути через неправильне застосування даної позиції при взаємодії з оточуючими.
10	1	„Дорослий”. Характеристика даної психологічної позиції при спілкуванні. <i>Практична робота.</i> Обговорення теми: „У яких ситуаціях спілкування підліток займає позицію „дорослий?”	Учень: - пояснює особливості психологічної позиції „дорослий”; - володіє навичками застосування даної психологічної позиції; - характеризує ускладнення, які можуть виникнути через неправильне застосування даної позиції при взаємодії з оточуючими.
11	1	„Батьки”. Характеристика даної психологічної позиції при спілкуванні. <i>Практична робота.</i> Обговорення питань „Хто і у яких ситуаціях здатний займати позиції „караючі батьки”, „опікуючі батьки”?	Учень: - пояснює особливості психологічної позиції „батьки”; - володіє навичками застосування даної психологічної позиції; - характеризує ускладнення, які можуть виникнути через неправильне застосування даної позиції при взаємодії з оточуючими.
12	1	Практичні вправи на розвиток комунікативних якостей та підвищення комунікативної активності підлітків.	Учень: - засвоює правила ефективної комунікації у міжособистісному та діловому спілкуванні, їх значення для професійної діяльності людини.
Розділ 1.3. Емоційний світ людини			
13	1	Знайомство з поняттями: емоції та почуття. Види емоцій та почуттів. Емоції та ставлення людини до праці. <i>Практична робота.</i> Вправи „Намалюй емоцію”, „Передай емоцію”. Обговорення емоційного стану після виконання роботи.	Учень: - пояснює особливості емоційного світу людини, їх значення для професійної діяльності людини; - характеризує емоційні стани; - володіє навичками контролю над своїми емоціями.
14	1	Психічні стани: напруження та тривожність. Залежність відчуттів напруження, тривоги та тривожності від оточуючих обставин, загальних психофізіологічних характеристик	Учень: - пояснює причини виникнення почуттів тривожності та напруження; - розуміє різницю між поняттями тривога і тривожність;

		організму людини.	- оцінює наслідки та вплив тривожності на професійну діяльність людини; - володіє початковими навичками саморегуляції.
15-16	2	Настрій, активність, самопочуття. Визначення поняття „настрій”. Оптимісти і песимісти. Залежність настрою від функціонального стану організму. Засоби керування власним настроєм та самопочуттям. <i>Практична робота.</i> Вправа з незакінченими реченнями „Я відчуваю поганий настрій, коли...”, „Я відчуваю активність і бадьорість, коли...”.	Учень: - дбає про власний психофізичний розвиток; - виховує в себе оптимістичний настрій; - дотримується режиму праці та відпочинку; - володіє початковими навичками саморегуляції.
17	1	Стрес та почуття розчарування. Вплив стресу на здоров’я людини. Дистрес і депресія. Саморегуляція – шлях до подолання стресу. <i>Практична робота.</i> Дискусія „Як стати оптимістом?”.	Учень: - пояснює і усвідомлює причини виникнення стресу, почуття розчарування та їх вплив на професійну діяльність людини; - характеризує вплив стресу на фізичне здоров’я людини; - володіє початковими навичками саморегуляції.
18	1	Конфліктні ситуації. Причини виникнення та засоби вирішення. <i>Практична робота.</i> Обговорення способів вирішення конкретних конфліктних ситуацій з шкільного життя.	Учень: - пояснює засоби вирішення конфліктних ситуацій; - володіє навичками контролю та керування власними емоціями; - тренується у правильному визначенні та аргументації своїх вимог, претензій, непорозумінь.
19	1	Толерантність як універсальний принцип життєдіяльності та людської взаємодії. <i>Практична робота.</i> Робота в групах. «Плакати толерантності».	Учень: - ознайомлюється з поняттям „толерантності”; - розуміє значення розвитку рис толерантної особистості для подальшої позитивної взаємодії з оточуючим середовищем; - засвоює зовнішні і внутрішні чинники та умови розвитку толерантної особистості.
20	1	Практичні вправи на розвиток емоційної сфери.	Учень: - засвоює навички саморегуляції (контроль та керування) власних емоцій; - усвідомлює значення позитивних емоційних станів для професійної діяльності людини.
Розділ 1.4. Мотиваційна сфера особистості			
21	1	Мотиви та їх функція. Види мотивів та їх роль у виборі професії. <i>Практична робота.</i> Методика „Мотиви вибору професії”.	Учень: - ознайомлюється з поняттями: мотиви та їх функції; - вміє визнавати головні мотиви, якими керується при виборі майбутньої професії; - усвідомлює та характеризує суб’єктивні фактори формування власних мотивів щодо обрання майбутньої професії.
22	1	Мрії, здібності, інтереси, можливості та життєві цілі людини. Їх роль у професійній діяльності. Технологія утілення мрії у мету. <i>Практична робота.</i> Складання послідовності перетворення мрії на мету.	Учень: - вчиться формувати та аналізувати власні життєві цілі, узгоджувати їх з процесом професійного самовизначення; - усвідомлює власні можливості (ресурси) та шляхи досягнення своєї професійної мети.
23	1	Підсумковий урок. Контроль знань за 1	Учень:

		розділом. Форма проведення – запитання та відповіді.	-дає пояснення поняттю Я-концепція; - вмiє видiляти складовi Я- образу людини; - володiє навичками саморегуляцiї; - пояснює особливостi емоцiйного свiту людини , iх значення для професiйної дiяльностi; - усвiдомлює шляхи формування власних мотивiв, якими керується при виборi майбутньої професiї.
Роздiл 2. Основи вибору професiї			
24	1	Загальна характеристика професiйної дiяльностi людини. Змiст i структура професiйної працi. <i>Практична робота.</i> Робота в групах. Розподiл перелiку професiй за визначеною характеристикою працi.	Учень : - пояснює змiст i структуру професiйної працi людини; - характеризує професiї за предметом, метою, засобами i умовами працi; - володiє початковими навичками розподiлу професiй у групи.
25	1	Здiбностi й професiйна придатнiсть. <i>Практична робота.</i> Тест „Чи знаєте ви своi професiйнi здiбностi?”	Учень: - ознайомлюється з поняттям „здiбностi”; - аналізує зв’язок мiж здiбностями та професiйною дiяльностю людини; - характеризує власнi професiйнi здiбностi.
26	1	Поняття „ професiя”. Професiя, спецiальнiсть, квалiфiкацiя, посада. Галузi господарства. Загальнi вiдомостi про галузеву класифiкацiю професiй. <i>Практична робота.</i> Обговорення теми „Професiя моiх батькiв”.	Учень: -пояснює вiдмiнностi мiж професiєю, спецiальнiстю, квалiфiкацiєю, посадою; - видiляє види професiй , галузi господарства; - характеризує специфiку галузевi класифiкацiї професiй.
27	1	Загальний огляд професiй типу „ людина – людина”. Специфiка предмета, мети, засобiв, умов працi цього типу професiй. <i>Практична робота.</i> Визначення професiйно важливих рис, необхідних для роботи за професiями даного типу.	Учень: - пояснює особливостi професiй типу „людина – людина”; - характеризує специфiку предмета, мети, засобiв i умов працi професiй типу „людина – людина”; - володiє початковими навичками визначення професiйно важливих рис, необхідних для роботи за професiями типу „людина – людина”.
28	1	Загальний огляд професiй типу „ людина – технiка”. Специфiка предмета, мети, засобiв, умов працi цього типу професiй. <i>Практична робота.</i> Визначення професiйно важливих рис, необхідних для роботи за професiями даного типу	Учень: - пояснює особливостi професiй типу „людина – технiка”; - характеризує специфiку предмета, мети, засобiв i умов працi професiй типу „людина – технiка”; -володiє початковими навичками визначення професiйно важливих рис, необхідних для роботи за професiями типу „людина – технiка”.
29	1	Загальний огляд професiй типу „ людина –природа”. Специфiка предмета, мети, засобiв, умов працi цього типу професiй. <i>Практична робота.</i> Визначення професiйно важливих рис, необхідних для роботи за професiями даного типу	Учень: - пояснює особливостi професiй типу „людина –природа”; - характеризує специфiку предмета, мети, засобiв i умов працi професiй типу „людина – природа”; -володiє початковими навичками визначення професiйно важливих рис, необхідних для роботи за професiями типу „людина – природа”.
30	1	Загальний огляд професiй типу „ людина – знакова система”. Специфiка предмета, мети, засобiв, умов працi	Учень: - пояснює особливостi професiй типу „людина – знакова система”;

		цього типу професiй. <i>Практична робота.</i> Визначення професiйно важливих рис, необхідних для роботи за професiями даного типу	- характеризує специфiку предмета, мети, засобiв i умов працi професiй типу „людина – знакова система”; -володiє початковими навичками визначення професiйно важливих рис, необхідних для роботи за професiями типу „людина – знакова система”.
31	1	Загальний огляд професiй типу „ людина – художнiй образ”. Специфiка предмета, мети, засобiв, умов працi цього типу професiй. <i>Практична робота.</i> Визначення професiйно важливих рис, необхідних для роботи за професiями даного типу	Учень: - пояснює особливостi професiй типу „людина – художнiй образ”; - характеризує специфiку предмета, мети, засобiв i умов працi професiй типу „людина – художнiй образ”; -володiє початковими навичками визначення професiйно важливих рис, необхідних для роботи за професiями типу „людина – художнiй образ”.
32	1	Типовi помилки при виборi професiї та iх наслiдки. Шляхи уникнення помилок при виборi професiї. <i>Практична робота.</i> Проведення профорiєнтацiйної гри „ Рука долi”.	Учень: - характеризує типовi помилки при виборi професiї та iх наслiдки; - орієнтується в засобах уникнення помилок та розчарувань при виборi професiї.
33	1	Профорiєнтацiйнi гри.	Учень: -усвiдомлює можливи шляхи досягнення своєї професiйної мети; - отримує уявлення про професiйнi компетенцiї людини (можливостi, вмiння, знання); - визначає потреби ринку працi у рiзних професiях (у тому числi i потреби у робочих спецiальностях); - розвиває емоцiйну сферу; усвiдомлює власну iндивiдуальнiсть , роль колективу у професiйному становленнi особистостi.
34	1	Пiдсумковий урок. Контроль знань з курсу „Особистiсть i свiт професiй”. <i>Практична робота.</i> Робота в групах. Створення презентацiї важливих для учнiв професiй.	Учень: -пояснює значення правильного вибору професiї для особистостi i сучасного суспiльства; -видiляє проблеми професiйного самовизначення сучасної молодi; - володiє початковими навичками уникнення типових помилок при виборi професiї.
35	1	Резервний урок	
		Всього 35 годин.	

Змiст навчального матерiалу «Основи професiйного самовизначення»

№	К-сть год.	Тема	Вимоги до загальноосвiтньої пiдготовки
Роздiл I. Я i мої можливостi.			
<i>Вступ.</i>			
1	1	Мета i завдання курсу „Основи професiйного самовизначення”. Значення професiйного самовизначення для особистостi та сучасного суспiльства. Профiльне навчання – перший крок до вибору майбутньої професiї. <i>Практична робота.</i> Заповнення анкети	Учень: - пояснює значення правильного професiйного самовизначення для особистостi та сучасного суспiльства; - видiляє проблеми професiйного самовизначення сучасної молодi; - характеризує профiльне навчання як перший крок до вибору майбутньої

		вибору майбутньої професії.	професії.
2	1	Що я знаю про себе? Соціальне, фізичне та психічне „я”. <i>Практична робота.</i> Визначення й узагальнення особистісних характеристик, які можуть стати перешкодою для продовження навчання за бажаним профілем.	Учень: - пояснює значення знань про себе і свої можливості для вибору майбутнього профільного навчання; - виділяє складові образу „Я”; - характеризує особистісні характеристики, які можуть стати перешкодою для продовження навчання за бажаним профілем.
3	1	Пізнавальні процеси: увага та її особливості. Види, структура, якість уваги. Засоби розвитку уваги. <i>Практична робота.</i> Визначення особливостей розвитку уваги. Методика „Розподіл та переключення уваги”.	Учень: - пояснює особливості уваги людини, її значення для професійної діяльності; - характеризує структуру та якість уваги; - володіє початковими навичками розвитку уваги.
4	1	Пізнавальні процеси: пам'ять та її значення у професійній діяльності людини. Головні характеристики пам'яті. <i>Практична робота.</i> Вправи на розвиток пам'яті. Рациональні прийоми запам'ятовування.	Учень: - пояснює особливості пам'яті людини, її значення для професійної діяльності; - характеризує види пам'яті; - володіє початковими навичками раціонального запам'ятовування.
5-6	2	Пізнавальні процеси: мислення. Характеристика видів мислення. Значення інтелектуального потенціалу людини для вибору майбутньої професії. <i>Практична робота.</i> Діагностика рівня розумових здібностей учнів.	Учень: - пояснює особливості процесів мислення людини, їх значення для професійної діяльності; - володіє знаннями про види мислених операцій; - бере участь в аналізі рівня розвитку власних розумових здібностей.
7-8	2	Темперамент, врахування його особливостей у професійній діяльності. Типи темпераменту. Характеристика видів темпераменту. Переваги та недоліки основних видів темпераменту. <i>Практична робота.</i> Визначення типу темпераменту.	Учень: - пояснює особливості темпераменту людини, врахування їх у професійній діяльності; - виділяє типи темпераменту; - характеризує переваги та недоліки основних типів темпераменту; - визначає власний тип темпераменту.
9	1	Характер як відносно стійке поєднання характеристик особистості. Характер і фізіологічні особливості людини. Врахування домінуючих рис характеру при виборі майбутньої професії. <i>Практична робота.</i> Тест „Особливості характеру особистості”.	Учень: - пояснює особливості характеру людини, їх врахування у професійній діяльності; - характеризує домінуючі риси характеру як відносно стійке поєднання характеристик особистості.
10-11	2	Самооцінка. Роль самооцінки у підвищенні впевненості у власних силах. <i>Практична робота.</i> Методика „Моя самооцінка”. Бесіда за результатами діагностики.	Учень: - пояснює особливості самооцінки людини, її значення для професійної діяльності; - характеризує вплив самооцінки на уявлення людини про себе і свої можливості; - аналізує результати дослідження власної самооцінки; - володіє початковими навичками самовиховання.
12-13	2	Емоційна сфера особистості, врахування її особливостей у процесі вибору майбутньої професії. Актуалізація досвіду і знань з розвитку емоційної сфери. Тривожність як показник неблагополуччя в	Учень: - пояснює особливості емоцій людини, їх значення для професійної діяльності; - характеризує емоційні стани людини; - володіє початковими навичками розвитку контролю над своїми емоціями

		особистісному розвитку. <i>Практична робота.</i> Діагностика тривожності. Тренування вміння долати негативні емоційні стани.	та подолання відчуття тривожності.
14	1	Сприймання, воля та вольова активність особистості. Врахування їх у процесі вибору майбутньої професії. Сила волі. Протиріччя між „хочу”, „потрібно”, „повинен”. Розвиток та виховання вольової активності. <i>Практична робота.</i> Діагностика вольової саморегуляції. Обговорення результатів роботи.	Учень: - пояснює особливості сприймання та волі, врахування їх у процесі вибору майбутньої професії; - характеризує протиріччя „хочу”, „потрібно”, „повинен”; - володіє початковими навичками розвитку сили волі.
15	1	Спілкування. Види та функції спілкування. Особливості спілкування з різними людьми. <i>Практична робота.</i> Методика Прутенкова. Особливості власної поведінки у конфліктних ситуаціях.	Учень: - пояснює значення поняття „спілкування”; - аналізує функції та види спілкування; - з'ясовує особливості власного поведіння у конфліктних ситуаціях.
16	1	Базові ціннісні орієнтації сучасних підлітків. З чого складається життєвий успіх людини? Засоби досягнення життєвого успіху. <i>Практична робота.</i> Анкета для експрес-опитування старшокласників „Дослідження цінностей молоді”.	Учень: - визначає власні цінності та шляхи їх досягнення; - має власний погляд на складові життєвого успіху людини, засоби його досягнення; - володіє початковими навичками самоаналізу.
17	1	Підсумковий урок. Контроль знань за I розділом. Форма проведення – запитання і відповіді.	Учень: - дає пояснення значенню знань про себе і свої можливості для вибору майбутньої професії; - характеризує особливості пам'яті, уваги, процесів мислення; - визначає і характеризує типи темпераменту людини; - розкриває домінуючі риси характеру, особливості самооцінки; - володіє початковими навичками контролю над своїми емоціями, розвитком сили волі; - визначає власні базові цінності та шляхи їх досягнення.
Розділ 2. Технологія вибору профілю навчання.			
Розділ 2.1.Класифікація професій			
18	1	Підходи до класифікації професій. Державний класифікатор професій України. Класифікація професій за предметом праці (п'ять груп розподілу професій за предметом праці). <i>Практична робота.</i> Методика Є.Клімова. Оцінка спрямованості особистості до відповідної професійної діяльності.	Учень: - характеризує різні підходи до класифікації професій; - пояснює особливості класифікації професій за предметом праці; - характеризує групи професій за предметом праці; - отримує інформацію про власний вибір відповідної групи професій за предметом праці.
19	1	Ознайомлення з інтересами й здібностями учнів до певних видів діяльності та дисциплін. <i>Практична робота.</i> Тест структури інтересів та здібностей.	Учень: - отримує інформацію про наявність власних інтересів та здібностей до конкретних шкільних предметів; - аналізує практичну й теоретичну складові свого інтересу до обраного виду діяльності.
20	1	Сумісність особистості з тим чи іншим	Учень:

		професійним середовищем. <i>Практична робота.</i> Діагностика відповідності обраного професійного середовища типу особистості. Методика Дж. Голланда.	- отримує інформацію про взаємозв'язок між власними характерологічними особливостями та специфікою обраного професійного середовища; - аналізує отриману інформацію.
21	1	Вплив комунікативних та організаторських здібностей на професійну діяльність людини. <i>Практична робота.</i> Методика КОЗ-2.	Учень: - враховує результати роботи за методикою при виборі профілю навчання у старших класах; - бере участь у таких справах, які задовольнили б його потреби у комунікаційній та організаторській діяльності.
22	1	Узагальнення результатів діагностичних досліджень за розділом 1 та розділом 2.1. <i>Практична робота.</i> Складання таблиці підсумків діагностичного обстеження.	Учень: - аналізує результати діагностики власного темпераменту, рівня самооцінки, вольової саморегуляції, розумових, комунікативних та організаторських здібностей; - поєднує результати діагностики своїх якостей з обраним професійним напрямком та рівнем готовності до профільного навчання.
Розділ 2.2. Я і соціальне середовище			
23	1	Анкетування учнів щодо вибору майбутньої професії.	Учень: - здатен характеризувати власні головні принципи щодо вибору майбутньої професії.
24	1	Типові помилки при виборі професії та їх наслідки. <i>Практична робота.</i> Проектна діяльність „Я обираю цей профіль тому, що...”	Учень: - пояснює значення правильного професійного самовизначення для особистості та сучасного суспільства; - характеризує типові помилки при виборі професії, їх наслідки.
25	1	Ринок праці. Особливості ринку праці місцевого регіону. <i>Практична робота.</i> Складання переліку 10 професій, які користуються попитом на ринку праці у нашому регіоні.	Учень: - характеризує особливості ринку праці місцевого регіону; - визначає проблеми професійного самовизначення сучасної молоді.
26	1	Комунікативні особливості процесу працевлаштування :самопрезентація, співбесіда, резюме.	Учень: - характеризує зміст понять: самопрезентація, співбесіда, резюме; - володіє початковими навичками складання власного резюме
27	1	Як адаптуватися у сучасному суспільстві? Правові норми працевлаштування підлітків. Усвідомлення проблеми торгівлі людьми. <i>Практична робота.</i> Робота з анкетою „Протидія торгівлі людьми”	Учень: - визначає зміни у суспільстві за останні десятиріччя та їхній вплив на світ професійної праці; - знайомиться з правовими нормами працевлаштування підлітків.
28	1	Знайомство із місцевими центрами зайнятості. <i>Практична робота.</i> Екскурсія до навчальних закладів різних типів.	Учень: - володіє переліком запитань, на які хоче отримати відповіді в місцевих центрах зайнятості.
29	1	Твір за темою: „Професія моєї мрії”	Учень: - вмiє стисло і послiдовно викласти свої думки, щодо питання з професійного самовизначення.

Розділ 2.3. Особливості профільного навчання			
30	1	Профільне навчання – перший крок до вибору майбутньої професії. Сутність, мета і принципи організації профільного навчання. Моделі профільного навчання у системі загальної середньої освіти.	Учень: - виділяє сутність, мету і принципи організації профільного навчання; - характеризує модель та особливості профільного навчання у системі загальної середньої освіти
31	1	Зміст профільної освіти. Характеристика різноманітних напрямків профільного навчання та їх співвіднесення з індивідуальними можливостями особистості. Зв'язок між обраним напрямом профільного навчання й визначеними сферами професійної діяльності. Загальні вимоги до навчальних та особистих досягнень відповідно до обраного профілю навчання.	Учень: - розкриває зміст профільної освіти; - розуміє загальні вимоги до навчальних та особистих досягнень відповідно до обраного профілю навчання.
32	1	Стратегія та модель внутрішньої профілізації. Шляхи організації власної життєдіяльності з метою опанування обраного навчального профілю: самоосвіта, самовиховання, самовдосконалення. <i>Практична робота.</i> Алгоритм вибору профілю навчання.	Учень: - дає пояснення стратегії та моделі внутрішньої профілізації; - характеризує об'єктивні і суб'єктивні фактори власного вибору напрямку профільного навчання; - розкриває зміст понять: самоосвіта, самовиховання, самовдосконалення; - пояснює алгоритм вибору профілю навчання.
33	1	Індивідуальна освітня траєкторія старшокласника. Головний та резервний професійний план. <i>Практична робота.</i> Класифікація навчальних закладів міста за профілем навчання.	Учень: - володіє початковими навичками побудови індивідуальної освітньої траєкторії; - виділяє складові головного та резервного професійного плану.
34	1	Підсумковий урок. Контроль знань з курсу „Основні професійного самовизначення”.	Учень: - пояснює значення правильного вибору професійного напрямку та рівня готовності до профільного навчання; - характеризує стратегію та модель внутрішньої шкільної профілізації; - виділяє проблеми власного вибору напрямку профільного навчання; - володіє початковими навичками побудови індивідуальної освітньої траєкторії.
35	1	Резервний урок.	
		Всього 35 годин	

**Приклад заняття за темою «Здібності й професійна придатність»
з Розділу 2 «Основи вибору професії» факультативного курсу
«Особистість і світ професій» для учнів 8 –го класу**

Заняття 25. Тема: **Здібності й професійна придатність.**

Мета: ознайомити учнів із поняттям «здібності»; розглянути зв'язок здібностей і професій; проаналізувати види професій, їх особливості; виявити здібності кожного школяря.

Обладнання: роздатковий матеріал для кожного учня (бланки відповідей для діагностичної роботи).

Хід заняття

1. Організаційний момент.

2. Вступне слово вчителя:

Здібності –це індивідуальні особливості особистості, що забезпечують успіх у діяльності й легкість оволодіння нею. На формування здібностей впливають:

- теоретичний і практичний досвід, знання;
- фізична й розумова активність, пов'язана з виконанням конкретних завдань, залученням до різних видів гри, навчання, праці;
- спостережливість, гарна пам'ять, яскравість уяви.

Здібності бувають двох видів:

- загальні здібності (такі індивідуальні властивості особистості, що забезпечують відносну легкість і продуктивність в оволодінні знаннями та здійсненні різних видів діяльності);
- спеціальні здібності (система властивостей особистості, що допомагають досягти високих результатів у певній сфері діяльності).

3. Практична робота

Завдання для школярів: тест «Чи знаєте ви свої професійні схильності?»

Інструкція. Кожне питання тесту містить дві відповіді. Свої відповіді оцініть у балах від 0 до 3 у такий спосіб:

1) якщо ви згодні з висловлюванням (а), але не згодні з висловлюванням (б), то у відповідну клітинку (а) внесіть «3», а в клітинку (б) – «0»;

2) якщо ви згодні з варіантом (б), але не згодні з варіантом (а), то в клітинку (а) впишіть «0», а в клітинку (б) – «3»;

3) якщо ви віддасте незначну перевагу висловлюванню (а) порівняно з (б), то в клітинку (а) впишіть «2», а в клітинку (б) – «1»;

4) якщо ви віддасте незначну перевагу варіанту (б) порівняно з (а), то в клітинку (а) впишіть «1», а в (б) – «2».

Внесіть свої відповіді в бланк відповідей.

а	б	в	г	д	е
1а	3б	1б	2а	2б	4б
3а	4а	7б	7а	5б	6а
5а	6б	11а	9а	8а	10б
9б	8б	12а	12б	10а	17а
11б	13а	15а	14б	13б	18а
14а	16б	16а	17б	15а	19а
21а	19б	18б	21б	22б	20а
22а	20б	24б	23б	24а	23а

Питання тесту:

1. Деякі люди вважають, що важливіше:

а) багато знати;

б) створювати матеріальні блага.

2. Що більше приваблює вас у читанні книг:

а) чудовий літературний стиль;

б) яскраве зображення хоробрості героїв.

3. Яка винагорода потішила б вас більше:

а) за науковий винахід;

б) за громадянську діяльність.

4. Якби у вас була можливість зайняти певну посаду, яку б ви вибрали:

а) директор фірми;

б) головний інженер заводу.

5. Яка, на вашу думку, сфера діяльності в майбутньому матиме найбільше значення:

а) фізика;

б) фізична культура.

6. Якби ви стали директором школи, то на що б звернули більшу увагу:

а) на створення необхідних зручностей (зразкова їдальня, кімната відпочинку тощо);

б) на згуртування шкільного колективу.

7. Уявіть, що ви перебуваєте на виставці. Що вас найбільше приваблює в експонатах:

а) зовнішній вигляд (кольори, форма);

б) внутрішнє улаштування (як і з чого зроблені).

8. Які риси характеру людини вам подобаються більше:

а) мужність, сміливість, витривалість;

б) дружелюбність, чуйність.

9. Уявіть, що ви професор університету. Чому б ви віддали перевагу у вільний від роботи час:

а) заняттям літературою;

б) дослідам з фізики, хімії.

10. Уявіть, що у вас є можливість здійснити подорож різними країнами. У якості кого ви поїхали б охочіше:

а) відомий спортсмен на міжнародні змагання;

б) відомий фахівець із зовнішньої торгівлі з метою закупівлі необхідних товарів для країни.

11. У газеті надруковані дві статті різного змісту. Яка з них викликала б у вас більшу зацікавленість:

а) стаття про машину нового типу;

б) стаття про нову наукову теорію.

12. Якби у вашій школі була можливість відвідувати один із гуртків, то який би гурток це був:

а) технічний;

б) музичний.

13. Як ви вважаєте, на що в школі варто було б звернути більшу увагу:

а) на успішність, тому що це необхідно для майбутнього учнів;

б) на спорт, тому що це потрібно для зміцнення їхнього здоров'я.

14. Які журнали ви читали б із більшим задоволенням:

а) науково-популярні;

б) літературно-художні.

15. Яка з двох робіт на свіжому повітрі вас більше приваблює б:

а) робота з машинами;

б) «ходяча» робота (лісник, агроном).

16. Яке завдання школи, на ваш погляд, важливіше:

а) підготувати учнів до практичної діяльності;

б) підготувати їх до робіт із людьми.

17. Що, по вашому, важливіше для людини:

а) створювати собі зручний побут;

б) займатися творчістю, прилучатися до мистецтва.

18. Для добробуту суспільства необхідні:

а) правосуддя;

б) вивчення поведження людини.

19. Що принесе суспільству більше користі:

а) турбота про добробут громадян;

б) вивчення поведження людей.

20. Служба побуту надає людям різні послуги (виготовляє взуття, шие одяг та ін.). Чи вважаєте ви за необхідне:

а) далі розвивати цю галузь, щоб усебічно обслуговувати людей;

б) краще створити таку техніку, якою можна було б самим користуватися в побуті.

21. Які лекції ви б слухали із більшим задоволенням:

а) про видатних учених;

б) про видатних художників.

22. Наукову працю якого характеру ви б обрали:

а) роботу з книгами у бібліотеці;

б) роботу на повітрі в експедиції.

23. Що вас більше зацікавило б у пресі:

а) повідомлення про виграш у лотереї;

б) повідомлення про проведення художньої виставки.

24. Якби перед вами постав вибір, то якій професійній діяльності ви б віддали перевагу:

а) роботі, пов'язаній із рухом;

б) роботі малорухомій, але пов'язаній зі створенням нової техніки.

4. Опрацювання результатів

Підрахуйте суму балів у кожному з вертикальних стовпців, отримані значення запишіть у нижньому рядку. Показники в стовпцях відповідають таким здібностям:

А – до розумових видів роботи;

Б - до роботи з людьми;

В - до роботи на виробництві;

Г - до естетичних видів діяльності;

Д – до рухливих видів діяльності;

Е - до планово-економічних видів діяльності.

Визначити, наскільки виражена та чи інша професійна схильність, можна за нижчеподаною таблицею.

Рівень виразності схильності

Схильності	Високий	Вищий за середній	Середній	Нижчий від середнього	Низький
------------	---------	-------------------	----------	-----------------------	---------

Хлопчики

А	15	13-14	12	10-11	9
Б	15	14	11-13	10	9
В	21	19-20	17-18	15-16	14
Г	14	11-13	9-10	7-8	6
Д	18	16-17	14-15	11-13	10
Е	12	10-11	8-9	6-7	5

Дівчатка

А	16	15	13-14	12	11
Б	15	12-14	10-11	9	8
В	15	12-14	10-11	8-9	7
Г	19	17-18	15-16	13-14	12
Д	18	16-17	14-15	12-13	11
Е	13	11-12	9-10	7-8	6

5. Бесіда з учнями.

За результатами діагностичної роботи проводиться бесіда з учнями.

За бажанням декількох учнів характеризуються власні показники професійної схильності. Аналізуються відповідність отриманих результатів власним уявленням. Перелічуються професії, які відповідають представленим професійним схильностям.

6. Підбиття підсумків.

Додаток 2

Приклад заняття за темою: «Спілкування. Види та функції спілкування. Особливості спілкування з різними людьми» з Розділу 1 «Я і мої можливості» факультативного курсу «Основи професійного самовизначення» для учнів 9-го класу.

Заняття 15.

Тема: Спілкування. Види та функції спілкування. Особливості спілкування з різними людьми.

Мета: ознайомити учнів із поняттям «спілкування»; проаналізувати функції та види спілкування; розглянути особливості спілкування з різними людьми.

Обладнання: роздатковий матеріал для кожного учня (бланки відповідей за методикою Прудченкова).

Хід заняття

1. Організаційний момент.

2. Вступне слово вчителя.

Спілкування – складний багатоплановий процес встановлення й розвитку контактів між людьми, що виникають через потреби спільної

діяльності, передбачають обмін інформацією, вироблення єдиної стратегії взаємодії, сприйняття і розуміння іншої людини.

Структура спілкування

Комунікативний аспект	Інтерактивний аспект	Перцептивний аспект
Виражається в обміні інформацією	Виражається у взаємодії партнерів під час спільної діяльності	Виражається у сприйнятті одним партнером за спілкуванням іншого

Функції спілкування :

- контактна – встановлення контакту як стану взаємної готовності людей до прийому і передачі повідомлень, підтримки зв'язку у формі їх постійної взаємоорієнтованості;
- інформаційна – обмін повідомленнями, тобто передача певних відомостей у відповідь на запит інших людей, а також обмін думками, рішеннями тощо;
- спонукальна – стимуляція активності партнера по спілкуванню, що спонукає його на виконання тих чи інших дій;
- координаційна – взаємне орієнтування й узгодження дій людей під час організації та здійснення спільної діяльності;
- функція розуміння – не лише адекватне сприйняття й оцінювання змісту повідомлення, але й розуміння партнерами по спілкуванню один одного (їхніх намірів, установок, переживань, станів тощо);
- установа взаємин – усвідомлення і визначення людиною свого місця в системі рольових, статусних, ділових, міжособистісних та інших зв'язків суспільства, у якому належить діяти індивіду;
- функція впливу – зміна стану, поведінки, індивідуально-значущих утворень партнера, у тому числі його уявлень, потреб, дій, активності тощо.

„Важкою” у спілкуванні може бути людина, яка, наприклад, нетовариська, запальна, некоректна тощо. «Важких» людей можна класифікувати (за М. Бремсоном) так:

- агресивісти – це люди, які прискіпуються до інших, кажуть ущипливі слова і дратуються, якщо їх не слухають;
- скаржники - це люди, у яких завжди знайдеться на що посякитися. Зазвичай вони нічого не роблять для розв'язання проблеми, тому що не хочуть брати на себе відповідальність;
- мовчуни – це люди надто спокійні і небагатослівні, і ви не знаєте, про що вони насправді думають або чого хочуть;
- надпоступливі – це люди, які вам скажуть «так» з будь-якого приводу і пообіцяють підтримку, проте слова в таких людей розходяться з ділом;
- вічні песимісти – це люди, які завжди передбачають невдачі, оскільки зазвичай вважають, що нічого із замисленого не вийде;
- усезнайки – це люди, які вважають, що усе знають і хочуть, щоб про це знали всі;
- нерішучі – це люди, які не зважуються прийняти певне рішення.

Крім того визначають такі типи:

- «максималісти» – це люди, які хочуть чогось негайно, навіть якщо в цьому немає необхідності;
- «потаїливі» – це люди, які тримають усе в собі, не говорять про свої образи, а потім, ви вже все забули, накидаються на вас;
- «безневинні брехуни» – це люди, які «замітають сліди» неправдою й низкою обманів, так що ви перестаете розуміти, у що вірити, а в що ні;
- «несправжні альтруїсти» – це люди, які нібито роблять вам добро, але в глибині душі шкодують про це.

3. Практична робота

Завдання для школярів: методика Прутченкова, щодо визначення особливостей свого поведінки у важливих життєвих ситуаціях та зв'язку цих характеристик з професійним середовищем.

Інструкція: Перед вами - бланк для заповнення. Вам пропонується оцінити наведені прислів'я і приказки за 5 –бальною шкалою. У 5 балів оцінюються ті прислів'я, зміст яких вам подобається і ви згодні з ним. 4 бали ставиться у тих випадках, якщо саме прислів'я вам подобається, але воно не збігається з вашою особистою думкою, або прислів'я збігається з вашою думкою, але воно вам не подобається. У 2 бали оцінюються прислів'я, які вам не подобаються і не збігаються з вашою думкою. Один бал ви ставите в тому випадку, якщо зміст прислів'я вам не зовсім зрозумілий. Проставлені бали вносяться в запропонований бланк відповідей.

1	5	9	13	17	21	25	
2	6	10	14	18	22	26	
3	7	11	15	19	23	27	
4	8	12	16	20	24	28	

Прислів'я та приказки

1. *Кожне діло попервах не йде.*
2. *Чия земля – того й хліб.*
3. *Коли м'яко стелять – жорстко спати.*
4. *Одна голова добре, а дві краще.*
5. *Рубай дерево по собі.*
6. *Погану траву з поля геть.*
7. *Без мастила нема діла.*
8. *На колір і смак товариш не всяк.*
9. *У чужій душі мов серед ночі.*
10. *Загнаних коней стріляють.*
11. *Краще пізно, ніж ніколи.*
12. *Ні в кого немає повної відповіді, але в кожного є що сказати.*
13. *На язичі медок, а на серці льодок.*
14. *Чия відвага, того й перемога.*

15. *Не кажи „гоп”, поки не перескочиш.*
16. *Правда й у вогні не горить, й у воді не тоне.*
17. *Вище голови не стрибнеш.*
18. *Вовка боятися – у ліс не ходити.*
19. *Кращий спосіб розв'язувати суперечки – взагалі уникати їх.*
20. *Як важко на душі, йди до друзів раду радити.*
21. *Покірне теля двох маток ссе.*
22. *У чужі сані не сідай.*
23. *На світі немає нічого, що заслуговувало б на суперечку.*
24. *Дружні сороки й орла заклують.*
25. *І мутну воду п'ють у негодю.*
26. *Не дарма, що Фомі городи копати, а Яремі над ним воєводою стояти.*
27. *Дружба дружбою, а служба службою.*
28. *Урешити-решит справедливість триумфус, а зло карається.*

4. Опрацювання результатів

Обчислюємо суми балів за кожною з чотирьох груп (горизонтальних ліній). Знаходимо найбільше з чотирьох чисел. Тепер визначаємо особливості своєї поведінки у важливих життєвих ситуаці

Найбільшим виявилось перше число. В спілкуванні з оточуючими для вас характерне пристосування, що означає приносити в жертву власні інтереси на шкоду собі заради підтримки добрих взаємин і спокою.	«Ведмеді» Професії пов'язані зі знанням юриспруденції.
Найбільше друге число свідчить про те, що в спілкуванні з іншими людьми ви прагнете до суперництва, що характеризується бажанням досягти задоволення особистих інтересів на шкоду іншим.	«Тигри» Професії, пов'язані із чіткою дисципліною.
Найбільше третє число свідчить про те, що ви намагаєтесь уникати нових контактів. Стиль вашого поведіння розглядається, як уникання, для якого характерні як відсутність прагнення задовольнити інтереси партнерів, так і відсутність тенденції щодо досягнення власних цілей.	«Зайці» Професії, пов'язані з мистецтвом.
Найбільше четверте число показує, що в спілкуванні ви прагнете співробітництва. Ви налаштовані до спільного розв'язання всіх спірних питань, що виникають у процесі діяльності. Спільно доходите такого розв'язання суперечностей, яке задовольняє обидві сторони.	«Лиси» Професії, пов'язані з іншими людьми.

5.Бесіда з учнями

За результатами діагностичної роботи проводиться бесіда з учнями щодо необхідності врахування при виборі майбутньої професії власних стійких особливостей поведінки у важливих життєвих ситуаціях.

Напрацьовуються практичні рекомендації щодо правил спілкування з «незручними у спілкуванні» людьми.

До таких рекомендацій можна віднести:

- зберігайте спокій і нейтралітет, намагайтеся не потрапити під вплив таких людей;
- якщо ви не хочете ухилитися від спілкування з такою людиною, то постарайтеся поговорити з нею і виявити причину її «незручності»;
- старайтеся знайти спосіб задоволення прихованих інтересів і потреб такої людини.

6. Підбиття підсумків.

Література

1. Дубровина И.В. Рабочая книга школьного психолога. - Москва.; Просвещение, 1991.
2. Журнал «Соціальний педагог», №10/2007, Київ.
3. Інформаційний збірник наказів Міністерства освіти і науки України № 16 -17/2008, Київ.
4. Інформаційний збірник наказів Міністерства освіти і науки України № 19-21/2008, Київ.
5. Інформаційний збірник наказів Міністерства освіти України № 11/1993, Київ.
6. Кон И.С. Психология ранней юности. - М.; Просвещение, 1989.
7. Основи виробництва. Вибір професії.(Навчальний посібник для учнів 8-9 класів середньої школи). // Під редакцією Атунова П.Р., Полякова В.О. - Київ, 1989.
8. Павлютенков Е.М. Формирование мотивов выбора профессии. - Киев, 1989.

9. Павлютенков Е.М. Кем быть? - Киев, 1989.

10.Турищева Л.В. Психологічні тренінги для школярів. - Харків; 2009.

11.Тюшев Ю. Выбор профессии: тренинг для подростков. - Издательский дом «Питер»; 2006.

12.Хухлаева О.В. Тропинка к своему Я (уроки психологии в средней школе 7-8 класс). - М.; 2005.

13.Хухлаева О., Кирилина Т., Федорова О. Счастливый подросток. - М.; 2000.

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА

ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ І-ІІ РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ

Кадровий склад – 39 фахівців, з них 28 практичних психологів та 11 соціальних педагогів. Працює 1 методичне об'єднання. Очолює службу методист обласного навчально-методичного центру практичної психології і соціальної роботи Знанецька Інна Василівна. Представляє службу досвід роботи Вознюк Людмили Віталіївни, практичного психолога ДВНЗ «Дніпропетровський політехнічний коледж»

Психологічний аспект формування світогляду

сучасної молоді в умовах війни

Вибір даної теми є досить актуальним на сьогоднішній день. Буремні події останніх двох років показали значення і велику цінність окремої особистості, її роль у суспільно-історичних змінах. Але, саме від того, як ці події впливають на світогляд сучасної молоді, буде залежати і подальше формування особистості сучасної молоді людини, її професійне

становлення. Ця проблема ще повністю не вивчена, але є досить популярною на даний період часу.

Вплив молодого покоління на прийняття рішень загальнодержавного рівня завжди має важливе значення, адже молодь становить майже третину всього населення країни, вона є також носієм нових ідей.

Молодь – це той соціальний фундамент, на якому будуються засади майбутнього суспільства, його ціннісних орієнтирів та загальносуспільних тенденцій. Якщо говорити про українське суспільство, то роль молоді в ньому важко недооцінити. Старі підходи замінюються новими віяннями і визначне місце в цих процесах належить саме молоді. На сьогоднішній день молодь залишається тією рушійною силою, яка може кардинально вплинути на суспільне життя України.

Існує декілька точок зору на те, що таке світогляд і яке місце в структурі особистості займає цей феномен. Ми спробуємо дати кілька, на наш погляд, взаємодоповнюючих визначень цього поняття.

Світогляд – це система поглядів на світ і місце людини в ньому, на ставлення людини до навколишнього його дійсності і до самого себе, а також обумовлені цими поглядами основні життєві позиції людей, їх переконання, ідеали, принципи пізнання і діяльності, ціннісні орієнтації.

Світогляд – сукупність уявлень людини про себе, про світ, про свої взаємини зі світом, про своє місце в світі та життєве призначення.

Світогляд є формою загального людського самовизначення:

- дає людині не просто закони, знання реальності, а знання з певною оцінкою та відношенням;
- предмет світогляду – відносини людини зі світом.

Світогляд включає та синтезує низку інтелектуальних утворень: *цінності, переконання, знання, бажання, погляди, принципи, життєві орієнтири.*

У світогляді людини завжди проявляються риси певного відповідного часу, які визначають загальні життєві орієнтації людей, їх стиль мислення, уявлення про реальність.

Світогляд становить основне ядро особистості, бо він формує підґрунтя для намірів та планів людини. Він формує важливі життєві цінності, з яких ми утворюємо норми поведінки та життєву позицію. Світогляд дозволяє самоутвердитись особистості в навколишньому середовищі. Щоб мати чітку орієнтацію в світі, людині не потрібні докази істинності знання про світ. Це вона отримує через вибір, зумовлений не стільки знаннями про світ, скільки оцінкою певних ситуацій.

Кожне молоде покоління, вступаючи в самостійне життя, застає цінності, які в даний момент домінують у суспільстві, поступово засвоює їх і керується ними у своєму житті. Молодь є лідируючою групою, яка здатна своєю працею, розумом та ентузіазмом утримувати державу, забезпечувати її соціально-економічний, культурний та політичний розвиток і визначати вирішення загальнодержавних питань, в тому числі й питань, пов'язаних з майбутнім курсом розвитку країни.

Для нинішньої молоді нестабільність в країні є, на жаль, звичними реаліями, вони змушені пристосовуватися до швидкозмінного та високо кризового світу, для якого характерним є засилля різної інформації, комп'ютеризація та генні технології; складна та хитка економіка, а також війна та тероризм. Кількість ризиків для сучасної молоді зростає, а можливість протистояти їм стає менше. Водночас молоді люди мають нині багату сферу кіберпростору та користуються усім розмаїттям технологічних досягнень, яких не знали попередні покоління. Нинішня молодь є найбільш освіченим поколінням, а також найбільш мультикультурним, через що робити узагальнений аналіз цих людей вкрай важко.

На початковому етапі розвитку дитини, їй досить часто притаманні ілюзії та фантазії стосовно оточуючого світу. І, таким чином, як

ззначається, підліток знаходиться перед необхідністю співвіднести цей зовнішній світ із своїм внутрішнім світом, образ оточуючого світу з образом власного «Я». Це вимагає, перш за все, пошуку місця цього «Я» в дійсному світі, тобто активної суб'єктивності у співвідношенні різних поглядів на буття. Зовнішній або оточуючий світ постає перед підлітком світом об'єктивних, незалежних від нього умов буття, внутрішній – світом особистісних переживань, світом особистісних переживань, зміни почуттів, динамічної напруженості, індивідуальної свідомості. Формування уявлень про себе, про власну особистість на підлітковому етапі соціалізації відбувається, принаймні, на двох рівнях – самовідчуття та поведінкових установок. При чому на рівні самовідчуття підлітком переживається цінність власної особистості, а у площі поведінкових стереотипів, установок особисте «Я» сприймається як частина найближчого соціального оточення, тобто підліткового субкультурного середовища однолітків, що переймаються аналогічними, подібними переживаннями.

У зв'язку із такими особливостями формування дитячого світогляду, надзвичайно важливо на цьому етапі забезпечити підлітка реальними можливостями поповнити свій досвід незалежними життєвими установками, правильно розставити акценти на соціальні цінності.

Саме в підлітковому віці відбувається становлення світогляду особистості. Передумовами до його формування є, по-перше, придбання певної суми знань, життєвий досвід, по-друге - здатність до абстрактного мислення, узагальнення накопичених знань і досвіду. У старшому підлітковому віці особливо актуальним стає питання про сенс життя, своє місце в світі людей. При цьому світоглядний пошук відрізняється крайнім максималізмом. Підлітку обов'язково потрібна універсальна відповідь, формула, яка б разом пояснила йому і сенс власного існування, і сенс існування людства в цілому. Однак пізнання головної життєвої мети, як вірно підкреслює А. Н. Леонтьєв, - це складний процес, що вимагає

високої соціальної та моральної зрілості. Проте підліток, на відміну від дитини, не хоче і не може сприймати на віру, як належне все, про що йому говорять дорослі. Він починає порівнювати слова і вчинки дорослих і, знаходячи в них протиріччя, виробляє власне ставлення до навколишнього світу. Рефлексія, самоаналіз, які проявляються в основному в пошуку сенсу власного існування, супроводжуються переоцінкою цінностей, зміною відносин до усталених правил і авторитетів, схильністю до філософствування, «самокопання» у відчуттях і переживаннях.

У ранньому підлітковому віці поняття «ким бути» і «яким бути» ще, як правило, не диференціюються. Головне, бути хорошою людиною, героєм, а питання, як це здійснити, ще не ставиться. Для підлітка характерний завищений рівень домагань, що в певному сенсі корисно, оскільки стимулює його до подолання життєвих труднощів. Але той же завищений рівень в інших умовах може сприяти розвитку егоїзму, всездозволеності, а нерідко, формуванню асоціальної поведінки.

На жаль, основні соціальні інституції такі як сім'я, садочок, школа, вищий навчальний заклад, що мають найбільший вплив на дитину (як по часових рамках, який підліток проводить у школі та сім'ї, так і по авторитетності впливу), не приділяють належної уваги саме формуванню ціннісних орієнтацій та поведінкових стереотипів, що дозволило б сформувати адекватне світосприйняття та відповідно психологічну культуру молоді особи.

Однією із причин недостатнього впливу на дитину школи та сім'ї є також постійні зміни у суспільстві, його розвиток, що веде до відмінності між ціннісними орієнтирами та поведінкою різних поколінь. Крім того, досить часто просто не приділяється достатня увага фундаментальним речам (формування світогляду), а більшою мірою навчальні заклади та родинне оточення молоді особи зосереджується на поточних, чи побутових проблемах дитини, тим самим применшуючи важливість для підлітка основоположних духовних понять, загальнолюдських цінностей

та буттєвих уявлень про світ та його походження. Сприймаючи навколишній світ, дитина дуже швидко перестає оцінювати його як незмінну для нього даність і задається рядом питань. Відсутність відповідей серед найближчого для підлітка кола людей, яке могло би сформувати належну позицію, може привести до заміщення такої інформації власними домислами або сторонніми ненадійними джерелами (пошук в мережі Інтернет, телебачення). А характер останніх часто ставить смисло життєвою ідеєю не пошук загальнолюдських цінностей і духовних ідеалів, а вузько прагматичні матеріальні цілі.

Постає питання: як все ж таки спрямувати роботу дорослих, педагогів, психологів навчальних закладів для того щоб вибрати вірні напрямки формування та розвитку світогляду молодого покоління, як розвивати власні пріоритети в житті за умов нестабільності, як буде розвиватись власне бачення сьогоденної проблеми у тих підлітків, у тієї молоді, що перебувають у стані гострого стресу, переживання, хвилювання, підвищеної агресивності?

Останнім часом відчувається підвищена напруженість у суспільстві, сім'ях, що не може не відразитись на психіці людей. Наше суспільство зіткнулось із величезною інформаційною війною і з безпосереднім початком бойових дій. У цей час є дорослі, які адекватно сприймають ситуацію і виважено на неї реагують, є й такі, яким важко пристосуватися до того, що проблеми виникають одна за одною і все ще незрозуміло, яким чином будуть розв'язані. Але нам варто звернути увагу на одну річ – на те, що поруч із нами майбутнє нашого народу, нашої держави – наші діти. І нам, дорослим, батькам, педагогам, які несуть відповідальність за їхній фізичний та психічний розвиток, варто подумати, яким чином вберегти душевну їх рівновагу і зменшити прояви стресу, що можуть виникнути від надмірного напруження, яке нагнітають у своїх виступах політичні діячі, передачі, де виступають різні експерти, і від тієї інформаційної війни, яка наступає з усіх нам добре відомих телевізійних каналів.

Для того, щоб побачити, які емоційні прояви спостерігаються у підлітків під час подій в країні, нами було розроблено анкету для студентів «Моє бачення проблеми сьогодення» (див. додаток 1) та проведено анонімне дослідження.

Метою дослідження було з'ясувати, якою інформацією студенти володіють стосвно ситуації яка склалась в Україні; виявити емоційне сприйняття, ставлення до проблеми неоголошеної війни в Україні, та як буде закладатись основа для формування позитивного світогляду молодого покоління.

Хід дослідження: дослідження проводилось у ДВНЗ «Дніпропетровський політехнічний коледж» серед студентів коледжу віком від 15 до 19 років. Студентам було запропоновано анонімно дати відповіді на запитання, що стосуються ситуації в Україні. Було опитано 450 студентів.

Проаналізувавши відповіді студентів, ми виділили на такі психологічні аспекти:

- Емоційний стан студентів;
- Ставлення до ситуації;
- Бажанні варіанти розв'язання конфліктної ситуації очима молоді.

Якщо взяти 10 бальну шкалу і співвіднести із емоційним сприйняттям ситуації то 10 це буде найвищий бал по емоційності. У підлітків переважає емоційне сприйняття над критичним мисленням. Тому ситуацію, що склалась на даний момент вони переживають болісно і навіть дещо агресивно. Якщо взяти у відсотковому співвідношенні, то 50% (позитивних відповідей – намагання залагодити все мирним шляхом) і 50% відповідей, що несуть в собі загрозу вбити, зруйнувати. Це молоде покоління, попри все, піддається більше загальному панічному настрою, та перебуває і стані важкого напруження, збудження, що виливається у агресивність, що не є позитивним для психологічного здоров'я цих підлітків. Але, не дивлячись на відповіді такого типу, все ж такі є студенти,

які беруть участь у допомозі учасникам АТО, і навіть, більше того, хочуть стати на захист своєї Батьківщини. Такі високі емоційні стани супроводжують і позитивне формування своєї власної точки зору, власних пріоритетів, прислухаються до людей, що мають безпосереднє відношення до бойових дій: волонтери, родичі, що в зоні АТО, знайомі, друзі. Це виражається у їх вчинках, емоціях і переживаннях, які є дійсно справжніми.

Стосовно інформації, якою студент володіє що до ситуації в Україні були отриманні такі відповіді:

На I місці – в Україні війна, неоголошена.

На II місці – Володію інформацією з телебачення та Інтернет.

На III місці – Не цікаво, не володію ніякою інформацією.

На питання того, чи торкнулась ця ситуація конкретно вашої сім'ї, ми отримали наступні дані:

Кількість опитаних	ТАК %	НІ %
100%	23%	76%

Відносно того, чи є хтось із рідних хто перебуває в зоні АТО ми побачили такі дані:

Кількість опитаних	ТАК %	НІ %
100%	17%	82%

Чи є хтось із твоїх знайомих, хто перебуває в зоні АТО були дані такі відповіді:

Кількість опитаних	ТАК %	НІ %
100%	51%	48%

На запитання, якби від тебе залежало майбутнє, що б ти зробив аби залагодити цю конфліктну ситуацію, побачили наступну картину:

На I місці – мирні переговори;

На II місці – агресивні дії, що супроводжуються вбивствами.

На III місці – від мене нічого не залежить.

Що для молоді є Україна, було безліч відповідей, які ми проаналізували і прорангували таким чином:

На I місці – Батьківщина, рідна земля, друга мати;

На II місці – Держава, де я народився, де живуть мої рідні та друзі;

На III місці – Україна понад усе.

Конфліктна ситуація, що склалась в Україні теперішню молодь:

А) Пригнічує - **90 %**

Б) Радує –**1%**

В) Байдуже –**7 %**

Без відповіді – **2%**

Що стосується особистих переживань, то були отримані наступні цифри:

А) Дуже переживаю за цю ситуацію, що склалась в Україні - **55%**

Б) Мені все одно, що відбувається, це мене не стосується – **5 %**

В) беру (брав) активну участь у допомозі військовим у зоні АТО - **15%**

Г) Хотів би стати на захист своєї Батьківщини – **25%**

Відносно того, чи потрібна студентам, чи можливо їхнім родинам, знайомим, психологічна (психотерапевтична) допомога, щоб перебороти страхи, почуття пригніченості чи негативні емоції внаслідок психотравмуючої ситуації, отримали такі результати:

А) Так – **10%**

Б) Ні – **90 %**

Анкетування дало змогу побачити побачили кількість близьких і рідних, цих студентів, що перебувають у зоні АТО (17%). З такими студентами додатково проводилась консультативна робота.

В дослідженні також зверталась увага на джерела інформації, якою студенти володіють, щодо ситуації в Україні. На II місці у нас – інформація з телебачення та Інтернет. За сьогоднішніх умов в країні телебачення стало актуальним, як ніколи, постійний перегляд новин, політичних передач, ток шоу, що носять політичний характер, спецпроекти розслідувань щодо ситуації на сході тощо. 70% ефіру займає інформація агресивного формату, негативного емоційного забарвлення, насилля, сльози та переживання. Особливо вразлива категорія дітей та підлітків. Всі вище перелічені характеристики можна віднести до терміну «інформаційна війна», яка чинить тиск на розум та психіку людей. Інформаційні війни є інформаційними технологіями, що впливають на інформаційні системи, маючи на меті введення в оману масової чи індивідуальної свідомості, виведення з ладу або десинхронізацію процесів управління суспільством та його складовими. Різні види системного впливу здійснюються на індивідуальну чи масову свідомість. Таких впливів достатньо багато: стаття в газеті, телепередача, тоталітарне секта, порада авторитетної людини чи експерта. Усе це приклади того, як інформація впливає на прийняття нами рішень.

Сучасний розвиток інноваційних технологій дозволяє швидко і масово поширювати інформацію, яку при цьому можна змінити до невпізнання. Усе це робиться для маніпуляцій думками, емоціями, ставленнями і врешті-решт поведінкою. Процес інформування – це процес відбору фактів. І факти, які ми вкладаємо собі у голову, напряду пов'язані з нашим світоглядом. Навіть один і той самий факт може бути по-різному сприйнятий двома різними людьми, незалежно від того, правдивий він чи ні. І часто людина не може сприйняти факт (навіть багаторазово

підтверджений) виключно через те, що має зовсім іншу картину уявлень у себе в голові.

Яким чином впливає війна на молодь, підростаюче покоління, на суспільство загалом? Можливо, це не одразу відчувається, але підсвідомо нація змінюється. Хтось не зважається на святкування у ресторані через біль переживань, хтось від відпочинку відмовляється. Діти вчать милосердя, допомагають іншим, співчують, переживають. У молоді формується власна чітка думка щодо життя, подій, до майбутнього.

Це покоління дітей в майбутньому буде дуже сильним, адже війна загартовує. «Те покоління, яке зростало під час Другої світової війни, отримало статус «діти війни». Однозначно, що ця війна відбилася на всьому житті тих людей. Вони пам'ятають голод, обстріли, смерть... І ця війна відіб'ється на подальшому житті сучасних дітей. Під час таких подій завжди відбувається переоцінка цінностей: такі діти більше цінуватимуть життя, а дорослими будуть по-іншому мислити. Раніше ми собі не уявляли, що Україна може воювати, а коли наші діди говорили, що головне, аби був мир, не було війни, то для нас це було дивно і далеко. Для цього ж молодого покоління це вже дуже актуально. Спрогнозувати однозначно, якими вони будуть, не можна. Але це їх однозначно загартує»

Питання формування позитивного світогляду молоді потрібно вирішувати за допомогою дисциплін гуманітарного циклу та різних видів виховних заходів, розвинути в них активну світоглядну позицію, розумово-вольовий компонент душі, підняти вище рівень їх культури можливо лише за умови побудови відповідного цілеспрямованого процесу.

Отже, сучасна молодь є стратегічно важливою категорією формування сучасного молодіжного середовища, яке уособлює розвиток і майбутнє нашого суспільства. Попри юнацький максималізм, ідеалізм та романтизм можна константувати чимале прагнення студентської молоді до конструктиву стосовно реалізації соціальної політики в суспільстві, набуття розумового потенціалу та актуалізації громадського начала.

Однак, як не прикро говорити, але є й такі молоді юнаки та дівчата, котрих усе це не хвилює, які не можуть змістовно відповісти на запитання, в чому полягає основна мета їх життя, а розвиток їх світогляду буде носити руйнуючий характер.

Додаток 1

Анкета

1. Якою інформацією ти володієш щодо ситуації в Україні?
2. Чи торкнулась ця ситуація твоєї сім'ї?
3. Чи є хтось із рідних, хто перебуває в зоні АТО?
4. Чи є хтось із твоїх знайомих, хто перебуває в зоні АТО?
5. Якби від тебе залежало майбутнє, що б ти зробив аби залагодити цю конфліктну ситуацію?
6. Що для тебе Україна?
7. Ця конфліктна ситуація, що склалась в Україні тебе:
 - А) Пригнічує -
 - Б) Радує –
 - В) Байдуже –
8. Особисто я:
 - А) Дуже переживаю за цю ситуацію, що склалась в Україні
 - Б) Мені все одно, що відбувається, це мене не стосується
 - В) Беру (брав) активну участь у допомозі військовим у зоні АТО
 - Г) Хотів би стати на захист своєї Батьківщини
9. Чи потрібна вам, або можливо вашій родині, знайомим, психологічна (психотерапевтична) допомога, щоб перебороти страхи, почуття пригніченості чи негативні емоції внаслідок психотравмуючої ситуації?
 - А) Так –
 - Б) Ні –

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Кадровий склад – 79 фахівців, з них 47 практичних психологів та 31 соціальний педагог. Працює 1 методичне об'єднання. Очолює службу методист з психологічної служби Піковець Лариса Григорівна. Представляє службу досвід роботи Дашиянц Ірини Іванівни, практичного психолога Міжрегіонального центру професійної перепідготовки звільнених у запас військовослужбовців.

Вивчення індивідуально-психологічних особливостей учнів – шлях до особистісно-професійного зростання

Педагогічна рада

*Вивчення індивідуально-психологічних
особливостей учнів 1 курсу –
шлях до особистісно-професійного зростання*

На наш погляд, обрана нами тема педагогічної ради є актуальною, важливою та своєчасною, тому що дозволить педагогам глибоко розуміти структуру особистості та уникнути однотипової поведінки, надасть можливість організувати активне самовиховання учня, що в свою чергу стане поштовхом до реалізації його здібностей і можливостей, самовираження та саморозкриття.

Мета: спрямувати увагу педагогічного колективу на індивідуально-психологічні та особистісні особливості учнів, з метою формування суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Завдання:

- ознайомити учасників педагогічної ради з теоретичними аспектами виховання;
- проаналізувати стартову готовність до професійної діяльності учнів, їх адаптованість до навчання;
- розробити дієві рекомендації.

Підготовчий етап.

1. Створити творчу групу по підготовці до педагогічної ради.
2. Підготувати діагностичні бланки.
3. Провести діагностичні мінімуми по виявленню стартової готовності до професійної діяльності та адаптованості до навчання.
4. Підготувати презентацію за результатами діагностичного дослідження.
5. Розробити алгоритм виступу керівників навчальних груп на педагогічній раді.

Форма проведення: педрада з елементами тренінгу

Обладнання:

- мультимедійний проектор,
- персональний комп'ютер,
- макет корабля,
- клей,
- ножиці,
- кольоровий папір.

Час проведення: 1,5 години

ПЛАН ПРОВЕДЕННЯ:

1. Організаційний момент.
Інформування учасників про перебіг роботи, обговорення послідовності виступів, часу проведення.
2. Вправа «Очікування».

Запишіть, будь-ласка, ваші очікування від нашої роботи, закінчивши речення: «Від роботи на педраді я очікую...».

3. Вступне слово заступника директора з виховної роботи.
4. Виступ практичного психолога.

Аналіз комплексної діагностики учнів 1 курсу з базовою середньою освітою

Тема моєї доповіді на педраді: Вивчення індивідуально-психологічних особливостей учнів 1 курсу - шлях до особистісно професійного зростання.

З метою визначення готовності і здатності учнів до навчання в Центрі психологічним обстеженням було охоплено 139 учнів 1-го курсу з базовою середньою освітою, що навчаються за спеціальностями: електрогазозварник., слюсар з ремонту автомобілів, оператор ПК, електромеханік, кухар, офіціант, кравець, продавець-консультант.

В цьому навчальному році до нашої уваги було взято дослідження стартової готовності учнів до професійної діяльності, а також їх адаптованість до умов навчання в Центрі.

Предметом дослідження першого діагностичного мінімуму стали: мотиваційна готовність до професійної діяльності, психофізіологічна готовність, соціальна готовність, інтелектуальна готовність.

Метою дослідження були виявлення професійних уподобань, типу ВНД, особливостей темпераменту, схильностей до різних форм девіантної поведінки.

Предмет і мета комплексної психологічної діагностики стартової готовності до професійної діяльності, а також вікові особливості учнів 1-го курсу визначили вибір наступних методичних засобів:

Компоненти	Спрямованість	Методика
Професійний самовибір	Рівень розвитку професійних інтересів, нахилів та обізнаності професії	1. Опитувальник "Професійна обізнаність" авторська методика 2. Тест ОДАНИ-2 (за С. Я. Карпіловською та Б. О. Федоришиним) 3. Методика "Карта схильностей до різних видів діяльності" (за Л. Йовайши)

Предметом дослідження другого діагностичного мінімуму стали: мотиваційна, пізнавальна, емоційна та поведінкова сфери.

Метою дослідження були виявлення навчальної мотивації, загального інтелектуального розвитку, вад особистісного розвитку, статусу кожного учня в групі та міжособистісних стосунків.

Предмет і мета комплексної психологічної діагностики адаптованості учнів до умов навчання в Центрі визначили вибір наступних методичних засобів:

Компоненти	Спрямованість	Методика
Мотиваційна сфера	Навчальна мотивація	Методика для діагностики навчальної мотивації студентів Б. Бадмасова
Пізнавальна сфера	Загальний рівень інтелектуального розвитку	Тест «Рівень персональних досягнень» (Вандерлік В.)
Емоційна сфера	Вади особистісного розвитку	Тест «Особливості моєї поведінки»
Поведінкова сфера	Самооцінка Статус в групі Міжособистісні відносини	Соціометричний тест

З року в рік ми вивчаємо індивідуально-психологічні особливості учнів I курсу, доводимо до педагогічного колективу результати досліджень. Отримані результати психологічних досліджень за Методикою «Професійна обізнаність» дозволила виявити професійну обізнаність з обраної йми професії.

Узагальнені результати дали змогу побачити, що в навчальній групі «Електрогазоварник. Слюсар з ремонту автомобілів»

1. Призначення майбутньої професії розуміють на:

286

високому рівні – 33,3%

середньому – 46,6%

низькому – 20%

2. Виробничо-технічні особливості професії розуміють на:

високому рівні – 20%

середньому – 46,7%

низькому – 33,4%

3. Інструменти та обладнання фахівця розуміють на:

високому рівні – 13,3%

середньому – 26,7%

низькому – 60%

Методика «Карта схильностей учнів до різних видів діяльності» (за Йовайши) дозволила виявити ступінь схильностей учнів до різних видів діяльності, зокрема таких як:

Навчальна група	Робота по обслуговуванню взаємодії і спілкуванню з людьми (С. б.)	Робота розумового характеру (С.б.)	Практичне виготовлення і виробництво чого-небудь, ремонт і обслуговування технічних систем (С.б.)	Естетичні види діяльності (С. б.)	Рухомі види діяльності, спорт, підвищений ризик (С.б.)	Економічні види діяльності (С.б.)
13-05	13,1	11,8	15,3	8,02	16,9	12,7
всього	13,1(III)	11,8(V)	15,3(II)	8,02(VI)	16,9 (I)	12,7 (IV)

Пізнавальна сфера - тест «Рівень персональних досягнень» (Вандерлік В.) – дозволив виявити рівень розвитку загальних розумових здібностей.

Серед опитаних учнів високий рівень розумових здібностей мають 15,4%, вище середнього – 23,07%, середній – 30,8%, нижче середнього – 15,4%, низький – 15,4%

Емоційна сфера – тест «Особливості моєї поведінки» надає можливість діагностувати соціально-нормативну поведінку за 5 шкалами:

287

1. Шкала схильності до нещирості – 30% учнів;
2. Шкала схильності до порушення норм і правил – 65% учнів;
3. Шкала схильності до адиктивної поведінки – 15% учнів;
4. Шкала схильності до саморуйнівної поведінки – 60% учнів;
5. Шкала схильності до агресивної поведінки – 60% учнів.

Соціометричний тест - виявляє процеси, що склалися всередині групи, вимірює міжособистісні відносини в групі на основі матриці переваги. Визначає положення кожного учня в групі, його статус, відношення до кожного члена його однокласників, замкнуті малі групи, згуртованість групи.

Актив групи складає 7 у. (25,9%).

Пасив групи – 20 у. (74%).

Коефіцієнт згуртованості – 0,12 (низький), при високому від 0,74

Наявність 6 мікрогруп з різними ціннісними орієнтаціями.

Наявність 2 неофіційних лідерів.

Наявність «групи ризику», яка складає 3у. (11%) від всього колективу.

Соціальну активність в цілому група виявляє в дозвільно-ігровому, фізично – оздоровчому видах діяльності. Відсутня мотивація до національно-громадянського та художньо-образного видів діяльності.

В навчальній групі 13-07 «Оператор ПК. Електромеханік.»

1. Призначення майбутньої професії розуміють на:
 - високий бал – 50%
 - середній бал – 25%
 - низький бал – 25%
2. Виробничо-технічні особливості професії розуміють на:
 - високому рівні – 37,5%
 - середньому – 43,75%
 - низькому – 18,75%
3. Інструменти та обладнання фахівця розуміють на:

високому рівні – 25%

середньому – 31,25%

низькому – 43,75%

Методика «Карта схильностей учнів до різних видів діяльності» (за Йовайши) дозволила виявити ступінь схильностей учнів до різних видів діяльності, зокрема таких як:

Навчальна група	Робота по обслуговуванню взаємодії і спілкуванню з людьми (С. б.)	Робота розумового характеру (С.б.)	Практичне виготовлення і виробництво чого-небудь, і ремонт обслуговування технічних систем (С.б.)	Естетичні види діяльності (С. б.)	Рухомі види діяльності, спорт, підвищений ризик (С.б.)	Економічні види діяльності (С.б.)
13-07	13,9	17,8	14,6	15,3	14,4	16,7
<i>всього</i>	13,9 (V I)	17,8 (I)	14,6 (I V)	15,3 (III)	14,4 (V)	16,7 (II)

Пізнавальна сфера - тест «Рівень персональних досягнень» (Вандерлік В.) – дозволив виявити рівень розвитку загальних розумових здібностей.

Серед опитаних учнів високий рівень розумових здібностей мають 18,75%, вище середнього – 12,5%, середній – 37,5%, нижче середнього – 18,75%, низький – 12,5%.

Емоційна сфера – тест «Особливості моєї поведінки» надав можливість діагностувати соціально-нормативну поведінку за 5 шкалами:

1. Шкала схильності до нещирості - 43,75% учнів;
2. Шкала схильності до порушення норм і правил – 37,5% учнів;
3. Шкала схильності до адиктивної поведінки – 6,25% учнів;
4. Шкала схильності до саморуйнівної поведінки – 37,5% учнів;
5. Шкала схильності до агресивної поведінки – 62,5% учнів.

Соціометричний тест показав, що:

Актив групи складає 15 у. (53,6%), що говорить про домінування пасиву в групі.

Пасив групи – 9 у. (32,1%).

Коефіцієнт згуртованості – 0,35 (середній).

Відсутній один неофіційний лідер, але присутні 2 потенційні лідери (цікаво те, що один з них жіночого, один чоловічого роду).

Група ризику складає – 4 у. (14,3%).

Наявність 5 мікрогруп з різними ціннісними орієнтаціями.

Соціальну активність в цілому група виявляє в навчально-пізнавальному, соціально- комунікативному видах діяльності. Практично сформована мотивація до художньо – образотворчого виду діяльності.

В навчальній групі 13-09 «Кухар. Офіціант»

Призначення майбутньої професії розуміють на:

високий бал – 41,4%

середній бал – 27,6%

низький бал – 31%

Виробничо-технічні особливості професії розуміють на:

високому рівні – 34,5%

середньому – 37,9%

низькому – 27,6%

Інструменти та обладнання фахівця розуміють на:

високому рівні – 20,7%

середньому – 27,6%

низькому – 51,7%

Методика «Карта схильностей учнів до різних видів діяльності» (за Йовайши) дозволила виявити ступінь схильностей учнів до різних видів діяльності, зокрема таких як:

Навчальна група	Робота по обслуговуванню взаємодії і спілкуванню з людьми (С. б.)	Робота розумового характеру (С.б.)	Практичне виготовлення і виробництво чого-небудь, ремонт і обслуговування технічних систем (С.б.)	Естетичні види діяльності (С. б.)	Рухомі види діяльності, спорт, підвищений ризик (С.б.)	Економічні види діяльності (С.б.)
13-09	19,6	13,9	17,1	17,9	16,4	15,3
<i>всього</i>	<i>19,6(I)</i>	13,9(VI)	17,1 (III)	<i>17,9(II)</i>	16,4 (I V)	15,3(V)

Пізнавальна сфера - тест «Рівень персональних досягнень» (Вандерлік В.) – дозволив виявити рівень розвитку загальних розумових здібностей.

Серед опитаних 29 учнів високий рівень розумових здібностей мають 1 учень (3,44%), вище середнього – 4 учні (13,8%), середній – 10 учнів (34,5%), нижче середнього –10 учнів (34,5%), низький – 4 учні (13,8%).

Емоційна сфера – тест «Особливості моєї поведінки» надав можливість діагностувати соціально-нормативну поведінку за 5 шкалами:

- 1.Шкала схильності до нещирості – 42,1% учнів;
- 2.Шкала схильності до порушення норм і правил – 31,6% учнів;
- 3.Шкала схильності до адиктивної поведінки – 10,5% учнів;
- 4.Шкала схильності до саморуйнівної поведінки – 21% учнів;
- 5.Шкала схильності до агресивної поведінки – 42,1% учнів.

Соціометричний тест показав, що: (слайд 42)

Актив групи складає 13 у. (40,6%), що говорить про його домінування.

Пасив групи – 10 у. (31,25%).

Коефіцієнт згуртованості – 0,45 (середній).

Присутні 3 неофіційних лідера.

Наявність 7 мікрогруп з різними ціннісними орієнтаціями.

Наявність «групи ризику», яка складає лише 9 у. (28,1%) від всього колективу, що говорить про групу, яка на даному етапі є майже сформованою.

Соціальну активність в цілому група виявляє в соціально - комунікативному, художньо-образотворчому та громадсько-корисному видах діяльності.

Зараз на екрані ви можете побачити порівняльний кількісний аналіз психолого-педагогічних досліджень.

Як ми бачимо, серед навчальних груп високий результат за методикою «Професійна обізнаність» було виявлено у групі 13-07 «Оператор ПК. Електромеханік.» Низькі показники в групі 13-05, 13-06, 13-09, що свідчить про недостатню професійну обізнаність та невисокий професійний потенціал.

Загальний результат за опитувальником «Професійна обізнаність» дозволив виявити реальну картину професійної обізнаності учнів в обраній ними спеціальності.

Результати свідчать про те, що зі 139 опитаних за цією методикою учнів, розуміють:

Призначення професії			Виробничо-технічні особливості			Інструменти та обладнання		
високий	серед.	низький	високий	серед.	низький	високий	серед.	низький
43,15%	35,8%	24,2%	32,63%	42,1%	25,3%	21,05%	27,4%	51,6%

що свідчить про обмеження знань в області виробничо - технічних особливостей професії (знання інструментів, обладнання, матеріалів та інвентарю).

Якщо порівняти результати минулорічного дослідження с сьогоdnішнім, то можна побачити, що рівень професійної обізнаності минулорічного контингенту учнів був вищим за сьогоdnішній.

Методика «Карта схильностей учнів до різних видів діяльності» (за Йовайши) дозволила виявити ступінь схильностей учнів до різних видів діяльності, зокрема таких як:

Група	Робота по взаємодії і спілкуванню з людьми (С. б.)	Робота розумового характеру (С.б.)	Практичне виготовлення, виробництво,ремонт (С.б.)	Естетичні види діяльності (С. б.)	Рухомі види діяльності, (С.б.)	Економічні види діяльності (С.б.)
13-05	13,1	11,8	15,3	8,02	16,9	12,7
13-06	13,5	10,4	15,8	9,6	17,1	11,2
13-07	13,9	17,8	14,6	15,3	14,4	16,7
13-08	17,9	14,5	16,4	16,4	13,8	12,6
13-09	19,6	13,9	17,1	17,9	16,4	15,3
Всього	78(III)	68,4 (V)	79,2 (I)	67,22(VI)	78,6(II)	68,5 (IV)

Загальний аналіз за методикою Йовайши дозволила виявити ступінь схильностей учнів до різних видів діяльності.

I місце - практичне виготовлення і виробництво чого-небудь, ремонт і обслуговування технічних систем на другому місці

II місце - рухомі види діяльності, спорт, підвищений ризик

III місце - робота по обслуговуванню взаємодії і спілкуванню з людьми – на першому місці (78).

IV місце – економічні види діяльності (68,5).

V місце - робота розумового характеру (68,4).

VI місце – естетичні види діяльності (67,22)

На останніх місцях – естетичні (67,22) та робота розумового характеру (66,8), тобто опитані учні проявляють повну пасивність в цих видах.

Якщо порівняти результати з минулорічними, то можна побачити, що є деякі зміни, а саме:

2012-2013 н.р.

I місце - робота по обслуговуванню взаємодії і спілкуванню з людьми – на першому місці (80,0).

II місце - практичне виготовлення і виробництво чого-небудь, ремонт і обслуговування технічних систем на другому місці (71,8).

III місце - рухомі види діяльності, спорт, підвищений ризик (70,4).

IV місце - робота розумового характеру (67,3).

На останніх місцях – естетичні (66,98) та економічні види діяльності (66,8), тобто опитані учні проявляють повну пасивність в цих видах.

Загальний аналіз пізнавальної сфери - тест «Рівень персональних досягнень» (Вандерлік В.) – дозволив виявити рівень розвитку загальних розумових здібностей.

Серед опитаних 139 учнів високий рівень розумових здібностей мають 7,4%, вище середнього – 12,6%, середній –36,8%, нижче середнього –31,6%, низький –11,6%

Загальний аналіз **емоційної сфери – тест «Особливості моєї поведінки»** показав, що домінуючими шкалами є:

- 1.Шкала схильності до нещирості - 34,7% учнів;
- 2.Шкала схильності до порушення норм і правил – 45,3% учнів;
- 3.Шкала схильності до адиктивної поведінки – 12,6% учнів;
- 4.Шкала схильності до саморуйнівної поведінки – 40% учнів;
- 5.Шкала схильності до агресивної поведінки – 48,4% учнів.

Якщо порівняти результати минулорічного дослідження розвитку загальних розумових здібностей, то можна побачити, що:

2012-2013 серед опитаних 93 учнів	2013-2014 серед опитаних 139 учнів
високий рівень - 5 учнів (5,37%)	високий рівень - 7,4%
вище середнього - 11 учнів (11,82%)	вище середнього - 12,6%
середній - 27 учнів (29,03%)	середній - 36,8%
нижче середнього - 37 учнів (39,78%)	нижче середнього - 31,6%
низький - 13 учнів (13,97%)	Низький - 11,6%

Якщо порівняти результати тесту «Особливості моєї поведінки», то можна побачити, що:

2012-2013 серед опитаних 93 учнів	2013-2014 серед опитаних 139 учнів
Шкала схильності до нещирості 8 (8,6%)	Шкала схильності до нещирості - 34,7%
Шкала схильності до порушення норм і правил - 16 (17,2%)	Шкала схильності до порушення норм і правил - 45,3% учнів
Шкала схильності до адиктивної поведінки - 15 (16,1%) учнів	Шкала схильності до адиктивної поведінки - 12,6% учнів
Шкала схильності до саморуйнівної поведінки - 19(20,4%) учнів	Шкала схильності до саморуйнівної поведінки - 40% учнів
Шкала схильності до агресивної поведінки - 21(22,58%) учень	Шкала схильності до агресивної поведінки - 48,4% учнів

Чи дійсно з кожним роком ми отримуємо контингент учнів з все більш несформованою мотивацією до навчання, до отримання знань з професії?

Як свідчать результати, то загальна картина сьогоденного контингенту учнів не гірша за минулорічну, тобто вони мають достатній рівень мотивації до отримання знань з обраної йми професії, достатньо сформовані професійні інтереси й схильності. Ми всі з вами знаємо закон групової динаміки. Я дозволю собі його повторити – закон колективного навчання свідчить про те, що в колективі завжди 20% учнів з високим (в наших умовах достатнім) рівнем знань, 60% с середнім, а 20% з низьким. Тому, щоб й надалі зберегти мотивацію до отримання професійних знань, ми з вами повинні перш за все створити умови для успішної адаптації нового контингенту учнів. Адаптація учнів, які прийшли навчатись до професійно-технічних навчальних закладів, відбувається протягом усього часу їх навчання, але найбільш інтенсивно вона проходить на I курсі і залежить від індивідуально психологічних особливостей учнів.

Мета проведення такої діагностики - привернути увагу майстрів, класних керівників, педагогів до учнів з певними труднощами в процесі адаптації до нових умов навчання. Варто пам'ятати, що адаптація (соціалізація) – це процес засвоєння форм і норм соціальної поведінки; необхідно також пам'ятати про те, що підростаюче покоління засвоює норми поведінки, які ми, дорослі, пропонуємо їм на **практиці (тобто власним прикладом)** незалежно від теорії. Вікові особливості наших учнів такі, що в цьому віці вони сприймають «модель дорослого – спокійного, емоційно врівноваженого». Тому, якщо ми дозволяємо собі розмовляти з цими учнями з позиції «на рівних», ми в їх очах не є та модель авторитетного дорослого, ми – друзі, або подруги, або....

В цьому навчальному році ми вирішили надати більш детальний аналіз індивідуально-психологічних особливостей учнів для того, щоб зберегти мотивацію до отримання професійних знань у наших підлітків, й як результату – навчити та виховати професіонала своєї справи. Для цього ми з Вами повинні створити всі належні психолого-педагогічні умови, через використання отриманої інформації на цій педраді шляхом створення індивідуального підходу до кожного з них.

Висновки та рекомендації

Успішній адаптації учнів до умов навчання в Центрі сприятимуть цілеспрямована координація дій всього педагогічного колективу, наш з вами професіоналізм і досвідченість. Без сумніву, всі ми з вами професіонали, але дозволю собі надати вам рекомендації щодо подолання труднощів в адаптації:

1. Постійно спиратись на попередні знання, уміння та навички учнів і на основі зазначеного забезпечувати їх удосконалення, осмислення вже на новому, вищому рівні;
2. Здійснювати поступову, системну підготовку учнів до засвоєння нових професійних компетенцій;

3. Забезпечити систему взаємозв'язків у змісті, формах і методах навчально-виховного та виробничого процесів, оптимальне співвідношення та зв'язок між окремими етапами цих процесів;
4. Створювати освітньо-дидактичні ситуації, в яких учень почував би себе невимушено, комфортно, не боявся розкривати світ власних почуттів;
5. Забезпечити систему оптимальних вимог до знань і поведінки учнів, їхніх моральних якостей, форм і методів роботи з ними на всіх етапах навчання;
6. Упроваджувати засоби стимулювання та заохочення учнів до навчально - пізнавальної діяльності;
7. Розвивати рефлексивні вміння дивитись на себе з «боку»;
8. Формувати навички самоконтролю й самооцінки.

Дотримання цих рекомендації потребує вперш за все роботи над самим собою, самовдосконалення через самоосвіту, підвищення фахового рівня іншими засобами.

Рефлексія.

Запишіть, будь-ласка, що ви отримали від нашої роботи, закінчивши речення: «Від роботи на педраді я отримав...».

Притча «Все у твоїх руках»

Рішення педагогічної ради.

Зміст

Мушинський В.П. Етапи розвитку психологічної служби системи освіти Дніпропетровської області	3
Савельєва Н.В. Організація та зміст методичної роботи з працівниками психологічної служби системи освіти	10
Психологічна служба м. Вільногірська	23
Психологічна служба м. Дніпропетровська	25
Психологічна служба м. Дніпродзержинська	34
Психологічна служба м. Жовті Води	43
Психологічна служба м. Кривого Рогу	48
Психологічна служба м. Марганця	53
Психологічна служба м. Нікополя	61
Психологічна служба м. Новомосковська	67
Психологічна служба м. Покрова (Орджонікідзе)	71
Психологічна служба м. Павлограда	76
Психологічна служба м. Першотравенська	81
Психологічна служба м. Синельникове	86
Психологічна служба м. Тернівки	90
Психологічна служба Апостолівського району	103
Психологічна служба Васильківського району	110
Психологічна служба Верхньодніпровського району	115
Психологічна служба Дніпропетровського району	121
Психологічна служба Криворізького району	126
Психологічна служба Криничанського району	133
Психологічна служба Магдалинівського району	143
Психологічна служба Межівського району	145
Психологічна служба Нікопольського району	152
Психологічна служба Новомосковського району	157
Психологічна служба Павлоградського району	165
Психологічна служба Петриківського району	175
Психологічна служба Петропавлівського району	179
Психологічна служба Покровського району	186
Психологічна служба П'ятихатського району	191
Психологічна служба Синельниківського району	195
Психологічна служба Солонянського району	206
Психологічна служба Софіївського району	212
Психологічна служба Томаківського району	220
Психологічна служба Царичанського району	228
Психологічна служба Широківського району	235
Психологічна служба Юр'ївського району	239
Психологічна служба закладів освіти обласного підпорядкування	245
Психологічна служба ВНЗ I-II рівнів акредитації	271
Психологічна служба ПТНЗ	283

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

ІНФОРМАЦІЙНЕ ВИДАННЯ

**ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА СИСТЕМИ ОСВІТИ
ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ: ЕТАПИ РОЗВИТКУ ТА
ПРОФЕСІЙНІ ДОСЯГНЕННЯ**

МАТЕРІАЛИ
ОБЛАСНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ДОСЯГНЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ
СИСТЕМИ ОСВІТИ ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ»
(6 ЖОВТНЯ 2016 РОКУ, М. ДНІПРОПЕТРОВСЬК)

Укладачі: Васильковська С.І., Мушинський В.П., Савельєва Н.В., Знанецька І.В.
Рецензенти: Горбань Г.О., Самошкіна Л.М.

Підписано до друку 04. 07. 2016 р.
Формат 60x84 1/16. Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум.-друк. арк. 17,67. Обл-вид. арк. 21,00. Тираж 450 прим. Замовне. Зам. № 1853

Віддруковано з готових діалозитивів в ТзОВ "Терно-граф",
свідоцтво суб'єкта видавничої справи ТР № 24 від 28. 12. 04 р.
46400, м. Тернопіль, вул. Текстильна, 18, тел. 52-28-97, 52-28-79, 52-47-27
e-mail: terno-graf@mail.ru